Оссолінсъкі колекції.

CD – диск виконано в рамах угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.
Zespół (fond) 4.
Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

70. Andreas Lisiecki. Turpitudo haresis septem foeditatibus maculata detecta in altera aquitatis statera posita. XVIII w.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

ЛЬВІВСЬКА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. В. СТЕФАНИКА АН УРСР
ВІДДІЛ РУКОПИСІВ
Фонд
ОПИС
Од. зб. Баб-70

BIBLIOTECA

II. A. 15

TVRPITVDO HÆRESIS SEPTEM

Fœditatibus maculatæ detecta...

IN ALTERA ÆQVITATIS STATERA POSITA

Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Contumelia *enim* & turpitudo illius non tegetur. — *Prouerb: Cap 6* *Eccleſia: Cap 26*

BIBLIOTEKA FUNDACYI HR. BAWOROWSKIEGO

COMPENDIVM Turpitudinum Hæresis

PLATOPOGANSKJ

Philosoph znaiomosci Boga prawdziwego dostatecznej niemaiąc z przyrodzonego tylko rozumu, á z samego cwiczenia w obyczaiach, y w postępkach ludzkich, wielkich y ośembokich dosiągłszy rzeczy. Takie sprosnosci w swoim Sophiście vczynił opisanie. Turpitudo (inquit) est deformitas resultans ex dissonantia eorum quæ natura sunt sibi cognata. Sprosnosc powiada iest iakas rzeczy sobie podobnych mieszanina. Iest iakies mię kształtne y mieszworne rzecy sobie podobnych pomieszanie iako kiedy sie rzecz iaka czyni ta ktora mię iest, kiedy sie fałsz za prawdę vdaie, kiedy sie bluźnierstwo kaznerskie chwałą Bozą pokrywa; kiedy sie bezecna Hæresis prawdziwą czyni religią. Wielka ztąd według nauki Platonowey resultat turpitudo & deformitas Bo iż sie niestusnie czyni Hæresya cognatam veræ Religionis, ktora tego chce, y tego vczy, vt omnia honestè & secundum ordinem fiant in nobis, á hæresya wykrąża z Terminow wiecze prawdziwey Katholickiey, od Kościoła powszechnego opisanych, tedy ta iey maszkara, w ktorą sie nieprzystoinie vbiera wielką czymi przystoinosci, y ordynku przyrodzonego mieszaninę, y dla tego iako naturze samey tak y przystoinosci y nauce Apostolskiey przeciwna iest dla tego ztąd maxima ipsius resultat turpitudo & deformitas bo w bluźnierstwach swych wiele cci y chwały Bogu powinney vtłąza. Plato in Sophista Fol 161

Iest tedy Hæresis turpitudo turpissima fæditas omnes fæditates sua superans turpitudine est radix germinans fel & amaritudinem. A Deutor. Cap: 29

Iest sprosnieyszą sprosnosc Hæretycka niżli sprosnosc Sodomska cuius clamor multiplicatus, & peccatum eius aggrauatum est nimis. B Genes: Cap: 18

Sprosnieyszą iest niżli sprosnosc onej wszetecznice Ierozolimskiey Oolibę quæ plus insaniuit libidine, & fornicationem suam, super fornicationem Sororis suæ, ad filios Assiriorum præbuit impudenter quæ denudauit fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam. C Ezech Cap: 23

Iest tak sproszna sprosnosc iey, że za żadnym przyrodzonym, ani wymyślnym sposobem zafarbowana bydź niemoże. Corrupta est & abominabilis facta est in studiis suis, denigrata est facies eius, sicut carbones & non est cognita in plateis, adhæsit cutis eius ossibus, aruit & facta est quasi lignum y może iey słusnie rzecz Si lauerit se intro & multiplicauerit sibi herbam Borith D Psalmo 13

maculata est in iniquitate sua.

Iest sprosnosc iey własna sprosnosc Piekielna, wktorey niemasz nic porzą: dnego, niemasz nic przystoinego, nic niemasz proportionalnego, sed omnia tru: culenta omnia tenebrosa, omnia confusa, omnia perturbata, omnia deformata ktorey sam Czart malarzem y Mistrzem iest ktamliwym, ktorego wiego spro: snosci wymalowac, choc in Angelum lucis transformatum: iako rzec iest na: der bardzo trudna: tak sprosnosc Hæretycka, choc prawdziwey Katholickiey Religiey, postac na sie bierze, w brzydliwosci iey wy conterfetowac, rzecz iest niepodobna. Iako bowiem Szatan in Angelum lucis przeformywaiąc sie nigdy sprosnosci swoiey tak niezakryie, żeby przecie albo Rogow Czartowskich stra: sliwych, albo kopyth piekielnych smrodliwych albo zarazliwego ogona wę: zowego na widoku niezostawił: tak sprosnosc Hæretycka iadowita, nigdy sie tak doskonale niezakryie, żeby zawsdy zarazy po sobie smiertelney zostawic niemiała y owszem tym sprosnieysza y zarazliwsza iest, im na naza: czmieysze rzecz na dusze ludzkoc krwioc Chrystusowoc odkupionoc sprosnoc y plugawoc swoię zarazę wylewa

Dla tego Hærezyarchowie iey plugawsi y sprosnieysi są, niż Pogan: scy Epikurey ezykowie Voluptary ventrosi, in delicijs carnis immersi, gorsy: są niż Poganscy Stoicy, pysni, chardzi, nadęci, sua sapientia & iudicio præfitentes: bo ci nieznaiąc Boga lumen veritatis, wtych sprosnosciach zo: stawali, a ci od Boga poznanego odstąpiwszy, wich sie sprosnosciach vmyslnie potopieli & Christi hæreditatem sanctam Ecclesiam suis turpitudinibus con: taminauerunt

Iako tedy sprosnosc ta Septem turpitudinibus ipsius proprijs deformata est to teraz pokazac przyidzie.

A naprzod pierwsza iest iey Turpitudo

1. A monstrosa ipsius generatione
2. A summa pœnarum contra Hæreses legibus Regni sancitarum acerbitate
3. A summo ipsius hæresis omnium peccatorum & scelerum complemento.
4. A summa ipsius hæresis abominatione.
5. A continua ad hæreses per peccata & scelera, tam Regum, quam Procerum & Nobilitatis Polonæ, dispositione.
6. Ab assidua per hæreses publicæ iustitiæ oppressione.
7.

Ták tedy ia Koronie Polskiey Oyczyznie naßzey, y Synom iey meostrożnie wniey zawiedzionym in Ortu, Progreßu, & in Incrementis ipßius wykonterfetowana, in his ipßius fæditatibus wyßtawic, y fałß iey oczywißty, wßytkiey Rzptey pokazac potrzeba, żeby kazdy Syn Koronny in comparatione Turpitudinum eius, cum ßplendoribus Tribunalicijs łacno owazywßy osadzic mogł; ießli ßprosnoßci iey, czyli zacnoßci Trybunalskiey powinien bedzie wyodadzac, y ießli ta owey, czyli owa tey w poßanowaniu powinna bedzie miey-ßca vßtepowac.

Wczym lubo ießt dostateczna de Ortu, Progreßu & ruina hæreßcum zacnego Pisarza Francuskiego Florimunda Ræmunda Historyja, mnie iednak Oyczyßtych tylko praw, zwyczaiow, y Historyi, zazyc przydzie boby volumen in immenßum excreßceret, kiedyby Turpitudines Hæreßeum, wßyßtkiego Chrześciaństwa miały bydz do tey gromady znoßzone.

Naprzod tedy owazic przydzie monßtroßam Hæreßs generationem & in hac monßtroßitate ßummam ipßius Turpitudinem et Regnorum ac Rerumpub: perniciem, bo mocby żadne nayciężße prześladowanie Kościołowi powßechnemu takiego vtrapienia y takiey ßkody nieprzymioßło, iako wielka ßkoda, peßtifera tum veterum, tum recentium Hæreticorum à Dæmone in Orbem introducta, doctrina, oczymiła. Euertunt enim Hæretici Reges & Regna, animas pariter & corpora, in æternæ perditionis barathrum præcipitant. Sic Zwinglius turbauit Heluetiam & Alßatiam, Lutherus, Saxoniam & Germaniam, Caluinus, Galliam & Belgium, Huß, Bohemiam & Hungariam, Menno, Frißiam & Batauiam, dum vana inßanaq; cerebri ßui commenta, plebi pro puro verbo Dei obtruserunt, eaq; quaßi pro aris & focis decertantes propugnanda perßuaßerunt

In præfatione Cathalogi Hæreticorum Fratris Theodori Petrei Carthußiani

Satis itaq; iako ieden Doktor Koßcielny powiedział, Hæreßm refutat, quißquis eius originem demonßtrat. Diuus Hyeronimus

QVERIMONIÆ RELIGIONIS & REIPVBLICÆ

Per Andream Critium conscripta

Religio & Respublica LECTORI

Persuasum habeas Lector, quisquis forte in hanc querimoniam nostram incidisti, nos illam non animo incessendi quenquam populariũ nostrorum, qui viscera nostra estis, sed declarandæ duntaxat calamitatis nostræ causa vobis edidisse proindeq; generatim omnia, & vt in curis fieri potuit effusa sũt à nobis potius quam exactè recensita. Quod si liberum est per vos fraterculis, ac sacellanis quibusuis declamantibus id exequi, ac subinde, cum illis tum vel ipsis olitoribus, si Deo placet de statu nostro pronuntiare, qui minus idem nobis ipsis licere debet, quibus melius ea, quæ nos vrgent quam alijs constant? Igitur optime Lector, cognita ex nobis verius malorum nostrorum summa, & de reliquis, quæ hinc manant, coniectura facta, cura nobis, si qua parte potes opem ferre tibi enim ipsi pariter, cum omnium in nobis bona sita sũt, commodatum putes, sin verò adesse nullo pacto nequis, id quod potes nobiscum vna de nostra & tua in nobis ipsius calamitate moemisce.

RESPVBLICA

Illa ego publica res (vtinam priuata vocarer)
Me miseram, qualis, quo sum perducta videtis
Cum mihi sit Princeps, quo nil præstantius orbe
Imperium late, celebris, prudensq; Senatus
Sunt Proceres, Equites variæ dominatio gentis
Innumeri populi, vires, animosa iuuentus

Sint & opes, et equi, sint munera plurima terræ
Quodq3 magis mirum, cum me florere peroptet
De me sollicito quamis sermone loquatur
Pauper, inopsq3 tamen cunctis inuisa velut sim
Gentibus ipsa meis laceranda domiq3 foriq3
Hostibus exponor passim consumor ab omni
Parte velut cum verna niues dissoluerit aura
Quis furor, ô mea gens aut quæ dementia vestris
Priuatis opibus tantas impendere curas
Et me qua constant cunctorum commoda leges
Vxores, nati, libertas, gloria, vita,
Quaq3 nutante ruunt hæc protinus omnia tantum
Neglegere? et solis de me contendere verbis?
Ac præstare nihil factis? prætexere longis
Consilijs vanis inuentis, atq3 Chimæris
Vtile, quod nequeat recte procedere, quodq3
Distrahet ignarum stultia in contraria vulgus?
Et versare dolos, proprijsq3 intendere votis?
Quid iuuat vsq3 adeo vestras extollere stirpes?
Ornari gemmis, ostro, phrygioq3 labore
Cogere diuitias, abacos, aulæa, tapetas
Rugatas vestes torques, mollesq3 sobellos
Ingenti sumptu, mensasq3 parare Lucilli
Lumineris dapibus vinoq3 et aromate tanto
Nec luxu, sed profluuio traduere vitam
Cum vos interea deglubat tetra Machmethi
Colluuies, sensimq3 viris expillet, et auro
Cum vicina etiam defraudet ausio nummi
Defraudent artes, merces, monopolia rerum
Nulla fides pactis, nulla est concordia firma
Hostibus è vestris fuerit quæcunq3 profecta
Illudunt cuncti ignauis, sic cuncta potestas
Hostilis, sic cuncta premunt, casumq3 minantur
Nec satis est externa pati, sed & omnia turbis
Miscentur proprijs intus proprijsq3 rapinis
Vtq3 bonas etiam vesana licentia mentes
Corrumpit, reddit q3 ferum è Zenone Procustem
Sic magis assidue crescunt mala germina, sic iam

Noxia patrantur, laxatis omnia frenis
Nullus amor patriæ nulla est reuerentia diuûm
Proiecti mores veteres, virtusq3 fidesq3
Religio, pietas, atq3 obseruantia recti
Nulla est vis iußis, decretis nulla facultas
Nullus et in rebus vendendis atq3 gerendis
Est modus, vt deceat, nec disciplina, nec ordo,
Ambitio cunctos, et habendi insana libido
Possidet, hinc lites, hinc intestina simultas
Hinc præstant illi qui nigrum in candida vertunt
His parent leges, Comentus, bella, potestas
Has propter pestes, harpyjias, atq3 Sinones
Immisum est cœleste bonum clementia Regis
Damnataeq3 rei subit optio cæca Tiranni
Hei mihi quid prosunt Comentus, sessio longa
Multaq3 diuerso sapienter dicta Senatu
In fumum si cuncta abeant! desitq3 voluntas!
Quisq3 videt quid opus, verboq3 id dicere posset
Velle vnum satis est. res ardua nulla volenti
At contra, nullus lenis est conatus inerti
Si præstat cuiris forti, quodcunq3 subire
Quam famam, patriam, vitam, propriosq3 penates
Perdere, cur igitur nos non cum possumus, ipsos
Asserimus? cur non nostrum re nobile nomen
Testamur! verum hoc non technis consiliorum
Perplexisq3 logis, non fastu, vestibus amplis
Non remeto, patinis, sed equis præstatur & armis
Ordine præcipuè recto superumq3 fauore
Quem sibi conciliant mores hominum, inficiuntq3
Quo ni fulta forem, cludum collapsa fuissem
Relligio sed adhuc, & turba heu pauca bonorum
Casibus obicit hunc, ne res mea corruat omnis
Hoc vno in tantis turbis tantisq3 procellis
Freta meis, clades spero superare futuras
Sed quidnam video! quorsum se accincta receprat
Relligio! nimirum me quoq3 deserit ista
Quod si fit, de me quis iam non iudicet altum!

Conuenienda mihi est, o spes mea, præsidiumq3
Quo te, quo video, propero contendere gressu.

RELIGIO

Migrandum est mea chara soror, quo lumina ducunt
Nonne vides, vt me tractet gens omnis, & ordo?
Quam me contemptam venalem ridiculamq3
Ipsi habeant proceresq3 mei Mystaq3 supremi!
Quam pietas in me, quam lex mea tota fatiscat!
Omnia quam pateant rabulis, turbantibus orbem
Litibus, in volucris, spolijs, intusq3 foris q3
Qui regnum exugunt auro, patresq3 quietos
Implicatis versant diris atq3 omnia miscent
Quam me conficiant quorum petulantia linguæ
Commentis dirís, cistas, atq3 horrea captat!
Et qui me prorsus neglecta, & munere sacro
Immiscent sese rebus sine fine prophanis!
Quiq3 etiam volunt semper, quo seq3 suosq3,
Per fas perq3 nefas ditent alienaq3 sorbant!
Et quorum miseræ nihil est satis ambitioni!
Nempe his atq3 alijs mendis mea templa referta
Contemptum pariunt populi, perimuntq3 fauorem
In me, seq3 simul, nostrosq3 subinde ministros
Qui nos rite colunt, & quorum est integra vita
Insontes actus, & virtus commoda cunctis.
Obiciunt turbis vatijs, atq3 omnia sacra.
Quodq3 mali patrant, vulgus deriuat in omnes
Hinc clamor populi, motus, hinc seditiones
Raptantur decimæ, fundi miseriq3 coloni.
Quos fuit ante nefas, nunc est violare receptum
Omissus cultusq3 Dei, ritusq3 sacrorum
Eriget, et a patribus mea munia conducta sanctis
Cunq3 hæc pestis agit radices altius inter
Christicolas, sensimq3 Dei sic concitat iram.
Nil bene consulitur, bene nil succedit, & omnes
Error in excidium simul & confusio ducit
Sumit et inuictas in nos fex ethnica vires
Atq3 hæc in rebusq3 meis mala tanta, tuisq3

Non Reges, Patresue pij, sanctusue Senatus
Extirpare student, vt eant hæc ordine recto
Quæ mihi quæq; tibi debentur & vnde paratur
Gloria nostra, salus, decus, et concordia genti
Sed Scarabæus Apostata, vel Stratioticus harpax
Aut qui nil credit, de me decernit aperte
Non id agens quo recta probet, seruetq; probata
Sed nihil vt credant reliqui faciantq; quod ipse
Vt videat passim misceri sacra prophanis
Atq; animum possit dicendo explere malignum
In templa, in superos, in meq; meosq; ministros
Sermone illoto, dira dictante Megæra
Cristatis fidis, turbaq; probante sceleste
Et gaudente nouis ac prauis motibus, at qui
Qualis sit Diuus docet hæc doctrina Iacobus
Nunc tamen hæc rabie, diuina humanaq; passim
Turbantur patresq; pij mosq; omnis & ordo
Cuncta hæc in præceps, in casus atq; ruinam
Nos adigunt ambas, vt fata maligna minantur
Sais, me turbata, discrimina quanta sequuta
Semper erant, quorum longum est exempla referre
Migrandum est igitur, quam detenora sequantur.

RESPVBLICA

Parce precor mea Diua queri, nec dicite mentem
Inq; his me miseram ærumnis ne desere solam
Historias priscas, & gesta priora reuolue
Magna sequi, fateor, tales discrimina turbas
Non tamen hæc noua sunt, ratis est Ecclesia, ventis
Iactatur quando nauclerum crimina summum
In somnum rediunt, dormit nunc ecce reatus
Iam Metanæa subit, quæ sola hunc excitat, & quæ
Peruersos actus mores & cornoit omnes
Ecce pius Princeps, etiam nos sustinet ambas
Et seruare studet, studet et bona quantula cunq;
Nostrorum pars est propter nos et bona nostra
Conuentus fiunt, et tot molimina rerum
Paulisper maneas, dabitur iam spero facultas

Eluctibus elabi tantis tantisq3 procellis
Post pulsas etenim sequitur lux candida nubes
Afflictatq3 suos Christus nec desent unquam

DIALOGVS IN REMPVBLICAM

Quæ dea? Publica res, lacera cur veste, quid illam
Qui sarcire velit nunc mihi nullus adest
Sed quis discidit hanc? rabies priuata quid illa
Te sequitur? succo pascitur ipse meo
Quo succo cum tota maces, nitet illa? niterem
Ipsa etiam, totum sed rapit ista cibum
Quæ turba hæc circum? præfectorum ordinis omnis
Quid rogo, num curam non gerit ista tui
Prætextu curat mea commoda quisq3 sed in rem
Priuatam studium, dirigit omne suum
Sed quid sceptra manu gestas, uinctamq3 machæram?
Me regere arbitrio, non sinit ista meo
Cur non excutis hanc? uetat hæc mea turba, uetando
In præceps mecum cæca sed omnis abit
Quæ comes hæc, dextra quæ te sustentat euntem?
Religio, sed et hæc uix monet ægra pedem
Nam uirtus & cana fides. Astræaq3 uirgo
Priuatæ dudum succubuere rei.

Epitaphium Reipublicæ Polonæ

Quam tot non poterant armis confinibus hostes
Perdere, septa quibus pressaq3 semper erat
Publica res iacet hic, morbis extincta duobus
Turbinibus populi: Dissidioq3 Patrum
Cuius causa mali, libertas, prauaq3 reiq3
Priuatæ studium, priscaq3 pulsa fides
Languebat dudum uitijs obnoxia tantis
Et malè curatis extenuata malis
Serpebat uenis sensim insatiabilis hydrops
Qui morbis alijs fons & origo fuit
Una tamen medica, quæ uires, arte leuabat

Religio et probitas Principis vna fuit
Hactenus his sarcita salus productaq3 vita
His spretis vires auctus ademit hydrops
Ex quo manarunt turbarum protinus vnda
In quibus extincta est publica tota salus
Lugete ô caci populi, Procerésq3 Patresq3
Nam morte hac et res et bona vestra ruunt

Aliud Epitaphium breuius

Publica res iacet hic, morbis extincta duobus
Turbinibus populi: Dissidiòq3 Patrum.
Sed quæ causa horum? libertas prava reiq3
Priuatæ studium, cordaq3 cassa fide
Nonne fuit medica morbos qui pelleret arte
Religio et Virtus, Regia sola fuit
Hactenus his sarcita fuit, productaq3 vita
His spretis victas præbuit illa manus
Lugete ô caci populi, Procerésq3 Patresq3
Omnia nam morte hac, commoda vestra ruunt.

In Imaginem Martini Lutheri

Ille Lutherus ego toto sum notus in orbe
Cui vulgi improbitas nomina tanta dedit
Quicquid enim dictum damnatumq3 extitit ante
Nunc renouans iactor Spiritus esse Dei
Concylijs, Patribus mori contraria scribo
Actus et huc consto non ego sæpe mihi
Mystica scripta volo cum res mea postulat esse
Nuda eadem cum res exigit esse volo
Nil credens seruansq3 nihil Christi effero leges
Prætextu quarum carpere cuncta licet
Non mea dicta vlli cèu sancta ac recta probantur
In sacra et Sanctos sed maledicta placent
His valeo quamuis valeat hymbaticus omnis
His demptis inerit, non mihi mica salis

Pontifices, Reges, impura vellico lingua
Defædo et nidum quo furor ipse meum
Hinc me nemo probus, nisi cui mens perdita tractat
Has nisi lactucas congrua labra petunt
Hinc me sed merito præfert mea patria Christo
Nempe magis titulo nobilitata meo
Pingit et hanc faciem radios sanctamq3 columbam
Sit licet explosum nomen ubiq3 meum
Atq3 hinc qualis ego poteris cognoscere, cum sit
Acceptus patriæ nemo Propheta suæ

Ad Lutherum eiusdem Critij

Fæda cucullaris cum sit tibi vita genusqué
Et geris á fædo nomina digna luto
Iure vales fædis ceu natus ad improba verbis
Qua ratione quis est, hac ratione valet

LITERÆ QVIBVS AVTORI Legendi Libros Hæreticos ab Inquisitione generali concessa fuit FACVLTAS

Facultas

Facultas à Rndsmō in Christo Patre & Domino Dnō Laurentio Gembickj Dei & Aplicæ Sedis gra Archiepo Gnesnensi. Legendi libros prohibitos

Laurentius Gembicki Dei et Apostolicæ Sedis gra Archiepiscopus Gnesnen' Legatus Natus Regni Poloniæ Primas & primus Princeps

Generoso Andreæ Lisiecki nobis in Chrō dilecto salutem in Dnō.

Exponi nobis fecisti te complures Libros Hæreticos, seu alias in Indice Romano prohibitos habere, quorum lectio tibi non ad aliqua corruptelam, sed potius ad Iuris et Historiæ cognitionem morumq; Ciuilitatem conducit. Cum autem eos absq; facultate Sedis Aplicæ citra salutis animæ tuæ periculum legere atq; adeò retinere non possis, Propterea nobis supplicasti, qtnūs tibi eos retinendi legendiq; facultatem concedere dignaremur. Nos itaq; certa animi fiducia, te ex eiusmodi lectione nihil detrimenti accepturum, quippe qui ab ipsis incunabulis Sanctam Orthodoxam fidem profiteris, et veraciter tenes, eandemq; etiam integram et inviolatam, usq; ad extremum vitæ tuæ Spiritū constantissimè Deo adiuuante retinebis, et confiteberis, ac potius ad confutanda praua hæreseon dogmata, et mores prauos eradicandos hmoi lectionem applicabis. Authoritate nobis à S. Sede Aplica per speciales literas, de quibus in Archiuo Curiæ nræ constat, concessa nraq; Ordinaria, Supplicationi tuæ annuen' vtq; Libros hmoi sine conscientiæ scrupulo retinere et legere possis & valeas, facultatem concedendam duximus, concedimusq; prntibus lris nris hinc ad triennium valituris. In quorum fidem prntes mgna Propria subscripsimus et Sigillo nro communiri mandauimus. Datū Lowicij, die Vigesima prima Mensis Aprilis Anno Dominj Millesimo Sexcentesimo Vigesimo.

Laurentius Archiepus
Gnesnensis

Facultas Inquisitionis Romanæ legendi Libros prohibitos

OCTAVIUS Epūs Ostien' Bandinus. Carolus Epūs Sabinus Madrutius. Io. Garsias Tit. SS Quatuor Coronatorum Millinus Gaspar tit. S Crucis in Ierusalem Borgia, Guido tituli S. Mariæ de populo Bentiuolus, Fr Desiderius Scaglia tit. SS. xii Aplorum Cremonen', Ludouicus tit. S. Laurenty in Damaso Ludouisius Laurentius tit. S. Mariæ in Equitys Magallotus Laudiuius Zachias tit. S Sixti, Presbyteri et Franciscus S. Agathæ Barberinus Diaconus miseratione Diuina nuncupati. Sac'. Rom. Eccliæ Cardinales, in tota Repub. Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitores gnales, à S. Sede Aplica specialē deputati. Dilecto nobis in Chrō Andreæ Lisiecki Polono Salutem in Dnō sempiter. Cum in gnali Congregatione Sctæ Romanæ et Vnivsalis Inquisitionis habita in palatio Aplico montis Quirinalis coram Sctmo D.N. Vrbano Diuina prouidentia Papa Octauo, ac nobis die infrascripta

nomine tuo supplicatum fuerit vt ad errorum et hæresum confutatiõm quoscunqꝫ prohibitos libros legendi et retinendi licentiam tibi concedere dignaremur. Nos tuis supplicationibus annuen̄ ac de tua doctrina pietate ac in fidem Catholicam syncerita̅te in Dñō confidimus Auctha Aplēa nobis in hac parte cōmissa tibi vt omnes et quoscunqꝫ hæreticorum seu alis phibitos Libros etiam in Indice Romano Librorū prohibitorum damnatos ad effectum (vt præfertur) hæreses etc. rores redarguen̄ et confutan̄ secreto et per te ipsum tantum ac sine aliorum scandalo et periculo absqꝫ Censurarum et pœnarum incursu in Regno Polonię duntaxat et non alibi legere et retinere libere et licitè possis et valeas licentiam ad quinquennium proxime futurū ab infrascripta data incipien̄ duntaxat duraturā tenore præsentiū damus, concedimus atqꝫ impartimur, non obstantibus in contrariū facientibus quibuscunqꝫ. Iniuncto tn tibi vt tam primum hrarum exemplum quam librorum prohibitorū præfatorum quos hmoi facultatis nostræ vigore leges aut retinebis notam qꝫ primum exhibeas Ordinario lōi Catholico vbi moraberis vt tempore huius facultatis elapso vel post obitum tuum (si te interim forte migrare ex hac vita contigerit) libri præfati illi consignentur vt prouideat diligenter ne ad aliorum manus deueniant, sed tradantur igni cōburendi. In quorum omnium et singulorum præmissorum fidem ac testimonium p̄ntes hras gratis expeditas per infrascriptum nrum et dictæ S. Inquisitiōnis Notarium fieri et manibus nris subscriptas sigilli eiusdem sanctæ Inquisitionis, quo in totalibus vtimur iussimus et fecimus appensione munirī. Datum Romæ in ḡnali Congregatione præfatæ S. Inquisitiōnis iij Calendas Augusti Anno a Natiuitate Dñi nri IESV Christi M DC XXVI Pontificatus SSmi D.N. Papæ pfati Anno iij —

Octauius Epus Ostien̄ Card.lis Bandinus
Gaspar Cardlis Borgia
Guido Cardlis Bentiuolus
Fr̄ Desiderius Cardlis de Cremona
Laudiuius Cardinalis S. Sixti

Ioannes Antonius Thomasius Sctæ Romanæ & Vnlis Inquisitionis Notius

Facultas alterius Inquisitionis Romanæ legendi Libros phibitos.

GASPAR Tit. S Crucis in Ierusalem Borgia Guido tit. S. Mariæ de Populo Bentiuolus. Fr̄ Desiderius Scaglia tit. S. Caroli nuncupatus de Cremona, Ludouicus tit. S Laurentij in Damaso Ludouisius, fr̄ Antonius Barberinus tit S. Honuphrij, Laudiuius Zachias tit S. Petri ad Vincula nuncupatus S. Sixti Berlingerius tit S Augustī Gipsius, fabricius tit S Laurentij in pane et perna Verospius Presbyterij Franciscus Sanctæ Agathæ Barberinus, et Marcus S. Mariæ nouæ Ginutus Diaconi Miseratione Diuina

S.R.C.

S.R.E. Cardinales in tota Repub. Christiana contra hæreticã pravitatem Inquisitores ḡnales à Sctã Sede Aplĩca spealĩ deputati. Dilecto nobis in Chro Andreæ Lisiecky nobili Polono, et Cleri Regni Poloniæ in Iudyĩs defensori salutem in Domino sempiternam. Cum in ḡnali Congregatione Sanctæ Romanæ et Vnãblis Inquisitionis habita in Palatio Aplĩco Qvirinali coram SSmõ Dño nro D. Vrbano Divina providentia Papa Octavo, ac nobis dhe infrascptã nomine tuo supplicatum fuerit vt omnes et quoscunqz hæreticorum, seu alĩs quomodolzt prohibitos Libros de religione ex professo non tractantes, præcipue legalis professionis legendi et retinendi licentiam tibi concedere dignaremur. Nos tuis in hac parte supplicationibus annuen' Authe Aplĩca nobis commissa tibi vt omnes et quoscunqz hæreticorum hæreticorum seu alĩs quomodolzt prohibitos Libros etiam in Indice Romano librorũ phibitorũ damnatos, de religione ex professo non tractantes præcipue legalis professionis (exceptis tñ damnatæ memoriæ impij Caroli Molinei operibus) absqz Censurarum et panarum incursu in Polonia tantũ et non alibi legere, et retinere libere et licite possis et valeas licentia ad Quinquennium proxime futurum, ab infrascptã data incipien' duntaxat duraturam tenore prntium damus, concedimus et impartimur. Non obstantibus in contrarium facien' quibuscunqz. Iniuncto tñ tibi vt tam prntium harum exemplum, qz libroz prohibitorz prafatorz quos hmõi nrã facultatis vigore leges aut retineris notam qz primum exhibeas ordinario loci Catholici vt tempore hũius facultatis elapso vel post obitum tuum, si te interim forsan ex hac vita migrare contigerit libri prafati ei consignentur, vt provideat diligenter ne ad aliorum manus deveniat, sed tradantur igni comburendi. In quorũ civium et singulorum pramissorum fidem ac testimonium, prntes has gratis expeditas, per infrascptum nrum et dictæ S. Inquisitionis Notarium fieri et manibus nris subscriptas Sigilli eiusdẽ S. Inquisitionis quo in talibus utimur, iussimus et fecimus appensione muniri. Dat. Romæ in ḡnali Congregõe pfatæ S. Inquisitionis Septimo idus Iunij. Anno à Nativitate Dni nri Iesu Christi Millmo Sexcentmo Trigesimo Pontificatus SSmi D.N. Papæ pdicti Anno Septimo

Fr D. Cardinalis de Czemona
Fr Cardinalis S Honuphrij
Boerius Cardinalis Lipsius
M Cardinalis Linettus

Ioannes Antonius Thomassius Sanctæ Romanæ & Vnãblis Inquisitionis Notarius

HÆRESIS TVRPITVDO

A monstrosa ipsius Generatione.

In qua continentur

1. Quatuor furiæ infernales in deprauationem Religionis Christianæ genitæ
2. Idololatria crudelis
3. Hæresis Falsatrix
4. Schisma obstinatum
5. Pseudopolitia Simulatrix.

Ex quibus omnibus deducitur monstrosa hæresis generatio, & hinc prima ipsius turpitudo.

Quatuor Furię infernales in deprauationem Religionis Thristianę genitæ. I.

Jako skoro przeklety on buntownik y Tyran piekielny Diabeł został wi-
nien, atrocissimi criminis læsæ Maiestatis diuinæ, y gdy oto został iudi-
catus & condemnatus, zaraz obaczył onę niebieską swoię possessią ater-
nam beatitudinem (ktora słusznie stracił) confiscatam, y człowiekowi na
iego prawo y mieysce per adoptionem stworzonemu obaczył iá quasi cadu-
cum przeznaczoną, zazdrością zdięty, naprzeszkodę tey tak wielkiey łaski
Bozey, y na ffalsowanie człowiekowi danego Przywileiu (ktory vera Re-
ligione, & vero Dei cultu był zapieczętowany) wylągł in tristissimo
suo exilio w przepaściach piekielnych cztery ięzyce piekielne, naturze swoiey

podobne

gnat y ztupiet. Iako tę iego intentią Doctor zacny Kościelny, y Swięty. Wę-
Cypriá: Tom: 2. de zelo & liuore Fol: 189. ozennik rzetelnie opisał. Hinc Diabolus inter initia statim mundi, & perijt primus, & perdidit, ille dudum angelica Maiestate subnixus, ille Deo acceptus & charus, postquam hominem ad imaginem Dei factum conspexit, in zelum maleuolo liuore prorupit, non prius alterum deijciens, instinctu zeli quam ipse zelo ante dejectus, captiuus antequam capiens; perditus antequã perdens, dum stipulante liuore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, qui ipse quoq; id quod prius fuerat amisit.

In Episto: nuncupatoria D. Contadi Brunni Iureconsul: in Lib: VI. de Hæreticis. *Wylągł tedy na to on Tyran okrutny wprzepaściach piekielnych plemię swoię naturze podobne, okrutne, Tyrańskie, vporne, chytre, zdradliwe, obłudne. Quatuor Furias infernales.* Idololatriam crudelem; Hæresim Fallatricem; Schisma obstinatum; & pseudopolitiam simulatricem; *y ieśli bayki Poetyckie prawdy podobieństwo maią; wylągł ie ex pudendis patris Saturni, ab Ione filio per liuorem falce abscissis, o ktorych napisał Poeta.*

Nat: Com: in Mythologią Lib: 3: Cap: 10: de Eumenidi: Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ
Terra bibit cunctas, mox & labentibus annis
Edit Erinnyas tristes, magnosq; Gigantes.

Bo á coss się ztąd plugawey posoki Szatanowey wylągł mogło po cowego; co zkąd tak wßetecznej iuchy mogło się vrodzić dobrego; ieno bałwochwalstwo okrutne, hæresia fałßywa; odszczepieństwo vporne; pseudopolicia obłudna; ięzgę te ktore Człowieka á vera Religione, & á vero Dei cultu odwodzą, y Szatanowi go do iego posługi y wmoc podawaią.

II. Genitura Idololatriæ

In præfatione ad Archiepum Treuerensem Electoy Imperij Tres validissimæ Diaboli Machinæ Idolatria Hæresis & Schisma

Naprzod tedy po onym pierßego rodzića naßego przestępstwie, tak Bog sprawiał serce y vmyst iego, ze mu tę wrodzoną dał cnotę aby go iako stworcę swoiego chwalił, y iemu samemu służył, piße tak o tym Doctor zacny Kościoła powßechnego. Credimus inquit Deum docuisse Adam cultum diuinum quo eius beneuolentiam recuperaret, quam per peccatum transgressionis amiserat, ipsumq; docuisse filios suos dare Deo decimas & primitias; *y napierßy to iest rozum ludzki Boga prawdziwego szczerym y vprzeymym sercem chwalicz, y iemu samemu w pobożności służyć. Sapere nihil aliud est, nisi* Deum verum iustis ac pijs cultibus honorare *Mądrosz ta przez wßytek wiek żywota Adamowego trwała ieszcze ze wporßkości pokuty, in luctu pro suis & suorum peccatis pœnitentiam egit; aż w potomstwie iego po onym Babilońskim wrozgromionych ięzykach*

Hugo á San: Victore in Genes:

Lactan: Lib: 4. Cap: 3.

zamąsam

zamieszaniu, post dilluuium & constructionem turris, & linguarum discretionem etiam de Deo indignam habuerunt opinionem, qui per vniuersam terram dispersi erant. *O czym drugi Doctor Kościelny powiada.* Quarta decima vero generatione ex maledicta progenie *(wktorey Chama rozumnie)* quidam propter artem magicam, primus aram statuit, dæmonibus honorem sanguinis litans. *A drugi zaś początek bałwochwalstwa pod czas Iaredow rachuie* Anno quadragesimo Iared secundi millenarij, surrexerunt viri malæ artis inuentores iniqui, & omni nequitia pleni Ex filijs Cain, vt Iobeth, Tholucel filij Lamech, qui fuit cæcus, qui et Cain interfecit, in quo dominatus diabolus conuertit eos postea in omnem artem magicam.

Cyrillus Alexan: Lib: 1. con: Iulian.

Methodi: apud Radevun in ann: maduers: in chron: Alexan: illum: 7

Wten czás naprzod y takim sposobem wyłąc Szatan niezbożne bałwochwalstwo, ktorym od prawdziwey y Bogu powinney czci y chwały narod ludzki odwiodszy, á siebie mu zdradliwie za Boga vdawszy, chwałę y cześć samemu Bogu iako stworzycielowi winna, sobie ią stworzoniu przeklętemu y potempionemu począł vsurpowacz, y tak obrzydliwość tę w ludziach Bogá zapamiętałych rossiawszy, podał ią y do ludu Bogu vkochanego, do Synow Israelskich, ktorzy vczyniwszy sobie. Conflatiles duos vitulos, adorauerunt vniuersam militiam cæli, seruieruntq; Baal, & consecrauerunt filios suos, & filias suas per ignem; & diuinationibus seruiebant. *Za co ich też Bog karał rozmaitemi plagami, mieczem, morem, głodem, niewolą; czego są pełne historie Starozakonne.*

4 Regum Cap: 17

A stąd ich Bog tak karał, od taski ich swoiey odrzuciwszy. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptilis Dei, in similitudinem corruptilis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpentum.

Ad Rom: Cap: 1

A wyłąc bestią tę wpostaci, ktora pismo Boze opisało. Vidi de mari bestiã ascendentem habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata: *to iest dziesięć onych w Kościele Bozym persequuti: ey tyrańskich pod Neronem, Domitianem, Traianem, Hadrianem, Antoninem, Seuerem, Maximianem, Deciuszem, Valerianem, Aurelianem, y Diocletianem, y widzialem powiada na głowach tey bestiey nomina blasphemiæ Bo niemogło bydz nic brzydliwszego iako iest bluźnierstwo bałwochwalskie ktore Diabła za Boga chwałi roskazowało, ktore zaczasow onych Cesarzow Pogańskich noszą in suis cornibus diademata, nosieli na nich nomina blasphemiæ, gdy gwałtem przymuszali Krzescyany Bogom swoim, albo raczey Szatanom przeklętym sacrificia Christo Deo vero debita ofiarowáiąc, y tam daley mowi pismo Boze o tey beshey.* Et bestia quam vidi similis erat pardo & pedes eius, sicut pedes vrsi, & os eius, sicut os leonis; & dedit illi Draco virtutem suam, & potestatem magnam. *Niemogł lepiey wyrazic Duch*

Apoca: Cap: 13.

Ibidem

Panski okrucienstwa Poganskiego, iako ie tych beſtiey wyraziet naturami. Bo à zaś moze bydz beſtiá drapieznieyſſa, iáko ieſt lew okrutny, ktory wiednym momencie człowieka rozdziera; à zas moze bydz okrutnieyſſa beſtiá iako ieſt ſmok, ktory y posmierci duſſe w człowieku nadſłuchywa; à za moze bydz iádowitſſa y predſſa beſtia iako ieſt Ryſſ, ktora vciec człowiekowi niedopuſcza. A za moze bydz zarazliwſſa beſtiá iako ieſt smok, ktory ſamym tchnieniem y ſá; ma para człowieka zaraza.

Byli tedy iuſcy tak Szatańſkiey niewoli whatwochwalſtwie przeklętym Przodkowie náſi zaras od początku Polſkiey Monarchiey od Roku 550. iako to opiſuie náſſá Hiſtoria. Fuerunt (inquit) vt eſt in chronographis videre Dij, quos more gentilitatis coluerunt, Iupiter, Mars, Pluto, Venus, Diana, Ceres. Także y Orzechowſki Przodkow naſſych zabobony bat: wochwalskie opiſuie. Intuleramus (inquit) nobiſcum ex Illyria, in has oras non ſolum Macedonicum illud glorioſum gentis robur, ſed etiam Græcorum in Illyrico cultos Deos, Lædam vczt, & eius filiòs Ioue ſatos, vt tum credebamus ſtulti Caſtorem atq; Pollucem fratres Helenæ, ſcientes pugnæ. Adhæc Cererem quam Pogodam, atq; eius filiam Proſerpinam, quàm Poguiſdam de nomine patrio appellabamus; tum Martem pugnandi, Mercurium vero furandi Deos ab eiſdem Græcis è quorum ſtirpe orti ſumus. Ci zstarodawna byli Bogowie naſi, lubo wſtowach rozni y rozmaici, ale w rzeczy ſamey ieden Bog albo raczey Czart on przeklety, ktorego zmy okruſſy ſię dopiero poznali, że zmy więc niewoli byli bez Boga prawdziwego, bez wiáry, bez nadzieie, bez miłoſci, niewiedząc co byt grzech, co byta ſmierc, y co byt zywot wieczny, y lubo iuſſ byt Chriſtus wſzytkiego ſwiata odkupiciel na Ziemi Vrodzony: przeiſznyſmy dla niewoli Szatańſkiey, ani widzieli, aniſmy onim wiedzieli.

Miech: Lib: 2 Cap: 2.

Orichou: in Chimæ par: 3. Fol: 144.

Orich: Ibidem.

Wtak daleki y głemboki egzis zapuſcił byt Szatan ono piekielne zadło batwochwalſtwa przeklętego, na wydzierſtwo onego veræ Religionis, et veri Dei cultus Przywileiu; tetra errorum cooperti caligine ſub Domino diabolo, dudum triſte agitabamus æuum. Wczym iakich gwałtow y iakiego tyranſtwa zazywał Szatan, y ſami ſię niadtym zdumiewali batwochwalcy. Deficiebant Carnificum manus, & ſuccedentes ſibi inuicem fatigabantur, hebetabatur aciés gladij, videbantur feſſi reſidere carnifices, vires reſumere, animos reparare, mutare gladios, diés quoq; non ſufficiebant ad pœnas. Toſſ okrucieńſtwo y Poganſka opiſuie Hiſtoria. Pereuntibq addita erant ludibria, vt ferrarum tergis contecti, lanitatu canum interirent, multi crucibus affixi, aut flamma vſti, plerique in id reſeruati vt cum defeciſſet diés in vſum nocturni luminis vrerentur.

Euſeb: Hiſto: Eccleſ: Lib: 8. Cap: 9.

Tacitus Lib: 15.

Na początku ſczepienia Kościoła powſzechnego, taka byta wludziach do Wiáry Catolickiey zarliwoſc, że daleko poprzedzey na on czas martyria

mortibus quærebantur, quam nunc Episcopatus prauis ambitionibus appetuntur.
lubo okrutni byli wprzenasladowaniu Krzescyan Pogansey Tyranni Rzym:
scy Cesarze Tiberius, Caligula, Nero, Domitianus, y inni, ale daleko potę-
zniey szy byt wposzkowaniu ich Christus, ktory wnich statecznoscią vmysu
nieprzetomionego męznie one Tyrany woiował, y miłoscią poznaney pra:
wdy, tyranskie animusze vtomnosaią, Męczennikow niezwyciężoną
potęznie zwyciązał. Nigdy (powiada Kosciełna Historia) zadnemi
Woynami swiat większego Triumphu niewygrał, iako wten czas gdy dzie
siąci lath mordowaniem zwyciężony bydz niemogł, y gdy sie wszytek swiat
swiętą krwią Męczennikow zakrwawiet, y wszytko to co swiat wsobie
ogarnia, krwią Krzescyanską poiłszony byt.

Takaż żarliwosc była w Przodkach naszych in Anno Chri:
sti hominis & Dei nostri 965 okrconych, kiedy się Christus Bog y
człowiek vzalet slepoty duszney Mieszka Monarchy, y Przodkow naszych
iego poddanych; kiedy Duch S. iego dotknął palcem swoim serc ich, y kiedy ich
w błędach Szatanskich napomnął; kiedy im sprosnosc Szatanską y brzydliwosc
grzechu na widok wystawił, nie zzadney przysługi ich, ale z samego tylko mi:
łosierdzia iego. Wten czas oni swięci Przodkowie nasi przy czytaniu Euan:
gelicy do pułmieczow spochew dobywali; wyswiadczaiąc to zegnanie y vmie:
rac byli gotowi, y tak wiarę tę przez całe pułsiodma sta lat nienaruszoną
zachowywali, opisuie Historia nasza ten zwyczay chwalebny, y goracą zarli:
wosc w poboznosci Katolickiey Przodkow naszych. Mieczysława pierwszego
Chrzescianina, na Katolicką Rzymską Wiarę okrconego poboznosc zalea:
iąc. Iplius (inquit) opera & instinctu, sacrosanctus mos in Proceres Milita- Długoss. Lib. 2.
res, & in quoslibet nobiles, eo anno introductus est (á opisuie Rok dziewięc: Anno 979.
setny siedmdziesiąty dziewiąty) propè ad nostra tempora vsq; seruatus, vt Præ-
fati Proceres Polonorum, & Milites, diebus dominicis audituri diuina, ædes sacras
militari gladio accincti ingrederentur, & dum à Sacerdote caneretur sequentia
Sancti Evangelij secundum Matheum, Ioannem, Lucam, vel Marcum, è vestigio
omnes velut certamen inituri, exerebant vsq; ad medium è vagina gladios (y
powiada tam ta Historia ze to dla tego czynieli) demonstrantes eo tam frequé:
ti, & quolibet die dominico, repetito actu pro defensione veritatis Evangelicę
ab eis cognitæ & professæ intrepidè, & alacriter pugnaturos, & si oporteret
mortem etiam oppetituros. y narzeka tam daley na to tąż Historia, ze to swia:
dectwo prawdziwey Wiary Catolickiey za takimsi nieszczęściem w Polszcze nie
słusznie vstało, ktoreby mogło było zawzdy wszytkie przychodnie, Sekty Ka:
czerskie, Luterska, Zwinglianska, Kalwinską, y inne Wierze Catolickiey prze:
ciwne conuincowaċ y zawstydzić. Quem benedictum morem (inquit Długoss.)
vehementer doleo, nescio quo lęuo sydere ex Polonia Regno abolitum esse, qui
illorum singularem zelum atq; fidem orthodoxam declarabat. Bo pewnie nie dla
Luterskiey, ani dla Kalwińskiey Religiey, ale dla tey samey, na ktorą byli okrceni

Cypriān: de Vnitate Eccleſ: Fol: 151.

mieczow tych dobywali. Adulterari enim non poteſt ſponsa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica, vnam domum nouit, vnius cubilis ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

Idem Cypr: de Vnitate Eccleſ: Fol: 150

Az dopiero po tak długim wieku, po tych pułſtodmu ſeth lat widząc Szatan w Koronie naßey. Idola ipſius derelicta, & per nimium credentium populum ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos. Hæreſes inuenit & Schiſmata, quibus ſubuerteret fidem; veritatem corrumperet, ſcinderet vnitatem.

III. Genitura Hæreſis

TWten czas wylągł Szatan przeklęty wodchłaniach piekielnych drugą Iędze garowno iadowita Hæreſim; omnium Regnorum & Rerum publicarum turbatricem; proſtibulum turpitudinum; a wylągł ią iako Mieſańca dziwoſtraßnego; contra naturam & eius ordinem; własną hybridę z paſzęką lwią; ktora ryczy ſtraſliwie; z ogonem ſmoczym; ktorym zabiia okrutnie; zbrzuchem kozim, ktorym czyni ſmrod po wßytkim Krześcyan; ſtwie brzydliwy. Chimera ią nazwał Polak naß Orzechowski, y wymalował ią własnemi y przyrodzonymi iey farbami; o ktorey Xięga iego iest doſić mądrze y powaznie napiſana. Moze ſię teraz otym ſtraßydle beſpiecznie mowić.

In manuſcripto.

Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Triſtius haud illo nullum; nec ſæuior vlla
Peſtis, & ira Deûm: ſtigijs ſeſe extulit vndis
Os putidum meretricis habens; fædiſſima ventris
Proluuies; ſæuæq; manus; & pallida ſemper
Ora fame, infrendens, inhians & dentibus atris
Stridens;

A wylągł te ſproſną hybridę przeklęty Szatan, wroſkwitłym wieku Koſciota powßechnego Katolickiego, kiedy miezbozny Apoſtata Marcin Luter. malo bonorum morum publico exortus eſt, monachus audax, vafer, ſubdolus, varius pugnantibus & contrarijs tum ſtudijs, tum conſilijs ſemper vtens, in hoc ſolum intentus, vt ad ſuam apoſtaſiam traduceret quam plurimos; idq; vix aliter poſſe cum videret, niſi Religione euerſa, quæ prævaricatores periuroſq; & tranſfugas abominaretur; nouam inſtituit Religionem, quæ & vota & periuria, continentiamq; & caſtimoniam, tum preces & ieiunia; aliaq; pia opera confidentiſſime contempſit. *Co vczyniwſzy Szatan przeklęty wſpomniawſzy ſobie ze takim ſpoſobem vczynił był, w primitiua Eccla wielkie zamieſanie przes pierwotnego ſyna ſwoiego pierwßego onego Heretyka Simona Samaritana, ktory dary Ducha Swiętego za pieniądze kupować chciał potempienie od Zwierzchnoſci*

Dubranius Hiſtor: Bohemicæ Lib: 33. Fol: 310

Koſcielney

Kościelney za to odnioſł, á zatym teſs wielki orſsak mièzbożnego potomſtwa w Kościele powſsechnym rozmnożony zoſtawiet, iako Menandra, Satornina, Baſilideſa, Carpocreta, Cherinta, Ebiona, Mikołaia, Cerdona, y Marciona, qui licet quidem nomen magiſtri non confitebantur; attamen illius ſententiam docebant, Chriſti nomen tanquam irritamentum præferentes, variè Simonis impietatem introducebant; takim właſnie ſpoſobem Czart przeklenty wroſkwitłym Kościele Catolickim ponowiet teſs mieſsanine, przez onego wſciekłego y wykletego Apoſtatę, kiedy wſsytkie katy Krzeſcyanſtwa napełniet fidefragis, periuris, adulteris, incæſtuoſis, ſacrilegis; á naſse mieſczeſsną Koronę Polską Lutrami; Zwinghianami: Picardami; Anabaptiſtami. Ariánami. Ebionitami; Trideitami, Kalwinami; y inſsemi wierze rozwemi, ale wmièzbożnoſci iednakimi Sektami zaplugawiet.

Irenæus Lib: 1. Cap: 30

Dubrau: Hiſto: Bohem: Lib 33 Fol: 310.

Może temu bezecnemu Apoſtacie, dla tey iego bezbożney, á tak obſitey ſiewby przypiſać wierſse one, ktoremi nauka iego przeklęta, y obyczaie przewrotne ſą ad vnum veycontrfetowane

In manuſcripto. Critij

Imago Lutheri

Dic male Sacrificis; Superos contemne: Probatis
Moribus obtrecta: Ieiunia; Sacra; Preceſq;
Ride; Concilijs obſta; Patrumq; relictis
Ritibus illude: ac Venias; Anathemata vota
Non ſatis facias; Abſit; confeſſio culpæ;
Abſit Religio: Cedant delubra Popinis
Plus tibi Perſuade de te; quam ſit, Deceatq;
Pontifices: Reges; præ te ceu ſtercora pendas
Scripturaſq; ſacras, vt uis intellige priſcas,
Doctores: Leges; Sanctorum; & Teſta negato
Sis bonus Impoſtor; Sis ad conuicia Doctus;
Præfectos traduc populo; Retinacula rumpe
Ordinis & Fidei; cieas per omnia turbas.
Sic age; Sectator quiuis probus eſſe Luteri

A wykręty zaś przewrotney nauki iego, mièzbożną Hareſm ſtuſsnie może nazwać. Mulierem ornatu meretricio, ad capiendas hominum animas præparatam; cuius facies denigrata eſt ſuper carbones; adhæſit cutis eius oſſibus, aruit & facta eſt quaſi lignum; de ore eius lampades procedunt, ſicut tædæ ignis accenſæ; Sermo eius ſerpit vt cancer; perditio in ore eius; ignis in labijs; & labia mendacia; lingua nequam; Stagnum ſulphureæ libidinis; Sodoma Spiritualis; lupanar diabolicum; meretrix Sathanæ, in quo horrendum & miſerabile monſtrum. Idolo Moloch immolandum producitur, quod ſuæ aureæ pateræ veneno homines inebriat, & cū inebriati fuerint, eos ſuæ crudelitatis gladio cruentatos confodiat.

A Proverb: Cap: 7
B Thren: Cap: 4
C Iob Cap: 41.
D 2. Timot: Cap. 2
E Proverb: Cap: 16
F Proverb: Cap: 17
G Eccleſiaſ: Cap: 28
H Leuitici Cap: 18.

Bo ma te natvre złoſć tey Sproſney Hybrydy: że lubo ieſt in appellatione diuerſa, ſed in prauitate eſt conuincta, & diſpar quidem nomen eius, ſed idem eſt ſacrilegium: Wſsyſcy Sektarze cokolwiek ich było y teraz ieſt, za:

wzdy byli y sa sprzysiężonemi ièdnosci Kościoła powszechnego nieprzyiaciołmi; facies habent diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, by nayzgnièyszymiędzysobą byli, przecie ièdnę maią chęc, ièdnę myśl, y ièdnę wolą na rozerwanie ièdnosci Kościoła Katolickiego.

Rykneła zaras straszliwie wylakszysie ta sprosna bestia Luter Apostata iako Lecco, po wszytkiey Koronie Polskiey y po wszytkich ièy Prowincyach. Wyrzygnęła one tak pyszne y szeratu męznossne bluźnierstwa, ze nikt szczerzey y prawdziwszey Euangelicy nigdy nad niego samego nie rzekł. Nullus (inquit) ab Apostolorum temporibus doctor aut scriptor, tam egregie & clare conscientias secularium confirmauit, erudijt, confortauit, ac ego ipse speciali Dei gratia adiutus hoc certo scio quod neq; Augustinus, nec Ambrosius omnium hac in re optimi mihi pares sunt &c. Euangelium tam abunde per me prædicatum est, vt ne Apostolorum quidem temporibus adeo inlonuerit; tak chardzie o przewrotnosci swoiey napisał ten Krzywoprzysięsca, iakoby w Trzecim niebie, ośmey był vpewniony. Dei verbum omnibus maius est, diuina Maiestas pro me stat, non curo igitur si mille Augustini; mille Cypriani, mille Regis Henrici Ecclesiæ mihi aduersentur, Nec volo meam doctrinam á quoquam iudicari, atq; adeo nec ab Angelo quidem; Cum enim certus de ea sim per eam quoq; & vestri & Angelorum iudex esse volo; y zas na drugim mieyscu. Ego aduersus dicta patrum & Angelorum pono Euangelium, hic sto, hic sedeo, hic maneo, hic glorior, hic triumpho, hic insulto Papistis, Tomistis, Henricistis, Sophistis, & omnibus dictis hominum quantumlibet sanctorum. Nie; chciała ta pyszna y harda bestia pamiętacz na to co napisał Apostoł. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur á Deo tanquam Aaron Sic & Christus, non semetipsum glorificauit vt Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Nie chciał y na to pamiętacz. Qui á semetipso loquitur, gloriam propriam quærit.

Luther. in Lib: ad Ducem Georg:

Idem Tom: 7. Serm: de euersion: Hieru:

Idem Tom: 2 con: Regem Anglię.

Idem aduers: falsè nominat: Ecclesias:

Idem con: Reg: Ang:

S. Paulus in Epis: ad Hebreos

Ioann: Cap: 7.

Zawołała zaś na gwałt ta brzydka Hybrida tanquam ad pileum do wolnosci Euangelickiey wszytkich od posłuszenstwa zwierzchnosci wszelakiey odwodząc, á pod tym fauoru pospolitego płaszczykiem, wstyd, skromnosc, posłuszenstwo, Cnotę, wiarę, pokorę, pobożnosc z animuszow ludzkich wyrzuciła okna w tym zacnym naszey Rzpltey pałacu zbrodniom wszytkim wystawie, ła.

In Manuscripto

Extulit horrendam vocem, qua Pontus & omnis
Intremuit tellus, penitusq; exterrita tota
Sarmatiæ terrâ;

Swoiey tylko Luterskiey Euangelicy one słodkosci wszeteczne zostawuiąc

Lutevus Tom: 7 in Epist: ad Wolfgangum.

Nihil in terris dulcius aut amabilius amore fœminæ, si quis eo frui possit. Et si quis apud se statuit fœmina carere, nomen viri exuat, et naturam Angeli seu spiritus induat.

Idla tego ta

Y dla tego ta sproßna Hibryda wylała na wßytkę Koronę Polską iakoza-
razliwy Smok piekielny szkodliwa zarazę, ktora ludzi meostroznych o-
krutme trucię y zabija, tactu vt Scorpio, aspectu vt basiliscus, afflatu
vt Draco, morsu vt Ceraſtes, omnia corporis et animæ salutis subsidia
labefactat & euertit, y zdradliwy morski Pirrata w burzliwey chwili
w nocnych ciemnosciach przy skałach wodami zatopionych zdradliwe
swiatło na widok wystawia, zeby nim stworzonych y sprawowanych ze-
glarzow omamionych do mego przywabiela y zeby ich tam okrutnie
pozabiali. Tak tu piekielna Hibryda zbawienna naukę falßem za
farbowana in Cathedra pestilentiæ wystawia, zeby ma naprzod ludzi
oslepionych do ochydy prawdziwey Religiey, a potym do zguby zbawie-
nia przywiodła. A zeby tym potezmey te mezbognosc swoie stwierdziła
nammeyßze niedotęznosci ludzkie, y omylki Doktorow niektorych pod-
chwytywa, y one z vrągowaniem Kosciołowi powßechnemu na ocy wyrzu-
ca, zeby tym pokazała, że ßluſme od nauki iego odstępuie, zeby ta ma-
la kurzawa wrzaskiem ich poruſzona, wielkie Cmy falßow swoich zakry
wała.

Naostatek wypuściela ta Iedza piekielna iako parkotliwa koza
po wßytkich Prouincyach Koronnych plugawy y brzydki smrod, bo tak
zawzdy bywa, vt Corruptio cuiusuis optimi, sit omnino peſſima. Bacz
ſie to we wßytkich rzecach przyrodzonych, w ktorych im co iest cudmey
ßego y doskonalßego, tym iego zepßowanie musi bydz brzydliwßze. Pe-
tior est corruptio Bruti quam homi, peior est hominis corruptio corrupti one bru-
ti. A iako w ciele nad człowieka niemaß mi cudmeyßego, tak gdy smierc
iego nastapi, niemaß mi nadeń ſtraſmeyßego mi sprosmeyßego mi nad tru-
pa smrodliwßego. Trup zmarłego dziedzicia brzydki iest rodzicom, choc
za zywota iego rodzicy niemieli mi nad nie kochanßego spodziewaiąc ſie
że potomnosc ich w nim miała bydz zachowana Trupem zmarłych ro-
dzicow brzydzą ſie dzieci, choc za zywota wßytko im na nich należało Tru-
pem mezowym brzydzi ſie Zona, choc go za zywota nade wßytko mi-
wała. Takze y maż trupem zeminem brzydzi ſie, choć v niego zyiąc z
nim naykochanßa była. Owo zoota po smierci zaras kazdy trupa bynay
kochanßego, dla iakis grozi iego, y brzydliwosci z domu wynoſi, y choćby
człowiek merad tedy go ſam smrod z domu vprzata. Tak podobnym spo
ſobem Veræ Religionis corruptio, quæ ex deprauatione veræ fidei &
veri cultus Diuini fit in hæreſi, tym sprosnieyßza y smrodliwßza iest
im ſie daley ab ipſius puritate odlacza. Bo ze Hereſia iest smierc Wia-
ry prawdziwey, ktora że w duszy ludzkiey mieyſce swoie ma, zaczym
gdy smierc iey, fidei corruptio następuie, Wiarę y duſzę ludzką smrodli-
wym trupem czyni, dla tego iako smrodliwßza iest, humani corporis, pter
eius excellentiam corruptio quam hgni, tak też smrodliwßza iest y sprosniey-
ßza, animæ corruptio quam corporis, brzydliwßze ſą wrzody duſzne nize-
li nayßprosnieyßzy Kancer cieleſny. Corrupti ſunt & abominabiles ſa- Pſalmo 13

cti sunt in studiis suis, mowi *Psalmista o ludziach na duszy splugawionych.* Quantum enim centum denarii, à decem millibus talentis distant, tantu imò verò plus ea, quæ in hominem peccata, distant, ab his quæ in Deum committuntur. *Iako bowiem żadna insza rzec skutecznieyszego człowieka z Bogiem mieszkać złączenia tylko sama Religia, tak oderwania wiekszego człowieka od Boga żadna rzecz nieprzynosi, tylko sama Religiey corruptio, y dla tego tym też wiekszą iest w oderwaniu iey od Boga turpitudo, im wiekszą iey wzłączeniu człowieka z Bogiem eluceſcit claritas.* Candidiores facti sunt Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Saphiro pulchriores. *Owo zgoła in quanto gradu excellentiæ decor est religionis, in tanto gradu est turpitudo Hæresis, quanta splendoris religionis est mensura, tantum deformitatis eius habet adæquatum pondus. Contraria enim pariter se tollunt, & æqualiter se compensant. Infinita est summi boni, quo præstat, Religionis, claritas Ergo et summi mali, quam adfert Hæresis infinita est turpitudo.*

Iceremias Thren: Cap: 4

Dla tego ten piekielny smrod Hæresiey słusnie się nazwać może Cloaca peccatorum, harra porcorum, pascuum strutionum infernalium, latibulum luporum, antrum inferni, maledictionis taberna, aqua amaritudinis, esca Sathanæ, calix iræ & furoris Dei, monstrum in quo omnes monstrositates & deformitas in qua omnes turpitudines peccatorum & omnium turpitudinum turpissima turpitudo continetur, furia horribilis, pestilens inferni antrum, puteus ignis æterni, maledictionis abissus, Cathedra pestilentiæ contagio lethalis & exitiosa, quæ intimos abditosq3 Reipublicæ & hominū cætus primum deformitate flagitiorum, demum grauitate calamitatum suos sectatores obruit & pessundat, quia est omnium Rerumpub: scandalū & ruina, priuatarum & publicarum calamitatum scaturigo.

Ta tedy tak sproszna y straszna bestya iako y kiedy się wkradła do Korony Polskiey pisze otym nasza Historyja. Christianam Religionem Polona gens, abiecto semel impio Dæmonum cultu, Sexcentis amplius annis retinet religioseq3 colit. Hæreticarum nouationum insolens & impatiens ante nostram ætatem, nuper adeò nra memoria Lutherana primum, mox etiam Berengariana seu Caluiniana labes à mercatoribus & bonarum literarum studiosis, leuitate animorum & curioso studio nouitatis inductis, peregre inuecta, multorum animos infecit. Quod olim etiam de Hussitica & Vielephitica extremis Wladislai Iagiellonis Regis & primis filiorum eius Wladislai & Cazimiri temporibus (cum horum iux' ac illius ætas contemneretur) usu venire cæperat. Sed Principum & Episcoporum virtute autoritate, studio, ac diligentia, cæterorumq3 Procerum pietate, grauitate, & constantia, malum altius radices permissum non est. Itaq3 retinuerunt ij tunc cum prisca religione, etiam dignitatem authoritatemq3 suam, & Rempublicam qui nunc viuunt, vtinam posteris eam suis relinquant. Iam non solum illæ quas dudum memoraui, verum etiam Picardorum, Anabaptistarum, Ebionitarum, Recutitorum, & nescio quæ non pestes (proh nefas) Poloniā laxatis semel licentiæ habenis agminatim inuadunt, & prætextu seu abusu libertatis, præeuntibus nonnullis de nobilitate, sibi quisq3 Religionis Magister atq3 adeò Rex & Lex esse incipit.

Cromerus Lib: 1 circa finem de situ Poloniæ et gente Polona in Corpore Histo: Polonicæ Fol: 93

A tuby

A tuby sie mogł kto zadziwowawszy słusznie zopytac. Dlaczego ta Hibryda ten sprosznỹ mieszaniec piekielny Heresyja, mogła tak wiele roznych monstra wyładz oraz w Korome naszey, iako ich tu wiele wylicza nasza Hystorya Ponieważ monstra sunt naturaliter sterilia, & generatio eorum contra naturam & eius ordinem legitimum fit.

Ale na to łacna odpowiedz; bo iako Cnota ma dwoie Extrema, Excessum & Defectum, tak Religio ma quatuor defectus Idololatriam, Hæresim, Schismą, & Pseudopolitiam. à swoie własna ma miare Unitatem, ze iest, vna & sola, a inaczey prawdziwa bydz nemoze, tylko sama iedna y iedyna. A ze w liczbie post unitatem infinitus subsequitur numerus, tedy cokolwiek w Religione recedit ab unitate, to wszytko sprosznac czym. Hæresyą. Bo ieśli sie kto nachyli do Idololatriey, tam bedzie Superstitio vel infidelitas. Ieśli sie też kto nachyli do Hæresiey tam wiele moze bydz monstra bo tak pospolicie mowią że **Vna Hæresis multarum Hæreseum mater est fæcundissima**. Ieśli sie też kto nachyli do Pseudopolitiey, y tam ze receditur à vero Dei cultu, receditur à Centro Religionis, quod est Unitas Zaczym iako in statu politico, choćby kto czynił wszytko co Rzpltey powinien, à Krolowiby głowie Rzpltey posłuszny nebył, tedy tym samym non est bonus Ciuis Patriæ, sed perduellis & rebellis; tak własnie in Religione, vnus error qualiscunq3 sufficiens est ad constituendam Hæresim **Nemo enim bonus Christianus, qui idem non sit optimus Ciuis Patriæ**.

Orichouius in Diatriba in secundo Puncto iuramenti

Ale nade wszytko ta przyczyna iest. Ze Heresya sterile monstrum tak wiele dziwoniskw Koronie naszey narodziela. **Zbytnia wolnosć albo raczey swawola, ktora od swierzchnosci tak Duchowney iako y Swieckiey żadnego pochamowania niema**. Ze w Polsce. **Quisq3 Religionis Magister atq3 adeò Rex & Lex esse vult**.

Cromerus Lib: 1 circa finem de situ Poloniæ & gente Polona in Corp: Hist: Polo: Fol: 9

A iż tylko Cztery Artykuły wszytkich swoich Heresyi Sektarze pokładaią; pierwszy że wszyscy Haretycy chcą bydz y nazywaią sie Ewangelikami, à teraz sie iuż nazywaią y Katholikami, przydawaiąc to dla roznosci, że nie Rzymskiemi. tylko takiemi. **Qui purum putumq3 verbum Dei habeant, & prædicent, illudq3 per se intellectu facile sit, quod tam mulieribus quam viris tractare & explicare liceat**

In Cathalo: Heret: Ro. Prie Theodori Petrei, Carthusie Colomen' Professi, sub Titulo Sectary Fol: 203.

Quatuor Articuli quos omnes Sectary vnanimi consensu retinent

Druga że wszyscy iednako przeciwko Kosciołowi powszechnemu Rzymskiemu Katholickiemu byią, y zdrowe iego wykłady odrzucaią, y wszyscy zgodnie oraz Papieza za Antychrysta maią. Przenaswietszą ofiare bałwochwalstwem nazywaią.

Trzecia, że wszyscy Heresyarchowie kłamstwa niektore o Doktorach Katholickich sobie zmyślaią, y w słuchaczow swoich to wmawiaią, że wiecey tradycie, niżeli słowo Boże Katholicky nauczyciele sobie powazaią, y owszem udaią to o Kaznodzieiach naszych, że słowa Boże szpecą y fałszuią Wiary powszechney zamiedbywaią, y same dobre vczynki zakazuią. **Fidem apud nos negligi & sola opera commendari, non minus Sanctos quam Christum à nobis coli, considere nos insuper plus**

Mendacia quæ à Sectarijs Catholicis impinguntur.

propriis meritis quam Passioni Christi atq; id genus alia sexcenta quibus populo persuadeant, doctrinam nostram esse falsam, absurdam, impiam, ac verbo Dei contrariam.

4 Czwarty naostatek Artykuł, in quem consentiunt omnes quod Pontificiam Religionem vocant, Carnificinam quandam, Że potrzeba w Wierze naszey grzechow wszytkich sie spowiedac, wstrzemiezliwie zyc, y pewnych czasow poscic sie, y od mieszanych potraw sie wstrzymywac, y insze rzeczy niepodobne (według mich) czynic.

Tymi tedy Taranami Orthodoxam impugnant unanimiter Ecclesiam ipsi inter se nullatenus unanimes, Sed quot eorum capita, tot discrepantes & repugnantes eorum sunt sententiæ.

Ale teras wiz trzeciey ledze piekielney **Schismatis obstinati** rodzay nastempuie, ktora takze wylągł przeklęty on buntownik y tyran piekielny Szatan na sfałszowanie Przywileiu człowiekowi na niebieską possessią danego, ktory vera Religione, & vero Dei cultu iest zapiecętowany, tey teras rodzay cum natura eius & qualitatibus opisac potrzeba.

IV. Genitura Schismatis.

Ruś albo Schismatycy nasi od dawnych wiekow ad fidem Christianam conversi, fraude vicinorum suorum, Græcorum nimirum in Schisma sunt pertracti, bo nieoddawaią powinnego posłuszenstwa Summo Pontifici, iako głowie powszechnego Kościoła Katholickiego, Oco in Conciliis Lateranensi, Lugdunensi, & Florentino, à mianowicie de Hæresi circa **Processionem Spiritus Sancti**, quam manifestissimè non solùm Lutherani, sed & Calvinistæ confitentur, sunt pro Hæreticis condemnati; y dla tego ma ich Kościoł powszechny za własne Schismatyki y Haretyki. **Qui enim non audiuerit Ecclesiam, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus.** Matthæi Cap: 18 Ale iako tychże Grekow Schisma Iustinus Imperator począł defendere, y przeciwic sie Kościołowi powszechnemu, mechcąc przy znac posłuszenstwa głowie Kościoła Katholickiego Summo Pontifici, tak go Boo Turecka niewola znacznie pokarał, zadzym y kraie Ruskie, dla takiegoż odszczepienstwa Tureckiey niewoley y Tatarskiego okrucienstwa doświadczaią.

Odszczepienstwo tedy rozmayte bywa, bo albo bywa Propter diuersam fidei professionem vel diuersam in actibus Ecclesiasticis sententiam, cum discessione ab Ecclesiastica obedientia coniunctam. Dla tego Augustin Swiety inter Hæreticos malosq; Catholicos & Schismaticos hoc interesse scribit, quod Hæretici falsa credunt, mali autem Christiani vera credentes non ita viuunt vt credunt, Schismaticos autem non fides diuersa facit, sed communionis diruta societas. Brunus de Hæresiis Lib: 1 Cap: 15 Fol: 79 Zkąd pospolicie w odszczepienstwie zaiatrzenie przeciwko

Kościołowi

Kościołowi Bożemu ledwo mnieyszę bywa, à niż przeciw samemu Tyranowi Tureckiemu, tak że Moskwa miedzy innemi klątwami ma tez tę. Bożebych cię Lachem albo Łacinnikiem widział. Dlatego o odszczepieństwie Ruskim tak naszą pisze Historya. Græcos Russi sequuntur, quos ab initio Magistros & cum iis à nobis hoc est, à Romanæ Ecclesiæ consensu, sese per Sacrilegum Schisma præcidunt, tanta pertinatia, vt nihil commune habere velit cum Latinis. Sic enim nos appellant qui in cultu Diuino publico, latina lingua vtimur, & cum Sapientissimis & Sanctissimis maioribus ipsorum Græcorum, iuxta ac nostris summam Romani Pontificis dignitatem & autoritatem in vniuerso Christianorum populorum cætu agnoscimus. Cromer: in descript: Polo: Lib: 1 circa finem.

Nieznośną zasię nienawiść Schismatycką na przeciwko ludziom Religiey Rzymskiey Hosius Cardynał tak opisuie. Græci vsq; eo Latinos abominari cæperunt, vt si quando Sacerdos Latinus ad altare Græcorum sacrificium obtulisset, non prius ipsi Sacra in eodem Altari facerent, quam Altare tanquam Sacrificio Latinorum inquinatum, lauissent. Zoła mię z nami społnego mieć mechcą, nawet dothnąć się Katholikowi Rzymskiemu Ołtarza Schismatyckiego maią to sobie za naywiększą obrzydliwość, y gdyby Rzymskiemu Kapłanowi przyszło na Ołtarzu ich przenaświetszą odprawiać ofiarę, iako po nayszpetnieyszym sprofanowaniu Ołtarz on płocą, skrobią, w takiey ochydzie ta błachowierna Ruś na dostoieństwo Naywyższego Biskupa Rzymskiego następuie, że wola swoie Kozacką, niewykisiała brachę, y swoie vkwasone praskury za znaki proste Sakramentalne z Kalwinem, aniżeli z głową Kościoła powszechnego y znauką Starożytną Kościelną, za ciało y krew Chrystusową prawdziwą pod osobą chleba y Wina przyimować, y dla tego słusznie o odszczepieństwie napisano. Nullum schisma est, nisi sibi aliquam confingat hæresim. Hosius in Epist: ad Stan: Oricho: Fol: 711 Brunus de Hæret: Lib: 1 Cap: 16 Fol: 79

Swiety Cyprian napisał zkąd się ta piękielna Iedza wyleiała. Inde (inquit:) Schismata & hæreses obortæ sunt, & oriuntur dum Episcopus qui vnus est & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus indignus hominibus iudicatur, y wyli: za tam szkutki tego odszczepieństwa, nec fraternitas habuit Episcopum (inquit:) nec plebs præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesiâ gubernatore nec Christus Antistitem nec Deus Sacerdotem, à wylągł Szatan przeklęty tę Iedzę in visceribus dissectis Ecclesiæ, quo tunica illa Christi inconsutilis vnitas Ecclesiæ scinderetur. Bo choc odszczepieństwo zarowno Bogu brzydkie iest, iako y bałwochwalstwo, wtym iednak Diabłu, do osłukania ludzi iest sposobnieysze, że odszczepieństwo w wielu rzeczach quæ sunt fidei nobiscum sunt licet in multis à nobis dissentiant, iako o nim pismo Boże mowi Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis permansissent vtiq; nobiscum, y dla tego snadniey w postaci Chrześcianskiey, od Przynie: ii na wieczne błogosławieństwo człowiekowi danego, à vera Religione et à vero Dei cultu ludzi odwodzi, y iedność Kościoła powszechnego rozrywa, niżli Pogańskie bałwochwalstwo, które widomie Czartowskie zabobony za cześć Boską prawdziwą vdaie. Ale iednak iako prawda przedwieczna mowi. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in Regnum cælorum, sed qui Brunus de Hæret: Lib: 1 Cap: 16 Fol: 79 S. Cyprianus ad Floren: Pupianum Epist: 69 1 Ioann: Cap: 2 Math: Cap: 7

facit voluntatem Patris mei, tak y odſzczepieńcy choc ſie naźwiſkiem Chrześciańſkim
tytułuią, ale że ſie od głowy Kościoła powſzechnego oderwali vigoru wiary prawdźi-
wey miec niemogą, putreſcere enim et ſordeſcere cogitur membrum a capite viuo am-
putatum. Iako Swiety Auguſtyn o Schiſmatykach mowi. In multis erant mecũ
S. Auguſt: in Pſal: 54 baptiſmum habebamus utriq; in eo erant mecum, feſta Martyrum celebrabamꝰ
erant ibi mecum, Paſchæ ſolennitatem frequentabamus, erant ibi mecum, ſed
non omnino mecum. In Schiſmate non mecum, in hæreſi non mecum. In mul-
tis mecum, in paucis non mecum, ſed in his paucis in quibus non mecum, no-
bis proſunt multa, in quibus mecum, in vna charitate non mecum. Iakoſz
tedy Schiſma, quo membrum aliquod à capite ſcinditur, charitatem non ha-
bens, vigorem veræ fidei, et validitatem membrorum ſub vno capite ſortzymac
ma; chyba żeby kto przeciwko przyrodzeniu rozumiał, że ſztuka ſucherna zde-
chłego, do czyiey głowy przyſzyta może miec od głowy oney vigorem & vegeta-
tionem, iako takie figmentum opiſał Poëta

Horatius de Arte Poëtica

Humano capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi velit, varias inducere plumas
Vndiq; collatis membris, vt turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa ſuperne

Kiedyby Malarz przy ludzkim ciele Szkapi łeb (na ktory poſpolicie wedzi
dla potrzeba) namalował. A cożby z takowego dziwowiſka było inſzego, iedno
wſzytkiemu ſwiatu ſmiech, wzgarda, y ſzyderſtwo lekkomyſlne, iako tamże
to ten Poëta opiſał

Horatius ibidem

Spectatum admiſſi riſum teneatis amici
iſti tabulæ fore librum
Perſimilem cuius velut ægri ſomnia vanæ
Fingentur ſpecies vt nec ſpes, nec caput vni
Reddantur formæ

Smiechby własny musiał bydź z takiego malowania także y wſzytkiego ciała
zguba gdyby tam noga mieſzała, kedy głowa chce, à głowa gdyby præaprium mie
vpatrowała, w ktore noga ciało wſzytko zaprowadzic y zgubic może, y dla tego
w Kościele powſzechnym Apoſtoł widząc rzecz ze bydź przyrodzeniu przeciwna
żeby członki od głowy Kościoła Bozego oderwane, mogły bydź własnemi y praw-
dziwemi Ciała y głowy Kościoła powſzechnego członkami, napomina. Vt non ſit
1. ad Corynt: Cap: 12 Schiſma in corpore ſed inidipſum pro inuicem ſollicita ſint membra. Napomina
Apoſtoł, dla tego żeby y członki zwierzchnoſc głowy ſwoiey znały y głowa żeby
rząd członkow tychże ſwoich przyſtoinie y porządnie odprawowała. Czego y Do-
ktor Koſcielny Meſſennik S. rzetelnie poświadcza, vkazuiąc że ani ſprośnieyſzy
orzech bydź niemoże, iako iednoſc Kościoła powſzechnego, ktora Chryſtus krwią
ſwoią ziednoczył, rozrywac, y pokoy Koſcielny, ktory tenże Chryſtus Pan krwią
ſwoią okupił, rozdzierac. Quod (inquit) maius poteſt eſſe delictum, aut quæ
S. Cyprian: ad Stephanum Papam Epiſt: 72 Fol: 104 macula deformior, quam aduerſus Chriſtum ſtetiſſe, quam Eccleſiam eius
quam ille ſanguine ſuo parauit, & condidit, diſſipaſſe, quam Euangelicæ pa-
cis & dilectionis oblitum, contra vnanimem & concordem Dei populum

hoſtilis

hostilis discordiæ furore pugnasse, y daley na wyższym mieyscu tenże mowi Mieszennik Chrystusow, opisuiąc tę złośliwą odszczepieńską fabrykę. Hæc sunt (inquit) initia Hæreticorum, ortus atq; conatus Schismaticorum malè cogitantium vt sibi placeant, vt præpositum superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur, sic Altare prophanum foris collocatur, sic cor pacem Christi & ordinationem atq; vnitatem rebellatur. Idem ad Rogatia: Epist: 65

Słusznie tedy tych ktorzy iedność Kościoła Bożego dzielą, ktorzy mierz: dzielną Chrystusową sukienkę, w niebie vrobioną szarpaią, ktorzy naywyższego Biskupa Rzymskiego, za głowę Kościoła powszechnego nieprzyznawaią, ktorzy mimo Boskie powołanie, na przełożeństwa się wtrącaią, ktorzy mębedąc od Boga ani od zwierzchności posłani, sami się na Kapłaństwa posełaią, odszczepieńcami od Kościoła powszechnego nazywani bywaią. Neq; enim áliunde hæreses obortæ sunt (iako tenże S. Cyprian pisze) aut nata sunt Schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur. Cui si secundum Magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum Sacerdotum Collegium quicquam moueret, nemo post diuinum Iudicium, post populi suffragium, post Cóepiscoporum consensum, Iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret, nemo discidio vnitatis Christi Eccle: siam scinderet nemo sibi placens ac tumens seorsum foris hæresim noua conderet, nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis, ac perditæ mentis, vt putet, sine Dei Iudicio fieri Sacerdotem. Takie skutki są odszczepieństwa wzgarda zwierzchności Kościelnej, y iey nieposłuszeństwo, z ktorey rodzi się pycha nadęta, a ztey o Kościelnych vstawach y o zbawiennej nauce, iakie się komu w głowie vrodzi zamniemanie. Idem ad Corneli: Epist: 55

Animuszow gasić odszczepieńskich w publicznych consultatiach taka iest rożność od Katholikow, że z nayzaprzesmieyszymi Hæretykami wolą się taczyć, y wiązać niżeli z Katholikami, y dla tego Krol Iagiello wiedząc animi ipsorum impotentiam et contra Catholicos innatum odium, przy Vnimey Litwy z Koroną Polską, nieprzypuścił ich do Dostoieństw, Dignitarstw, Vrzędow, ani do Braterstwa Polskiego tylko tych samych. [quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ sunt concessa & cultores Christianæ Religionis, Romanæ Ecclesiæ subiecti, & non Schismatici vel alij infideles] Brunus de Hæret: Lib: 1 Cap: 11

A wyżey w tymże Przywileiu daie tę przyczynę własną [Quia disparitas cultus disparitatem inducit animorum, & consilia patent talibus diuulgata quæ traduntur secretè obseruanda.] Herb: T: Vnio Fol: 527 Idem ibidem Fol: 526

Potym we dwie lecie circiter tenże Iagiello z Witułtem przes pisamę y Posły swe prosieli Radę Concilium Constantienskiego, pro extirpando hoc Schismate, z Krolestwa Polskiego y z wielkiego Xięstwa Luthewskiego tali literarũ

Contextu

Sacrosanctæ Constantienſi Sÿnodo Vniuerſalem Eccleſiam repræſentanti.

Reuerendißimi Patres & metuendißimi Domi

In Manuscripto

Quamuis circa principium Sacri Concilij nostros Ambaſiatores R̃ndos in Christo Patres Nicolaum Archiẽpum Gnesnen', Iacobum Epũm Plocen' & Andream Electum Poſnanien' ad hanc ſanctiſsimam Synodum in Spiritu Sancto congregatam expediuerimus, et reuerentiam debitam, et aſſiſtentiam efficacem veſtris paternitatibus faciẽdam, quantum ad reintegrationem ſanctæ matris Eccleſiæ, quam ſemper diligentiſſima ſollicitudine optabamus & exquiſita diligentia, quantum in nobis fuit quærebamus Conſiderantes tamẽ quod multi zelatores vniõnis prædictæ, propter longam protrachõnem illius multis & intolerabilibus turbatiõnibus afficiuntur, & tædijs, imõ ſpes ipſorum iam in toto deſficeret, ſi non cognoſcerent ſeu viderent, vos ita fortes & ſolidos in ſancto propoſito per quod vtiq; præſtante Altiſſimo ipſam Sanctam Eccleſiã ad pacis dulcedinem pfectam vultis reducere, & in eadem Eccleſia vnitatem optatam & debitam conſumare, pro quo primum Deo vt vos confortet, in eodem ſancto propoſito, cum omnibus ſubditis noſtris, ſemper deuotas preces offerimus. Demum & Vrã Sanctitati, q̃ pro ſanandis vulneribus ſectionis deteſtãdæ virilr & intrepidẽ laborantes, commodo vtilitatis Reipub: vultis prodeſſe Cathedramq; ſanctiſſimam Sedis Aplicæ multis inquinamentis deformatam ab omni morbo peſtifero expurgare, ad debitas & iugi tempore recolendas, cum omni deuotiõne gratiarum aſſurgimus actiones, eidem Vrã Sanctitati humiliter ſupplicantes qtñus in nomine illius qui vos vocauit & congregauit, ad dandam ſcientiam ſaluti plebi eius, multiplicare velitis ſollicitudinis Vrã ſtudia, & diligentiam virium veſtrarum denuo acuere, qui iam in vinea Domini laborantes, pondus diei & æſtus ſuſſere conſueuiſtis, laboribus corporeis & ſumptibus non parcentes, qtñus audacter & ſine cuiusuis prolixitatis aut tentatiõnis formidine, omnes errores & defectus in ipſa Sancta Eccleſia Dei pullulantes poſſitis radicitus extirpare. Vos enim Patres R̃ndſmi conſtituit Dominus ſuper gentes & Regna, vt euellatis & deſtruatis in Eccleſia eadem Dei plantatiõnes iniquas, & quod de veſtra fælici prouiſione ipſa Sancta mater Eccleſia ſtatum ſemper mereatur obtinere pacificum & tranquillum, & vt in conſumatiõne ipſius deſideratiſſimæ vniõnis, vos æqualiter confortare valeamus, non dubitantes ex longa abſentia Sereniſſimi Principis Domini Sigiſmundi Romanorum Regis ſemper Auguſti fratris noſtri Chariſſimi pro ipſa etiam Sanctiſſima vniõne feruentiſſimẽ laborantis, Vras Paternitates multis affici moleſtijs & tædijs, quorum nos vobiſcum volumus eſſe participes. Et ẽcce nunc per nouos recentesq; Ambaſiatores nros primis noſtris Ambaſiatoribus applicatos & adiunctos nos ad omnia beneplacita vrã fideliſſimẽ offerimus, cum vrã ſancta concioñe, in vita & in morte pmanere, & vobis aſſiſtere ſatagentes profecto tali deuotiõne, nos cum ſubditis noſtris Vrã ſanctitati, nunc ſubijcimus, quali obedientes filij virtuoſis patribus ſubyci ſunt ſoliti. Illudq; nos vobis debere profitemur, quod deuoti diſcipuli ſuo tenentur facere præceptori. Præterea Vrã Sanctitati nuper p Vñblem frem Theodorum Vicarium Ordinis Fratrum Prædiçatorum peregrinantium de Conſtantinopoli p certas ſcriptorum noſtrorum ſeries intimauimus quomodo multitudines Schiſmaticorum in ſubiectionibus Dnorum nrorum, et alios in erroribus

gentilium

gentilium existentes ad vnitatem fidei cum summa deuotione vellemus reduce
re, & gremio sanctæ Matris Ecclesiæ aggregare. Nunc tamen ad hoc ipsum con:
sumandum maior nos pulsat deuotio, quod prædicti Schismatici, et alij erronei
fidei Orthodoxæ interim quod vitam ducimus in humanis aduenerint formi
dantesq3 quod circa Successores nostros feruor deuotionis huiusmodi no *Omen Iagiellonis*
strae poterit frigescere. Vestram Sanctitatem humiliter supplicamus, qtnus
nobis salubre consilium et auxilium opportunum ad hoc præbere velitis iux
modum & doctrinam, quam Iurisperiti & viri prudentissimi in hoc Sacro Con:
cilio congregati poterint exquirere, quod supradicti Schismatici, Catholicis
veram fidem tenentibus poterint aggregari. Etiam efficere dignetur Vra
Sanctitas p ptatem, quam post Deum primam obtinere meruistis, qtnus o
mnes inuasores, q nos in amplianda Sancta fide Catholica impedire consue:
uerunt, compescantur, & ne nos amplius impediant. Nam si circa primordium
regenerationis nrae non fuissemus impediti, tantus fructus in dilatatione sanctæ
fidei proueniisset, de quo tota Hierarchia, sanctæ matris Ecclesiæ potuisset iugiter
gratulari. Cæterum scripta vra nouiter nobis oblata de casu deflendo & do
lendo stragis nobilium gentium armor, Regni Hungariæ, quas rabies Turcorum
crudelis & impia nuper in bello cum ipsis habito deuicit & prostrauit, cum
omni reuerentia & gratitudine recepimus. per quæ inter cætera per Vram Sa
ctitatem prudentissime declarata & descripta, nos benignissime et sollicite di
gnati fuistis requirere & hortari, ad subuentionem Regno Hungariæ & Re:
gnicolis ipsius faciendam & vt ex hoc nos ostenderemus Catholicæ fidei scu:
tum fidelissimum & firmissimum ac verissimum defensorem. Sed quia ante
exhibitionem lrarum vrarum à quibusdam mercatoribus nostris de eadem
strage lamentabili & amara informati, damnis & periculis Sexmi Principis
D. Sigismundi Regis Romanorum & fratris uri charissimi non minus quam
propriis condolentes, illico dum nobis de hoc casu doloroso innotuit, ad Rndu
in Chro Patrem & D. Ioannem Archiepum Strigonien, ipsius Sexmi Principis
D. Sigismundi Vicarium & alios Prælatos & Barones Regni Hungariæ qm
uis per ipsos non fuerimus requisiti lras nostras direximus exhibentes Nos
eisdem Prælatis & Baronibus Regni Hungariæ, ad omnem subuentionem possi
bilem ipsis per nos fidelr faciendam, et sic concurrentibus ipsorum & nostris
ad hoc Concilijs attento eo, quod propriarum guerrarum insidijs et incom
modis Nos Regnum & terras nostras grauissime vrgentibus modus haberi
non potuit, quo exercitus nostros contra insultus Turcorum prædictorum
sine detrimento proprio potuissemus ita celeriter conducere, ad hoc tandem
concorditer deuenimus, quod Ambasiatores nostros ad Christen magnum
Turcum & alios ad Bossnam, ad Haruoy transmisimus, iniponendo ipsis
quod eosdem Christen magnum Turcum et Heruoy informarent & certos
redderent, ac significarent eis serio, quod nos cum eodem Serenissimo Prin:
cipe D. Sigismundo Rege Romanorum fre nro charissimo sumus indissolu
bili fædere reciproce colligati, ipsumq3 nullatenus possumus nec volumus de:
serere. Ideo quidquid damni per eosdem Christen & Haruoy eidem D. Si:
gismundo et Regno ipsius Hungariæ illatum est, vel inferi poterit, nobis &
personæ nostræ propriæ factum reputamus, & iugiter volumus reputare, &
vt idem Christen Turcus magnus & Haruay à molestatione & turbatione

Regis & Regni Hungariæ resipiscant, ipsos Ambasiatoribus nris prædictis mandauimus commonere, ac eos aliquibus medys congruentibus inducere quod ad tempus certum cum eodem Serēmo Principe Romanorum Rege & Regno Hungariæ ipsius treugas statuerent, & omnes Barones et quosuis armigeros, circa hanc stragem captiuos & detentos, ad fideiussoriam dimitterent cautionem, vt interim durantibus treugis, de pace perpetua inter ipsos Turcos, & ipsum Regem Romanorum, ac Regnum ipsius Hungariæ disponere possumus, quæ si disponi poterit, extunc post decursum treugarum huiusmodi potentijs nris cum ipso Serēmo Principe D. Sigismundo Romanorum Rege, frē nro charissimo adunatis pacificatisq3, ab omnibus finibus terris nostris, crudelitatem & impietatem ipsorum Turcorum, quorum magna est potentia reprimere, Diuino nobis auxilio suffragante valeamus. Et quamuis nos ad semouenda damna & pericula eiusdem Serēmi Principis D. Sigismundi Romanorum Regis fidelit & mitidē exponimus qdam tn æmuli nri propriæ salutis immemores, famam nram innocentem denigrare non desinunt, asserentes quod strages prædicta Baronum & armigerorum Regni Hungariæ memorati de nutu & annuentia nra processit, cum tn hoc ipsū difficulter credi poterit, p quemlibet probum & fidelem Christianum, vt illum nos supplantare vellemus, pro quo parati sumus exponere vitam nostram. Ideo ad reuelandum hoc Nuncios nros direximus, ad Constantiam & ad alia loca quibus circa expurgandam innocentiam nostram penitus synceram & benevolā exhiberi dignemini voluntatem. Quibus quidem Nuncijs & Ambasiatoribus nostris exhibitoribus præsentium vczt validis & Nobilibus Viris Ioanni de Tholiszkow Castellano Calissien' Gregorio alś Gedigolt Capitaneo Podoliæ & Nicolao Sepinski, Conciliarijs nostris fidelibus, alia satis ardua Vræ Sācitati in prntia Serēmi Principis D. Sigismundi prædicti Regis Romanor fratris nri charissimi exponenda, & referenda cōmisimus, quibus fidem in referendis adhibere dignemini credulam atq3 firmam & eos habere gratiose recōmissos. Datum in Leopoli decimaoctaua die Mensis Octobris.

Vræ Sanctitatis filij humiles et deuoti Vladislaus Dei Grāa Rex Poloniæ Lithuaniæq3 Princeps Supremus et Hæres Russiæ &c. Alexander alias Vitald Magnus Dux Lithuaniæ

Omen Iagiellonis de fidē Catholica labefactanda

A dobrze otym wrozył Iagiello że circa successores eius feruor deuotionis Catholicæ frigescere debuit. Co sie w Herezyiey Corybuta Brata iego rodzonego mizey pokaże, że wesze za żywota iego, iako sie z Czech zdradliwie do Korony Polskiey Hæresis Hussitica wkradać począła, tak sie sie sensim sine sensu wkradała, aż wszytko Krolestwo Polskie tak opanowała że z żalem wielkim tak vczen otym powiedzieć. Illis temporibus res Catholicorum ferè deplorata erat, cum in amplissimo Senatu, vix vnus aut alter, præter Episcopos, qui se insanis molitionibus opponerent reperiebatur, hinc licebat per Ciuitates Regias, quæ nullis adhuc infectæ erant hæresibus con-

Caspar Cichocius Alloquiorum Osiecensium Libr: Cap: 22 Fol: 83

uenticula

uenticula & coitiones instituere, ministros intromittere & tot sectas sub nomine consensus mutui propagare, nemine vel hiscere saltem audente. Stey okaziey wiele Synow Slacheckich w Starożytnych familiach porodzonych, y w starożytney Wierze Katholickiey pochrzczanych, ale y tych samych w Greckiey Religiey odszczepiencow, wychowanych, do błędow swoich kacerskich Hussowych, Luterskich, Kalwinskich, Nowochrzcenskich, y Aryanskich, brzydka y smrodliwa zaraza swoia zaiarzyła, y w turbacyiach publicznych Rzpltey pod prætextem Greckiey Religiey gorąco ich zaintrzyła, tak że słusznie może nazwac rdzą rodzaiu Slacheckiego, sprosną Herezyą. Spisowało sie to odszczepienstwo za czasow naszych z Turnowiuszami Czeskiego wyznania z Lezeritiuszami Szwayczarskiey Konfessiey y z inszemi roznych Sekt ministrami, na gwałt y na oppressią Wiary powszechney Katholickiey, y na mioszanine pokoiu pospolitego. Przechwala sie tym Ziazd on Hæretycki Thorunski w Roku 1595 przeciwko prawu pospolitemu odprawowany à teras w Baranowie swieżo przedrukowany.

RokV Panskiego (mowi) 1595 Dnia 21 Sierpnia w Imie Panskie zaczął sie (ale iako sie nie w Imie Boże zaczął tak sie nie dla Boga skonczył.) generalny Synod Ewangelicki w Thorunniu na ktory sie ze wszytkich szerokiego Krolestwa Polskiego Prowincyi ziechało wszelakiego wezwania stanow y godnosci ludzi Krzesciańskich bardzo wiele, iako Senatorowie Koronni, Vrzednicy, Stan Rycerski Mieszczanie, Superattendentowie, Starszy y Ministrowie Zborow Chrystusa Pana. Nad to wiele zacnych Legatiey ztąd, y zowąd na tenże Synod posłanych było z listy y zaleczeniem powinnosci y miłosci Braterskiey także y z ofiarowaniem vprzeimym ku przyięciu tego wszytkiego cały na tym generalnym Synodzie z Słowa Bozego podług Decretow pierwszych Synodow za zgodnym zezwoleniem postanowiono było. Z ktorych to Legatiey te były nayprzednieysze. *W Synodzie Torunskim y Baranowie wydruko wanym na pierwszey karcie*

Pierwsza z W. X. Lithewskiego od Synodv Wileńskiego z podpisami wielv zacnych ludzi poważnie vczyniona y Posłom Ludziom celnym tak Duchownego iako y Swieckiego Stanu zlecona. *Ibidem*

Druga od Jasnie Wielmoznego Pana Constantego Woiewody Kyowskiego Greckiego nabozenstwa wyznawcę w ktorey chęci swoie przyacielskie Kosciołom Ewangelickim ofiarował y z nimi swoim y swoich imieniem z iednoczenia w prawdziwey Wierze sobie życzył. Ta Legatya vczciwie była posłana przez Posła obecznego Pana Kasspra Luszkowskiego odprawiona *Ibidem*

Trzecia była od Slachty Ruskiey Wolynskiey y innych Ziem, ktore Grecka Religia y obrzędy zachowuią. *Ibidem*

A coż zrobiła na onym ziezdzie Thorunskim ona Bellua multorum capitum przeciwko prawu Koronnemu zgromadzona (bo żeby Synodem miała bydz nazywana, tego negodna, bo te tylko w rzeczach Duchownych bywaią à Hæretycy iako ofiary prawdziwey tak y prawdziwego Kapłanstwa nemaią.)

Exod: Cap: 4

Deutor: Cap: 34

Iustinian: in Authen: Constit: 123

ponieważ ỳ prawo Boskie tego zakazuie Aaron loquetur pro te ad populum & erit os tuum, tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent, także ỳ na drugim mieyscu Eleazar Sacerdos consulet Dominum Ad uerbum illius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo. A concludowa: ſą tam ta collumies, forma Conciliorum solita Visum est Spiritui Sancto & Nobis Nigdy tego on ſtek złośliwy niewczynił, ỳ vczynić niemogł. Nunquam enim rite factum est, quod rite factum fieri non potest. bo ỳ prawa Cesarskie tego zakazuią. Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habento, Ciuiles Magistratus, cum ea disceptatione, sed Religiosissimi Episcopi secundum Sacros Canones negotio finem imponunto. ỳ prawa teſż Koronne wſzelakich prywatnych Conuenticula, sine læsione Maiestatis publicæ niedopuſczaią.

Zkąd każdy na oko widzi, iako chytrze Diabeł to Greckie Schiſma w Koronie Polskiey, w Ruskich, ỳ Wołyńskich kraiach wylągł na przeſzkodę pomnożenia Wiary Katholickiey, w umyſłach ludzi przeciwko Katholikom zaiątrzonych, ktorego Wyznawczy ze wola pokarne Czeskie ỳ Szwayczarskie przyimować braterſtwo, et quæq3 alia abominanda pati, aniżeli iednoczyć ſię z Łacinnikami, albo iako oni nas nazywaią z Łachami iednę Wiarę powſzechną Starodawną Oyczyſtą żeby to pokazali Quod nihil volunt habere commune cum Latinis, ỳ ze mechcą mieć z nami ſpolney Wiary y prawdy, z pociwą Bracią ſwoią z Polakami Wczym że nedopiął Diabeł ſwoiey intentiey, bo mu było trudno tym ſtraſzydłem Ruskiego odſzczepieństwa ſprowadzić, do iedney kupy tych, ktorych ſię przodkowie od kilkuſeth lath. na Rzymſką ochrzcieli Wiarę, tych tylko ſamych ktorzy ſię w tym porodzieli odſzczepieństwie w te matnią zagarnął. I niemoże nikt inaczey nazwać Hereţykow iedno Hereţykami to ieſt Kąkolem, malos Catholicos paleas, Schiſmaticos Spicas corruptas vel palleas aristarum fractas, & ſciſſas, & de ſegetibus abruptas, bo ie tak pismo Boże nazywa.

Brunus de Hæreti: Libr: Cap: 15 Fol: 79

A iż w Koronie naſzey odſzczepieństwo to niemogło, ỳ niemoże zaraz Rzymſkiey Religiey Wyznawcow, Wylągł Diabeł in eodem Cubili & vno eodemq3 partu blisnika Brata iego rodzonego Pſeudopolityka ỳ dał mu za Hasło Rationem status Idolum politicum żeby tym ſnadniey iako wedą łapał ludzi nieoſtrożnych.

V Genitura Pseudopolity

✠ Poganſkim bałwochwalſtwie wiele ỳ mężnych Szatan miał Idola ktoremi człowieka à vera Religione & à vero Dei cultu odwodził & per diuersas Idolorum ſpecies, zdradliwie przywodził go, do oddawania

sobie Cci y chwały Bogu samemu powinney Tu zaś w Pseudopolitney takoż nalazł zdradę, że wiele ludzi bez Boga chce miec, a tylko ich zostawił na samym fałszu y zdradzie, albo na Hypocrisiey lubo na obłudzie albo na krzywoprzysięstwie y mieszczeroscu, y zafarbował tę obłudną sztukę Politycznym nazwiskiem **Rationem Status** Ztąd mezbożny *Machiauellus impius* Sicophanta & impostor fædifragus, cui nec ara, nec fides, nec vlla firma pactio est, aures principum venenat & suadet, vt omnia certa & honesta neglegant nec fidem nec promissa præstent, dummodo potentiam consequantur. Słowa iego bezbożne są takie (bo od Atheisty inakse bydz niemogły) Necesse est Principi re ipsa habere virtutes, pietatem, fidem, humanitatem, Religionē integritatem, sed ea simulatione præseferre necesse est, imo ausim dicere habere illas & obseruare semper, damnosum esse, cum sit nouo Principi sæpe necessarium, contra fidem, contra charitatem contra humanitatem, contra Religionem multa agere. Quare oportet Principem omnino ita esse compositum vt quo flauerint venti & quo fortuna impellit, eo se vertat, & cum fuerit necessitas operetur malum. *Machiauellas in Lib i de Principe*

A mowi zdaniem nauczył się tego ten Atheista v Heretykow Bracieyswey rodzonych, o ktorych S. Ambross napisał. Hæretici fidem simulant vt perfidiam inferant, horum est aliud colere, aliud profiteri aliud intus gerere, & foris aliud venditare, nam sanctimoniam defendunt, & lege sua fauente turpiter viuunt, misericordiam laudant cum inter se iniusti deprehenduntur, mundum spernendum asserunt, & semper acurati procedunt. Ten mezbożny Atheista Principem chce miec semihominem & semibestiam, iako iakiego Centaurum, takichże Ciues chce miec Semichristianos & Semicatholicos. Iako de Paracelso *Medico* pissą, że Pharmaca iego są specie pulchra, pretio magna, essentia & proprietate mirifica, sed non sine interitu corporis. Tak Machiawelistowe Præcepta prima fronte sunt docta, primoq; auditu rara, at non sine pernicie Ciuitatis & Reipublicæ, iako pismo Boże mowi Væ qui dicitis, malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem & lucem tenebras, profitentur quidem fidem Catholicam, confitentur & communicant frequenter, sed frequentius ad assequendum finem swu polytycum, hoc est ad turbationem pacis et Ordins Reipubcæ. *S. Ambrosius* *Esaiæ Cap: 5*

Wyiaoł tedy na to Szatan piekielny Mieszanca tego Straszno dziwnego żeby pospołu z rodzmą swoią cum Idololatris, Hæreticis & Schismaticis, Złowieka, a beatitudine celesti, ktorą per veram Religionem & per verum Dei cultum rètinet, odwiodł, a do swego go przywiodł Idolum, ad Statum Polytiw a wyiaoł go contra naturam, & legitimum eius ordinem, iako monstrum y Hybrydę iaką **ex pardo et panthera, ex simia et ex Strutione**. *In Atheomastige sive in dissertatione aduersus host: Polityc: Gvilelmi ab Assonleuilla Fol: 62*

Bo iako Lampart ma to z natury swoiey, że iest pstry, y tarantowat y tak Polytyk vmie zazic pogody, vmie się ludziom y czasowi accomodowac vmie z Duchownemi nabożnie, z dworskiemi bezwstydnie, z hæretykami okrutnie z Chismatykami obłudnie, że wszytkiemi rozmaycie, vmie się domawiac pokoiu pospolitego, ale żeby chytrze na Duchowny Stan nastąpiel, y żeby sub spetie pacis publicæ Katholikow vaskał.

Ma przytym naturę Rysia ktory takze z przyrodzenia pstry iest

ale ma do tego w sobie wonnosc inszym zwierzetom przyemna, ktora około Iam ich obchodzac z siebie ią wypuszcza, do ktorey gdy Zwierzęta z Ziem wychodzą, Risz ie wtym łapa y pozera, tak własnie Polityk, kazdemu dobrego swego affektu udziela. Frasobliwym frasować sie pomaga, z weselymi spiewa, z powaznemi powage stroi, cum tristibus seuerè, cum remissis iucundè, cum semibus grauiter, cum iuuenibus comiter cum facinorosis audacter, z swieckiemi na Duchowne natrze, ale zas Duchownym na compatibilia pozwoli ale tak zeby mu to Duchowni Constytutyą na Decreta Trybunalskie pozwolili. Tę Hipocrisim S. Chryzostom tak tym Politykom exprobruie. Dic mihi (inquit.) ô Hypocrita, si bonum est esse bonum, vt quid non vis esse, quod vis apparere. Si verò malum est esse malum, vt quid vis esse, quod non vis apparere. Nam quod turpe est apparere turpius est esse, quod autem formosum est apparere, formosius est esse. Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es, quia manifestum malum, a sapientibus non facile reprehenditur, dum insania æstimatur. Ludzie baczni y madrzy mie tak to za złe maią, Co z głupstwa przychodzi, iako to co pochodzi ze złosci obłudney, iako otym napisał Lactantius. Quidam (inquit) probitate ficta, viam sibi ad potentiam muniunt, faciuntq; multa, quæ boni solent eo quidem promptius, quod fallendi gratia faciunt, vtinamq; tam facilè, esset præstare, quam facile est simulare bonitatem. Sed ij cum esse cæperut propositi ac voti sui compotes & summum potentiæ gradum cæperint, tum verò simulatione deposita mores suos detegunt.

S. Chryzostomus Tom: 2 Homil: 45 sup: Cap: Matth: 23 Væ uobis Fol: 835

Lactantius Diuinarum Instit: Lib: 6 Cap: 6

Ma ieszcze nature **Małpią** ktora z twarzy y z niektorych postępkow ktoremi człowieka naśladuie, zda sie bydz człowiekowi podobna ale ią chod, głos, y to ze rozumu mema wydawaią, ze bestya iest. Tak y Pseudopolyticus chodzi w Maszkarze człowieka dobrego y pobożnego, pokazuie sie ze iest dobrym Katholikiem, tym sie chwali przed wszytkiemi, á przecie Heretykom wszytkiego pomaga, na Confederacyą sie im podpisuie Processu im dopina, Schismatykow furytuie, vbiq; verisimilia mentitur vt veritatem decipiat, pietatem in chy pocrisi simulat, et fraudibus Diaboli armatus, atrium eius custodit. O takiey polityce każdy pocciwy może rzec Extremam esse peruersitatem cum prorsus iustitia vaccas, ad id tamen niteris vt vir bonus videaris. Bo niemoże bydz na swiecie Mataństwo szkodliwsze, quam virtutem habere in ore & malitiam in pectore.* Si dissimulauerit, delinquit dupliciter. Simulata enim æquitas non est æquitas sed duplex iniquitas. Cum etiam ipsa simulatio est iniquitas.

* Ecclesiast: 23

Ma na ostatek nature Strusowa, ktory iako mszy ptak będąc opierzony y maiąc skrzydła, przecie iednak dla ciężkiego swego ciernu wzlecieć niemoże od Ziemie, skrzydłami macha a przecie nogami po Ziemi depcze á wzgore wzlecieć niemoże Tak własnie Pseudopolityeus, Rząd Ziemski nie Religiey, ale Religią swieckiemu rządowi podawa Humana

druiemi

diuinis, terena cæleſtibus, caduca æternis, profana Sacris, & hominem Deo præponit, *dla pokoiu doczesnego, roznych Wiar w iedney Rzpltey dopuszga czym poboznosc y Wiare poniszcha czyni niewolmicza Swieckiey polityey.* *A iako nasz Polak napisał.* Solet aula, sic Deum colere ne Diabolum offendat. *O takiey Polityce ieden napisał* Non recte poterit terrena regere, niſi nouerit diuina tractare, pacemq; Reipublicæ, ex vniuerſalis Eccleſiæ pace pendere Contemptus enim in ſuis & a ſuis Deus, minora etiam illa, quæ prima putantur eripit. Hoſius Epiſt 79 ad Ioannem Demet: Solikonium, Fol: 228

Tego tedy tak dziwostraszney Mieszanca tego obludnego Hypocryte, Ociec y Mistrz iego on Tyran piekielny vczynił Marszałkiem Corce swoiey brzydkiey Hæresiey, y dał mu w Reke, regimentum blandiſſimum **Idolu politicum ſeu Rationem Status** *tho iest Sekret on polityczny quo in omni euentu actiones ſuas defendunt, & excuſant omnes Pſeudopolitici, cum quaſi Diuinis & humanis ſoluti eſſent legibus, in grauiſſima mala & pericula maxima ſeſe præcipitant. Ktorego regimentu naprzedmieyſſe sa te Reguły.*

Regulæ Pſeudopoliticæ generales

1 Omnia à fato & fortuna dependere, & ideò eandem pro Dea Reipublicæ adorare.
2 Principem quamcunq; Religionem debere fingere.
3 Subditis quamcunq; Religionem concedere, modo legibus obediant.
4 Religionem Chriſtianam fortitudinem animorum tollere, & ad obſeruandam eam minus eſſe neceſſariam
5 Finem vltimum Reipubcæ ſemper omnibus modis conſeruare
6 Veras virtutes non eſſe neceſſarias ſed fingendas
7 Principem contra fidem datam, charitatem, humanitatem, & religionem facere debere, vtq; ſtatum polyticum tantum conſeruet curare, Neſcit enim regnare, qui neſcit diſſimulare.
8 Principem iram vno impetu euomere debere
9 Principem beneficia ſenſim inſtillare debere
10 Principem omnia ambitione profanare debere
11 Principem omnia illicita Cauſa Reipubcæ licita decernere
12 Principem omnia Sancta ſimulatione callida vellare debere
13 Principem omnia religioſa, hipocriſi peruerſa peruertere debere
14 Principem omnia vera futili mendacio corrumpere debere
15 Principem omnia honeſta vtilitatis turpitudine contegere
16 Principem omnes iuſtas leges & iura paterna quamuis ſanctiſſima callida circumuentione deſtruere debere
17 Principem omnem veritatem peruerſa ſubtilitate peruertere debere
18 Principem ſanctitatis figuram, peccati ſubſtantia ſcire contegere

19 Principem Magiſtratus omnes pro tempore ſcire contemnere
20 Principem prætextu & abuſu libertatis Regem & legem ſcire contemnere
21 Principem omnia nefanda propter ſtatus rationem attentare ſcire
22 Principem omnia ſimulatione Hypocritica ſcire contegere
23 Principem pro temporis ratione & commoditate ſcire ſe conformare
23 Principem vtilitatis ſpecie pietatem opprimere debere
25 Principem propter pacem publicam diuerſas in Republica Religiones etiam nefandiſſimas admittere debere
26 Principem pro conſeruatione Reipubcæ omnia iuſta & honeſta ex vtilitate metiri debere
27 Principem conſeruationem Reipublicæ minus iuſtis rationibus ſupremam legem ſtatuere debere

Prouerbior: Cap: 17

A na te wſzytkie mieſzane Reguły iaſne piſmo Boże ieſt. Non decent vultum verba compoſita, nec Principem labium mentiens, *y mądze o nich mękiedy powiedział naywyższy Biſkup Rzymski* Pius Quintus. Hæc omnia mera malorum hominum eſſe commenta quæ opponuntur Religioni & virtutibus moralibus. *A:*

Pius quintus

S. Gregorius Lib: 10 Moral: Capit: 27

Doktor zaś Koſcielny ſzerzy te Pſeudopolityą opiſał. Huius mundi ſapientia eſt, cor machinationibus tegere, ſenſum verbis vellare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare, hæc nimirum prudentia vſu, à iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur, hanc qui ſciunt cæteros deſpiciendo ſuperbiunt hanc qui neſciunt ſubiecti & timidi in alijs mirantur, quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis munimine palliata diligitur, dum mentis peruerſitas vrbanitas vocatur, hæc ſibi obſequentibus præcipit, bonorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab alijs mala multiplicius reddere cum vires ſuppetunt, nullis inſiſtentibus cedere, cum virtutis poſſibilitas deeſt. quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate ſimulare.

In manuali Politico de Ratione Status, Vlh: Ferd: ab Efferen, Lib: 5 Punc: 1 Fol: 799

Przeklęta ta Pſeudopolityą zaraz ſię od początku ſwiata in ſuperbią & ambitione wylęgła. Quia cum ſuperbus Lucifer in ipſis cælis primum bellum aduerſus Creatorem ſuum ſuſciperet, Cauſam mouentem habuit Rationem Status, vt ſedem ſuam Altiſſimo adæquaret, vel præferret, et quia præſumpta illa Ratio Status, falſa fuit, cecidit in pugna Draco rufus, & excelſiora tentas, ad infimum æternæ perditionis ſtatum damnatus eſt. *A iako Swiety Augu:*

S. Auguſt: Lib: 14 de Ciuitate Dei Cap: 11

ſzyn mowi Poſtquam ſuperbus ille Angelus, & per hoc inuidus, per eandem ſuperbiam à Deo ad ſemetipſum conuerſus, & quodam quaſi tyrannico faſtu gaudere ſubditis, quam eſſe ſubditus eligendo, Spirituali paradiſo excidit.

Geneſis Cap: 3

Potym. Quia ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ *wężymiła swoi progreſſ in fraude & ſimulatione. Bo wiedząc Diabeł że człowiekowi* Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus, *vbrał ſie na mego w Maſzkarę Angelſka, y prowadził tę Pſeudopolityą* per mendacium ad legis circumuentionem, *bo wiedząc że nayprzedniejſze prawo było dane człowiekowi in Magiſterium obedientiæ, de ligno ſcientiæ boni & mali non comedetis, quia mo:*

riemini, ten przewrotny Pſeudopolityk, prawo to ſłodkoſcią pożytku mię-

wnego, wßeteczmie skłamawßy, zdradliwie zfalßował, y Bogu ktory zrzodłem iest prawdy, wßeteczmie fałß zadał. Nequaquam moriemini, Scit enim Deus quod in quacunq; die comederitis ex eo aperientur oculi vestri. A viż y to wiedział, że człowiek z przyrodzenia ſcire deſiderat, skonczył te swoie, obłudna Pſeudopolityce, inami curioſitate, bo przydał do onego swoiego kłamſtwa nępe wną obietnicę, Eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum. y tak polityco per Amphibologiam ſermone mieſtrzne rodzicow naßych zdradził, prawo ono po: ſłuszenſtwa ſfałßował, y co im w obietnej mowie obiecał to ſkutkiem in ſenſv aduerſo viścił bo ich do doświadczenia, y do poznania prac, trudow, nedze, y do wßytkiego złego przywiodł, y vczeſnikami ich wßytkich mizeryi Ziemſkich vczynił. Genesis Cap: 3. Ibidem

Szła potym ta złoſliwa Polityka in humanis rebus do Rankoru Braterſkiego Caymа y Abla per Rationem Status. Bo Caym videns ſacrificiu fratris Abel Deo gratum, ne ille in ſtatu polytuo ſibi præferretur, & ipſe ſolo dominaretur Abelem fratrem occidit, ideòq; profugus primus Ciuitatem mundi in falſa Ratione ſtatus fundauit, y tak gentilium bella per hanc rationem Status ſuſcipiebantur, od czaſu Kaymowego bratobojſtwa, ktore mieſtuſme dla Religiey, o przyemne Bogu ofiary zagmiwany brat, mienawiſc zdradliwie v: przeymoscia zataiwßy, na przechadzkę go wywabił Egrediamur inquit foras y tam go tyranſko dla mienawiści zabił. Bo à ktoßby był Bratu mevſał, ktoregо ſłowa byłby braterſkie, ale myſl mezobojſka Genesis Cap: 4 Ibidem

Ille quaſi ebrius affectioni & vulneri priori aliud vlcus coniungens, & medicinam tanta diligentia adhibitam non admittens ſed deſtinatam cædem inopus perducere feſtinans, à dolo & verſutia exorditur & fallacibus verbis fratrem decipit, ale y braterſka miłoſc miema mieyſca v złego Polytyka. Tam eſſerus & pecuinus eſt homo, qui in peccatum declinauit. S. Chryſoſt: in Geneſ: Homil: 19 Idem ibidem

Zazeł iey potym zdradliwie y on złoſliwy y obłudny Herod. Chriſti natiuitate turbatus ktory ſie pilno dowiadował o mieyſcu narodzenia Chryſtu ſowego, nie dla tego iako zdradliwie vdawał, vt et ego veniens adorem illum ale iako piſmo o iego zdradzie powiedziało futurum eſt vt Hærodes quærat puerum ad perdendum eum, ktoregо ſzukaiąc wiele niewinnych dziatek pomordował, bo v złego Polityka y niewinnosc w pokoiu niebywa zachowana. Matth: Cap: 2 Ibidem Ibidem

Zazeł ieſcze tey Polityki w ſadzie ſwym y on Pilat meſprawiedliwy ktory lubo vznał Chrystuſa za prawdziwego Krola, y doſtoienſtwo iego prawdziwie wyſwiadczył Ecce Rex veſter przeiie gdy vſłyßał Regem non habemus miſi Cæſarem zaraz od prawdy y od ſprawiedliwoſci vskoczył, wiekſzy respect na człowieka mzli na Boga maiąc, y vmywßy ręce Barabaſza wypuścił Ieſum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur, bo v złego Polityka wiecey wazy łaska ludzka mzeli Boiazń Boza, wiecey pozor ſcześcia doczesnego, mzeli powaga przyſtoinoſci. Ioannis Cap: 19 Ibidem Matth: Cap: 26

Zazeł tey mieſczesney polityki w Kroleſtwie naßym Boleſław Kedzierzawy z Prusakami qui ex totius conſilij Sententia Pruſſis, qui iam inde a Boleſlai Kriwouſty morte à fide Principum Poloniæ & a Religione Catholica deſciuerat Cromer: de rebus geſt: Pol: Lib: 6 in Hiſt: Boleſlai Cr: Fol: 501

bellum fecit. *Na ktorey Woyme tak mu sie o krzywde Boska sczesciło, ze radzi me ra-*
dzi condyhe od mego podane przyąc musieli. demoliuntur fana & simulachra fal
sorum Deorum, vni vero Deo quem nos colimus derecta aut desolata pridem
instaurant, liberos post desertam Religionem sibi natos ritu Christianorum ini-
tiant, *y poki krzywdy Boskiey y Religiey Katholickiey Bolesław ten popierał*
poty mu Bog na Woyme tey błogosławił. A iako skoro in hac pietate & in Reli-
gione oziabł, zaras tez ono szczescie y błogosławienstwo Boze vstało, bo lubo sie Prus-
sowie znowu do onegoss swoiego Poganstwa wrocili ze przeze in fide Bolesłai zo
stawali, za to ich znowu iako było potrzeba mękaral tylko na to przes sspady
patrzył. Leuius quam par erat Christiano Principi violatam & neglectam
Cromerus Ibidem à Prussis Religionem Boleslaus ferre visus est: Cum ij de fide erga ipsum sua
nihil mutarent. Itaq3 sic tunc Legatos eorum dimisit, vt factum eorum approbas-
se videretur, pluris faciens suam quam Dei maiestatem siue adeo muneribus quæ
sapientium quoq3 mentibus calliginem offundunt, delinitus, neq3 cogitabat non habe-
re modum neq3 finem, temeritatem, cui semel habenæ impunitate laxatæ sunt.
Offendunt aut plerumq3 homines in eo quod Causæ Dei præposuerint vt tunc
accidit. *Bo Prusowie pierwey Bogu potym Bolesławowi Wiare złamawszy na o-*
ne Woysko iego porazili w ktorey Woimie Za sprawiedliwym Bozym Sadem omne
Cromerus Fol: 502 penè robur Polonorum afflictum & debilitatum est. Prussi mortuorum spolijs po-
titi dijs ea suis quibus victoriam illam acceptam referebant.

Teyze zley Polityki z sskoda swoia w Czechach zazywał Krol Waczław
kiedy męczeszny Huss Wiclepha Hæretyka, prawa dogmata rozsiewac począł, cze
mu on wczas niezabiegaiąc wolał chciwie złote iayca, ktore mu ta ges męczel
sna mosta zbierac zkąd wonym o Religiey Rzpiey zamieszawszy vires sume-
te multitudine, ducesq3 improbos nacta, coitiones non modo contra Magistra
tum Pragensem, sed etiam contra Regem ipsum vulgo haberi & res gladijs non
verbis ageri bonisq3 Ecclesiasticis manus admoueri, cæptæ mox omnia summa &
ima permixta, iuraq3 diuina & humana euersa, itaq3 vt neq3 Venceslaus Rex
amissis semel per incuriam & commentiam habenis Regni subuenire perditis
rebus potuerit. *Wczym samże Krol extrema pericula passus, ze sie y po*
smierci w grobie w pokoiu wylezec nie mogł.

Takasz była Pseudopolityka onych męczesnych Przodkow naszych mia
In Confœdera: Warsau: 1573 nowicie Franciszka Krasinskiego Biskupa Krakowskiego, ktory sie w Inter
regnum po smierci Augustowey na Confederacyą przeklętą propter idi-
In Manuscripto Ioannis Demetry Sulikouij Archiepi Leopolien in Comment rerum à morte Sigis: Augu: Polo: Reg: gestarum statim in principio Pagi: 3 lum hoc politycum propter bonum pacis podpisał. Dla tego tez podobno
w Bozeimie sie pochowac kazał, niechcąc w Krakowie Sanctorum An-
tecessorum suorum Sepulchra, sua sepultura prophanare.

Tego Polytika złosliwego w Ossobie Greckiego onego Menona wyma-
Xenophon de expedit: Cyri circa finem Lib: 2 *lował* Xenophon. qui opum cupiditatem aperte præseferebat & minus
Imperij cupidus erat, vt plura consequeretur & esse in honore volebat vt
plus lucri faceret, potentissimis quibusq3 amicus esse volebat, vt iniuriarum
pœnas non daret, viam maxime compendiariam arbitrabatur esse ad effici
enda ea, quæ concupisceret, si peieraret & mentiretur & falleret, simplicem &

candidam

candidum esse pro eo ducebat, atq3 si quis sit stupidus neminem ex animo dili-
gebat, ac si cui amicum se profiteretur, ei palam insidiabatur, hostem nullum
irridebat verum de iis, quibus cum esset ita semper loquebatur, vt eos habe-
ret ludibrio, itidem bonis hostium non insidiabatur, quod difficilè putabat esse
facultates eorum qui sibi cauerent, consequi, sed amicorum res quia non admo-
dum seruantur, solus intelligere videri volebat captu facillimas esse, quoscun-
q3 periuros & iniustos esse animaduerterat, quasi satis munitos formidabat, re
ligiosos ac pietatis studiosis tanquam minimè viri libus præ libidine vtebatur.
& quemadmodum alius quispiam propter pietatem erga Deum, veritatem iu-
stitiam gessit. Sic Menno iactabat se quod circumscribere posset alios, quod
mendatia fingere, quod amicos irridere. Si quis vafer non esset eum rudem
& imperitum esse censebat apud quos in amicitiæ loco volebat esse principe
hos sibi conciliandos putabat, criminationibus illorum, qui Principes apud eos
essent. Iniuriarum societate milites sibi obsequentes reddebat. Affici se honore
atq3 coli propterea volebat, quod demonstraret & posse & velle se plurimùm
iniuriæ inferre. Illis qui à se defecissent obyciebat hoc beneficij loco, quod id
tempus cum ipsorum vteretur opera, non eos perdidisset. ~~

*Takiemiż własnè farbami przewrotnego Polytika Obras, naß Poèta Pol-
ski wymalował.*

Acernus Sulmiercensis in Victoria Deorum Cap: 26 Fol: 199

Iura sæpè Deos pretium periuria rebus
Concilient vitiosis & consuesce paciſci
Pro lucro vitamq3 caputq3 tuamq3 salutem
Callidus & summa cole religione Lauernam
Vt cælet tua vaframenta & crimina velet
Flagitijsq3 tuis nubem prætendat & atram
Opponat noctem. Ne cui videaris iniquus
Mentiri ne turpe puta, rescindere pactum
Fallere depositum, res interuertere plenas
Compilare domos, æraria, Fana Deorum
Manticulari, prædari, sub nomine legis.
Ne pudeat Conuentis stare, forensibus esse
Rusticitatis opus, fatuæ deliria plebis
Crede, putaq3 catus, mera sit tibi fabula leges
Pro rebus dare verba, viri sapientis & acris
Officium ducas, & stultum iure vocato
Qui bonus & sapiens audit tamen æris egenus
Non capit ad minimum Sestertia mille quotannis
Paupertas tantum de Recto disputat ægre
Pannosiq3 Sophi, non curant ista potentes.

*O krutni ſą bałwochwalcy, bo owałtem Bogom swym Poganskiem Boską cześć
ofiarowac przymuſzaią, niezbożni Hæretycy Mistrzowie ktorzy woiowac
przeciwko bałwochwalcom zakazuią.* Præliari aduersus Turcas esse Deo iniquitates nostras per illos visitanti repugnare. *Luter iako Pogamin za-
kazuie. Straſmi ſą ciż Hæretycy, bo z iednego z nami Kościoła, y spod:
iedney Chrystusowey Chorągwie wychodzą. Nieuzyci y chciwi ſą odsze-*

Luther: Tom: 2. Vittemb: in assertionibus damnatis p Leonem X. Artic: 34

BIBLIOTEKA

pieniędzy, ktorzy wola w iarzmie niewolky Pogańskiey, zaledwie dychac a mogli w posłuszeństwie Chrześciańskim zwierzchności Kościelney swobodnie żyć. Ale nader zli Politycy bardzo są szkodliwi, bo są iako Domowi złodzieie, ktorych się trudno ostrzedz, są iako Domowi nieprzyiaciele, ktorych trudno poznać, bo maią zmyślone twarzy, y do rad tayemnych w Maszkarach zdradliwie przychodzą, w iaką chcą postać przemieniaią się, biorą na się maszkarę iaką chcą. Raz się w Lamparta Tarantowatego, drugi raz w pstrego Rysia obieraią; raz się odziewaią postacią Koczkodańską, drugi raz w nature Struszową, a trzeci raz biorą na się podobieństwo człowieka naturze ludzkiey przeciwnego mestatecznego y obłudnego; bo pseudopolitici ab Hæreticis prodierunt, quia Omnis Hæreticus est Pseudopolitic. Dlatego y Iob Swiety o chytrości y obłudzie tego świata prawdziwie toż powiada.

Iob Cap: 36 Proverb: Cap 15

Simulatores & callidi prouocant iram Dei, non enim sufficit si nomen Christianum accepimus opera autem Christiana non fecerimus. Abominationes enim Domini, Cogitationes malæ, & purus sermo pulcherrimus firmabitur a deo.

Owo zoła niezbedna ta zła Polytica była zawzdy y iest owczuciem ktorym się w Kaźerstwa przeklęte obuwac poczęła nassa Korona Polska. Boż zaś mępozormeyssa zdała się rzecz ex Status ratione, Dziesięcin Duchownym denegowac, niżeli zwyczaiem heretyckim, bonorum operum mercedem z Kościoła Bożego wyrzucać? A to iest inuentyia chytra y obłudna złego Polityka A za się mężda znośnieyssa rzecz pozwolić dissidentibus Confœderatiey Ptor bonum pacis, y na mie się Katholikom podpisać, niżeli winy w Statucie Iagiellowym na dissidentach napisane, rozciągać. A to iest ono Idolum polytico religioni Catholicæ oppositum. A za się niezda ex Status ratione rzecz słuszneyssa. Ordinem Spiritualem ad onera quæuis, & stipendia militia angaryowac, niżeli go po haretycku ex patrimonio Christi gwałtownie wyrzucać! A to iest Status rationis polyticum Secretum, żeby się wszyscy do ciężarow publicznych zarowno przykładali. A za to mie iest rzecz lżeyssa mieczcie Spirituali Magistratui et eius Iurisdictioni subesse, niżeli legitimata tem Sacerdotij et potestatem Summi Pontificis in Ecclesia Catholica po Heretyku negare? A to iest złego Polityka rada, y te są naprzedmeyssze Rationis Status targowe Reguły, wiedzy zaszymic a mmey podac, żeby się co potrzeba wytargowało.

Niechayże się tu zaraz przeyrzą Dissidentes, albo iako się teraz sami nazywaią Diuersi, in turpissimam hæresim siue temeritate, siue malitia zawiedzeni, możeli mieć co spolnego Trybunał Koronny, ktory iest à Summa ipsius necessitate postanowiony cum hac monstrosa Hæresis generatione, ktora iest à Summa Sathanæ malitia, ad oppressionem veræ Religionis & veræ iustitia wymyślona, y mogli Szatan co wymyślnieyssego nalesć, nad te swoię przeklętą rodzinę, ktora albo gwałtem Tyrańskim albo złością wssetecznią, albo wściekłym uporem, albo zdradziecką chytrością człowieka odwodzi a vero Dei cultu, à sobie go w posłuszeństwo podawa.

Co że się dostatecznieyi in Secunda Hæresis turpitudine pokaże ktora iest in Summa pœnarum contra Hæreses statutarum acerbitate

Tedy teraz do mieyi przyść potrzeba

SECVNDA
HÆRESIS TVRPITVDO

A ſumma contra Hæreſes, pœnarum Legibus Regni ſancitarum, acerbitate.

In qua continentur

1 Ortus, Progreſſus, & Incrementa, Schiſmatum & Hæreſeum in Regno Poloniæ
2 Reges ſub quibus ortæ ſunt hæreſes
3 Pœnæ contra Hæreticos ſancitæ
4 Nomina Hæreticorum
5 Conſenſus mutui eorundem
6 Literæ Vniuerſales hæreſes prohibitoriæ.

Subdominatu Wladiſlai Jagiellonis

Cromerus Lib: 1 circa finem de ſitu Poloniæ & gente Polo: in Corp: Hiſt: Polo: Fol: 93

Polona gens ſemper Hæreticarum nouationum inſolens & impatiens fuit; Huſſitica & Viclephitica inprimis labes & hæreſis extremis Wladiſlai Jagyellonis Regis, & primis filiorum eius Wladiſlai & Cazimiri temporibus Poloniæ Regnum infecit. Sed Principum & Epiſcoporum virtute, authoritate, ſtudio, ac diligentia, cæterorumq; Procerum pietate, grauitate, & conſtantia, malum altius radices excreſcere permiſſum non [illegible]. *Ale dawna przypowieść iest.* Semper aliquid mali à vicino malo *Toś właśnie Polſkiemu naſzemu Kroleſtwu ſtało, ſie że ſie zaraziło od Kroleſtwa ſchereſyzalego Czeſkiego Ktorego ſchereſyzemie y za raze tak naſza opiſuie Hiſtoryja.* Hæreſis Viclephi quæ ante annos multos Regnum Angliæ grauiſſimè infecerat in Regno Bohemiæ in Ciuitate Pragenſi

Dlugoſ: ſub Anno 1409 ſſ 9 Tit: Ioannes Huſſ hæreſim Vcleph Pragæ excitat

vbi

vbi tunc generale vigebat ſtudium per Ioannem Huſſ Bohemum reaccenſa & re-
ſuſcitata eſt, permittente occulto Dei iudicio, & in breuiſſimo tempore diſſimulante
Venceſlao Bohemiæ Rege & Zophia de Bauaria Bohemiæ Regina, cum aliqui
bus Conſiliarijs eam nutriente ſerpens totum Regnum Bohemiæ infecit. Solo
aũt liuore & inuidia dictus Ioannes Huſſ, quia per impetrationem cuiuſdam de
Præbenda Pragen' fuit iure excluſus hmõi Viclephiſtarum fabricare hæreſim
cæpit. Et quia erat homo magnæ ſcientiæ & eloquentiæ, ſingularis quoq3 & exem
plaris vitæ, & propter prædicationem ſuam expreſſiuam plurimum dilectus à vul-
go, facilè æſtimatione ſua Bohemorum pectoribus, ſuaptè ad nouandas res & arro
gantiam ſingularem pronis, hæreſis hmõi virus plantauit. Qua fimbrias ſuas ſenſim
dilatante, Studium generale mandato Sedis Apoſtolicæ diſſolutum, & practicari
in Praga prohibitum eſt, & omnes exterarum gentium Scholares, item omnes Re
ligioſi & Sacerdotes, qui hæreſim ortam abominabantur, de ſtudio é Ciuitate pul
ſi, pleriq3 etiam trucidati, ſeditiones magnæ in populo exortæ, bella inteſtina & la
trocinia aucta, & omnis vnitas, Ordo, pulchritudo, & decus Regni Bohemiæ peſ
ſundata. Inualeſcente ſiquidem Hæreſi præfata, fuerunt paßim per laicos tempora
lia Eccleſiæ Dei & miniſtris eius ablata, & omnes Spirituales, qui hæreſi conſentire
nolebant, aut occiſi, aut violati, aut expulſi, templa incenſa, prophanata, & diruta, oſſa
& inſignes, Sancti Venceſlai Patriæ illius Principis & Patroni, aliorumq3 Sanctorum
diſiectæ & conculcatæ reliquiæ, glorioſum Carthuſienſium Monaſterium & plures a-
liæ ædes Sacræ vſq3 ad ſolum ruinatæ, & omnibus bonis partim trucidatis partim
excluſis et diffugientibus, malignus quiſq3 illic habuit receptaculum & cubile. Multipli
catis aut ſceleſtis viris plurium iniquitates ſtudijs malignorum hominum in Bohemia
pullularunt. Eoq3 malignitatis ventum fuerat, vt etiam nonnulli Sathanæ Satellites Se-
ctam Picardorum, publicos & permiſcuos concubitus permittentem aliquanto tempore
exercuerint. Auxerat dogma peruerſum Petri Anglici in Pragam aduentus, Qui ex
eo tempore vſq3 in diem mortis ſuæ illic degens, Anglicana venena quæ ex libris
Vicleph didicerat, Bohemicæ nationi propinabat. Quæ omnia mala (proh dolor) Bo-
hemico Regno præſtiterunt Mororum inflatorum & Doctorum prurientium, et pluſq3
oportet ſapere enitentium, in opinionibus diuiſiones & interpretationes improuidæ
ſcripturarum, atq3 ea ex ſuperbiæ tumore prouenientes, ita, vt exinde patria glo-
riosa, & natio præclara Slauonica, redderetur fæda, turpis, & ingloria.

Cuius peſtiferæ Sectæ hæc ſunt dogmata.

Dogmata Huſſitica

Dlugoſſ: ſub Anno 1414 §: 13

1 Romanam Eccleſiam reliquis Epiſcopis parem eſſe
2 Inter Sacerdotes nullum diſcrimen
3 Præſbyterum non dignitatem, ſed vitæ meritum efficere potiorem
4 Animas corporibus excedentes aut in æternas é veſtigio pœnas mergi aut
æternæ conſequi gaudia
5 Purgatorium ignem nullibi inueniri
6 Vanum eſſe orare pro mortuis, de vanitate [illegible] is incrementũ & inuentũ
7 Dei ac Sanctorum imagines delendas
8 Aquarum palmarumq3 benedictiones
9 Mendicantium Religiones malos

10 Sacerdotes pauperes esse debere, sola contentos eleemosyna
11 Liberam cuiq3 verbi prædicationem patere
12 Nullum capitale peccatum quantumuis mali vitandi gratia tollerandum
13 Qui mortalis culpæ reus sit eum neq3 Sæculari neq3 Eccliaca dignitate potiri neq3 parendum ei
14 Confirmationem quam Chrismate Pontifices inducunt et unctionem extremam inter Ecchaca Sacramenta minimè contineri
15 Auricularem confessionem nugacem esse
16 Sufficere suâ quæq3 Deo in cubili suo confiteri peccata
17 Baptismum fluuialis undæ nulla interiecta Sacri olei mixtura recipiendum
18 Cimiterium in inanem usum quæstus causa repertum, quacunq3 tegantur tellure corpora humana nihil distare
19 Templum Dei latè patens ipsum mundum esse, Coartare Maiestatem eius qui Ecclias, Monasteria, Oratoriaq3 construit, tanquam ppicior in eis bonitas Diuina inueniatur.
20 Sacerdotales vestes, Altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vasaq3 huiuscemodi nihil habere momenti
21 Sacerdotem quocunq3 loco quocunq3 tempore, sacrum corpus Christi confícere posse, petentibusq3 ministrare, sufficere si verba tantum Sacramentalia dixerit
22 Suffragia sanctorum iam in cælis cum Chro regnantium frustra impetrari quæ iuuare non possunt
23 In Canonicis horis cantandis dicendisq3 frustra tempus teri
24 Nulla die ab operatione cessandum nisi quæ Dominica appellatur
25 Celebritates Sanctorum prorsus reijciendas.
26 Ieiunijs quoq3 ab Ecclesia institutis nihil inesse meriti.

A do Polski iako się furtiuè wkradła memogąc via aperta, bo nie zawżdy Krol Polski swiatobliwy Pan, à mogę rzecz bespieczne pierwszy Apostoł Wielkiego Xięstwa Lithewskiego IAGIELLO *gardził, y przyiacieley iako fałszywey, sproszney, y słowu Bożemu przeciwiaiącey się miechciał. Y w ktorey od niegoż lubo generalnij respons byli odmieśli, Religionem sibi esse apud Hæreticos regnare, nie contentuiąc się nim iednak, zamydliwszy oczy Conjurationi tym Że nagle przyścia do Królestwa Czeskiego, (co iest u hæretykow communissima politica oblatio, iako Hæretycy Kalwinistowie w Pruśiech z Gustawem za czasow naszych in Anno 1626 sobie byli postąpili,) do tego go przywiedli, Że illorum pestiferis erroribus consensit. Oczym tak Historya nassa swiadczy.*

Cromer: in Corp: Hist: Polo: Lib: 18 Fol: 675

PRIMVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ

Dlugoss: sub Anno 1424 § 9

Duæ Sigismu… Bohemorum vanis promissionibus illectus, re… dire in Bohem… Regis & Consiliariorum spreta prohibi…

twne

tione in animum induxit, sperans se Boliemiæ Regnum facili negotio obtenturum. Die itaq3 Pentecostes, collecta numerosa Polonorum colluuiè, qui aut sua patrimonia profuderant, aut ludicijs damnati, aut ære alieno grauati erant in Bohemiam ire pergit. Et tum demum Communionem vtriusq3 speciei, quam als hæreticam credebat, quo facilius ad Regni Bohemiæ gubernacula pertingeret, & per se & per suos practicare cæpit & Bohemorum pestiferis fauere erroribus. Ex qua re & Bohemis peste hæretica infectis pertinatia & robur, Wladislao verò Polonorum Regi & suo Regno vehemens suspicio & sugillatio tam apud Summum Pontificem, quam apud nonnullos Catholicos Reges & Principes accessit.

A Kromer tak te Historyą opisał. Wladislaus Rex Visliciam profectus, ibi cum legatio Bohemorum conuenit, petens vt quando ipse Withowdusq3 nolent, Coributhum sibi Regem mitteret. Probauerat enim is priore expeditione Bohemis industriam virtutem ac diligentiam suam. Non modo negatum sed bellum quoq3 denunciatum Bohemis, ni hæresim abijcerent, & Romano Pontifici dicto audientes essent. Profectus est tamen ad Bohemos Corybuthus Rege inscio cum aliquanta facinorosorum & obæratorum hominum manu, quæ ad eum confluxerat; quamobrem suspitionem Cæsaris, multorumq3 prætereа vitare Wladislaus non potuit. *Cromer: in Corp: Hist: Pol: Lib: 19 Fol: 679 sub Anno 1424*

A mędzim że dla Corybutha Iagiello w suspicyey wielkiey był v Papieża Czesarza, y Xiążąt inszych Chrześciańskich, bo iego był Synowiec rodzony. Ale kto uważy szey okazyey Statut Koronny przeciwko iego pomocznikom, także kto uważy infectionem Bohemicæ pranitatis, qua fuit infectus Corybuthus, et oblationem Regni Bohemici ipsi factam, także kto uważy słowa contra Schismaticos, w Przywileiu ktory iest de Incorporatione Ducatus Lithuaniæ, Regno Poloniæ, lacno pozna, zelum Iagiellonis in Religione, y osadzi że mieszkanie, Czesarz, y insze Xiążęta Chrześciańskie, o mim to zamyślaiąc mieli, bo wiekssa była w Witholdzie Xiążęciu Lithewskim ambitio Regni Bohemici, aniżeli w Iagielle Krolu naszym. Co się pokaże z responsu iego, Corbawiensi Episcopo Legato Sigismundi Romanorum Regis, daneco. Ktorego tenor taki iest.

Responsum Vitholdi
Legato Sigismundi Romanorum Imperatoris

Non abnuo neq3 inficior, quinimo profiteor liberè ac clarè, Ducem Sigismundum Coributh meo mandato, meisq3 impensis, & meis auspitijs, ad faciendum resistentiam hosti meo, Sigismundo Regi, Domino tuo, in Bohemiam transisse. Qui cum fœderatus & iuratus mihi frater foret, pollicitus se ad occupationem terrarum mearum nunquam aspiraturum, per pronuntiationem tamen sententiæ suæ, euidentem iniquitatem continente, me terris meis spoliare, & illas Cruciferis applicare non turpe putauit. Vicem itaq3 iniuriarum hosti meo Sigismundo repensurus Ducem Sigismundum Coributh nepotem meum in Bohemiam misi, gentibus & pecunia illum adiuturus, & personale, si deposcet necessitas, illi solatium laturus, vt hostis meus Sigismundus aliquando tandem intelligat *Długoss: sub Anno 1422 § 17*

quem offenderit, & sciat mihi aliquid roboris & animi inesse, desistatq3 me suis ingenijs suaq3 calliditate grauare. Ta była odpowiedz Witholdowa Cesarzowi z ktorey kazdy może poznac, iaki był animusz Witholdow do przyięcia Ceskiego Krolestwa, y iaka była w nim ambitia

A w Przywileiu zas tym ktory iest de Incorporatione Regno Poloniæ magni Ducatus Lithuaniæ, łacno kazdy obaczy zelum Iaviellonis circa Religionem Catholicam, w ktorym tak mowi de Schismaticis & alijs infidelibus.

Priuilegium Incorporationis Regno Poloniæ magni Ducatus Lithuaniæ

Herbolt: Tit: Vnio Fol: 524

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Debitores sumus Spiritualis alimoniæ, salutaria illis pocula ministrare, quibus præsidentes temporalium commodorum præstamus suffragia, vt quos ad corporis necessitatem sustentamus, salutis etiam ipsis, quantum nostra sufficit facultas ministeria porrigamus, ne dum temporalibus insistimus profectibus vitæ commoda negligere videamur. Et vnde dona benedictionis, & brauium expectamus sempiternum inde vitæ detrimenta sentiamus, & præmijs destituti adoptatis nulla laboris nostri commoda consequamur. Expedit perquirere & debita attentare ratione, vt dum hominibus impartimur carnis beneficia, meditemur qualiter ipsis cælestia præbeamus alimenta, & quos in hoc sæculo transitorijs rerum condimus copijs illis viam æternæ beatitudinis demonstremus, qtnus et hic nostræ munificentiæ cognoscant præsidia, & tandem futuræ gloriæ compendia, per exercitia directionis nostræ apprehendant in omnium Saluatore. Proinde nos Wladislaus &c. Cum eos sæpe munificentiæ nostræ donis refecimus summopere affectamus Spiritualibus gratijs refouere, & per quæq3 legitima studia & labores id feruentius mancipare. Qui vt se in fidei constantia commodius exerceant & crescant de virtute in virtutem, iugum seruitutis quo hactenus fuerunt compediti & constricti, de cervice ipsorum deponentes & soluentes, ex innatæ nobis benignitatis clementia ipsis libertates, immunitates, gratias, exemptiones, & Priuilegia dari Catholicis solita, iuxta continentiam articulorum subscriptorum tenore præsentium concedimus & largimur. Et primo quamuis eo tempore quo almo spiritu inspirante fidei Catholicæ recepta & cognita claritate, Coronam Regni Poloniæ assumpsimus pro Christianæ Religionis increpento, & bono statu ac commodo terrarum nostrarum Lithuaniæ prædictarum, ipsas & cum terris ac dominijs ipsis subiectis & connexis, præfato Regno nostro Poloniæ appropriauimus, incorporauimus, coniunximus, vniuimus, adiunximus, consæderauimus de consensu vnanimi nostro, & aliorum fratrum nostrorum & omnium Baronum, Nobilium, Procerum & Boiarorum eiusdem træ Lithuaniæ voluntate accedente & consensu &c. Barones etiam Nobiles Boiari trarum nrarum Lithuaniæ prædictarum donationibus Priuilegijs & concessionibus ipsis per nos datis, impertitis & collatis, duntaxat Catholici & Romanæ Eccliæ subiecti & quibus Clenodia Nobilium Regni Poloniæ sunt concessa, gaudeant, participent, & fruantur, prout Barones &

Nobiles

Nobiles Regni Poloniæ ſuis potiuntur & fruuntur. &cſ Hoc ſpecialr expſſo quod omnes Barones & Nbles trarum Lithuaniæ, fidelitatem & debitam ac Chriſtianicam fidei conſtantiam nobis vczt Wladiſlao Regi Poloniæ & Alexandro alś Withawdo magno Duci Lithuaniæ & ſucceſſoribus nris tenere debebunt & ſeruare &cſ Itſ. Dignitates Sedes & Officia, prout in Regno Poloniæ inſtituta ſunt, inſtituentur & locabuntur in Vilna, ſczt Palatinus & Caſtellanus Vilnen'. Et demum in Throki & in alijs locis, vbi nobis videbitr expedire, iuxt nræ beneplacitum voluntatis perpetuis temporibus duraturis. Et hmoi dignitarij non eligantur, niſi ſint fidei Catholicæ cultores, & ſubiecti Sanctæ Romanæ Eccliæ &cſ Nec etiam aliqua officia terræ ꝑpetua vt ſunt Dignitates, Caſtellanatus, &cſ niſi Chriſtianæ fidei cultoribus conferatur & ad conſilia nra admittantur & eis interſint, dum pro bono publico tractatus celebrantur. Quia ſæpè diſparitas cultus diuerſitatem inducit animorū & conſilia patent talibus diuulgata, quæ traduntur ſecretè obſeruanda &cſ Præterea prædictis libertatibus & gratijs tantummodo illi Barones & Nbles terræ Lithuaniæ debent vti & gaudere, quibus arma & Clenodia Nobilium Regni Poloniæ ſunt conceſſa & cultores Chriſtianæ Religionis Romanæ Eccleſiæ ſubiecti, & non Schiſmatici vel alij infideles.

Statutum contra Hæreticos & eorum fautores

Wladiſlaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ &cſ Princepſ ſupremus Lithuaniæ, Pomeraniæ, Ruſſiæq3 Dominus & hæres. Significamus tenore præſentium, quibus expedit vniuerſis, præſentibus & futuris, harum notitiam habituris. Quod cum ſub diſſimulatione præterire non debemus, imò arcemur diuinæ legis perpetuis inſtitutis peſtiferos hæreticorum errores (quos in Dei contemptum & in Chriſtianæ Religionis detrimentum & eneruationem politiæq3 iacturam inqua peruerſorum corda conflauerunt) etiam quæcunq3 oporteret nos ſubire pericula, à finibus noſtris propulſare, & in gladio deycere, vt qui cenſura Eccliæ non terrentur, humana ſeueritate multentur, maturo conſilio Prælatorum Principum, & Baronum noſtrorum habito, & conſenſu & etiam de certa ipſorum & Noſtra ſcientia præſentibus Decernimus, & pro firmo, conſtanti, & pro irrefragabili edicto teneri præcipimus. Vt quicunq3 in Regno Poloniæ noſtro, & terris nobis ſubiectis, hæreticus aut hæreſi infectus vel ſuſpectus de eadem fautor eorum vel director, repertus fuerit, per nros Capitaneos Conſules Ciuitatum vel alios officiales ac quoſlzt ſubditos noſtros, ſiue in officijs ſiue extra viuentes velut Regiæ Maieſtatis offenſor capiatr & iuxt exigentiam exceſſus ſui puniatur. Et quicunq3 venerint de Bohemia & intrant Regnum noſtrum, Ordinariorum ſuorum examini aut magiſtroru hæreticæ prauitatis, ad hoc à Sede Apoſtolica deputatorum vel deputandorum ſubdentur comprehenſi. Si quis aut incolarum Regni noſtri cuiuſcuq3

Herbult Tit. Hæreticus Fol: 191

Status, dignitatis gradus, aut conditionis fuerit hinc ad festum Ascensioni-s
Domini proximum redire de Bohemia neglexerit, noluerit vel contempserit
pro convicto hæretico censeatur & pænis subiaceat, quæ hæreticis infligi con-
suevuerunt, nec amplius ad Regnum nrum̃ revertatur moraturus. Et nihilominus
omnia bona ipsorum mobilia & immobilia, in quibuscunq3 rebus consistentia publi-
centur thesauro nrō confiscanda, prolesq3 eorum tam masculina quam fœminina
omni careat successione perpetuò & honore, nec unquam ad aliquas assumatur
dignitates vel honores, sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneant
infames, nec decætero gaudeant aliquo Privilegio Nobilitatis vel decore. In-
hibemus etiam sub eisdem pœnis, omnibus mercatoribus, & aliis hominibus cu-
iuscunq3 conditionis fuerint, à modo & in posterum, nullas res venales præser-
tim plumbum, arma, esculenta & poculenta ad Bohemiam ducere præsumant
vel portare. Quocirca vobis omnibus & singulis Capitaneis, Burgrabys Pro
curatoribus, Magistris Civium Consulibus, & alijs Regni nostri officialibus
& subditis quibuslzt ad quos prntes pervenerint, Mandamus, qtnus prns
edictum nrum̃ custodire fideliter & firmiter debeatis, vt vbilzt in Civitatibus
Villis & alijs quibuscunq3 locis publicis & privatis, & specialiter vbi tracta
buntur Iudicia, & vbicunq3 contigerit, aliquam multitudinem hominum conflu-
ere, palam vocibus Præconum faciatis proclamare vt nullus valeat præten-
dere ignorantiam præmissorum. Harum quibus Sigillum nostrum est appensū
testimonio lrarum̃, Datum in Wyelun die Dominica Iudica me Deus Anno
Domini 1424

Tu wtym Statucie miechay sie każdy przypatrzy, a vważy iaki był
zelus Iagiellow erga Christianam religionem na ktora sie był on orzechcił
Anno 1386 vzna każdy, Że nihil primum & præcipuum mieszczanie
sobie Iagiello iedno stać statecznie w Wierze powszechnej Katholickiey
y dla tego odstąpiwszy Synowca rodzonego Corybutha taki Statut con-
tores hæreticorum & ipsos hæreticos napisał **Że ich karał Ecią pocci**
woscią y vtraczeniem dobr y Prærogatyw Slacheckich, a nietylko onych
samych ale y potomstwo ich vtriusq3 sexus. *Co na on czas v ludzi poc-*
ciwych w wielkim było poszanowaniu, bo kogo to mieruszy musi bydz Stul
torum & ignobilium [vel vagabundæ matris filius] *albo iako Orzechowska*
napisał. Nemo est bonus Christianus qui idem non sit optimus Civis Patriæ.

Iob Cap: 30
Herbult Tit: Filius
Fol: 171

A w Przywileiu ktory iest de Incorporatione Regno Poloniæ Magni
Ducat Lithuaniæ dziedzictwa swego, tak mowi Iagiello de Schismaticis
Że [Disparitas cultus inducit diversitatem animorum & consilia patent
talibus divulgata, quæ tradunitur secretè observanda] *znac że w Poganstwie*
Iagiello, rzeczą sama tego doswiadczał, Co to vmie, miec w Senacie takiego
ktoryby był, diversæ Religionis, bo pewnie taki Sectam suam omni modo
assirnet & Religionem Catholicam perturbabit. Czego smy rzeczą sa-
ma zawzdy w naszey Rzpitey doznawali, y po dzis dzien doznawamy.

Herbult Tit: Vnio
Fol: 526

A o favorze Witholdowym Corybuthowi iest list Papieski tenoris talis.

Epistola Martini Papæ Quinti, ad Vithowdum magnum Ducē Lithuaniæ

Martinus Episcopus seruus seruorum DEI Nobili Viro Alexandro Lithuaniæ Duci Salutem & Aplcam benedictionem

Florimundus Rœmundus in Hist: de Ortu, Progressu et ruina hæresec Lib: 4 Cap: 4 Fol 493

Iampridem fama vulgauerat te Bohemos Hæreticos spe fouere apertis auxilijs eos iuuaturum. Quod scelus de te viro prudentissimo & probato iam Principe Catholico difficilè creditu videbatur. Sed tamen scripsimus Nobilitati tuæ paterna charitate monentes, vt ab omni societate, coniunctione & fœdere hæreticorum abstineres & eosdem excluderes & priuares fiducia subuentionis tuæ. Nunc vero per tuas lras & Nuncium dispositionem tuam non dubiam nec obscuram, de inuadendo Regno & suscipiendo prædictos in protectionem tuam habemus. Intelligentes sententiam animi tui magno dolore commoti sumus. Videmus enim & manifestè comprehendimus, te si hoc feceris, vltra pericula fidei (quod est ante omnia declinandum) magnam & horribilem nouitatem Christianitati nociuam moliri. Ex qua multo maior sanguinis Christiani effusio & grauiora scandala & crudelióra vulnera subsequerentur, quam ea sunt quibus asseris hac via velle mederi. Nam nemini dubium est quin Bohemi Hæretici si fuerint à spe tui præsidij destituti, ad obedientiam Ecclesiæ & rectè viuendi normā & ad cultum Dei, facilè reduci possent vel sola necessitate compulsi, fieretq3 breui tempore consueta tranquillitas, & deuota Religio in Regno Bohemiæ, hac funesta labe purgata. Qui si se viderint in protectionem tuam receptos foueri atq3 defendi redderentur acriores & contra Ecclesiæ Dei instituta magis rebelles, & pertinaciores in hæresi. Nec nos multum mouet, quod asseris te velle eos hac conditione recipere vt errore deposito ad debitam Romanæ Eccliæ obedientiam reuertantur. Omnia enim faciunt & pollicentur tibi, vt te suis laboribus & erroribus immisceant & incendium magis excitetur. Per hanc viam simulata eorum reductio, non posset non esse suspecta, per quam viam quærunt periculosam discordiam inter Principes Christianos seminare, Vt potentissimis Dominis inter se decertantibus Romano Imperio perturbato, & tota Christianitate confusa possent ipsi peccare licentius. Nec existimare debes, aliter euenire posse, si Bohemiæ Regnum occupabis. Quod nullo modo per Electores Romani Imperij & Principes Almaniæ tolerabitur, etiam tacente charissimo in Chró filio Sigismundo Romanorum Rege Illustri. Nec huius Regni existimatio tanta est, nec esse debet apud consideratam prouidentiam vt pro eo iuuare velis hæreticos, aliena per iniuriam occupare, & magnam Christianitatis partem nouo bello confundere & permiscere, cum diminutione tui honoris & famæ, & certa animæ tuæ iactura. Quæ etiamsi omnia ad votum succederent diligentius cauenda essent. Quid enim proderit etsi totum mundum lucreris animæ verò tuæ detrimentum patiaris? Quod verò asseris te non auxiliandum Dominij cupiditate, sed sola Hæreticorum reducendorum causa ipsos sub tuam defensionem recipere, nullo modo probari potest. Nam cum per Dei misericordiam Christianus Princeps existas, in causa fidei debes cum dispositione nostra & Eccliæ, et nró ac Apostolicæ Sedis Legato transmisso, & reliquis Christianis Principibus consentire, teq3 cum his iungere contra hæreticos. Non pro ipsis te defensorem exhibendo, specialem

viam quærere eorum conuersionis, quæ hoc modo quæsita syncera esse non potest. Sed qualemcunq3 ipsi animum habeant syncerităti tuæ (quæ inter Christianos hucusq3 probata est) non conuenit à communi consilio deuiare & eos vlla speciali conuentione suscipere. Quod ne facias tibi paterna dilectione consulimus, te monemus, hortamur tibiq3 etiam præcipimus, in virtute nominis Iesu Christi, quod est nomen super omne nomen. Et si feceris scito te Deo omnipotenti nobis & Ecclię (quam Deus non deseret) & Christiano nomini iniuriam facere. Quam nec Deus ipse ferret, sed vertet in periculum capitis tui, & certe in animæ tuæ damnationem. Nos verò (qui Vicarius eius sumus in terris constitutus, in apice Apostolatus ad conseruationem veritatis & fidei Christianæ) dolenter & tanquam contra vitam nostram, sed necessario contra te, & quoscunq3 defensores hæreticorum, auctore Domino procedemus, quia sic tenemur ex iniuncto nobis officio. Sed cum multa in diebus tuis opera digna feceris pro amplificatione fidei sanctæ, cogitare te non possumus, postremo tot rectè facta velle ambitione corrumpere, & tantis cladibus hominum causam dare. Quare fili dilecte ab hac via ab hoc modo, ab hac opinione te retrahas, nec subsidia mittas hæreticis, nec eorum venenosis pollicitationib9 capiaris quæ tibi certe sunt ad instigationem Sathanæ ad inquinandam famam & fidelitatem tuam, inuoluendo te nouis bellis & periculis & effundendo sanguinem Christianum. Sed si salutem & reductionem Bohemorum desideras, sic debes, eos nullis tuis viribus protectos horteris, vt ad præfatum Apostolicæ Sedis Legatum ad hoc specialiter destinatum, à nobis habentem plenam & liberam potestatem super omnibus in ista causa fieri disponendi, mittant & se humiliter submittant correctioi & dispositioni suæ. A quo poterunt etiam ad nos cum securitate transmitti. Sed tu ante omnia caue diligenter, ne ipsos vlla conditione tuearis, quia certi sumus quod à te destituti, statim humilius se inclinabunt. Recreati aut per te, fient continuo deteriores. Quod si tu aliquo modo inductus defensionem eorum suscipere promisisti, scito te dare fidem hæreticis, violatoribus fidei sanctæ, non potuisse & peccare mortaliter si seruabis, quod fideli ad infidelem non potest esse vlla communio. Cæterum postremæ Irarum tuarum particulæ, per quam requiris vt processus contra Hæreticos æditos tollamus, vel suspendamus ad tempus. Respondemus hoc nullo modo fieri posse de manifestis hæreticis in Sacro Constantiensi Concilio condemnatis præsertim cum sentiamus, communi consensu Principum Almaniæ exercitum præparari ad confusionem eorum. Sed vt supra dixi humiliter & syncere offerrant se Legato, qui causa & voluntate sua cognitis, diligentius de propinquo saluti suæ consulet. Sed Nobilitatem tuam iterum atq3 iterum admonemus teq3 obsecramus, per misericordiam Iesu Christi, vt tantam stragem & calamitatem per te induci non velis, quantam necessario secuturam videmus in Christianis, si Bohemos Hæreticos suscipias defendendos. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XII Calendas Iunij Anno Pontificatus nri Quinto.

Wielka wprawdzie y niezbozna to rzecz była w Corybucie że on errorem generali Concilio damnatum. Communionem vtriusq3 speciei, quam als hæreticam credebat per se & per suos Polonos practicare cæpit & Bohemorum pestiferis fauere erroribus. *Ale w collatione erroris cum Vitholdi errore kiory w protectionem chciał wziąc hæreticos iudicatos & damnatos, mewiem ieszli error ten miebył wiekszy.* Qui enim aliorum defendit errorem, damnabilior est

Dlugoss. sub Anno 1424 § 9

co qui errat, quia non solum errat, sed etiam aliorum errorem confirmat, & alijs erroris offendicula præparat, vnde non tantum Magister est erroris, sed etiam & hæreticus *Dla tego y Pseudopolitia tanto peior est, quanto astutior. Ale o Corybucie y o Witholdzie y o bledach obudwu, miechay me moi Sad bedzie.*

A teras pomiewasz Historya nasza tak mowi, Ze Extremis Wladislai Iagiellonis & primis filiorum eius Wladislai & Cazimiri temporibus Hussitica hæresis Korone Polska zarazila *Iakim sposobem to teras powiedziec przychodzi.*

Cromerus Lib: 1 circa finem de situ Polomæ & gente Polona in Corp: Hist: Polonicæ Fol: 93

Subdominatu Wladislai tertij Iagiellonidis

Iam Sbigneus cæteriq; Legati ad Concilium missi Posnaniam peruenerant cui de morte Wladislai Iagiellonis Regis nunciatum est. Hoc igitur Nuncio accepto conueniunt mox Posnaniam sequentes Proceres, & Nobilitas maioris Poloniæ rogatu Sbigner, initoq; consilio, ex eius Sententia Wladislao natu maiori defuncti Regis filio Regnum decernunt, eiq; solenni ritu inaugurando diem ad tertium Calen: Iulij statuunt, & ad Sigismundum magnum Ducem Lithuanorum, vt ad eam celebritatem vel ipse adesset, vel legationem mitteret, oratores mittunt. Moleste hoc maiorum Polonorum præiudicium minores Poloni tulêre, sed tamen quia Sbigneus Episcopus Cracouiensis homo suarum partium, autor eius fuerat & ex Repub: esse maximè videbatur, ne qua dissensio, neu qua mora in re tanta fieret in eandem & ipsi sententiam decretum fecerunt, dies modo ad octauum Cal: Augusti prorogata est, quo maiore & splendidiore pompa omnia fierent.

Cromerus in Corpore Hist: Polo: Lib: 21 Fol: 699

Po ktorego Koronacyey byli niektorzy Seditiosi et turbulenti Nobiles a miedzy imszemi byl Bohemica hæresi infectus Spithco Melsthinius, Ktore go postepek albo turbationes, tak nasza opisuie Historya.

SECVNDVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT

Spithko Melsthinius, qui in Anno 1438 partim inueterato odio in Sbigneum Episcopum Cracouiensem, partim etiam nouo, quod de Hæresi Bohemica exagitaretur, inflammatus, bona eius Vsseuensia Melsthino arci propinqua armata manu inuasit atq; diripuit. Castellum interceptum præsidio muniuit. Citatus a Rege velut publicæ pacis turbator. *Quamuis mortuus in Iudicium protractus, maiestatis condemnatus, nudusq; occisus in publicum abiectus fuit, vt cum ipse sensum doloris morte iam effugisset, ne tamen tam nefarij sceleris pœnam euaderet, ignominiam in corpore retulit. I zas daley tak otym mowi Historya* Ea nisi fallor causa fuit vtriusq; Ordinis Proceribus, vt in Comitijs Corcinensib, Mense Aprili habitis sancte se obstringerent, pro perduelle habituros, quisquis

Cromer: in Corp: Hist: Polo: Lib: 21 sub Wladislao tertio Fol: 704

Ibid:

Iudicia contemneret, armis priuata consilio sumptis ius suum prosequeretur & quis-
quis Hæresim vllam profiteretur, aut profitentes defenderet.

Dlugoss: Tomo 3 sub Anno 1438 § 1

A Dlugoss crimen hoc hæresis tak opisuie A Spithkone de Melsthin Schismatis Principium manauit. Is enim quod Sbigneum Episcopum Cracouien. iniuriam sibi inferre existimaret, propterea quod illum de hæresi Bohemorum, & communione vtriusq3 Speciei suspectum, & Presbyteros hæreticos seruantē reprehendebat & excommunicare nitebatur, exercitum de suis, & aliquorum amicorum proposito suo fauentium familiaribus conoregat & instaurat volens Episcopalia inuadere & suæ subijcere ditioni. Quod cum Regem & Consiliarios non lateret, Nuncii aliquoties ad eum, qui eum à ꝓposito & voluntate mandato Regis extereant et euocent, mittuntur, sed ille pertinaci voluntate propositum suum prosequuturus omnia media, quæ pace interponebantur, respuens, hostiliter clauem seu Districtum Vschuensem inuadit, & Curiam Vschew exercitualiter, cum curribus equestriq3, et pedestri apparatu impressus, assumpto sibi in auxilium Duce Russiæ ostrogski Frederico, hostiliter tam prædium, quam promptuaria & quæq3 bona ibi collecta diripit & vastat. Rex vbi mansuetudinem suam à Spithkone sperni intellexit, citat illum tanquam communis pacis turbatorem, processurus con illum velut hostem Regni, si se contumacem in comparendo reddidisset. Non ausus Regiæ resistere citationi comparet Vbi arbitris interpositis, ne malorum orientium fax amplius inflammetur, per certas conditiones cum Sbigneo Episcopo Cracouien pacificatur, per quas inter cætera cautum erat: vt omnia damna per eum in Vschew commissa soluerentur, de quo statim coactus est dare certos fideiussores et de Curia Vschwen cum omni exercitu discedere.

Confœderatio Principum tam Spiritualiū, quā Secularium contra Hæreticos, eorumq3 fautores

Herburtus Tit: Hæreticus Fol: 192

Nos Principes, Spirituales & Sæculares, Barones, & Comites, Proceres, Milites, Nobiles, Ciuitates totaq3 communitas Regni Poloniæ singulariter singuli & vniuersaliter vniuersi, eodem animo eadem voluntate, scientia, assensu, & ratihabitione omnes vnanimiter, Significamus tenore præsentium quibus expedit vniuersis præsentibus & futuris, notitiam præsentium habituris Quomodo consideratis nonnullis disordinationibus, quæ in ipso Regno suboriri incæperant visis lris prædecessorum suorum Posnaniæ, Petricouiæ, & in Iedlna factis circa easdem lras & earum articulos (sub quacunq3 forma verborum extant confecti) remanere volumus vsq3 quaq3 & spondemus & præcipuè circa hunc articulū Quod quicunq3 exns indigena Regni Poloniæ, habens in ipso Regno Poloniæ bona vellet aliquas inobedientias contra Ius Terrestre commune, aut etiam guerras nobis & eidem Regno Poloniæ damnosas alicui mouere, sine licentia Domini nostri Regis gratiosissimi & Consily sui, & in Iure Terrestri communi nollet contentari, aut etiam hæreticales errores facere vel promouere vellet contra talem siue tales cuiuscunq3 status gradus conditionis & præeminentiæ fuerint, siue Spirituales, siue Sæculares & in eorum destructionem consur-

gere

gere volumus & promittimus, sub fide & honore nostris absq3 dolo & fraude nec ipsis auxilio, consilio vel fauore patrocinari volumus, sub fide & honore nostris etiamsi sanguine affinitate, & quacunq3 propinquitate forent nobis aut alicui nostrum coniuncti, nec pro eis loqui volumus aliquod verbum, sed eos & eorum quemlibet talem punire volumus & promittimus. Iura tamen ūra Ducalia & Terrestria, in nullo per hoc violando nec ab eisdem recedendo, Harum quibus Sigilla nostra cum subscriptione nominatim nominum nostrorum in pendulis Sigillorum sunt appensa testimonio literarum, Scriptum & datum in noua Ciuitate Korczyn feria sexta ipso die sancti Marci Apostoli & Euangelistæ, generali tunc parlamento celebrato Anno Domini 1438

Literæ Vniuersales ad Capitaneos de Inquisitione prauitatis hæreticæ in Regno Poloiæ pagenda

Bzouius Annal: Ecclesiasticorum Tomo 16 Fol: 408 sub Eugenio Papa Quarto.

Wladislaus Dei ḡra Rex Poloniæ, Lithuaniaq3 Princeps Supremus, & hæres Russiæ. Vniuersis & singulis Capitaneis, Burgrabijs, Castellanis, Procuratoribus, Generalibus, Viceprocuratoribus, Aduocatis, Cōsulibus Scabinis & alijs Officialibus terrarum, Castrorum Ciuitatum, Oppidorum nostrorum in Diœcesi Gnesnen' & Posnanien' constitutis & constituendis fidelibus nostris gratiam Regiam & omne bonum. Fideles nobis dilecti Cum Religiosus vir, nosterq3 deuotus frater Nicolaus de Laczyca Sacræ Theologiæ Baccalaureus Ordinis fratrum Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in prædictis Diœcesibus per Vnblem in Chro Prem Erem Nicolaum de Pnieuij Prouincialem Poloniæ Ordinis eiusdem Sanctæ Sedis Apostolicæ authoritate sit specialit deputatus, pro Deiq3 seruitio, etiam exaltatione fidei Orthodoxæ debeat in locis seu partibus nostræ Iurisdictioni subiectis exercere officium Inquisitionis, vt hæresis crimen detestabile, à dictis partibus quibus præsidemus, si forte alicubi vigeat valeat extirpare. Nos quoq3 velut Princeps Catholicus, qui de manu altissimi multa bona accepimus, & variis honoribus ornati sumus in prædictis & alijs quæ Diuinum concernunt obsequium, conditori omnium complacere, vt conuenit plurimum cupientes, intendimus, imo & volumus prædictum Inquisitorem tanquam specialem Dei ministrum nostris prosequi gratijs & fauoribus oportunis. Vobis igitur & vnicuiq3 vrum iniungimus & de consilio Prælatorum & Baronum nrorum die datæ præsentium, nobiscum hic congregatorum districtè præcipiendo mandamus, sub obtentu gratiæ nræ Regalis qtinus prædictum Inquisitorem, ad exercendum suum liberè Inquisitionis officium in terris & locis nostræ Iurisdictioni subiectis & signanter in Diœcesibus præfatis fauorabilr admittatis. Et quotiescunq3 exequendo dicto officio Sæculare brahium ipsum contigerit innocare auxilium vestrum, fideliter & cum affectu sibi præbeatis, capiendo & capifaciendo quoscunq3 dictus Inquisitor de memorato facinore suspectos aut diffamatos seu etiam eodem intentos nouerit aut duxerit nominandos. Captos etiam detineatis intra Iurisdictionem vram sub acri & diligenti custodia

vel etiam deducatis ad locum ad quem idem Inquisitor mandauerit, donec negotium super hmói delicto per Iudicium terminabitur. Condemnatos quoq3 ac Curiæ relictos sæculari statim recipiatis, indilatè animaduersione debita puniendos Nec non alia omnia studeatis adimplere, quæ spectant ad officium, vezt iuxta Leges Frederici Imperatoris per Ecclesiam approbatas & per Canonica instituta prout ipse Inquisitor decreuerit, & quoties vos duxerit requirendos Non obstantibus Priuilegijs libertatibus, exemptionibus, seu lris præmissæ facultatis quibuscunq3 personis cuiuscunq3 conditionis, dignitatis & gradus existant tam Christianorum q3 Iudæorum, Schismaticorum & aliorum contra fidem Catholicam delinquentium, seu communicantibus eorum aut vniuersitatibus terrarum Ciuitatum & locorum generalr vel specialiter sub quacunq3 verborum expressione, per nos aut alios Seremissimos Principes, Reges & Dominos terrarum Regni Poloniæ, aut ipsorum subditos in Contrarium alicuius præmiss: forum concessis, vel in posterum concedendis. Nolentes ex hmói Priuilegijs exemptionibus seu consuetudinibus, aut statutis municipalibus ac Prouincialibus & Libertatibus, seu quibuslibet promissionibus securitatis, mandatisq3 ac prohibitionibus præfato Inquisitori in tanto pietatis officio & negotio, quodcunq3 obstaculum aut impedimentum interponentibus directe vel indirectè generari. Ut autem præfatus Inquisitor, suum Inquisitionis officium securius & liberius valeat exercere nro suffultus præsidio & facere ipsum eiusq3 societatem & familiares, ac bona eorum sub nra protectione Regali benignè recipientes, per præsentes mandamus vobis, vt supradicto Inquisitori eiusq3 societati Notarijs & familiæ, nullam iniuriam nullumq3 grauamen, aut damnum aliquod in personis seu bonis, à quocunq3 fieri permittatis, imo pro nostra gratia speciali, eidem de securo transitu, nec non de Saluo conductu, quando & quoties per prædictum Inquisitorem fueritis requisiti, vna cum expensis competentibus, dum prædictum Inquisitionis officium apud vos exercebit, charitatiuè sibi prouideatis iux' modum laudabilem aliarum Prouinciarum nostrarum circa talia obseruari consuetum. Et præsertim in hoc specialem Celsitudini nrá complacentiam facietis, si ad repellendam à partibus Regni nostri hæreticæ prauitatis infamiam hactenus de nostris Regnicolis, mandatis Inquisitorum fidelr in præmissis assistentes opem & operam præstiteritis efficaciter In cuius rei testimonium Sigillum nostrum præsentibus est appensum Datum & actum Lanciciæ feria tertia proxima ante S. Laurentij festum Anno Millesimo, Quadringentesimo, Trigesimo, Sexto.

Aiz cum hæresi omnis iniustitia subingreditur, à mespraniedliwosc Bogu krzywdę wielka ogym, Dla tego Władysław trzeci Iagiellonides, stoiac w porządku Statutu Oyca swego, y mechcąc aby hæresis Crimen detestabile, in Regno suo alicubi vigeat, takich sposobow zazywał, że Inquisitie in tali casu kazał wywodzic, na co y Vniuersały do Vrzędnikow wydawał, iakich sie contexty wyżey napisał, y do Exequtiey to przywodził. Czego sie Extractem authentycznym z Xiąg Ziemskich Wyszkich dowodzi

Tenoris talis.

Actum in Colloquio gnali

ACtum in Colloquio Generali Vislicien si feria secunda in crastino Sancti Ioannis Baptistæ Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Quadragesimo Quarto.

Ex Actis Terrestribus Sandomirien extractum 1444

Strenuus Dnus Nicolaus de Winary als de Lubzyna Subindex Terræ Sandomirien gnalis Actor cum Nbli Ceder de Prochna remissi sunt de Colloquio generali Vislicien ad ternos proximos Pilznen cum tali controuersia. Quia Domini decreuerunt in colloquio praesidentes, quod idem Nbls Ceder stans coram Iudicio in terms proximis in Pilzno debet **reuocare et dicere. Quia non dixit quod Dnus Subindex non est verus Catholicus**, etsi non reuocaret ibidem in Terms praefats idem Ceder extunc succumbet praedicto Dno Nicolao Subindici Terræ Sandomirien gnali, Sexgointa marcas pecuniæ iuxta Cittom Curiæ cum pæna XV. Et habent ternum peremptorium ad ternos proximos Pilznen iuxta Cittom Curiæ, et Nicolaus Vilkowski nuntius à Ceder praefat terminum induxit.

Thomas Kowalkowski Notarius Terrestns Sandomirien

Locus Sigilli

Paulus Pruszinski Iudex Sandomirien.

Locus Sigilli

Gnoinski Subindex Sandomirien.

Tu łacno poznac, iako sie na on czas kazdy brzydził taka przymowka kiedy kto komu zadał, zes mieiest prawdziwy Catholik, bo Zarliwosci Wiary powszechney Katholickiey Rzymskiey słusme kazdy moze dać definitya Zelus Religionis est animi impetus, quo tanquam instrumento ira & fortitudine in vindictam iniuriæ Dei utimur, bo własnie na on czas kiedy kto komu rzekł, ześ mieiest prawdziwy Katholik iakoby mu rzekł z lopem, zes Stulti & ignobilis filius.

TERTIVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT

Dlugoss: sub Anno 1439 Tomo 3 § 9

Abrahamus de Zbaszyn, pod panowaniem tegoż Władysława trzeciego Roku 1439 Qui fauens Bohemicæ Sectæ plures Sacerdotes Sectam hmoi practicantes in Sbaschin tenebat quorum doctrina pestifera plures mortales & præsertim simplices & ignari inficiebantur. Stanislaus aut Cyolek Episcopus Posnanien in humanis agens, omni sua diligentia Pontificali ad eliminandam Sectam hmoi erat intentus propter quod ipsum Abraham & Præsbyteros de Hæresi suspectos ad præsentiam sui euocabat. Præfatus aut Abraham stipatus fratrũ

& amicorum multitudine veniens, non solum Præsbyteros citatos defenderat, sed etiam multis contumelijs & probris, tam ipsum Episcopum Staniſlaum, quam Præ latos & Canonicos Posnanienses, sibi pro defensione fidei constanter adhærentes instabat, nonnullis acrius in eum inuehentibus, mortem minitando propter quod ipse Staniſlaus Episcopus Posnanienſis, tam ipsum Abraham quam omnes Pres byteros hæresim Bohemicam dogmatisantes Censuris Ecclíacis excommunica re non destitit, & locum Oppidi Zbaschin Eccliaco suppositi interdicto Veritusq; sibi a prædicto Abraham & suis imminere periculum ex Diæcesi sua Posnanien egressus in Cracouiam se contulit, & illic velut in loco sibi tuto aliquanto tem pore habitauit Sed non deerat pietas Diuina, quæ Abraham Sbanski à via erronea ignominiæ casu reuocaret. Dum enim idem Abraham satis nobiles gen tes cum Duce Henrico Glogouiensi pugnaturus collegisset, commisso prælio, qm uis esset superior & numero & robore hostili exercitus victus est, & in fuga graui vulnere accepto, captus. Et licet à captiuitate solutus creditus fuisset mores Deo odibiles & fidei sanctæ contrarios dimisisse, vt potè qui à propitio Deo correctus esset, non potuit tñ vindex Dei gladius efficere correctionem, sed in eadem qua ante, perstitit, opinionum suarum pertinatia & tenore. In aliis quidem rebus, vir singularis ingenij erat, & in consulendo pro Republca præter Coronationem Wladislai, quam visus est dissuasisse partes meliores sequebatur vt dolerent omnes boni ingenium tam industriosum & callidum ad illius hæresis studia conuersum fuisse. Andrea deinde Bninski ad Sedem Posnaniensem post mortem Staniſlai Cyolek succedente, Abraham ipse solitam exercebat aduersus Ecclesiasticas ordinationes rebellionem, propter quod & ipse Andreas sæpè illum anathematis feriebat muerone sed & fratres & fami liares sui, publicis concertationibus cum illo dimicabant, fuisset q3 quodam tem pore in Prætorio Ciuitatis Posnanienſis ab illis occisus, nisi à cæteris Nobili bus illic præsentibus eiuscius extitisset defensatus. Amplius aut Andreas Epi scopus Posnanien gliscentem & orientem extincturus hæresim, Noningentorum habens equitatum Oppidum Sbaschin obsidione vallat, nec prius soluit donec quinq3 hæretici Sacerdotes, sibi præsentati sunt per Ciues, quos Posnaniam ad ductos, instaurato Iudicio cremauit. Ab eo quoq3 tempore Sacerdotes cæteri pauore correpti clandestinè in Bohemiam diffugiunt, & ipse Abraham pauco tempore superuiuens rebus est humanis absumptus, post cuius mortem omnis labes & suspitio hæretica in Regione & Diæcesi Posnanienſi penitus est elimi nata & purgata.

A Kromer zas w Historiey swoiey take to opisuie Non minores in maio re Polonia per idem tempus motus erant Abrahamo Sbanscio concitante, faue bat & hic Bohemorum sectæ, Bohemoq3 Sacerdotes hæreticos domi suæ ale bat, per quos virus in populum spargeret, Orthodoxis verò Sacerdotibus & Episcopo Posnanienſi Staniſlao Cyolko ita infestus fuerat, vt is Cracouiam commigrare cogeretur, eo verò defuncto & Andrea Bninio successore ei dato magis etiam insaniebat Abrahamus. Et perculit quidem eum anathemate An dreas Episcopus, sed cum ea via nihil proficeret, vi cœrcere nouatores ador tus est. Coactos enim noningentos amplius equites de propinquis & clienti bus suis, ad Sbansinum arcem duxit, dedicq3 sibi quinq3 Bohemos Sacerdo tes coegit, quos instaurato Posnaniæ iudicio publice cremauit nec multo post

Cromerus in Corp: Hist: Polo: Lib: 21 Fol: 707

Abrahamus

Abrahamus ipſe mærore ira & pudore confectus perijt Sic incendium illud peſtilens, haud leuiter iam gliſcens in maiore Polonia virtute Epiſcopi reſtinctum eſt.

Subdominatu Sigiſmundi primi, Poloniæ Regis

Sigiſmundus primus Poloniæ Rex valdè Catholicus & iam ætate grauis natus ex patre Caſimiro Iagiellonide Anno 1467 prima Ianuarij electus in Regnum Poloniæ 1506, mortuus 1548 die prima Aprilis, fuit obitus eius pernicioſus ampliſſimo Poloniæ Regno. Nam eo extincto Hæreſes abominabiles etiam Arrianorum & Neſtorianorum illic paulatim criſtas erexerunt. Succeſſorem habuit filium Sigiſmundum Auguſtum, excelſo animo Principem, & paternis veſtigijs in Catholica Religione inſiſtentem. Teſtatur de illo ampliſſimus Cardinalis Warmienſis Staniſlaus Hoſius, cuius apud omnes peruulgata eſt pietas & doctrina, eum, cum peterent nonnulli in Comitijs Warſchauienſibus, vt de cauſa Religionis cognoſceret, conſtanter admodum recuſaße, dixißeq3, non ſui eſſe id muneris: Regem ſe non Pontificem agere velle, ſatis ſibi negotij eße, cum prophanis cauſis. Eadem fuerat & Sigiſmundi patris eius vox. Erant enim quandoq3, qui Syrenarum mortiferis cantionibus dementati peterent ab illo, vt puram Lutherici Euangelij doctrinam in ſuo Regno prædicari pateretur. Tum ille animo verè heroico pureq3 ac germanè Chriſtiano. Non eſt meum, inquit, de puritate verbi cognoſcere & munus hoc Epiſcoporum eſt, quorum iudicio etiam ego ipſe libens me ſubmitto, quorumq3 Iuriſdictionem in omnibus ſaluam eſſe volo. Vtinam hanc tanti Regis conſtantiam pleriq3 alij ſecuti eſſent politici magiſtratus, quibus ab impoſtoribus iſtis noui Euangelij buccinatoribus peſtifera adulatione perſuaſum eſt ad ipſos pertinere, vt de fide & religione ſibi iudicium vſurpent: quæ res magnas non vno loco calamitates attulit. Sed vt ſibi facilius deuincirent Principū & potentium animos, homines nequiſſimi hoc illis muneris detulerunt, immò illorū eſſe ſcelerate aſſeuerarunt vt de Religione ipſi cognoſcant, quanquam hac in re non idem ſentiunt fratres Euangelici, ſed alij hanc alij diuerſam ſententiam propugnant.

Surius in Commentarijs rerum in Orbe geſtarum Anno 1548 Fol: 437

Edictum Sigiſmundi primi Regis Poloniæ contra Hæreticos.

Sigiſmundus Dei gratia Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæq3 & dominus & hæres. Manifeſtum facimus omnibus & ſingulis cuiuſcunq3 ſtatus ac ordinis ſubditis noſtris, nec non etiam aduenis quibuscunq3. Quia cum humanis ingenijs, præſertim vulgi ad res nouas & inſolentes propenſis, neceſſe ſit, cum alia mala pleraq3, tum verò hæreſes emergere

Orichouius in Chimæra ſeu de Stancari funeſta in Regno Poloniæ ſecta Fol: 132

neceſſe item ſit illas per eos, qui diuinis ac humanis inſtitutis præpoſiti ſunt tanquam peſtem aut virus nocentiſſimum à ſubditis ipſorum arcere. Siquidem ſola eſt Religio quæ legibus ac inſtitutis ſuis homines in diſciplina in virtute ac in fide erga Deum & homines continet ac regit, quaq3 in norma & obſeruatione ſua veteri, turbata & diſſoluta, turbari & diſſolui neceſſe eſt vniuerſa, quod poſtea, vt multis exemplis conſtat in ſeditionem vergere ac in perniciem Rerū pub: earumq3 rectores redundare ſolet. Nos pro officio Chriſtiani Principis eā ipſam religionem à ſanctis patribus ordinatam, ac per ſanctam Romanam Eccleſiam directam, nobisq3 à maioribus noſtris per manus traditam ac per nos deniq3 & gentes noſtras multo ſanguine, & clariſſimis (gratia Dei) victorijs hactenus defenſam: etiam à labe hæretica his temporibus in vicinia emergente integram ac immaculatam in Regno ac dominijs noſtris conſeruare volentes publicis edictis mandauimus, ne qui Libri Lutheri cuiuſdam eiuſq3 ſequacium quorumcunq3 quos ſua inſolentia in reprobum egit ſenſum, quiq3 prætextu vitiorū Ordinis Eccliaci & ſcandalorum, quæ in hominibus fieri neceſſe eſt tanquam ſub melle virus ſuum in vulgus ſpargunt, & ſcriptis ac ſermonibus famoſiſſimis non ſolum mores ſalubres ac inſtituta Eccliaca ſed ipſos etiam ſanctos Patres turpiſſimē proſcindunt, & ſacra prophanis miſcent, nequaqm ad Regnum nrum & dominia inferretur & legerentur, neue quis dogma ipſum peſtiferum approbare vel tueri auderet: ſub pæna capitis & priuationis bonorum omnium. Ad q poſtea edicta nra exequenda modum etiam opportunum ſtatuere volentes, delegamus in Prætorium Ciuitatis nræ Regiæ Cracouienſis nonnullos primarios noſtros tam Spirituales quam etiam ſeculares Conſiliarios, q cum Conſulibus ac Officialibus Ciuitatis, ſic edicta ipſa noſtra exequenda ſtatuerunt. Vt inprimis qn docunq3 opportunum videretur, Rndo Dno Epiſcopo Cracouienſi fieret per Inquiſitores eius cum decurionibus, quos conſulatus in tota Ciuitate ad huius negotij aliorumq3 exceſſuum tollendorum cuſtodiam delegit, per omnes domos tenebras ac ciſtas diligens ſcrutatio, & vbi aliqui libri hæretici inuenirentur, illinc pæna edicti exigeretur. Deinde vt impreſſores librorum, nihil prorſus imprimere, & Bibliopolæ, vel alij quicunq3 exponere, ac vendere deinceps audeat, ex libris vndecunq3 adductis, niſi illos Rector Vniuerſitatis prior viderit, et tam imprimi q3 vendi permiſerit ſub pænis prædictis. Vt autem & reliquæ Ciuitates noſtræ hoc exemplo inſiſtant, ac vt vniuſquiſq3 temporius præmoneretur, ne ipſa mandata nra transgrediatur, & ignorantiam prætendere poſſit. Nos hanc ipſorum Conſiliariorum ſimul, ac Conſulatus Cracouienſis ordinationem, per has lras nras omnibus teſtatam eſſe voluimus, mandantes omnibus aliis Ciuitatibus Regni & dominiorum noſtrorum, vt ad eum modum edicta nra exequendo, q ſaciant cum loci ordinarijs, aut eorum delegatis ordinationes opportunas, easq3 diligentiſſimè exequantur. Pro gra nra aliter non facturi. Datum Cracouiæ die Sanctor Petri & Pauli Apoſtolorum. Anno Dni 1524

Iako był ſedulus Zygmunt pierwſzy w zabieganiu Lutherſkiey hereſzey z tąd ſie znaczy iaſnie, że nietylko w Krolestwie ſwoim Polſkim ale y w poranicznych zabiegał temu żeby ſie była ta hereſya Luterſka nieuſzła nata bo wiedział że Senſim ſine ſenſu hæreſis wſzelka ſerpit vt Cancer. Y dla tego takie liſty vpominalne dawał tak do Krola Węgierſkiego Ludwika, iako y do Mieſzan Slaſkiego Wrocławia, Ktore ſie tu inſeruią

Epistola ad Ludouicum Hungariæ & Bohemiæ Regem Sigismundi primi Regis Poloniæ, sui patrui germani.

In manuscripto

Serenissime Princeps & Domine Nepos noster charissime

Iam non latet Mtatem Vram quas turbas dederint in Germania impia & sacrilega Lutheri cuiusdam scripta & documenta, quinq3 hoc virus etiam ad conti: quas regiones latè promanauerit. Cum autem officium sit vniuscuiusq3 boni Princi pis id potissimum curare, vt in subditis sibi populis, vnitas, concordia, tranquillitas, conseruetur, idq3 hoc vno fieri. Si Leges atq3 instituta diuina & humana longo vsu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manuteneantur, hominesq3 sedicioſi & plus sapere volentes quam oportet, quamq3 ad illos pertineat, coerceantur. Siquidem quid in vita certi firmiq3 haberetur, vbi liceret vnicuiq3 pro suo sensu & libitu tam de diuinis, quam etiam humanis rebus pronuntiare. Cum nec vllum est bonum quod maledicentia deprauari non possit, nec vllum tam euidens malum, quin vbi licentia sit, sub specie boni sese non insinuat, & proinde nos dudum intelligentes, spargi in Regno nro Lutheri ipsius dogmata, contra mores & instituta Patrum & sanctæ matris Ecclesiæ in perturbationem communis status & vnitatis populi Christiani pro debito nro et exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum, (non enim hæc noua sunt, nec raro accidunt in Ecclesia) publico edicto mandaueramus, vt ad Regnum nostrum nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cuiuspiam sequacis eius inferrentur sub exilio & priuatione bonorum omnium, hocq3 ipsum edictum nostrum sub eo Conuentu, quem in præsens agimus iterari ac diligenter exequi fecimus. Cum autem res & rationes omnes Mtatis Vræ sint nobis æque curæ vt nostræ propriæ graui & molestissimo animo cognouimus, eam luem cum alia Dominia Mtatis Vræ tu præcipue Silesiam & Lusatiam contaminasse & infecisse in diesq3 magis veneni more omnia clam & sensim serpendo corrumpere. Amantissime nepos noster. Vna est Religio quæ nos & status nros Deo immortali conciliat, quæ populos in legibus & obedientia continet, quæ pacem, concordiam, ac vnitatem alit, qua turbata turbari hæc omnia necesse est. Quare cum alias nobis tum his duris ac difficillimis temporibus nostris, maximo opus sit fauore Diuino, tranquillitateq3 concordia & obedientia subditorum nrorum. Rogamus omni cura Mtatem Vram vt hanc Religionis pestem licentiæ & insolentiæ exortam, impunitate & studio rerum nouarum in animis vulgi eo iam prouectam, vt magna perturbatio & grauis aliqua Diuina vltio sit metuenda. Sereniſſimis edictis ac diligenti animaduersione comprimere et extirpare in suis dominijs curet. Cumq3 nobis certum sit religionis & sanctæ fidei Catholicæ in qua maiores nostri sanctissime & vixerunt & mortui sunt, Causam pro virili nra defendere ac tueri, idem vt Mtas vra exequi curet illam etiam atq3 etiam ex corde rogamus. Quæ felicissime valeat, & quod facit nos diligat.

Dat.

Epistola excusatoria Wratislauiensium in negotio Lutheranæ hæresis ad Sex. Sigismundum I. Poloniæ Regem.

In manuscripto

Sexme Princeps, Illme atq3 Inuictissime Rex, Gratiosissime Domine

Seruitia atq3 obsequia nostra indefessa Vestræ Sacræ Regiæ Celsitudi ni semper sint paratissima.

Literas Sacræ Regiæ Mtatis Vræ quibus nos sanè Regiò ac Christiano affectu admonere dignata est, vti nos qui Christi nomen profitemur à Luteranismo atq3 aliis pernicioſis hæresibus nobis caueamus, summa cum reuerentia ac humilitate recepimus. Nam inprimis ea curare quæ Dei & Fidei sunt interesse debet maximorum Principum, qui hic in terris à Deo nobis ad id muneris dati sunt, & non temerè ex officio Regalis fastigij Vra Regia Mtas anxiè et sollicitè quærit futuris præuertere erroribus, quæ si semel animos mortalium occupauerint, tanquam pestilens lolium & zizania, sine publicæ pacis turbatione tolli, & è cordibus hominum obtruncari non poterunt. Proinde statim ab Ascensione in cælos Domini & præcipuè temporibus Arij, Auxenij, atq3 aliorum id genus Pseudoapostolorum sæpè factum est ita enim in diuersas factiones ac Schismata scissus est Orbis terrarum, vt alii alios perpetuo mactarent exilio, & fortaße in hanc vsq3 diem eius culpæ inter Christianos pæna luitur, qui tot tantosq3 errores, illius sæculi Principes opprimere neglexerunt qua licentia corruptus fere Oriens totus, à Romano Imperio defciuit, sed neq3 tantum ab Imperio verum etiam à Christi fide defecit. Sic qui cum maioribus nostris fuêre vna Ecclesia, & eiusdem membra corporis modo nobis hostes facti sunt, neq3 de possessionibus & Imperio modo huius mundi nobiscum decertant, verum de ipsa fide, vt Christi nomen prorsus è medio tollere nitantur, ac in se transferre Ecclesiam ac abuti eius nomine, in operculum suæ carnis & impudicitiæ. Cuius mali certe nulla alia o riginis est, quam impunitæ hæreses, à quibus in hunc vsq3 diem verbum Domini persecutionem patitur, quo non multo tutius sit, hoc seculo Christi Euangelium profitentibus quam olim sub Nerone, Domiciano, Diocletiano, cum vbiq3 circumfusi Turcæ & multiplicata progenies viperarum. Nam vt exteras nationes taceamus, multum à Christi Ecclesia Hiberni, Morini, Roxolani, atq3 alij pleriq3 qui in sinu Ecclesiæ clauduntur degenerauerunt. Nobiscum autem eadem semper stetit Christi fides ac simplicitas. Pro quo beneficio Deo Patri gratias agimus, & iugiter in nomine eius filij primogeniti oramus, ne nos sinat relabi in sensum reprobum & spiritum concupiscentiæ & tentationis. Laborabimus quoq3 ne in posterum nra vacillet Religio, quæ tot maiorum nostrorum afflictionibus, hucusq3 nobis inuiolata seruata est. Nam præter Euangelium & sacras literas in ratione fidei, aliud nil æquè pensi habemus & anathema esse credimus, si in diuersum vel Angelus è cælo, vel mortuus qui reseuerens è monumento resurgeret loqueretur. Transibunt autem cælum & terra, & nos omnes mutabimur, Verbum verò Domini non peribit, multo minus nos vllus hominum, siue is Lutherus, siue quispiam alius fuerit, ab Euangelica veritate abstrahere poterit, si Angelum de cælo & mortuum è puteo & profundo abißi resurgentem non audiemus. Nolit ergo Vra Regia Mtas his credere, qui adeò inique nos & erga Sacram Regiam Vram Mtatem & suæ Maiestatis Consiliarios detulerunt, aut sese in nos huius subornatæ calumniæ causa, in nos commouere acerbius, qui si dignaretur Vra Regia Mtas eos ipsos accusatores nominatim significare. Profectò parati eßemus nos de iniusta noxa in illorum præsentia vel coram Mtate Vra expurgare. Cæterum nos Sacra & Augusta Regia Mtas Vra pio & gratioso affectu prosequi non desinat, nos semper eosdem nos exhibebimus, qui erga Diuæ memoriæ Reges Poloniæ nostri fuêre maiores, quin etiam certabimus, eos studio & obsequio in Vram Regiam Mtatem longè anteire & vincere. De fide verò nulli dubium sit vt quæ Deo debetur. Recom-

mendamq

mendamus & offerrimus, nos Vrę Augustæ & Sacræ Regiæ Mtāti omnibus nrīs ac paratissimis seruitijs, cum omni obedientia & humilitate Dat.

Responsum Sigismundi I. Regis Poloniæ Wratislauiensibus datum

In Manuscripto

Binas à vobis lrās accepimus quarum alteris de Lutheranismo alteris de Theloneo nobis respondetis. De Lutheranismo vti à consiliarijs & his hominibus qui vobiscum comercium habent didicimus, vobis scripseramus declarant quid a nobis ipsi Consiliarij & subditi nri exigerent, quod recusare illis diutius non poterimus, si ea fama de vobis quæ etiam nunc perstat durabit. Et non interest quidem nostra qtnus vobis cum religione conueniat curare, licet pro nostra erga vos gratia & fauore mallemus audire vos sequi consensum vniuersi orbis Christiani more maiorum decreta Sanctorum Patrum, & obseruantiam Ecclię Catholicæ, Cui & Euangelium pro quo vos stare scribitis & sensum ac fidem ipsius, quoniam Apostatarum maledica & seditiosa dogmata quibus scripturam suo sensu interpretantes suæ prævaricationis & veneni quod propinant operculum faciunt. Sed interest nra curare vt Regna & Dominia nostra ab hac labe, quam omnes prudentes & Christiani Principes semper arcere solebant, immaculata conseruemus. Scientes ac iam in præsens videntes quam hæc pestis omnibus Rebuspub. sit perniciosa. De theloneo exigendo nos modum vobis præscribere nolumq. hoc vnum cupimus, vt vos erga subditos nros ita geratis vt erga aliarum nationum mercatores soletis. Alioquin res esset nobis & subditis nris non fęcunda Dat.

Eiusdem Regis edictum contra Hæreticos

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniæ,

In Manuscripto

Manifestum vobis facimus harum serie lrārum. Quia intelligentes ad Regnum & Dominia nostra inferri nonnullos Libellos cuiusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani in quibus multa continentur tam contra Sedem Apostolicam quam etiam in perturbationem communis Ordinis & Status rei Ecclięcæ & religionis ne in Regno nro ex hmoi scriptis errores aliqui pullularent, officij nostri vt Christiani Principis & fidelis filij sanctæ Matris Ecclesiæ esse duximus authoritate & potestate nra Regia huic cæpto noxio obsistere, mandamus igitur vobis omnibus subditis nostris & cuilibet vrum seorsim, nemo deinceps audeat talia opera, vti præmissum est in Regnum & dominia nostra inferre vendere, aut illis vti sub pœnis confiscationis bonorum omnium atq; exilij, quam vnusquisq; mandatum hoc nrum transgrediens, sine vlla excusatione tam ignorantiæ quam alterius causæ subibit. Pro gratia nostra aliter non facturi. Datum Thorunij in Vigilia sancti Iacobi Apostoli, Anno Millesimo Quingentesimo Vigesimo.

Mandatum eiusdem Regis ad Palatinū Cracouien.

In Manuscripto

Magnifice syncerè nobis dilecte. Non ignorat tua synceritas officium esse vniuscuiusq; boni Principis id potissimum curare vt in subiectis sibi populis vnitas concordia & tranquillitas conseruetur, idq; hoc vno fieri si Leges atq; instituta Diuina & humana longo vsu & approbatione communi recepta, diligenti custodia manuteneantur, hominesq; seditiosi, & plus sapere volentes q; oportet quamq; ad illos pertineat coerceantur. Siquidem quid in vita certi firmiq; haberetur, vbi liceret vnicuiq; pro suo sensu & libitu tam de diuinis quam etiam humanis rebus pronuntiare, cum

nec vllum est bonum quod maledicendo deprauari non possit, nec vllum tam euidens malum, quin vbi licentia sit sub specie boni sese non insinuet. Nos itaq3 dudū intelligentes sparoi in Regno nrō Lutheri cuiusdam dogmata, contra mores & instituta Principum & Sanctæ matris Ecclesiæ, in perturbationem communis status & vnitatis populi Christiani, pro debito nrō, & ex officio aliorum priorum Regum & Principum Christianorum (non enim hæc noua sunt, nec raro accidunt in Ecclesia) publico edicto mandaueramus, vt ad Regnum nrūm nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cuiusp̄iam sequacis illius inferrentur, sub exilio & priuatione bonorum omnium. Contra quod edictum nrum comperimus isthic in Ciuitate nra Cracouien' esse nonnullos ita curiosos, in his quæ muneris eorum non sunt, atq3 ita contumaces aduersus edictū nrūm, vt non cessent opuscula eiusdem ipsius Lutheri & alia id genus inuehere & pro palam iam tueri dogmata ipsa letifera in offendend' bonarum mentium, hominūq3 perturbationem & contemptum, authoritatis & mandati nri Regij. Quod vt merito debeamus indignissimo animo ferentes, Committimus Sync: tuæ idq3 omnino habere volumus vt tales qui in vulgus sparunt ipsa dogmata Lutherana vel eius opera inuehunt palam vel occultè ad Regnum & Dominia nra, & præsertim isthuc ad Ciuitate' Cracouien' diligenter disquerat, & in eos qui comperti fuerint edictum nrum irremissibl' exequatur, sed et quicquid vltra in ea re curanda fecerit, id nos non ratum solum sed etiam gratissimum habituros non dubitet pro fide & virtute sua tua Sync: factura Grodnæ in hyeme 1525

Epistola eiusdem Regis ad Fredericum Ducem Legnicensem.

In Manuscripto

Illustri Principi Domino Frederico Duci Leonicensi & Bregen' Capitaneoq3 inferioris Silesiæ Affini nostro charissimo. Salutem & felicitatem.

Illustris Princeps & Domine Affinis noster charissime. Intellexim̄us ex Subditis nostris, quanta mala pullulent isthic in Silesia ex hæresi Lutherana nuper cæpta & in quam oppressionem deuenerit Clerus isthic existens. Quia vero res noua non est est eiusmodi hæreses euenire, quæ non nisi insolentes & seditiosos seducere solent & nos omnia Dominia & subditos Sermi Domini nepotis nri non secus q3 nostra ꝑpria cordi habemus. Scribendum in ea re duximus ad Vestram Illritatem quæ quum dignitate Ducali emineat & non ignoret, quæ bono & prudenti Principi in similibus accidentibus, euenire. Postulamus ab illa, vt pro sua authoritate qua valet, tueatur religionem & Ecclesiasticos isthic pro viribus suis, agatq3 cum Proceribus ac alijs statibus, vt relictis malis persuasionibus & peruersis documentis Apostatarum, ita se erga religionem & ministros Dei Ecclesiasq3 suas gerant, quemadmodum maiores illorum se gesserunt, & tota Christianitas obseruat, nihilq3 contra Spirituales & Ecclesias innouent non plus sapientes quam oporteat. Nam si tales rumores de illis ad nos venire non desinerent, cogemur talem prouisionem facere ne pestis ista ad Regnum & Dominia nostra permanaret, quæ in vnaquaq3 Repub: occasionem præbet seditiosis turbas & res nouas moliendi. Factura Vra Illustritas pro Sapientia & virtute sua Quæ felicissime valeat. Datę

Descriptio tumultus Gedanensis ex Luterana hæresi proueńientis.

In Manuscripto

Anno 1525 Gedani per furias hæresis Lutheranæ graues motus excitati

relgio

religio Catholica cum Sacerdotibus illinc erecta, templa spoliata, Burgrabius, Proconsul, Consules, & scabini per plebem exauctorati, bonis spoliati, è Ciuitate pulsi nouiq; in eorum loca suffecti furca carnificinæ officina in foro erecta, & defectio à Rege imperium practicabatur. Sigismundus ex decreto totius Conuentus cum Consiliarijs initio anni 1526 in Prussiam se contulit, Conuentum terris Prussiæ Maneburgi indictum coit. Præmisit ante se Consilianos viros graues, quibus adiunxit equites ducentos bello & consilio bonos, ad tractandos animos plebis furentis & ad Ciuitatem pro aduentu Regio in tranquillum statum disponendam Venerat eodem Georgius Dux Pomeraniæ, Gedanenses constituerant fidem & obedientiam Regi iuratam denegare. Consiliariosq; in occursum Regis egressos & Regem clausis portis non admittere. Præmonitus Rex à Bischow Ciue Gedanensi, Consiliarios cum equitibus iussit intus manere ad portas ne clauderentur admittere. Rex duces seditionis & administros in prætorium vocat, captinat, incarcerat custodias nocturnas & diurnas peragi iubet. Noxijs per torturam examinatis, & supplicio affectis, cæteris in vincula & carceres coniectis, partim proscriptis, plebe terrore ad officium compulsa, Ciuitas sublatis furoris Ducibus tranquilla. ~~

QVARTVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT NON NVMERO SED TVMVLTV, Ciuitas Gedanensis Lutherana hæresi infecta

Ktory tumult tak naßa opiſuie Hiſtorya. Na ten czas tho ieſt Roku 1525 we Gdanſku dnia 22 miesiaca Stycznia wielkie sie zamieszanie stalo ktore trwalo y przez drugi caly dzien, wielka czesc miasta z wielkim tumultem Luterskie bledy przyela, Senat przez dwa dni cale tego broniąc zaiuszonego pospolstwa pohamowac niemogl: ktore w iednym gorę otrzymawszy y do drugiego sie rzucielo, starą Rade zrzucieli a insza nową z pospolstwa obrali z Pisarza mieyskiego Burmistrza vczyniwszy. Tam zatym postępkiem kościoły polupili, kleynoty, zloto, srebro, krzyże, kielichy, pobrali. Co vczyniwszy do Krola list napisali, marę swa ku Krolowi zaleczaiąc, swa tez relligią y porzadek nowo vczyniony chwalac, a prosząc aby byli przy nim zachowani zwlaszcza ze tą odmiana nic dochodom Krolewskim nieodey dzie, a k temu iz wiarę swoie przysięga znowu vczynioną Krolowi y Koronie vtwierdzili. Bielski w Kronice Pol: w Ksiegach piatych Fol: 553

Zaczym Krol Zygmunt w roku 1526 dziewietnastego dnia Lutego ruszył sie z Krakowa do Prus, y tam osmego dnia Marca do Malborku wiechał tamże na ten czas Gdanszczanie buntownicy radzic poczeli iakoby sie Krolowi stawic mieli po rozmaitych y roznych sententiach na tym stanelo, aby Posły do Krola do Malborku wyprawili, zeby mu fortunnego do Prus przyazdu powinszowawszy, do miasta go z dworem vcciwie przyeli, a zeby sie przecie wszytkie trzy miasta Gdansk, Elbiąg, y Thorun na piecy mialy, y spolem sie gdzieby iaka potrzeba przypadła ratowały. Zaczym Krol przed soba do Miasta, aby sobie do wiazdu wszytko sposobił kilka zacnych Rad swoich Christopha Szydłowieckiego Kasztellana Krakowskie Andrzeia Thęczynskiego Woiewode Krakowskiego Łukasza z Gorki Kasztellana Idem Lib: eodem Fol: 555

Poznanskiego, y Generała posłał, ktorzy do miasta przyechawszy tak ludzie vieli, ze z wielkiemi chęciami przyazdu Krolewskiego oczekiwali, y zaras z tamtąd Posły do Krola wyprawili, prosząc aby miasto przykładem przodkow swych nawiedzic raczył, w Legatiey pierwszym był Jan Scholc Luterskiey sakciey głowa. Posłowie od Krola łaskawie przyęci y odprawieni byli, za niemi sie Krol do miasta ruszył ze Tczowa z kilka tysiecy ludzi, gdy sie ku Gdanskv przybliżał, ludzi wielka moc z zonami z dziecmi wyszło wielka radosc pokazuiąc. Krol gdy do miasta wiechał rozkazał aby zasie wrota do bram przyprawiono, a klucze mieyskie mu przyniesiono, a działa zeby do Caykhausu na swe mieysca odprowadzone były, gdyż on z pokoiem przyechał, a nieprzyaciela sie im żadnego obawiac nietrzeba. Czego gdy meuczynili Krol gniew swoi do czasu pokrywszy, zezwał Woiewod Kasztellanow y wiele Szlachty Pruskiey. A na ten czas y Barmin Xiąże Pomorskie Siestrzeniec Krolewski w trzech setli koni zbroyno przyechał: z drugą strone y Albrycht Xiąże Pruskie drugi siestrzeniec, obadwa aby nawiedzili Wuia swego, Także Krol Czechmistrzow y starszych wszytkich bractw wezwawszy na Gielde rozkazał Piotrowi Kmicie z Wisnicza Woiewodzie Krakow: y Marszałkowi Koronnemu, aby ich pytał iesli pamietaią na przysiege y wiare swą Krolowi y Koronie Polskiey vczyniona, y iesli sie w posłuszenstwie swoim zachowali. Co gdy Marszałek milczeme rozkazawszy vczynił, a oni na to ochotnie odpowiedzieli że pamietaią, y znaią na wszem powinnosc swą Marszałek rozkazał aby ktorzykolwiek sa Krolowi wierni, y strone iego dzierzą aby na prawą strone przesli, co wnetże gdy wiekssa dobrze czesc mieszczan vczyniła, drudzi co sie były poczęli ociągac, za wstydem a z boiazni, aby sie z rebellią swą nieodkreli, też za niemi posli, ktorych wiare Marszałek pochwaliwszy, rozkazał aby wszyscy Krolowi y wiarę y poddanstwo swe przysięgą odnowili. Także wszyscy podniowszy dwa palca ku gorze przysięgli. Co gdy sie stało Krol za rada spolna rad swych Polskich y Pruskich iął sie otym pytac, ktoby był przyczyna tego zamieszania niedawnego, y tey odmiany w Wierze Chrzescianskiey wtym mieście, y złozenia starey Rady a postanowienia nowey. A zeby to trybem porządnym szło, napierwey te Rady ktore były z mieysc swych ruszone, na Vrzędy swe zasie wsadził, ktorzy bedąc powinni vkazac winowayce, Jana Scholca przed sie wezwali. Scholc chcąc o sobie sprawe dac, prosił aby przed osobe Krolewską przywiedzion był, czego gdy mu Krol dozwolił, przeden przyszedł, y przy pospolstwie długiemi słowy niewinnosc swą wywodził. Tam Philip przezwiskiem Bischow iął go pytac tymi słowy, czemus ty Scholce Koscioły z złota, srebra, y kleynotow polupił? czemus sam w ylownym Kosciele na kazalnice wstąpiwszy, wazył sie naypierwey Lutérską wiarę wnosic? czemus Szubienice, Koło, y Miecz, przed Ratuszem postawił. Jan Scholc to słyszac gdy sie począł wiercic, a na ostatek do pospolstwa sie odzywac, że to za wszytkich rozkazaniem vczynił. Pospolstwo krzyknęło że otym niewiedząc, y wiedziec niechcą, że co czynił na swoi karb czynił, tam zawstydzony zamilknął, wydaiąc sie prawie za winnego, ktorego zaraz do wieznienia Krol wiesc kazał, ktory potym ze trzynasta thowarzyszow, co sie naywinniejsi naydowali, ściety był, a drudzy z miasta precz wypędzeni. Krol buntownikí pokarawszy, według woley swoiey rząd w mieście y sprawe wszelaka postanowił, kościelne rzeczy zewrząd zniesc rozkazał, ktore gdy były iednego dnia zniesione, do kościołow ie oddał, y chwałę Bozą starodawnym porządkiem, Księża ktorzy byli wygnani na swe mieysca przywrociwszy, odprawowac rozkazał.

Wielki rozum y baczenie Zygmunta pierwszego w pokaraniu tych buntownikow Luterskich każdy chwalic musi. Ale y o samym Lutrze, niezbożnym Heretyku arsze grauissimum fuit iudicium Karla piątego prudentissimi et sapientissimi illius temporis Imperatoris Wormatiæ prounciatum. Eum non hominem sed Dia-

Surius in Comm: rerum in Orbe gestarū Fol: 113

bolum

bolum, sub humana specie esse, qui in perniciem humani generis permultas olim damnatas hæreses in vnam sentinam congesserit. *Quidquid enim mali commissum est in Regno Poloniæ, quicquid committendum eorum omnium matrem et magistram esse Hæresim Lutheranam & Caluinianam.* Nulla enim vnquam factio qua tota conflagrauit Europa, fuit tam seditiosa, tam pestifera, tam nefaria, quæ ita Religionem omnem tolleret, Leges omnes tam diuinas quam humanas obrueret, mores bonos corrumperet, Respublicas euerteret, Ciues inquietaret, rusticos conturbaret, Seruos in Dominos concitaret, Sacra omnia ita prophanaret, & prophana contaminaret, quam hæc ipsa à Luthero in orbem producta ter detestanda hæresis, quæ vsq3 adeò ab Ecclesiæ veteris fide et doctrina dissonat vt non solum vnanimem omnium antiquorum patrum Religionem ritus ac cerémonias eliminet, verum etiam cuncta ac singula, quæq3 Orthodoxæ Ecclesiæ Sacramenta, à quibus salus nra dependet, aut in peius mutet, aut penitus aboleat, extirparetq3. Quam quidem cladem modis omnibus deplorandam, vnus homo impurissimus in mundum aliter inuehere non potuit, nisi adiutus ab illo fuisset cum quo gloriatur, se modios aliquot salis deuoraße. *Cuius non solum assecla, disputator, Socius & conuiua fuit, non Apostolicus sed apostaticus et phanaticus peruersi Euangelij autor. Bo sie tak wßetecznie y bes wstydu pisße.* Dico ego Doctor Martinus Lutherus Dñi nri. Iesu Christi indignus Euangelista *I tak chardzie o tey swoiey Ewangelicy wßetecznej mowi.* Quod ego doceo Dei verbum est, adeò vt si illè Augustini millè Cypriani aliud docerent, nihili hoc faciendum. Doctrinam meam ego nolo iudicari à quocunq3, nec ab Angelis omnibus, cum enim certus de ea sim, per eam & vester & Angelorum iudex esse volo. *Czyimi sie prawdziwym Ewangelistą y te swoie fałßywą Ewangelią, quam non semel mutauit, modò id aßerens modò negans, quod aßeuerauit. Bo iesli to prawdziwa Ewangelia, co on wßetecznie y bes wstydu za Ewangelią vdaie.* Rei venereæ vsum magis quam cibum, potum, & somnum esse necessarium. *Czemuż wzdy mienstydliwy Ewangelista przynammey slubow Boou prześ Zakonniki y Zakonnice, poprzyśiezonych mechciał zachowac, ale wßetecznie radził im* Posthabitis votis suis nuptiis operam dare., *wiedział vż to inaczey bydz memogło* nisi Religione Catholica euersa quæ præuaricatores periurosq3 & transfugas abominaretur, *musiał* instituere nouam religionem quæ & vota & periuria, continentiamq3 & castimoniam, tum preces & ieiunia, aliaq3 pia opera confidentissimè contemp sit.

Theodorus Petreius in Cathal: Hæretic: Tit: Lutherani Fol: 113

Idem ibidem Fol: 114

Luther: Tomo 2 con: Regem Angliæ

Luterus Tomo 5 Witemberg: serm. de matrimonio Fol: 119

Ad Lutheranos enim plerumq3 deficiunt Gulæ inprimis addicti; quia non sunt apud eos ieiunia. Incontinentes; quia apud eos Monachis et Monialibus matrimonia conceduntur. Desertores Monasteriorum; Quia apud eos omnia vota relaxantur, claustra omnia reserantur, continentia cum coniugio, cum diuitijs paupertas, obedientia cum licentia, commutatur. Homines auari & ambitiosi; quod eis Lutherani non solum opes Ecclesiæ, sed etiam personas, & ipsam fidem ac religionem, inaudita adulatione subyciat. Otiosi; quod Lutheri religio sola fide contenta, opera non requirat. Deniq3 Improbi et scelerati omnes, quod nec peccata Sacerdotibus confiteri, nec vlli hominum vitæ suæ rationem reddere teneantur. *A mędziw* Homines enim ita comparati à natura sunt, vt id facilè & libenter credant, quod cupiunt, quod placet, quod delectat.

Theodorus Petreius in Cathal: Hæretic: sub Tit: Lutherani Fol: 122

Idem ibidem

Leges Spiritualium Sigismundi primi Regis

Differentias Iudiciorum inter Spirituales & Sæculares personas, sic in præsentib9

Herbult: Tit: Spirituales Fol: 453

Quas causas subdces Spualium cognoscent

Comitijs, cum Consiliarijs nostris vtriusq3 status & terrarum Nuncijs constituimus ne amplius alteri alteros, ad Ius incompetens euocent. Vt itaq3 sit definitum quæ causæ ad Iudicium Spirituale & Seculare pertinent, per hanc illarum descriptionem significamus, describimus & constituimus, cum consensu dominorum & Prælatorum Spiritualium, nec non dominorum Status sæcularis et Nunciorum Terrestrium. In primis ad Spiritualium Iudicium pertinet Iudicare differentias Fidei sanctæ Christianæ, hæreses, Schismata, plasphemias con[tra] Deum & Apostasias.

Idem ibidem Item pro Decimis, septem Sacramentis Ecclesiæ, Beneficiis, Sacrileguis, Simonia, Fænoribus, Spiritualium homicidijs, Percussionibus & vulneribus ordinatorum aliàs Consecratorum, Sacrorum nundinatione, & pro his qui fugiunt sub tutellam templorũ vel Monasticorum Cœnobiorum, exceptis tñ illis quos Ius templis defendere non permittit, vt sunt Nocturni damnidatores in segetibus fundis vel agris, Sicarij alś dispercussores iter facientium, Fures publicè proclamati vel ter in Regestris conscripti Incendiarij & Violatores libertatum Ecclesiarum, isti et tales debent de templis recipi neq3 defendi.

Idem ibidem Item ad Iudicium Spirituale iudicare pertinet Incantationes & Magias, Census perpetuos Ecclesiasticos Terrestres & temporales, Reemptiones Ecclĩarum dotationes alś *Poświątne* Nihilominus de ipsis fundis Ecclesiis dotatis aliàs o *Poświątnym*. sic est constitutum Quia si aliquis Spiritualis, vel vigore literarum vel possessionis diuturniæ, possideret id, quod asserit esse Ecclesiæ dotatum alś *Poświątnym* & ex illa Ecclesia vel Ecclesiastica persona, inofficiosè, & alicuius vi vel violentia esset depulsa: & eo nomine citaret, is debet iudicari, iuxta veterem consuetudinem Iure Spiritualium, excepto hoc, si in termino persona Sæcularis citata assereret, qá hoc ipsum pro quo citatur Ecclesiasticum non est, sed tantum adiectum de eius ꝓprio ad Ecclesiasticum, hoc est quia hæc persona Spiritualis plus sibi dationis alś Poświątnego appropriauit: latius vel longius q3 debet habere iuxta literas Fundationis, vel Possessionis, extunc Spiritualis Iudex abiudicando Actori hoc, quod in Iris Fundationis habet, vel ab eo iustè possideri dominus cognosceret, vel id super quod leǒitimè doceret, pro reliquo fundi illo scilicet, quod eidem non agnosceret dominus, debet remitti ad Ius Terrestre. In qua quidem causa pro proprietate, pro limitibus, aut pro meta, à Decreto Remissionis à Iudicio Spirituali ad Ius terrestre, ad superius Tribunal Iudicij Spiritualis vel Romanum. Appellatio admitti non debet, sub pœna infrascripta

Hæreses seu lenocinia Martini Luteri

Theodorus Petreius in Cathalogo Hæretic: sub Tit: Lutherani Fol: 116

1 *O Troicey przenaświetszey ktora iest Wiary powszechney Katholickiey fundamentem, iako ten mężbozny Herezyarcha rozumiał, y iako w mę, wierzył ztad sie pokazuie, Że Z Litaniey wyrzucił inuocationem ipsius* Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis, *bo mu sie to mępodobało, Że tego mǫdzie w pismie świętym menayǯował.*

Idem sub Titulo Antidicomanianitæ Fol: 12

2 *A o naświetszey Pannie iako wszetecznỹ plugawiec spurcissime et sensit & scripsit.* Eam quæ vniuersorum fuit Principium & Speculum iustitiæ, & cuius detentio fuit in plenitudine Sanctorum, fuit enim in ea fides Patriarcharum, zelus Apostolorum, robur & constantia Martyrum, sobrietas Confessorum, castitas Virginum, puritas Angelorum. *Te tak Swieta Dei vmoemiti filij matrem mierzchydlny sobie ich przyrownał.* Sumus (*inquit*) pares Matri Dei & aquè Sancti sicut illa, nisi

Idem sub Tit: Lutherani Fol: 116

quod

quod non possumus esse Dei matres sicut illa fuit. Ktorey świątobliwość tak świę-
ty Dionizyusz Arcopagita opisuie, ktory to był zasłużył u P. Boga żeby ia był
w cziek iey świątobliwym, sam oczywiście widział, y dla tego z Grecyey w Iudæam
ab beatum Ioannem Euangelistam se contulit, prosząc go żeby mu był ukazał præ-
stantissimam illam Virginem, ex qua vniuersorum principium prodierat, ktora
gdy oczema swemi obaczył, in tanta claritate luce, & gloria, præ admiratione vpadł
na Ziemię, y to wyznał, że kiedyby ex ratione naturali et fide tego nedochodził
non putasset præter hanc Deitatem esse aliam. A ten wszeteczny plugawiec
śmiał naswiętszą Pannę brzydkiemu swemu ścierwowi przyrownac.

3 Dziwuie się Suryusz Carthusianus mężbożności Lutrowey qui diu admo- Surius in Commenta-
dum in Catholica religione benè institutus ad tantam impietatem deuolui potuit iako rerum in Orbe gestar:
tak wszeteczną Xięgę De abominatione Canonis Missæ śmiał y ważył się napisać Fol: 147
y wydac, ale y to swoie podziwienie tak zamyka. Væ omni superbo quia proxim9 Idem Ibidem
ruinæ est, quid enim tremendis illis Missæ myśterijs, & Sacro Canone habet Ecclesia
sacratius? Sed ille insanus amplissima Antichrystice vastitati itinera præparabat. I
dla tego się musi mędzinowac, że ten mężbożny Apostata, homines docendo, rectè Petrus Cutsemius in Sa-
instruere noluit, sed destruere, peruertere non conuertere, perdere non saluare. Quid xonia Catholica Fol: 195
enim deterius ex ipsa Antichristi Schola prodire potuit, iako ta Xięga wszeteczna
y bluźnierska od tego mężbożnego Apostaty, qui Missam vsq3 adeò excecratur nec Surius in Comm: rer: in Orbe
ferre possit, vt in Eucharistia Christum adoremus. gestarũ Fol: 449

4 Mulieres & pueros æquè absoluere ac Papam quem dicit esse Antichristũ Theodorus Petreius in
& perditionis filium. Cath: Hæret: Tit: Lutherani
Fol: 115

5 Præliari aduersus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras Idem ibidem
per illos.

6 In nullo Sacramento dicit Characterem imprimi Idem ibidȝ

7 Cibos ab Ecclesia certis temporibus vetitos licere quouis die sumere Idem ibidȝ

8 Concilia quantumuis legitimè congregata in fide iux' ac moribus errare & Idem ibidȝ
posse et erasse'

9 Confirmationis Sacramentum non confert gratiam neq3 Sacramenti loco haben' Idem ibidȝ
dum.

10 Ecclesiam non continere bonos ac malos, sed bonos tantummodo Idem ibidȝ

11 In Eucharistia post factam consecrationem manere eundem panem qui an- Idem ibidȝ
te consecrationem ibidem erat.

12 Laicos esse sub vtraq3 specie communicandos Idem Ibidȝ

13 Excommunicationem Pontificiam nullius eße momenti Idem ibidȝ

14 Fidem solam sine vllis operibus sufficere, eam vero amitti per quodlibet pec- Idem ibidȝ
catum mortale

15 Omnem hominem iustum scire se esse in statu gratiæ ac certum de iustitia sua Idem ibidem

16 Hominis arbitrium non esse liberum, nec ollum esse hnis meritum ad gloriã Ibidem ibidem
consequendam

17 In omni opere bono iustus peccat In Concilijs Tomi 4: parte
2 in Bulla Leonis Papa X
18 Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum con' Martinũ Luther, Fol: 135

19 Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia sed nec omnia mortalia Idem Ibidem
quia impossibile est vt omnia mortalia cognoscas

20 Dum volumus omnia purè confiteri nihil aliud facimus quam quod mise- Idem Ibidem
ricordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum

Ibidem 21 Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum & sunt de numero eorum quæ licent & non de numero eorum quæ expediunt

Ibidem 22 Hæreticos comburi est contra voluntatem Spiritus

Ibidem 23 Nemo est certus se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

Sunius in Comment: rerum in Orbe gest: Fol: 150

Ale te lenocinia Lutrowe bardzo piekne Georgius Dux Saxoniæ immortali dignissimus memoria Princeps, ditionem suam ab ipsius dogmatibus lenocinijs que tuendo, catholicissimè confutowal, tali responso ipsi dato. Affirmare possumus, euangelium tuum nobis magnopere curæ non esse, quod Orbis Christiani capita illud reprobârint. Id unum dedimus operam, ut pro virili caueremus, ne à nostris reciperetur. In causa sunt mali fructus indè profecti. Nam neq; tu neq; quisquam alius vere dicere potest, ex tua doctrina quicq; aliud enatum esse, nisi plasphemias in sacrosanctam Eucharistiam, in Sanctissimam Dei genitricem, in sanctos omnes. Ex tua sectatorumq; tuorum doctrina, omnes iam olim damnatæ hæreses renascuntur, omnis Dei cultus honestus aboletur. Quando unquam tot facta sunt sacrilegia Deo dicatorum hominum, quam sub tuo euangelio! Quando crebriores exitêre in magistratus rebelliones quam ex tuo Euangelio! Quando tot sacrarum ædium expillationes tot furta ac rapinæ visæ sunt! Quo unquam tempore tot habuit Vittenberga excucullatos monachos & moniales atq; hodie! Quando maritis ablatæ sunt uxores aliisq; traditæ quemadmodum tuum habet Euangelium! Quando tam numerosa perpetrata sunt adulteria quam posteaquam tu scribere non dubitasti. Si mulier è viro concipere nequeat, ut ad alium se transferat, à quo possit fecundari, & maritus prolem inde natam alere teneatur: itidemq; vir faciat! Hæc & multa alia Princeps ille celeberrimus scripsit Luthero, eius nefandas turpitudines illi statuens ob oculos, si fortè posset reduci in viam. . Fuit enim Lutherus prodigiosè mendax et propudiosè perfidus, cuius mendacia fuerunt infinita, constatq; Joannem Dietenbergium in duabus duntaxat confutationibus, eundem commiciße mendaciorum octingentorum ac Septuaginta quatuor.

Theodorus Petreius in Catbalogo Hæreti: sub Tit. Lutherani Fol: 117

Sub dominatu Sigismundi Augusti Poloniæ Regis.

Edykty dwa Zygmunta Augusta przeciwko Hæretykom.

In Actis Castrensib; Calissien' sub Anno 1556

Actum Calissiæ feria secunda post festum Sanctæ et individuæ Trinitatis proxima Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo sexto.

Comparens personaliter coram Judicio prnti Capli Castren Calisien' atq; Actis prntibus Nobilis Ioannes Meszynski tenens & habens suis in manibus literas Sacræ Regiæ Mtatis insrasptas Titulo & Sigillo suæ Mtis

Regiæ

Regiæ munitas & obsignatas non viciatas non cancellatas et omni suspitione carentes. Quas petyt in Acta prntia inscribi quod illi per Iudicium est admissum. Quarum trarum binarum tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis. Sigismundus Augustus Dei grā Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Russiæ Prussiæ, Masouiæ &c: Dominus & hæres. Vniuersis & singulis in Diæceſi Archiepiscopali Gnesnen' Capitaneis nris, & eorum vicecapitaneis ac bonorū nostrorum Regalium Tenutarijs Sync: & fid: nobis dilectis gratiam nostram Regiā Sync. & Fid: nobis dilecti non potest nobis non molestè accidere nostrorū hominum temeritas & licentia, qua multi contemptis sanctissimis Ecclesiæ Catholicæ moribus & institutis ad nouarum dogmata, ritusq3 religionis, & ad damnatas iām olim sectas resuscitandas in dies magis ac magis præcipites feruntur, et quod nobis dolendum est magis, nostro etiam & præteritorum Comitiorum nomine, nonnulli ad propaganda latius impietatem abuti dicuntur, cum aut veteribus iuxta ac recentibus exemplis aliarum gentium admoneamur, quantum malorum agmen Regnis & Rebuspublicis eiusmodi pestes irato numine inuehere soleant. Officij nostri esse existimamus, omni ratione eis obuiam ire, ne malum id serpat in Regno nro præsertim cum ad Pontificem maximū iis de rebus Oratorem è Comitiorum sententia miserimus nec interim cuipiam vsq3 nouari conueniat. Iniungimus igitur & mandamus Sync: & Fid: Vris etiam atq3 etiam ne quas in Præfecturis suis Vrbibus, Oppidis et Villis nris Regiis nouationes rituum Ecclesiasticorum, atq3 Communionem vsq3 omnino neq3 in templis neq3 in priuatis domibus neq3 vllo in alio loco publico vel priuato, ac ne Conuenticula quidem vlla, sub prætextu cultus Diuini fieri patiantur, etiamsi quæ Domus sint, à Ciuili iurisdictione exempti volumus enim int' totum Regnum tamen præcipuè Ciuitates & Oppida nostra ab huiusmoi peste seruare. Quod si Reuerendissimus in Chro Pater, Dominus Archiepus Gnesnen' vel eius Vicesgerens Sync' & Fidel. Vris quempiam detulerit Anabaptistarum, Sacramentariorum Picardorum, Lutheranorum, Protestantium, Bohemorum, siue aliorum quorū vis hæreticorum sectam atq3 dogmata in quibusus Conuenticulis, hominum earundem Arciu Vrbium, Oppidorum & Villarum nostrarum in Præfectura Sync: tuæ docendo siue legendo disseminan', vel ritus nouos cultus Diuini, atq3 Sacramentorum inducentem, eum ne tollerent Sync: & Fidel: Vrę sed statim petant, vel deferenti obducen' permittant. Interenitentem verò, aut reuertentem seuerius animaduertant. Cæterum ne ad huiusmodi remedia recurrere necesse sit, volumus, vt Sync: & Fidel: Vrę, edictum hoc nostrum in Vrbibus & Oppidis suæ Præfecturæ, per affixionem vt moris est & voce Præconis promulgari sine mora curent. Literas verò has in librum Actorum Sync: et Fidel: vrę inscriptas itērum Domino loci Ordinario restituant. Quæ omnia supramemorata facient et exequentur Sync: et Fid: Vrę pro fide et officio suo et sub indignatione nra ac pœnis in nouigentes Capitaneos constitutis. Datum Vilnæ prima die Mensis Martij Anno Domini Millesimo, Quingentesimo Quinquagesimo sexto Regni verò nri Anno Vigesimo septimo. Ad mandatum Sacs Regiæ Mtatis proprium.

Literæ secundæ sub eodem Actu

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Russiæ Prussiæ Masouiæ &c: Dominus & hæres. Vniuersis & singulis Vrbium, Ciuitatum, & Oppidorum in Diæceſi Archiepiscopali Gnesnen' existentibus, Proconsulibus, & Consulibus, Fid: nobis dilectis gram nram Regiam.

Ibidem sub eodem Actu in Actis Castr. Caliss:

Fideles dilecti Accepimus multis in locis Regni nri, sic violescere licentiam ac temeritatem hominum, vt neglectis edictis nris ac Domini parentis nri in varias ac pernicioſas hæreſes atq3 ſectas multo cæco impetu ferantur, damnataq3 Sacramentariorum Anabaptiſtarum, Lutheranorum, Picardorum, Bohemorum, et aliorum hæreticorū dogmata amplectantur, atq3 profiteantur & ritus Eccliacos colendi Deum & Sacramenta adminiſtrand, veteresq3 quidem et receptos immutent nouos verò inſtituant, nro etiam & præteritorum Comitiorum nomine, ſic ad nos perfertur ad hoc abutentes repetand ſerum, qntum malorum eiuſmodi nouationes, alibi nro ſeculo non ſolum priuatis nominibus verum etiam Vrbibus & Oppidis atq3 adeò vniuerſis Regnis inuexerint. His igitur nos pro officio nro Regio, occurrere volens ſeuerè vobis mandamus ne quas eiuſmodi nouationes rituum & Sacramentorum, aut etiam Concionum in Ciuitate ſua & Suburbanis, ac territorio eius admittatis vel etiam tolleretis. Neq3 in templis & alijs locis publicis, neq3 in priuatis Domibus et Conuenticulis. Quod ſi quis forte vobis ab Officio Archiepiſcopi delatus fuerit eiuſmodi nouitatum & Sectarum diſſeminator vel author, eum ſine vlla mora vel tradatis offo Eccliaco, vel Ciuitate Vra eiusq3 territorio pellatis, nec ſine permiſſu loci Ordinarij vnquam recipiatis, quod ſi in eum forte Iuriſdictionem non habeatis Capitaneo nro referatis, ſi quid aut vſq3 nouatu fuerit, mox in priſtinum ſtatum reſtitui curetis. Ne quis verò ignorantiam huius Mandati ſiue edicti nri prætexat, vt id voce præconis et per affixionem vt mos eſt illico promulgetis. Tras verò haſce in Acta Ciuilia inſcriptas, iterum loci Ordinario reddatis. Alioqſi quid horum exequi neglexeritis. Nos debitas panas de vobis ſumemus ne igitur ſecus feceritis ſub graui indignatione nra Datæ Vilnæ prima die Menſis Martij, Anno Domini M. D. LVI Regni verò nri XXVII Ad mandatum Sae R. Mtis proprium.

Ex Actis Caſtrenſib. Caliſſienſib. extractum.

Andreas Liſiecki Inſtigator Regni & Iudex Surrogatus Caſtren Caliſſien

Locvs Sigilli

Swiatobliwie bardzo Krol Zygmunt Auguſt od Mandatow tych, na ktorych ſie Duchowna Iuriſdictyja ſadzic miała, ſuum Dominatum zaczął, y by rey była ſwawola naſza wſtrętu meuzymła, pewnieby była miała koniec ſwoi ſczeſliwy, bo predko po mich Decret on Krolewſki naſtampił. Że o roznoſc w Religiey nikt inſzy wedno Panowie Duchowni Kſiężą Ich Mość Biſkupi ſadzic mieli. Ale iako ſkoro tu v nas w Polſcze Quiſq3 Religionis Magiſter atq3 adeò Rex & Lex eſſe capit, kie dy naprzod mieſo we Srzode dano, potym kiedy Kſiądz Zonę poiał, aż naoſtatek y ſwiatoſci przechwalebnych czcic niechciano, y nie czcono. Iako ſie to by ło ſtało na Seymie Piotrkowſkiem 1552 odzie niektorzy z Poſłow przy Mſzey o Duchu ſwietym, przy podnoſzemu Ciała Panſkiego, nalezli ſie byli tacy, przed oczyma Krolewſkiemi, co czapek niezdeymuiąc ſtali ani klekac chcieli.

Bielski w Kronice Xięgach piatych Fol: 595

Cromer: in Corp: Hiſt: Polonica Fol: 94

Bielski w Kronice xięg: piatych Fol: 594

A predko potym Krol Mikołaia Oleſznickiego z Pincowa pozwał przed ſwoy Sąd o Wiarę, ktory napadſzy na Franciſzka Stancara Włocha Haretyka Wiary ſie iego był nauczył, y w Pinczewie Koſciol zbudowany y nadany, od Zbyſzka Kardynała przodka ſwego odmienił, oco przed Krolem ſprawowac ſie muſiał. Ale mż do tego przyſzło Panowie Duchowni wielki vſzczerbek w ſwoiey Iuriſdictiey odnieſli. Że naprzod Senat wſzytek Communi voce ſkarzył ſie na Biſkupy, że roznemi Harezyami y Sektami Krolestwo y Rzpta ſpluga wic dopuſcili ktorych ta powinnoſc była, że wſzytkich miar zabiegac y od niezbożnych Sekt y Harezyi vwalniac Rzeczpoſpolitą.

Orichouius in Annali tertio Fol: 81

Cum enim

Cum enim Ioanni Przerębski Episcopo Cracouien' à Nicolao Dziergouio Archiepo Gnesnen' cum Nicolao Oleschnicki negotium illud fuisset datum, euocatus ille, cum multa familiarium & cognatorum turba ad Iuditium stetit, Aulici etiam frequentiam illi præbuerunt. In quem cum Episcopus Cracouiensis cum Sacerdotum Collegio Iudex consedisset, ac multitudinem quæ aderat amouèri à Iudicio iussisset, multis hic exagitatus probris & parum abfuit, quin violaretur. Vbi autem potentius id malum Episcopo Cracouiensi apparuisset, quin per illum sedari non potuit Epus à Iudicio cessauit, ac rem integram cum Epis ad Regem detulit. *W ketorey sprawie taka była Sententya Iedrzeia Zebrzydowskiego Biskupa Kuiawskiego, ze naprzod Zebrzydowski* graui ssimè accusauit Oleschnicium orabat & obtestabatur Regem, ne is pro Maiestate sua pateretur pietatem patriam inexpiabili Religione commutari, vt respiciat Germaniam, quæ quamdiu Romanam fidem coluerat, tam diu nullum Ciuile bellum vidit, sed poluta hac fide & repudiata in Germania, non plebs Sacerdoti non Sacerdos Epo, non Epus Papæ paret imperio, nec Cæsaris etiam dicto audientes sunt Germani, Ita enim à Deo compertum est, vt Regia potestas ex Sacerdotali potestate dependeat, qua sublata Respublicæ Regnaq3 stare non possunt, cum præ licentia nemo Regis nemo Sacerdotis verecundiam habet, proinde orabat Regem, vt è vestigio quamprimum tolleret hoc malum, quod si neglexerit, suam vicem magis q3 Episcoporum pertimescat, Religionem enim Dei promisso, in omni Regni statu penes homines saluti destinatos saluam mansuram; at Regna prauis opinionibus semel sedibus suis conuulsa nunq3 instaurari neq3 restitui in pristinum statum poterit.

Idem Orichouius in Annali eodem Fol: eodem

Idem Orycho: Fol: 82

Iana zas Tharnowskiego Kasztellana Krakowskiego taka była Sententya

Censuit hic consulendum esse, quamprimum huic tantæ confidentiæ, inprimis autem eos homines coërcendos, qui prauis Religionibus hominum mentes velut furialibus stimulis agerent ad omne nefas, rem mali esse exempli, Cætus occultos fieri, Conuenticula priuatim instituì, ac res comparari contra Diuinum ac humanum Ius, quod ne fieret, maiores nostri legibus cauebant, quæ neq3 Comitia neq3 Concilia vlla cætus suè coire, neq3 edicto Regis abrogari, volebant, quia nullum facinus est quod in multitudine dissoluta non reperiatur, Vides enim (inquit) Serme Rex, quonam procedat licentia homines adolescentes pro libitu cöeunt, de rebus in secreto & in occulto perse ipsi statuunt, religiones nouas instituunt, & veteres deponunt, ac specie fallacis Religionis & pravæ legitimos Episcopos contemnunt. Quod si Serme Rex talia fers & pateris, Germaniæ casum expecta, quæ nunc talium sectarum pœnas luit, quam praua Lutheri Religio implevit, bello ex Ciuili sanguine. Nunquam enim in dispari religione stabilem fidem Reges in se deprehendunt; fidei enim erga Reges fundamentu est pietas in Deum, quæ vbi vacillat, ibi quoq3 fides Regibus incerta est. Ita metuens Pater tuus, & ipse curabat & cæteris mandabat Magistratibus, vt Sacra externa fieri vetarent, Sacrificulos hæreticosq3 Regno prohiberent, illorum libros conquirerent comburerentq3, ac communi disciplina Deum colerent, videbat enim prudentissimus vir pater tuus, nihil æquè dissoluendæ Reipublicæ esse proximum, quam vbi non patrio sed externo ritu Deus colitur. Habes (inquit) Serme Rex domestica exempla quæ te hortantur, vt religionem quam à maioribus per manus traditam accepisti omni ratione nobis præstes Quod si ab illa defeceris, & coisse aut conueniisse Causa sacrorum externarum Ciues tui deprehensi

Idem Orichou. annali Tertio, Fol: 83

fuerint, habes in hos leges patrias, quibus hæretici afficiuntur, ac illorum errores quibus numen Diuinum contaminatur, vindicantur. His astringe eos, & comprime licentiam hæreticorum, neq3 patiaris illam vires sumere, tibi tuoq3 Regno aduersas. *Tak Senator ten, prisćæ illius seueritatis Vir, w sprawie tey wotował w ktorym votum mens ingenua omnium reliquorum apparebat.*

QVINTVS HÆRETICVS INREGNO POLONIÆ FVIT NICOLAVS OLESZNICIVS

Qui cum doctrinæ studio teneretur Magistros nactus in Zwinglianam Sectam inciderat. Cuius Sectæ illa sunt Decreta

Idem Orichou: in Annali Tertio Fol: 79

1 In Sacrificio non corpus neq3 sanguinem Saluatoris Christi, sed panem atq3 vinum proponi

2 Sacerdotium nullum esse

3 Missam Idolatriam esse

4 Cæremoniam Baptismi extra aquam ludum atq3 iocum esse

5 Ieiunia, Monachos, ac Diuuos non minus impiè, quam stultè contemnebant; & huiusmodi alia cætera. In quibus Nicolaus Oleschnicius Zwinglianis Moris docilem se præbuerat. Sed cum Franciscus Stancarus vir Italus damnatus huius Sectæ in Lipouicio Castello vbi Episcopalis Carcer est aduersaretur, à Samuele Epo vinety inde verò delapsus per funem à Stanislao Lassocio Lancicieny Succamerario, et ab Andrea Tricesio Nobili adolescente armatis sub Castello exceptus fuit, & ad Nicolaum Oleschnicium Pinczouium deductus, Quo loci cum se refecerat cæpit errorem instaurare Zwinglii in idq3 operam dare, vt abduceret Oleschnicium à Religione paterna, & persuaderet illi religionem externam. Cuius ad præscriptum imagines è fano tolli, cænam pro vsitata peregrinam institui, Sacra quæ Monachi in eius oppidi fano religionibus vetustis administrabant, explodi iubet.

Tu stey Historiey Znaczy sie, że mietylko sam Oleschnicki Zwinglianem był, ale też y Lasocki y Trzecziecki, ktorzy mu tey Sekty Zwinglianskiey pomagali, ale że tylko przeciwko Oleßnickiemu Dekret stanał, tedy sie tu tylko iego wzmianka czyni.

Decretum Sigismundi Augusti, contra Nicolaū Oleschnicium hæreticum

Idem Orichouij in Annali Tertio, Fol: 85

Rex autem Sigismundus Augustus in Causa hac cum Oleschnicio tale Decretū per eundem Ioannem Tharnouium pronunciauit. Qui aduocato Oleschnicio nihil de seueritate sententiæ remisit, sed docuit eum quid meritus esset, & quibus pœnis fuisset dignus, nisi Rex mansuetudinis suæ vellet obliuisci, addidit præterea ad seueritatem leges scriptas patrias, contra quas Oleschnicius commiserat, quas aperto volumine legum recitauit, et quamuis in Oleschnicij facinus animaduertendum esset, tamen in præsentia Rex suæ clementiæ meminisse voluit, in posterum mandat, vt Oleschnicius tales offensiones vitaret. Franciscum Stancarum à se remoueret, Deum patrio more

coleret

coleret à Sacris peregrinis abstineret, Monachis & illorum Sacris in illo Oppido non obesset, idq; mille aureorum vadimonio præstaret. Additum præterea amplius à Rege de Hæreticis est. Edicit Rex, vt qui Viri quæue Fœminæ Sectæ alicuius deprehensæ fuissent, de illis ad legum præscriptum, municipiorum Præfecti sumerent supplicium.

A Bielski zaś Decret ten w swoiey Historiey tak opisuie. Że według rozumienia swego, y dawnych spraw Koronych inaczey widzieć tego, y inaczey sądzić tego niemoże, iedno iż Sąd około odszczepieństwa właśnie Kśiężey Biskupom należy. Bielski w Kronyce Polsk. Lib: 5. Fol: 595

Po ktorym Dekrecie Krolewskim Posłowie vmilkli zdumiawszy się, a potym do Kśiężąy Biskupow do Dworu Arcybiskupiego przyszli, przez Piotra Boratyńskie prosząc, aby się mogli około zgody rozmowić. Duchowni vsłyszawszy prosbę Posłow cały Rok sami dobrowolnie Iurisdyctią swoie zawiesili, niechcąc iey zażywać przeciwko żadnemu Slachcicowi przez on rok, ażby sami drogę do tego podali, iakoby się w tey mierze z Canonow y praw Koronnych nieodstępowało. Czego aż Xiężą pozwolili dobrym vmysłem, y zdało się im, że to miało bydź słusznie, zawdzięczne od ludzi przyięto, wszakże po Seymie więtszem się wasniami przyiechawszy do Domow swych Swietczy przeciwko Duchownym zaiatrzali a Seym Poborem zawarto, nic innego niesprawiwszy. Tamże na tym Seymie za przyczyną P.P. Rad niektorych y Posłow iuż był sobie przednał Orzechowski, swego naprzod Biskupa Przemyślkiego Dziadzkiego, wiec Arcybiskupa Dziergowskiego Mikolaia ktorzy mu te winę odpuścili wszy, sprawe iego wszytkę około ogłemienia Papiezowi w całe zostawili. Zaczym iuż z Kśiężą w Radzie wespoł bywał, y zmimi wespołek radził około zadzierzenia Iurisdictiey Duchowney, ktorey naruszenia, nikt inszy więtsza przyczyna niebył iedno on sam naprzod. Bielski ibidem

W tym też Posłowie maiąc naprzod po sobie Conniuentiam Duchownych odzie Iurisdyctyą sami dobrowolnie zawieszili, niechcąc iey cały Rok przeciwko żadnemu Slachcicowi rozciągać, tak wiele czasu Posłom Ziemskim dawszy na praktykowanie znoszenia iey. Naprzod in Anno 1562 pozwolili na Constitucyą [O niedopuszczaniu Kletego do Prawa] iakoby otym Statutow żadnych bydź niemiało, choć to przeciwko iasnemu prawu iest. Sub Tit: de Decimis odzie contra raptores Decimarum vnde pullulant hæreses, variaq; insurgunt animarum pericula, Statut iąculo anathematis ferire permittit, subesse executioni debitæ iubet et demandat. A iakoż tu w tak iasnym prawie Posłowie Ziemscy taka Constytucyą pisąc mogli? pomieważ mętylko Statut Kazimierzow ale y Władysławow, to iasnie rozkazuie. Constitutio Sigis: Augusti 1562 Fol: 29

Potym in Anno 1565 także Iurisdictyą swoie Duchowna in suspenso zostawili, albo iąc raczey, quasi nihil agendo, złamali. O czym taka Constytucyą napisąc na się iakoby vmyślnie pozwolili tali verborum contextu [Skarżyli się Posłowie Ziemscy iż przeciw Constitutiey Piotrkowskiey dwuletney spozywani są niektorzy Starostowie od Stanu Duchownego oto, iż exequutiey czynić niechcą, imo tę Constytutią. My Constytutią przerzeczoną w mocy zostawuiąc, y dosyć iey czyniąc, takie pozwy ktoreby kolwiek były, y teras y na potym odkładamy, y wniwecz obracamy.] Constitutio Sigis: Augusti Anno 1565 Tit: o Duchownych Fol: 99

Aż Augustowi do tego terminu było przyszło, Quod nec Rex Sigismundus Augustus obsistere poterat, tot hæresum examinibus, turmatim in Regnum ipsius conuolantibus, & sese nunc hac, nunc illuc protendentibus tanquam si muscas ventilabro abigere volueris, vbi paululum remiseris manum eadem & multò plures Caspar Cichocius Alloquiorum Osiecensium Lib: 1 Cap: 22 Fol: 84

vel in ipsos oculos agminatim inuolant & molestia ipsa propè defatigant crebrius eaſdem abigere volentem Nec auſim dicere vtrum ſocordia, & ferè ſupina Pontificum noſtrorum oſcitantia, vel Sacerdotum parum pudica vita, moresq3 à profeſſione illorum alieni non videantur dediſſe cauſam & occaſionem repentini in Eccliam motꝰ quos ſi antea exorituros non præmideris, anteqꝫ te ad eos excites propellendos, magnam interea ſtragem ædent, nec facilè inſolentiores compeſcueris vel flammam extinxeris, cum incendium ſupréma occupauerit tecta Eiuſmodi igitur freta culminibus fex tota miniſtrorum tanquam ad pilcum ſigno dato Sendomiriam more locuſtarum conuolauerat.

Stancar infamis publicatus

In Actis Caſtren' Caliſſie: ſub Actu ſupraſpto

Actum Caliſsiæ feria ſecunda poſt feſtum Sancti Franciſci Confeſſoris proxima Anno Domini Milleſimo Quingenteſimo Quinquageſimo. Veniens perſonal' ad Acta prntia Capnealia Caſtren' Caliſſien' Nobilis Ioannes de Czachory Minlis Terris Caliſſien' in vim relationis ſuæ per eum vbiq3 oſſoſè facien' publicè et pexpreſſum recognouit. Quia die hodierna die forenſi, in foro ſeu circulo Ciuitatis Caliſſien' voce ſonoroſa proclamauit & edictum fecit, Ne quendam Franciſcum Stancarum Italum nuper è carcere Rndſmi Dni Samuelis Epiſcopi Cracouien' & Regni Poloniæ Cancellarij profugum, qui ſeditioſus nouarumq3 rerum cupidus, & hæretica labe infectus eſt, quiſq3 Regnicolarum maioris Poloniæ cuiuscunq3 ſtatus & conditionis in ſua Præfectura recipi & ſeruari, clam vel apertè patiatur, ſub pœnis contra fautores & receptatores hæreticorum et contra violatores fœderum pacisq3 pubcæ in Statuto contentꝰ, iux' mandatum Sac' R. Mtis latius, pmiſſorum rone' canen'. Quam ſuam relatiom ipſe Miniſterialis petijt, Actis prntibus connotari, quod eſt illi admiſſum ~~

Andreas Liſiecki Inſtigator Regni & Iudex Surrogatus Caſtrenſis Caliſſienſis. ~

LOCVS SIGILLI

Ex Actis Caſtrenſib. Caliſſien' extractum

A Zeby ſie Hiſtoryja ta, ex progreſſu ipſo lepiey wyrozumiała List Orzechowſkiego do Mikołaia Oleſnickiego tu ſie de verbo ad verbum kładzie.

List Stanisława Orzechowskiego do Mikołaia Oleśnickiego.

Stanisław Orzechowski Vrodzonemu Panu Mikołaiowi Oleśnickiemu z Pinczowa Panu y przyiacielowi łaskawemu ~

W Liſtach drukowanych Staniſława Orzechowſkiego w ktorych, ktory ieſt prawdziwy Kościoł od chryſtuſa y od Apoſtołow poſtanowiony, doſtatecznie à mądrze przeciwko nowym Ewangelikom dowodzi.

VRodzony a mnie łaſkawy panie Oleśnicki, Moia vprzeyma chuc ktora przeciwko Waszey Miłoſci mam to czyni, abych załoſciwie przyał ten liſt ktorys waſza M. do mnie przes Studzienſkiego piſał, w ktorym raczyſz piſac, iżes ieſt tak' ſprawion, iakobych ia oſſobe W. M. y Pinczow nieprzyſtoinie wſpominac miał. Mniec tego ieſt żal iż mie tak' do W. M. przenieſiono, a tym załoſciwiey

to v siebie mam iżes wasza M. tey nieprawdziwey mowie dał mieysce v siebie Na co niemoge inszey sprawy W.M. dać iedno te prostą a prawdziwą Ktoszkolwiek to na mie powiedał, abych ia inak W.M. wspominał, a nizlis iest tego z przodkow swych godzien, y z zachowania swoiego: tedy takowy nieprawde na mie powiedział. Nadziewałem sie na Studzienskiego, iż on to przed w. M. powiedział: y wymawiałem mu to przał sie tego. A iesli mi sie niewywiedzie on stego mniemania, naydę te radę, iako on wtym zostac musi. Bo mnie sie bardzo bydź podobno widzi, iż z Studzinskiego to wyszło Abowiem gdy Studzieński v mnie bedac wystawiał vczenie Xiędza Krowickiego, y wyslawiaiąc bluznił swiątości kościelne. Niemoglem tego Studzienskiemu zcierpiec, ale tak iawnie mowił: Jeslize Krowicki tak vczy na Pinczowie, iako ty powiadasz, żal sie tego Pane Boże, iż Pan Olesznicki słucha tego: a iż tak zacznę Pinczowski dom tak glupiego y haniebnego Kaczerza przyiał, a iemu mieysce dał v siebie Tociem ia tak mowił z powieści Studzienskiego, a zwłaszcza iż Xiądz Krowicki w Liściech swoich pisał też do mnie takowe rzeczy, o ktorych chrześcianskiemu człowiekowi słuchac sie niegodzi, ktore na dole W.M. wypisze. A tak łaskawy mnie Panie Olesznicki, możesz mi wm wierzyc, iż W.M. niemasz ani sobie ani Domowi swemu przyazliwszego nad mie człowieka: ktoryby iawnie tak na bieżiadach, iako y w pismach swoich wasze M. y dom wasz wspominał: tego sie dowiesz nie od tych pletliwych y nieprawdziwych ludzi, ale od statecznych a zacnych Panow. Przeto proszę abyś W.M. raczył na tey moiey sprawie przestac a mnie wiarę dac, iakoż to prawdziwemu człowiekowi przyiacielowi swemu.

Piszesz Wasza M. ku mnie, dworstwemli prawdali, niewiem Iż Diablowie oni ktore była żona moia że mnie wygnała, iż oni zasie z rozkazania Papieskiego do mnie sie wrocili. Niewierz W.M. temu, aby oni v mnie byli: Abowiem Diabli v tych mieysca niemaią ktorzy w iednosci Wiary swietey mieszkaią *et qui solliciti sunt seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis* do tych oni przystępu niemaią tych sie oni chronią y boią A tak racz W.M. za pewne wiedzieć, iż wszyscy Diablowie ze wszytka Orda swoia przy tych ludziech zostali, y ty ludzie opetali, y posiedli, ktorzy sie odszczepieli od tey wiary ktora iest wszędzie: ktora *Catholica fidem* zowia. A podaia sobie y tu y owdzie po kacicch Cerymonie inne, y sposoby wiary inne Ktorzy swiątości starożytne schańbili, ktorzy vrzędem Kościelnym wzgardzili, ktorzy na komec na Ciało y na krew Pańską, rozpuścili iadowity, y niecnotliwy iezyk swoi, na takowych ludziach moi Panie, zabawili sie wszyscy diablowie, y burzą ich iako wierne żołnierze swe, ku rostargnieniu kościoła Bozego. A takie mieli k temu w Pikarciech Berengarza, w Niemczech Zwinglius̄a: tak też w Polszcze maią (z wielkim żalem to pisze iezliż to prawda co Studzieński powiedał) Xiędza Marcina Krowickiego, z Opoczna Babickiego, y xiędza Jakuba Proboszcza ze Krzczecic, ktorzy zapomniawszy Boga y ludzi ręka swa niecnotliwą, pokruszył y zarzucił Ciało Pańskie ktore za nas wydane było. Ci takowi słudzy, y poddani Diabelscy rozbili przybytek Pański, y zhańbili *Tabernaculum Dei* Na co narzeka Prorok ij *Paralip.* 29 ktore narzekanie proszę abys czytac raczył.

Na tych takowych ludziach Panie Olesznicki miły, zabawili sie Diablowie, ci, ktore powiedasz aby sie do mnie nazad wrocili: Drogi onym do mnie niemasz, dolesc mie niemogą: albowiem siedzę na wyssokim zamku, na wyssokim stole zbudowanym: to iest w Kościele Bozym, ktory nie iest tu albo tu ale iest wszędzie, *A solis ortu vsq; ad occasum* Ktory Kościoł iako Mur, tak iest oprawion swiatosciami: przez ktore Diabli nas niemoga dolesc. Burzac sie na mie, boc stracili wiernego sługę swego: alec mi mc nieuczynią, Bom sie vrzędnie ochrzcił, W Małżenstwie poczciwie mieszkam: Ciało Pańskie y krew iego (nie chleb prosty ani wino) na wieczerzey tayny mam, mam Biskupa, mam Arcybiskupa, mam Papieża, sługi y szafarze Boże. To iest iezdem owcza pod Pasterzem, na ktorego Vrząd a nie na wysstepek patrzac, żywie w posłuszeństwie Kościelnym vrzędnie. Nieiestem iako Kain niemaiąc na świecie to iest w kościele Bozym pewnego mieysca: nieblakam sie tam y owdzie. Przy iednej mierze przy iednym Krzcie przy iednym Bogu stoie. Sposob też Kościoła Bozego ten chowam, y tego vżywam w ktorym Dziadowie y Pradziadowie nasi sa zmarli, a wtym

ſtale trwam, *non declinando neq; ad dextram neq; ad ſiniſtram*, Nie inne powiedam w Wiſni, a w Pinczowie inne, iako Krowicki czyni, ktory iako on ſam o ſobie pisze, inna Wiare mial w Wisni, krzcił inak, Msza mial, Ciało Panskie na Oltarzu niechlebem ale cialem zwał. A teras innak wszytko czyni, zowie y mowi, Krzeſt ten ktorym ſie pokrzciło Chrzeſcianſtwo Papieſkim Krztem niechrzeſcianſkim nazywa. Msza te ktorey wzywa wſzytko Chrzeſcianſtwo, bałwochwalſtwem nazywa Na koniec Ciało Panſkie chlebem proſtym zowie: tak zły duch (ieſliż tak to on dzierży) w vſciech iego bluzni odkupienie zbawiciela naſzego.

A ktemu ieſcze iako ci ludzie ſwowolnie żywia racz obaczyc, ſa Kaplanybes Biſkupa ſa ſzafarzmi bez ſzafunku, ſa tez bez owiec Paſterzmi. Abowiem ſzafuia tam gdzie im ſzafowania niepolecono. Paſa tam gdzie im owiec niedano. Jawnie y ſwawolnie. *Miſerunt falcem in meſſem alienam perturbando Ordinem Eccleſiæ ſumendo ſibi honorem & aſcendendo aliunde vt eſſent fures et latrones.* Pan Chriſtus to mowi nie ia.

Pisał do mnie Krowicki, iż ktoſzkolwiek ieſt albo bedzie Plebanem w Wiſni, mimo mie, takowy ieſt y bedzie *fur & latro*. Bo tam mieyſce ieſt moie mnie polecone. Tu py tam, Jako Krowicki wedlug ſlow ſwoich, nie ieſt na Pinczowie *fur et latro*? gdyż, on na cudzym mieyſcu, w ſzafowaniu cudzym ſzafuie, y rzadzi, y ſprawuie ſwawolnie. Bo tam na Pinczowie, ieſt albo Pleban albo Proboſcz, przednie od Biſkupa ku ſzafowaniu poſtany, ieſli ten ieſt fur et latro ktory w Wiſni, mimo on Plebanem ieſt.

A tak iuż W. M. widziſz ze Diablow ani odmiany żadney we mnie niemaſz ktory ſtoie y za pomocą Boza ſtac bede przy ſtarodawnym zwyczaiu y ſpoſobie Koſciola Bożego, odłożywſzy na ſtronę wynalazki ludzkie przeciwne ſłowu Bozemu, od ludzi vſtawione Ale wtych Diabli ſa, y przemiennoſc iawna, ktorych myſl y ſerce odmiana tak ſie kreci, iako kurek od wiatru na Koſciele. Ktorzy prze hardoſc ſwa odſzczepieli ſie od ſtarożytney Wiary Chrzeſciańſkiey, ktorzy hanbia przodki, dziady, y oyce ſwe zmarłe Krzty ich, Msze ich, y wſzytek ſpoſob wiary ich potępiaiąc. Na koniec ſa tak odmienni, iż y w nowinach ſwych dziś inna, a iutro inna mowia, vczą, y dzierża. Ty tedy takowe ludzie za przemienne miey, nie mnie, ktory inney wiary nieumiem ani vmiec chce iedno te ktorą ieſt wſzędzie, a w ktorey Dziad, Pradziad, y Ociec moy vmarł, a ktora ſwiety Woyciech y ſwiety Stanisław Polakom zoſtawili, od Apoſtołow wzięta.

Ale rzeczeſz otoż ſie ożeniel, a to ieſt przeciwko Koſciołowi twemu Nie racz temu wierzyc, Albowiem, Grekowie, Ormianie, Alexandrynowie, ſa Chrzeſciany, a wſzakże ich Kaplani żony maią: Nad to ieſcze y vſtawami Rzymſkiemi mnie wolno było żonę poiąc. A tak ią Żonę poiawſzy, nicem nieuczynił przeciw Koſciołowi Bozemu, y przeciw zwyczaiowi iego. A iż to było odięto gwałtem w Lacinie, iam ſie tego nie ważył, abych to wznowił, y żył poſtaremu. Ale ci tym wzgardzili krztem, ktorym ſie pokrzcił wſzytek narod Chrzeſciański, ktorzy Msza bałwochwalſtwem zowią, a Ciało Panſkie gdy bywa podnieſione na Oltarzu, a od nas chwalono, Diablem bydź mienią: Ktorzy tez Vrzędu nad ſoba niemaią, ci takowi mowią y czynią przeciwko Koſciołowi Bożemu y przeciwko zachowaniu iego. Ktorzy to takowi ludzie ſzkodliwi y ſałſzywi, Panie Boże ſie tego pozoł, iż chleb twoy, człowieka dobrego, zacznego, iedzą A iż oni bedąc rozboynikі Koſciołа Bożego, z gardłem tu y owdzie vciekaiąc po ſwiecie, maią mieyſce w Pinczowſkim Domu ſławnym, wzietym, y ſwietym, z ktorego Domu takowi ludzie wyſli w Polſcze, ize ie Hyſtorie y Kroniki Rzymſkim Senatorom, onym Karthonom, Scypionom, Ciceronom rownaią.

O Sbyſzku Kardynale bys wſtał z martwych a na Pinczowie twoim vyrzalbys ludzie ty, hanbiące Ciało, krzeſt, msza y inne ſwiatoſci Panſkie, ktoremis ty Biſkupem bedąc ſzafował? Cobyś tu za płacz twoy wten czas był? co za ſkarga? co za narzekanie? Co bys tez mowił ku Mikołaiowi Potomkowi ſwemu? iż on takowym ludziom na twoim Pinczowie mieyſce dał: ktorzy aby na Pinczow patrzali, godni tego nie ſą Piſze to z wielkim

żalem

Ohe quo vadis? Gwałtu nie maſz ſtrzelem nie ſtrzelaiąc y ſtrzelaiąc.

żalem y s płaczem moy miły Panie Oleśnicki wspominaiąc na przodki twoie: ktore przodki twe, ci ludzie zli (ieśliż to tak ieśt, iako o nich powiedaią) chleb ich iedząc hanbią y potępiaią iuż vmarłe. Abowiem Sbyszek Kardynał brat Dziada twego tym krztem krzcił sam siebie y inne, ktory teraz hanbiąc Krowicki Papieskiem nie Chrześciańskiem krztem na liście swoim do mnie zowie. Mszą też te Zbyszek miewał ktora teraz bałwochwalstwem Krowicki nazywa. Przed Sakramentem też iako to ieśt przed Ciałem Pańskim, gdy go noszono albo podnoszono, Sbyszek Kardynał vpadał: ktory Sakrament Krowicki prostym chlebem bydź mieni, tak iż go ypsom z Ołtarza bez grzechu rzucić możesz. Hey miły Panie spiszli cuieszli, iż takie bluźnierstwo hamebne cierpisz? Prze Pana Boga, Jako to miły Panie Oleśnicki Krowickiemu wycierpiec możesz? Iż on tam na Pinczowie, gdzie sie Sbyszek rodził iedząc Sbyszkow chleb przed toba w oczach, y w vstach twoich, hanbi przodka twego, onego swietego człowieka bałwochwalstwo iemu przed toba iawnie zadawaiąc

By to przy moim stole Krowicki mowił, ktory iezdem obczy Zbyszkowi, iabych Krowickiemu milczec kazał, aby w swoie vsta niebrał tak zacnego człowieka, y tak swietego wszetecznie, a ieśliby milczec niechciał, oknembych go wyrzucił iako inna iedze psom. Iż on Proroki swiete Biskupy, swoim głupim iadowitym iezykiem zabiia, y prześladuie iuż vmarłe: iabych to obczy vczynił? A ty syn iego nieuczyniśz? a ty bluźnierze na czesc Zbyszkowe chowac będziesz? Acz ci Sbyszek był takowym y człowiekiem y Biskupem w Polszcze, iż mietylko potomkowi tobie iego, ale wszem Polakom imie iego sprawnie ma bydź zalecono. Acz ci on tobie ieśt Domowci ciężka wielka, ale nam innym ieśt też wielkim przykładem ku wszemu dobremu y pobożnemu życiu na swiecie. A tak prosze moy miły Panie Oleśnicki, Niedaymy bluźnic Boga żywego, w przodkach swoich, ani sławy ich dopuszczay deptac. A ieśli ty niebędziesz przeciwko tym Sakramentarzom wszetecznym bronił Zbyszka Biskupa przodka twego, będę ia obczy, wstąpie na mieysce na twoie, a przed oczyma twoimi będę bronił przodkow twoich ktorzy takowemi w Polszcze byli, y przeciwko Bogu y przeciwko ludziem, że pocciwie przed toba, wty Sakramentarze, o ich sławne a Chrześciańskie życie zawadzę.

A iż wasza Miłosc piszesz, iż moie pisma rychley będą w wychodzie a niżli na stole: prawda ieśt, iż prze mie mizernego pisarza to bydź może: ale Sbyszka przodka twego o ktorym s pomocą Boża pisąc będę niebędzie pismo nasze w wychodzie, ale będzie na stole y Papiezow, y Krolow y Kąd, y Panow, y Rycerstwa, y Pospolstwa wszego. Albowiem taki Dom twoy ieśt, iż y mizernego Pisarza ludziem sami soba zalecić może. Przez ktorego Domu twego zacznosc, rad w srzanki wstąpie z Sakramentarzmy twemi plugawemi: y tego reką, iezykiem y piorem dowiodę, iż Sbyszka Kardynała Krzest Chrześciański był, y Msza Chrześciańska nie bałwochwalska miewał: iż na koniec Ciało Pańskie niechleb prestý ani Diabła Sbyszek we Mszey swoiey podnaszał nie tak iako Krowicki do mnie fałszywie pisze, ktory wszytek ten sposob, ktorego Sbyszek będąc Biskupem vżywał bałwochwalstwem zowie.

Wiem iż Krowicki był mi dobrym przyiacielem wiele on dla mnie niemało ia dla niego czynił. Ale gdy sie on targnął na Matkę moię, na Cerkiew swięta Chrześciańską gdy iey bałwochwalstwo, to ieśt kurestwo zadał, niech mi Krowicki odpuści, ieśli zapomniawszy przyazni iego, pocciwosci Matki swey przeciw iemu bronić będę. Sdyż ieśt tak pisano. *Decus filij mater sine honore.* A tak na stronie mnie y iemu niechay będzie przyazn osobna ktora vstąpić ma krzywdzie tey y hanbie ktora sie od tych Sakramentarzow wszemu Chrześciaństwu dzieie. Wielka to ieśt mnie rzecz moi miły Panie Oleśnicki, Krowickiemu albo kilkiem wystąpiwszy, narod wszytek Chrześciański nagamic, a prawie wszemu Chrześciaństwu na twarz naplwac, wiarę wszech gamic świątosci schanbić y wszytek sposob służby Bozey, bałwochwalstwem nazwac przy błędziech niektorych y wszytke prawdę deptac. Tego bronic, y o to czynic do swoich gardł mamy, chcemyli bydź prawdziwemi sy nami, a nie

bekarty Kosciola tego Bozego.

Tu mizli ten list zamkne bede prosil waszey M. abys obaczyl iacy sa ci ludzie ktorzy na czesc wszego Chrzescianstwa sie targneli, a gdy obaczysz naydziesz iz sa ludzie hardzi ktorzy buduia *Turrim Babel vt celebrent nomen suum* Buduia kaczerstwa szpetne y szkodliwe tak Kosciolowi Bozemu iako y Rzeczypitey. A czemu? przeto iz gdyby oni przy starozytnym sposobie Wiary zostali, a s pospolstwem dzierzeli, niewiedzieliby o nich ludzie Ale oni nowe á straszliwe rzeczy pod pokrywka nabozenstwa na plac wywodza, przeto ta nowi na sławni bydz chca: albowiem iuz opusczse Zwingliusza á o swoich mowic bede By ci Sakramentarze Polscy postaremu byli wierzyli, a ktoby był wiedział ieśli oni sa zywemi albo martwemi na swiecie Bo niemieli oni nic nigdy czymby miedzy ludzmi sławne mi byli. Sa oni wedle ciała ludzie dobrzy, ale iuz otym mowiac co sławe czyni: naprzod rodu sa dobrego, ale nie swietego potym tez sa rozumu blachego, nauki iako y ia nikczemney, á snadz zadney. Nienaydziesz v nich iezykow rozliczonych: nauk tez onych w nich niemasz, bez ktorych trudno o wielkich rzeczach mowic, pisac, albo tez o nich sadzic. Theologia tez iaka ich iest, strom y mowic: y z tego y z owego Haretyka zebrana, ku rosterku, nieku pokoiowi kościelnemu, ku okazaniu, meku duszenemu zbawieniu ludzkiemu, a tego, czego iako paiacy iadu nabrali nierozumieia, iako wszytko krzescianstwo rozumie Ale rozum swoi własny w tym maia, Kosciołem gardza Concilium niepotrzebuia iako opetani Słowo Boze Słowo Boze wołaia, Concilium nam nietrzeba my sami dobrze wierzymy: wy wszyscy inni zabladzieliscie. Concilium czekayćie. Tac ich iest dawna hardosc, ktora niechce nauki niechce Sadu, ale chce chwały ktorey szukaiąc ci ludzie nauka, obludnie przed ludzmi tak sie chlubia. A tak czyniąc, sa wczonemi szaleni sa przes sen bogatymi. Przeto chycili sie Berengariusza posli za Zwingliuszem: ktore to kacerstwo szpetne (Marcin Luther w swoich Kśiegach nazwał Szwermer, to iest kotki we łbie) pierwey w Szwayczarzech szczepił y rozmnożył, tak iz sie była rozdwoiła na dwoie wszytka Szwayczarska ziemia, y bitwe domia wielka zwiodszy, iednego dnia mało sie wszytka ziemia niewyciekła do gruntu, y wtey bitwie Zwingliusz zabit iest, y po smierci iako zdraycza osadzon, y iako Kaczerz spalon.

Tych złych ludzi nauka y kaczerstwo glupie, szalone, y zwadliwe, gdy do Polski przyszło, nalazło sobie godne zaki, ty ktorzy nic lepszego, ani wyższego poiąc, nad to oni niemogli wołac poczeli na Krzest, na Msza y na Ciało Panskie. Tak iz Marcin z Opoczna smiał za stołem siedząc w Olesznie gdym sie ia ozenial, iawnie przy waszey M. mowic iz my wszyscy Diabla chwalimy ktorzy przed Cialem Bozym, gdy bywa we Mszey pod nasza vpadamy. Tych ludzi ta smiałosc y bluznierstwo wierz temu W. M. iz vczyni tosz w Polsczse, co y w Szwayczarzech Zwingliusz vczynił, ieśli niebędzie wczas zachamowano. A za W. M. niewidzisz, iakie odmiany sa w Koronie iakie hanbienia służby y chwały Bozey, iakie przeto sa miedzy nami zwady, Wzgardziliśmy vrzedem Duchownym, z ktorego wzgardzenia vrodziła sie swawola y to kacerstwo haniebne y szkodliwe przes ty ludzie, ktorzy żywia bes Boga, y bes vrzedu na swiecie ktorych prosmy, aby sie vznali, y to wiedzieli, ize ta sława zła iest, ktora z rosterku, á z wzgardzenia Kosciola Bozego rosce

A ieśli sie vznac niechca nefolguymy im dla Pana Boga, niech v nas bledy ych mieysca niemaia przeto ze sie na Biskupy gniewamy szkodliwie to iest rzecz bardzo zarzucic przewystępek człowieczy vrzad Biskupi, a na to mieysce przyiac blad Kacerski Gniewamy sie na ludzie, ale badzmy vrzedu posłuszni, to wiedząc pewnie, ize przes złe Biskupy Pan Bog sprawnie zbawienie nasze, iako sprawował przes Annasa, y przes Kayphasa lud swoy ktorych vrzedu Pan Christus nigdy nieganił, y owszem był iemu poddany, y był od nich osadzon: na nauke y na obyczaie ich wołał, ale vrzedu ich nieruszał

Takieś y my Panie Oleschnicki prze zła Kśiesza y prze złe Kaplany nieopuszczaymy dobrych krzescianow. Nieuciekaymy od owiec Chrystusowych, ani z tey owczarniey na złosc Biskupom nieuciekaymy, nad ktora oni sa od Biskupow przełożeni W ktorey owczarniey

Duch

Duch swiety pod złemi Biskupami mieszka, a nie gdzie indzie złym Biskupom ku potepieniu, ale nam ktore oni rządza ku zbawieniu

Cierpmyss tedy w tey owczarniey złe dla dobrych meruguymy sie z niey ani brakuymy soba niech kąkol będzie ze pszenicą aż do żniwa, Daymy pokoy kąkolowi, abyśmy niestracili y pszenice, czekaymy żniwa aż Pan przyjdzie na żniwo na swoie, a tam vkaże, kto był kąkol a kto pszenica. Czekaymyss tego, nievprzedzaymy przyscią iego ani swoia wola vrzedem od niego przełożonym gardzmy Ale cierpmy Annasze y Kayfasze badzmy im poddani Niebuduymy sobie na złosc im innych Kościołow po kątach, neodmieniaymy służby Kościelney Biskupom na złosc, y sposobu wiary. A zabys to chwalił, bych na tym turnieiu, ktory mam teraz z Biskupem Przemyskiem, miał ienmu ganic Jurisdictya iego. Służbe tez y chwałe Bozą ktora sie dzieie w Biskupstwie iego, abych mszcząc sie na Biskupie krzywdy swey, miał mowic, że on nie iest Biskupem, ale Plebanowi każdemu rowny, iż Krzest iego ktorym krzczy iest Papieski a nie Chrzescianski, iż Msza iego iest bałwochwalstwo, iż we Mszey Diabła nie Ciało Boze podnosi, y tak iako Krowicki z Babickim mowią. Panie Boze tego vchoway, a nie racz na nie przepuszczac slepoty tak wielkiey (albowiem to iest plaga Aegipti furor, cæcitas & amentia mentis) tak mowic y czynic. Dathana y Abyrona ziemia ze wszystkiem stanowiskiem ich pozarła żywo, iż oni przeciw Moyzeszowi y vrzedowi iego szemrali. A tak ia tym przykładem będę Biskupa Przemyskiego, za Biskupa miał, y Jurisdycyey iego colem bić będę, Służbe tez te ktora sie dzieie w Biskupstwie iego, nie bałwochwalstwem ale chwałą Bozą tak iako iest wyznawac będę Zapomniawszy krzywdy ktora mi sie od niego wielka stała, o ktora krzywdę mam ia z Biskupem prawo, mam Arcybiskupa, mam Papieża, mam tez Concilium, nakoniec mam Krola Pana swego zwierzchnego naprzeciwko gwałtu y niesprawiedliwosci Biskupiey A stoiąc wtey sprawie vrzedney, mogę w iednosci Chrzescianskiey mieszkaiąc, dowiesc sobie prawdy na Biskupie Hæc enim est summa pietatis Christianæ conservare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Ktora iednosc ktorzy kąża, rychło iako proch z ziemie zaginą

Pisze do W.M. braterskie y proszę abyś to odemnie wdzięcznie przyiąc raczył, a moiey prosbie mieysce wtym dał, abys sie o to W.M. starał, aby sie ci ludzie vznali a szalec przestali. A ieśli sie vznać niechcą odrzuc ie od siebie Bo są nieprzyiaciele przodkow twoich y hanbią dom twoy y stan kąża Korony tey, Oczym szerzey czasu swego ku W.M. pisąc będę

A zatym proszę abys W.M. mnie miłował iako to Brata a przyiaciela swego.

Datum in Żurowiczse *ruré paterno, feria quinta post festum Beatæ Mariæ Nius, Anno Christi* 1551

W.M. służebnik Brat y Przyiaciel wielki.

Wtory list Stanisława Orzechowskiego do Marcina Krowickiego Kapłana Kaczerza Piłarda.

Z tych listow drukowanych ten pierwszy iest do Marcina Krowickiego Kapłana Kaczerza Piłarda

TAkli Bracie miły w Babiloniey, w błędzie bez Krztu, bez Wieczerzey y bez Pogrzebu są ludzie? Owa iesteśmy niechrześcianie, ale iako piszesz bałwochwal-

cy? A ieśli mowieś iako nas ieśt wiele śłuchay Latina Grecia Alexandrya y Antyochia to ieśt wśytek świat, ktory iednaki Chrześt ma, y iednako o Wieczerzy Pańskiey dzierzy y iednako śie poorzeba acz obyczaiem indzie rożnym, ale śpośobem Wiary iednym A then takowy świat iako Orszag naś nazwał Dawid Kośćiołem wielkim ktory kośćioł wielki ieśli nie w sobie, Krześcianśkiego niema tedy odśtapił od Boga, tedy muśiemy inszego Kośćioła oproc tego śzukac Rzeczesz iż przy nas Kośćioł ieśt. Byc to memoze. Bo my wielkiego Kośćioła śzukamy in qua à śolis ortu ad occaśum laudabile eśt nomen Domini twoy kośćioł taki nie ieśt. Bo ieśt albo tylko tu, albo w Bernie v Swanczarzow, a nie wśedzie. A tak małucki ten twoy Kośćioł ieśt, y śtadko małuckie, iako tez y ty śam śpiewaś, a my śzukamy Kośćioła wielkiego, y śtada wielkiego, w ktorymby wedle Dawida chwalily wedle Pana Boga vniuerśæ familiæ gentium. Albo tedy nas bałwochwalcami mezow, albo ieśli zowieś pokaż nam Eccleśiam magnam to ieśt ktore inne zebrame Chrześcianśtwa wielkiego ktore zebranie rzeczono ieśt Eccleśia Catholica id eśt vniuerśalis, Cui opponitur neceśśario particularis Eccleśia, quæ eśt aut hic aut alibi, śed non eśt vbiq3, qualem nos querimus. Wiem iż zawolaś na Platona y rzecześ, iż na cie Dyalektyka: ide odpuśćmi iako temu ktory żywie miedzy Pogany, ty mnie na to ieśnie śie zda Chrześcianśkie odpiś.

Teś piśześ iż teras krzciś po Chrześcianśku, cos przed tym czynił po Papieśku Dla cie Boga proże, ieśliś śie ty był krzcił v nas? czylim cie byli krzcic przepomnieli. Jeśliś śie krzcił v nas y na tym krzcie prześtawaś quia confiteris vnum baptiśmum in remiśśionem peccatorum tedy nasz krześt dobry ieśt, a nie ieśt Papieśki ale ieśt Chrześcianśki. Albo tedy drugi raz śie tam znowu krzci, ieśli naś krześt ganiś albo ganić go prześtan, gdyś ty śam na śie innego nad ten przyjac mechceśz. Kto vy to krześt, ktorymeś śie ty krzcił gdyś Chrześcianśki v śiebie maś, niewiem przecz śie tym nowym krztem chlubiś, ktorego teras vżywaś? w ktorym tez iawny medo ślatek ieśt. Quia oleum ſanctæ vnctionis non eśt in eo, ſuper eos quos baptiśas hoc eśt non habes in eo ſignum, uos cohæredes Regni Chriśti eśśe, Oczym tak mowi Concilium Laodicenśe circa tempora Damaśi Papæ celebratum Oportet eos qui baptiśantur pośt lauacrum, chriśma Eccleśiæ accipere & Regni Chriśti particípes inueniri— Tak w naszym Kośćiele vczą: Wiem że w twym małym Kośćiele to żart ieśt y iako mowiś bałwochwalśtwo, Niedziw: Bo ty po Grecku nievmieś, à Laodycea w Grecicy ieśt, gdzie tam to rozumiano iż Chriśtianus cum à Chriśto id eśt vncto dicatur, oleo lætitiæ præparticipibus ſuis, przeto tez propter aśśimilationem Chriśti et ipśe vngitur oleo ſanctæ vnctionis vt verus Chriśtianus, hoc eśt vnctus pośśit dici A gdyś ty in tua Eccleśia deteśtaris vnctionem Eccleśiæ magnæ doce nos quomodo śi quos baptiśas, verè Chriśtiani hoc eśt vncti pośśunt vocari? cum nulla vnctio śit śuper illos? Śi dices vnctionem eśśe in eis intrinśecam: hoc certè intrinśecu debeat denotari per aliquid extrinśecum, vt per oleum A tak naś tego nauczy iako my, ty ktore ty krzciś, mamy prawdziwie zwac chrześciany.

Piśześ mi tez o śwoiey Chrześcianśkiey Wieczerzy: y tego tez mnie naucz iako to Chrześcianśka wieczerza zowieś, w czym Chryśtuśa niemaś. Bo tak powiadaś iż to co Kapłani v nas (po tych śłowach Hoc eśt corpus meum) podnoszą we Mszy ieśt śzery chleb, a gdy od nas bywa chwalon ieśt iawny bałwan, à śzery Diabeł Ieślic tedy ty śłowa Pańskie nevczynily Ciała Bozego na Ołtarzu nad ktore śłowa we wśytkiey Mszey, śłow waznieyszych niemaś, tedy Ciała Bozego w tym chlebie niemaś, tedy zośtanie prośtym y prozným chlebem. Takieś tez o Kielichu mowia. Gdyś tedy ani w chlebie Ciała, ani w winie krwie niemaś Chryśtuśowey tedy y w twey wieczerzy Chryśtuśa niemaś, ktory bez śwego Ciała, y beś śwey krwie niemieszka, a przeto ta twoia Wieczerza nie ieśt Chrześcianśka, ale ieśt wieczerza

prośta

prosta, swiecka, to iest panis & vinum simplex, na ktora (proszę cię) niepras mię
migdy Est enim manna simplex & non cibus ille qui de cælo descendit &c. a ia
krup nierad iadam wole mieso. Ale rzeczesz w ten czas ciało będzie gdy go przyi-
me Pytam cię coż go ciałem vczyni w ten czas w gębie twoiey, iesli go ony słowa
ciałem nie vczynily Hoc est corpus meum. Rzeczesz iż wiara moia ta go ciałem
vczyni A iesli wierzyc nebedziesz ciałem nebędzie Piszesz iż nebędzie A gdzieś
ono podzieiesz co Apostoł mowi. Qui manducauerit & biberit indigne reus erit Cor-
poris & sanguinis Domini. Quid est indigne manducare. nisi non credere. Et tame
non solum is qui credit, sed etis qui non credit manducat corpus & bibit sanguinem
reus vtriusq; existens A tak widzisz, że nie twoia wiara czyni ciałem Sakrament
ten, ani twoia niewiara ono psuie: ale co. Słowo mnemam bracie miły quod
in æternum manet. Cui nihil addit fidelitas nihil ei detrahit infidelitas tua

Też cię pytam, gdy w gębę, w zęby, w usta swoie weźmiesz Sakrament co to
zacz iest. mowisz iż prosty chleb: ale iże wierzysz iest ciało prawda rzeczesz, ale
ciało Duchowne dusza przyimuie a nie geba. A to co zas iest w gębie twoiey. Rze
czesz iż znak chlebowy onego chleba ktorym przyiął dusza swa. Witayciesz Pa-
nie Pikarzie. Zwinglusie Kaczerzu z Szwayczarow Bo ten wskrzesił a wzno-
wił po Bevengariusie Kaczerzu, ten v Szwanczarow iawny błąd ktory iawnie
tgał przeciwko swiadectwu swemu. Albowiem mowiąc nad chlebem słowa Pańskie
To iest ciało moie, mecnotliwa geba swa mięciałem, ale znakiem Ciała Chrystuso
wego nazwał. Dziwna rzecz iest, izes w Szwanczarzech niebył, a wzdyś tak był
chciwym rzeczy nowych, izes y matamine iawna miec doma v siebie musiał. A
tak zec się nie prawdziwego w Kosciele starym Apostolskim nepodobało. ktorymeś
tak wzgardził, iż z welkim kosztem y gardłowaniem y po Szwanczarach nie-
prawdy szukasz.

Ale podobno ty nebladzisz, a iam bałwochwalca. niech tak będzie Ale cię
ieszcze Mistrza niepuszcze aż mi powiesz, czemu mysie tak bardzo Papiezowi y Bisku;
pom przykrzemy czemu za to gardłuiemy, gdy się ze odnich Kielicha napieramy.
gdyż w Kielichu niemasz krwie iedno proste wino. Ale rzeczesz Piiąc winowspo-
minam na Krew, y wspominaiąc piie krew dusza moia. Tak też pijąc wodę wspo-
minąc możesz na krew y pić ią dusza swoią. A tak niewidzę potrzeby iesli w Kie
lichu krwie niemasz, czemubysmy się o Kielich zastawowac mieli. Bo możemy
na tym przestać co nam Papież dawa tak na winie iako y na wodzie. Bo w
Kielichu tak krwie nie będzie, gdy wodę pieisz, iako y gdy wino. Quia ista non pro
signato, sed pro signo tantum accipitis uos. I na to mi odpisz Zwinglu miły

Piszesz mi też o pogrzebiech Krześciańskich czegom bez śmiechu czytać nemogł
Bo to bardzo trefno iest Krześciańskim pogrzebem zwać ten obchod, na ktorym
grzech iest tak mowić Panie Chryste bądź miłościw temu vmarłemu

Piszesz mi też, iż świec na twoim pogrzebie niemasz, chwale to. Abowiem świeca
w Kościele wielkim v nas est signaculum professæ in Baptismo fidei. Quare si signatū
apud te non est, recte facis, quod neq; signum pateris remanere in Ecclesia tua

Każesz mi na Kazalnice wleść abym wołał y kazał: iesli to co y ty, memoge
Bo musiałbych bydz tam gdzie y ty iezdeś, to iest musiałbych fugere ex Ecclesia
magna, vt tanquam ex Archa Noè præcipitatus dilluuio perirem.

Potym też pytam cię, iako ia moge na Kazalnice, iako ty piszesz wleść swawola
præsertim cum sit scriptum. Quomodo prædicabunt nisi mittantur. Ia niemaiąc ani
Kanonicy ani Plebanicy żadney, to iest niebędąc Minister, neq; dispensator legitti-
mus fur essem & latro, si irruerem in locum & officium alienum I tu cię też pytam

Swięty zart godny!

iako ten iest fur & latro ktory teras siedzi w twoiey farze, z ktoreyes ty iest wygnan a ty sam me iezdes fur & latro siedzac tez y vczac na meyscu cudzym Bo tam gdzie ty iestes, si ad Pinczow nie iestes vrzedmie posłan per manus impositionem Pleban albo Proboscz od Biskupa, albo tedy wedle twego pisania ty iestes fur & latro w cudzym szafowaniu swowolnie szafuiac: albo ktory na twym meyscu iest teras nieiest fur & latro Tego sie od ciebie nauczyc chce

Na koncu piszac tymi mi slowy winsznies Impleat te Dominus odio Papæ Coż mowisz? abych menawisci pełen był przeciwko przełożonemu memu, zapomniales pisma onego Qui odit fratrem suum homicida est Znać zes w Kosciele małym, w kacie w cieniu ten list pisał, iz ci tak falowało pioro, Bo bys był w Kosciele wielkim na słoncu, a iawniebys pisał, nigdybys był mnie tego od Boga nieprosił, nad co nic gorszego od Boga niemoze bydz przepuszczono

Ale Papież zły? bardzo sie na tym mylisz. Abowiem Iuliusz, Paweł Clemens, ludzie na Papiestwie bedacy złemi bydz moga, ale vrzad Papieski zły bydz zadna miara niemoze Nam et Cayphas non quia Cayphas cum esset Pontifex prophetasse in scripturis memoratur Takiesz y Iuliusz gdy co łakomego hardego, niepobożnego czyni, na to sie gniewac mamy Vt sit perfectum odium nostrum Ale Papiestwo we cci mamy miec wielkiey Abowiem by człowiek na Papiestwie był ze wszech naygorszy, tedy nie z strony iego, ale z strony Vrzedu meyscze Papieskie miedzy ludzmi dzierzy, od ktorego meyscza wszytka godnosc Chrzescianska pochodzi Bo tam z tad mamy Biskupa, Arcybiskupa y Plebana, A ktokolwiek od tego meyscza władzey niema, sed ascendit aliunde, takowy sumpsit sibi honorem & ascendit aliunde & est fur & latro, quia ostiarius ei non aperuit A iz to tak iest tego dowiodetoba samym Powiedz mi kto cie uczynił Kapłanem? rzeczesz iż Biskup, Kto Biskupa mniemam iż Arcybiskup, Kto Arcybiskupa? iscie Papież Kto Papieza on ktory iemu rzekł Pasce oues meas Krystus Pan nasz - A tak bracie miły iesli menawidzisz Papieza, to iest Vrzad Papieski a gdziesz iest przysiega twoia gdys na swieczeniu twoim tak pytan od Biskupa Promittis obedientiam & reuerentiam tuo superiori? pod przysiega odpowiedziales tak promitto, a gdziesz reuerentia w menawisci? a obedientia w vporze moze bydz. A zasz to nieiest wielki twoy vpor przeciw wszemu Chrzescianskiemu swiatu, ktorego Papież iednosc dzierzy, inaksześ sobie krzty wymyslac? Ciało Pana naszego bluznic? y pogrzeby na koniec vmarłych ludzi iako poganskie przeklinac? Iuż de reuerentia quid loquar? wziawszy vrzad na sie Kapłanski dla tego, abys w iednym Bodze, w iedney Wierze y Krzcie ludzie zachowywał krzescianskie, ty miasto tego wystapicies śmiał przeciwko wszemu zboru Chrzescianskiemu, y mewstydziles sie plwac w twarz wszemu Chrzescianstwu wczym taki iest mewstyd twoy iż signum illud quo signati sunt serui Dei in frontibus eorum, plugawemi słowy twemi plugawie powiedasz, iż ten znak na czelech na naszych napisan iest mastem, słomna, serwatka, y czym innym plugawszym Iuż o wierze twoiey iaka masz nie tak mi zal, iako lepiey niepisac Nazwales biedny mebożе Ciało Panskie chlebem prostym a krew iego winem, a przybytek Ciała Panskiego nazwales bałwanem y czyrym bałwochwalstwem. Czemu? bos Wiare one stracił, ktora od początku miedzy Chrzesciany była, ktora wiara iako przez Boga szafowana była, krotcze powiem abys wiedział iakoś daleko od Pana Boga odszedł. Prawda? gdy Adam slepym po grzechu został, gdy sie po Raiu iako slepy błakał, aby w Idolatrya niewpadł, a kogo innego ku chwalenia miasto Boga menacał. Prawda iż mu Pan Boo Tabernaculum obiecał to iest semen mulieris w ktorymby położył Bostwo swoie? Podzmysz daley opuściwszy inną prawdę

13 na przeszły

iż na puszczy ante aduentum huius seminis fuit Tabernaculum in quo habitabat gloria Domini Prawda iż była potym Arka: była terra promissionis: było Hierusalem: vbi solummodo & non alibi adorare oportebat Był potym Kościoł Salomonow. Przyszedł potym prawdziwy Kościoł Pan Chrystus obiecany, w ktorym Bostwo iest y było. Otoż widzisz iako od początku cogitatio cordis humani prona ad malum, ad euitandam Idololatriam applicabatur, tam promissionibus quam figuris ad vnum aliquod certum & visibile tabernaculum ita vt semper oculus in fide, in religione recta pari passu incederet A gdykolwiek ludzie odwracali się à talibus tabernaculis semper in Idololatriam incidebant. Id quod exprobratur illis in scripturis istis verbis: Peccauerunt Patres nostri & fecerunt malum in conspectu Domini Dei nostri & præbuerunt dorsum. Stuchasz tu iako srogo wymawia pismo nam orzechy, y powiada przyczyne orzechu tego iż przeto zesmy opuścili Pana Boga zesmy odwrocili oczy nasze od przybytku iego y tylemesmy się obrocili ku przybytku iego Powiedz mi gdzie ten przybytek miedzy nami dziś iest: na ktory patrzac abysmy się orzechu, tho iest Idololatriey uwiarowali? Był P. Chrystus widomym przybytkiem takim, poki widomy miedzy ludzmi był, na ktorego oko y wiara człowiecza patrzac, błogosławienstwa od Boga, z onego przybytku widomego czekała: ale teraz gdy nam P. Chrystus zniknął ukazze mi Tabernaculum widome na mieyscu iego, ku ktoremubym ia oko y wiare swa iako ku celowi składa iac, mieblądził am na lewo am na prawo. Rzeczesz, iż Wiara widzę ten przybytek Pana Chrystusa: Prawdę mowisz, ale musisz mi ukazac ku Wierze y ku oku moiemu widome iakie Tabernaculum Bom ia iest homo venundatus sub peccato: a s Tho: maszem wszytko mowie: nisi videro nisi tetigero. Wierc się ty kedy chczesz memo: zesz mi ukazac innego, iedno Sakrament na Ołtarzu, ktory okiem swym widzę Quod cum Tabernaculum atq3 habitaculum hoc sit visibile, oculo deseruiens meo, habitator quoq3 in illo necesse est insit, fidei deseruiens meæ; quis verò ille est: nemo nisi Christus Dominus, qui in signo hoc est, Tabernaculo visibili seipsum nobis reliquit, vt signo visibili moueatur sensus, sensu vero firmetur fides nostra. Vides quo modo ab origine peccati tabernaculum Dei semper fuit cum hominibus, ac variè pro ratione temporum, continuatum vsq3 ad extrema inter nos perduret tempora: Peccastis enim & fecistis malum in conspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum auertistis facies vestras, à tabernaculo Domini Dei nostri, & præbuistis dorsum. A zali to tak mi iest. Nazwali się przybytek ten proznym chlebem, pluiecie nan pahicie: iako medawno wczymł niektory Xiądz Iakub ktory przed ludzmi smiał Sakrament zetrzeć, ukazuiac iż tu Ciała ani krwie niemasz A tak moi mily Bracie iuż widzisz iakos zabłądził, gdyś vrzedem Papieskim wzgardził w ktorego posłuszenstwie byś był trwał, nigdyby był w tak sprosz y błąd nie przyszedł ktory tak wielki iest, rzes smiał na komec na przybytek Pana a Stworzyciela twego iezyk swoy wszeteczny à swowolny podnieść. Ale nie iest dziw, bos Papiezem iż gardził Arcybiskupa nieslucha, Biskupa też niemasz, ktoryby cie był hamował a na ktoregoby się oglądał. To czynisz co chcesz, tylko wierzysz ilko chcesz łatwiac za prozną chwałą, ktora cie tak nadęła, iż chlubiac się piszesz, iż męczennikiem chczesz bydz, Ach moi mily Bracie, niewiesz iż Martyrem non pœna facit sed causa Ieśli cie kto zabije dla tego, iż ty na Krzest Chrześcianski pluiesz iż też ex tabernaculo suo visibili Christum inuisibilem eijcis sanctificabit mihi crede (dolenter hoc scribo) manus suas in sanguine tuo: et te non Christi sed Diaboli interficiendo martyrem efficiet. Quod ne contingat, ego contra optabo tibi quam tu optasti mihi, vt te Dominus odio Papæ liberet, ac te amore illius impleat, vt intra fines obedientiæ ac reuerentiæ illius post liminio reuersus, quasi prodigus filius, huic patri confiteare peccatum tuum cuiq3 sis sub:

iectus cum omni humilitate, sciens quia hoc iustum est in conspectu Dei. Ad quam rem satis tibi sum exemplo, qui per summam iniuriam cum sim à Ioanne Dziaduski Episcopo Præmisliensi iniquo iudicio condemnatus cum proscriptus ac infamis pronunciatus sim non tamen ab obedientia quoquam discedam, sed in summis meis iniurijs superiores Iudices in Ecclesia Dei appello, qui disceptantibus probaturum me confido, illud Episcopi Præmisliensis Iudicium, simile Iudicio nulla in re fuisse. In quo Episcopus ipse cum adessem & respondere vellem, me excluſit, ac per summam contumeliam me excluſum pronuntiauit hæreticum contumacem Quæ Episcopi iniusta ratio, tantum ne valebit apud me, vt acerbitate illius discedam à fide? attendens spiritibus erroris, vt vniuersalem Ecclesiã contemnam? vt claues Apostolicas negligam? vt doomata falsa seram? vt Sacramenta Dei violem? mutem? ac prophanem? quo scelus indignum Episcopi Præmisliensis in me vlciscar? ne hoc concedat Christus Dominus, qui exemplum nobis præbens Annæ & Caiphæ improbissimis hominibus ac iniustis hominibus, tamen subiectus fuit, neq3 auctoritatem illorum in iudicando defugit. Quare huius exemplo manebo in Iudicio Papæ neq3 vllis iniurijs coactus inde pellar. Te etiam pro magnis causis nostræ necessitudinis monendum esse etiam atq3 etiam puto, vt idem facias. Vides enim quibus fundamentis causa nitatur tua. Sacerdos enim es sine Episcopo, quod est turpissimum & sacerdotio etiam fungeris apud eos, apud quos missus non es per manus impositionem Intantis tenebris erroris & insciliæ cum assiduè versere, mirum non est si ad omnem veritatẽ sis cæcus atq3 præceps. Quod si agnoscis errorem tuum & peccatorum iam tedet in viam redi & ea quæ stulte commisisti prudenter corrige. Quod aliter fieri nequit, nisi particularem Ecclesiam deserendo, quæ hæresis est, ad vniuersalem redeas, vt huius sensu nitatur mens & ratio tua. Quod si feceris & te paruisse & me monuisse nunquam pœnitebit.

Habes quæ copiosissime contra tuam Epistolam tractari poterant breuiter esse tractata. Quæ tu à me optimam in partem pro veteri nostra amicitia, scripta esse interpretabere. Bene vale et ad nos redi.

Datum ex Zurowicze die Visitationis Beatæ
Mariæ Virginis Anno Christi
Dei nostri 1551

ORICHOVII
AD DOMINVM STADNIC-
KI

Moy łaſkawy panie Stadnicki, Acz ia na rozkazanie waszey Miłoſci ſłużebnikiem wszędem zawſze gotowym, ale na tę rozmowę z Kſiędzem Sarnickim iachac nemogę By ta rozmowa była gdzie vrzędnie iako z Stankarem była w Przemyſlu iſciebym ſie z tey drogi nienymawiał Aktemu ieſzczebym Wm vcżył oſſobę, albo miał przy tym ludzie z Papieſtwa vczonę iachac bym ſie miedzy Wm nielenił, bo to Wm racz wiedzieć, że w Papieſtwie ſamym tylko ludzie gruntownej nauki ſa Aci nowo wierni Sarmatyccy chłopſtwo tu

o Impie

głupie iest, oruntowney nauki żadney mémaią Grammatykami oni tylko a Rhetorikami nastrzywszy sobie iezyki balamucą światem mętylko aby mogli przemodz ludzie w Papieſtwie wozone, ale rozumiec im mébeda gdy oni z nimi mowic beda

Miałem wczora v ſiebie tu w Przemyślu gości doſyc miedzy ktoremi był też Xiądz Malcher Prowincyał Dominikanow była wzmienka miedzy nami około Pinczowſkiey ſzkoły, y proſiłem go za to, aby przy rozmowie z Sarnickim s nami był tak iakom też otym z W.M. mowił To iest moi Pane człowiek gruntowny, a mé ſłowy ale rzeczą ozdobny. Temu iednemu mętylko Sarnicki albo Lizmanin ale wſzyſtka ta Orda Nowowiernikow tych placu mody médoſtoi. Lacwiec tam Grammatykę przepirowac przed Pany Ziemiany, przyidali na mie Mniſzy pierzchac im s placu porzuciwſzy Grammatyki, y Rhetoryki płonne swe. Trzeba czegos innego moi Pane kto chce o Medyatorze mowic ſłuſznemi gruntownemi wywody, a nie zli Donata albo obiecadła Greckiego albo Żydowſkiego.

Iż tam w moim Medyatorze obaczył meco Stancar z drugiemi coby poprawic potrzeba, ieſliże co ſie zbłądziło w Grammatyce albo Rhetoryce, ia to wedle zdamá ich naprawie: ale ieſli ſie to tycze rzeczy ſamey ia ich ſłuchac mébede quia nullum agens agit vltra gradum proprium A ſtara przypowieſc iest Ne ſutor vltra crepidam Orſacius Laicus non Clericus przyaciel moi dobry, człowiek wczony iest, ale on w Grammatyce mie w naukach daley. Stancar takieſz gdyż żadney Stolice nie ma, ktoreyby ſłuchał, ani żadnego Kościoła widomego też ma, ktoremuby ſie kłaniał, ale chce, aby v mnie człowieka poddanego Stolicy Apoſtolſkiey w Kościele Bożym wczył. A gdy cie ia iest obedientiæ filius, ia Stankara bede, wczyc wiary. Quia qui habent charitatem, habent omnem ſcientiam, Auguſtino teſte. A tak wy chyli ſie ia przeciwko Mediatorowi ſwemu Stankarowi médam. a to com piſał de Mediatore, aby było vznano y oſadzono, mé Orſacyuſzowi Grammatykowi, ani Stankarowi przes pewney Stolice, człowiekowi mépewnemu to ſadzic dam, ale dokonoſzy wſzy poſlie to ad Iudices competentes, to iest do Gniezna pierwey, potym do Rzymu, ia tu nikomu nic nie vymuc, ale też iednak cudzey chwały nikomu nie daię.

Piſałem do Kſiedza Stankara, żadaiąc go za to, coby go w moim Medyatorze obrazało, abym wiedział wczym ſie niezgadza: iakoż proſzę aby W.M. raczył z nim mowic aby mi to piſaniem ſwym oznaymił, abyſmy ſie wzdy znali co wkim iest, iako ſie zaprawdę, czegoś ſpodziewam: Bo y rozmowa naſza Przemyſłka potrzebowała była dłuższego gadania, y też o Stankarze ta ſława iest wſzędy, iakoby W.M. z iego nauki y navodu Neſtoryanem był. Iac po nim ieſcze tego niebacze, ale gdy mi napiſze wczym ſie niezgadza z piſmem moim, w ten czas ſie tego pewnie dowiem A tak powtore oto proſzę, aby W.M. Stankarowi mowił, aby do mnie piſał wczym ſie zemną niezgadza z piſmem moim. A mech tego mie mniema aby mie w tym obraził, bo to wiedz W.M. na mie że w Dyſputacyach ſie gniewac niéumiem A ztym ſie taſce wm zalecam. Datu w Przemyſłu in craſtino Viſitationis Mariæ, Anno Domini 1560

Prodzonemu Panu M. Stadnic
kiemu ze Żmigroda w Dubiecku Panu, STANISLAVS

ORICHOVIVS S. P. D.

Służby swe WM zalecam Panu swemu a przyacielowi łaskawemu. Wieleby się pisać mogło na list WM ale Scribendorum librorum nullus est finis edendi autem certus est modus, ktory na tym stoi wszytek vt sit verbum sacramentum & legitimus minister, qui minister si Canonicæ Sedis Apostolicæ missione non mittitur Diaboli minister est non Dei fur & latro est, cui ostiarius non aperuit, qui non per ostium sed aliunde in ouile ouium ascendit, vt furetur & mactet, od ktorych racz mię Pane Boze strzedz y moich na wieki Amen

Iedziesz WM z Stankarem na Sarnickiego do Niedzwiedzia, video Actorem video & reum sed non video Iudicem, qui cogat errantem mutare Sententiam Ieśli WM rzeczesz iż pismo nas Sadzic bedzie. Pismo iest rzecz niema, a oto idzie kto pismo lepiey rozumie Sztankarli czyli Sarnicki. A iako nam na Wiecach potrzeba iest Woiewody ktoryby rozsadził, ktora strona prawo pospolite po sobie ma: tak też na tey rozmowie waszey trzebaby Vrzedu ktoryby rozsadził wedle pisma między Stankarem a Sarnickim ieśliże Sarnicki iest Eutyches iako Stancar powieda czyli Stankar Nestorius, iako Sarnicki wiedzie na Stankara, A iż iako widzę na rozmowie tey takiego Vrzedu miedzy wami niebedzie ta rozmowa niebedzie nic innego iedno swar, ktorego się nam każe chronić Paweł Apostoł swięty piszac do Thymotheusza swego.

A iż tego wm vrzedu niechcesz mieć od Stolice Piotra Swiętego mniemam tego żal ze ci Grammatykowie swymi wyszpoconemi słowy, zacznych domow ludzie w Polsce ktemu przywiedli, vt sint oues absq; pastore, y bedac oni wilkami iadowitemi iawnemi, zmyslaią się bydz Pasterzami Bozemi owieczek Panskich mimo onego ktoremu samemu Pan Chrystus rzekł Pasce agnos meos A iż ci to ludzie mięsa pasterzmi, ale są morderze dusz waszych ztąd to WM baczyc mozesz, iż wszyscy Pinczowiani mię maią w Kościele Bozym za przeklętego zdrayczę Stankara y zowią go hominē contaminatissimum Sztankar pisze wzaiem ma tam ty Pinczowiany za przeklętę złoczyncę w Kościele Bozym: Patrzaycześ iacy tu Pasterze dusz waszych, super quos effusa est contentio, et quorum Deus confundit labium, vt dispergantur super vniuersam terram Pane Boze day wam wszem aby się obaczyli wczas, ku iakiemu vpadku przywiedli Polskę ci bałamutowie.

Iz Stankarus Medyiatora mego postac mechce do Pinczowa, am mi chce okazac w nim błędow moich, iż ia widzę co się w tym dzieie: podobno Sztankar w rozmowie Przemyślkiey naszey, indzie mierzył a indzie strzelał, y podobno nauczeńszy Medyator nasz przeciwko Sztankarowemu Medyatorowi: czemu podobno Sztankar sprzeciwić się mēmoże, iakoż się żadny tey naszey prawdzie przeciwic mię może. Niechże tedy WM przy swoim Medyatorze zostanę, my przy swoim zostaniem dalibog prawdziwym: iam nēpisał Wiary Sztankarowey ku WM alem pisał Wiarę ktora mnie zostawili przodkowie moi ktora iest tak oruntowna, że też Memot tych niczemnych nikaska się mēboi, ktorzy gmerza w pismie iako mszyra dowie w onoiu, slepi ludzie od Pana Boga zaslepiem, y od Zboru Swiętego przeklęci od summēma własnego skatowani y zamordowani, y ku wiecznemu potępieniu iż na wieki zasli: ktorzy morderze dusz waszych, aby przes was zginęli sami day tu Pane Boze, P. Bog wie z iaką żałością to ku WM pisze

Iakie się teras złości w Polszcze y błędy dzieią, chciey WM obaczyc mało luz to dwanaście lath, iako Zygmunt on swiety umarł, iż też osm Sejmow bedzie, za

dziesięszego

dzisieyßego Pana iako zadna rzecz na kazdym Seymie vradzona skutku swego mie wzięła, a tak w krotkim czasie takie mordy Domowe sie działy, iakie zwoiowanie Ziem Ruskich, iakie odmiany w Koronie, iako prawo y sprawiedliwosc y obrona pospolita z gruntu vpadła. A ktoß to może wypisac. Owa odyby Krol Zygmunt wstał zmartwych prawieby tak rzekł. Zem ia ani Przodkowie moi wtey Polsce Krolowali, nie tom ia Krolestwo Synowi memu gostawił. Iam był Polakom gostawił obyczaie stare Wiarę starą, Całe Koscioły, niedarte Ołtarze, Duchowny Stan cały. Tu teraz widzę, że Pleban wygnan, Ołtarze zburzono, Koscioły schlewiow wiarę sturzono, Urzędy wznowiono. Za mnie w Polsce kazdy vrzad albo od Krola Polskiego, albo Rzymskiego Papieza siedł, tu widzę teraz w Polsce nowe Vrzędy, zkąd widzę, że wybieraia tu sobie niektorzy sami przez sie Biskupy y Ministry, a czemu też nie Krola. Takuby rzekł on Swięty Krol, by do nas teraz przyßedł Anathema Anathema in medio nostri est.

Panie Stadnicki miły to iest bluźnierstwo Sakramentarskie iawne ktorego ten skutek iest, aby gwierzchnia władza, naprzod Duchowna potym Swiecka z gruntu zburzona była, poczyna sie to iuż bydz v nas. Bo ody Papieß, Biskup, Pleban, v nas w rzeczach Duchownych niewazny, ani też Brachium Regale v nas w rzeczach Swieckich wazne będzie, ktore iako iest hamowane niedawno, ab executione rei iudicatæ, wieß WM dobrze otym. A ieshże ody to Sakramentarskie bluźnierstwo tak Papieża iako y Krola zwoiuie w Polsce, a czegoß czekac innego w Polsce mamy, iedno rychłego zginienia, ody ani moc Duchowna, v nas wazna, ani Swiecka grozna v nas będzie.

Maß WM odemnie list wierny a prawdziwy z ktorego Wm rozumiec mogeß, gem ia iest w Polsce szczery Papista, nie on iscie, ktoryby ch w Papiezach Rzymskich tyrannidem chwalił, ale on ktory cześć y waze Vrzad Apostolski. Przeto proßę abys mie wm za Papistę v siebie miał, y tym mie WM zwał, bo ilekroc Papiestkiem mie WM zwac będzieß, tylekroc to WM wyznawac będzieß, gem ia Owca nie iest błędliwa, ale mam Pasterza, nie Stankara na Dubieczku, ani Lizmanina Apostatę w Pinczowie, ludzie tak iako wzaiem o sobie świadczą z Piekła od Diabła ku potępieniu ludzkiemu zesłane. Ale tym Tytułem WM o mnie świadczyc będzieß, że ia mam Papieża w Rzymie na Piotrowey Stolicy Pasterza od samego Syna Bozego posadzonego, z vrzędna moca do mnie posłanego ktoremu samemu dana iest moc związania y rozwiązania mego ktory Papieß z Lawniki swemi na skale głębokiey y wyßokiey w Kosciele Bożym siedzi, ktorego ani Stankar ani Lizmanin, ktorymi WM Papieżowi grozisz niedoßięga, bo siedzi wyßoko ani sie też podeń podkopaia, bo głęboko on sie sadowi, wßyscy przeciwnicy Lawice tey Rzymskiey o tę skałę iuż sobie potłuka tak iak ich przodkowie Arryußowie Macedoniußowie, Nestoryanowie y Eutychowie, o tę skałę sie potłukli. A iż wm pisac raczyß, że Papiestwo wßytko przed tymi ludźmi ma vpaść. O moi miły Panie Stadnicki, niedaiy sie wm zwodzic tym lgarzom. Czekał vpadku Papiestkiego, y Vrzędu iego (iż niedawne czasy wspomione). Ioannes Vicleph, Ioannes Huß, Hieronimus de Praga, Martinus Lutherus, Zwinglius, Ioannes Laßko, y inßych rozlicznych Kacerzow

doſyć, wſzyſcy ci zginęli, Diabeł ich pobrał, doczekać ſie niemogli tego vpadku Rzymſkiego: przecie Papież Papiezem ieſt y będzie. Klucze Kościelne ma, Kluczniktem ieſt, tymi kluczami on potłucze wſzytki przeciwniki ſwoie, niewydrze kluczow iemu nikt z tych rąk, tego niechay ſie wam ani ſni. Niechayże ci Lizmanínowie, Sarniccy, Stankarowie, metyle to Grammatyki ſwe głupie, y ty groſzowe Wiary, ale wſzytki Diabły z Piekła y ktemu Turki, Tatary, y wſzytko kacerſtwo na pomoc niechay wezmą ſobie, nic nigdy temu kluczníkowi nieuczynią, kluczow iemu z rąk nigdy niewydrą. Pychac Rzymſka, Sodomia, Simonia, Sacrilegia, bella faſtus, & aliæ Pompæ, toc vpaść muſi, bo ten kluczník tego od Syna Bozego niewziął, wziął to od złego Ducha. Iſta plantatio Sathanæ eradicabitur, iakoſz dalibog tego doczekamy iż to vpadnie. Ale co od Pana Boga ten kluczník ma prozno tego czekać mamy, nigdy on tego nevtraci.

Moy miły Panie coś wzdy na naſze Polſkę dopuſcił, oto ci zbiegowie Poganſcy Machometowie iawni, chłopi nikczemni ludzie bes Wiary, bes ſumnienia, bes gruntu y bes nauki naplugawili nam w Polſcze, one niepokalana Wiare, ktora nam Oycowie naſi mili po ſobie ſpadkiem zoſtawili, y przywiedli nas ktemu, żeſmy ſa bes własnych Paſterzow Owce błędliwe, niemaiąc nic od nich pewnego, bo ſami oni miedzy ſoba nic pewnego niemaią. Zdechł Jan Laſki Miſtrz Pinczowſkiey Wiary tak iako Stankar piſze. Sztankar też po kacziech ſie tuła iako y Laſki. Pinczowianie onim piſza iako ieſt iawny Lotr, oni to mowią nie ia, a wzdy ci takowi ludzie, wzaciemnem ſwiadectwy ſwoiemi, tak ſromotni ſtali ſie Opiekunami duſz naſzych, niemaiąc k tey opiece prawa żadnego, ani przyrodzonego ani vrzędnie nabytego, y vdzieraią nas kazdy z nich przy ſobie. Stankar powiada, żem ia ieſt Panie Stadnicki Paſterz nie Laſki nie Lizmanin, nie Arjanowie przeklęci. A Laſki gas z Lizmaninem o Stadnickiego z Stankarem ſie wadzi, krzykiem hukiem nan wołaiąc. Toż Stankar odſtęp od Stadnickiego naſſego Neſtorze kletły od Pinczowſkiego Zboru człowiecze. A Pan Stadnicki tego przyſłuchywać będzie, y rzuci wczas prawie duſze ſwa, miedzy Kaczerze ty, aby ia ſobie dużſzy y iadowitſzy Kaczerz miał. My też gwoli tym nieprzyiaciołom duſz naſſych, odſtąpiwſzy od Vrzędnych Paſterzow ſwych, vrzędnie do nas poſłanych przyſtaniemy ku tym ktorzy takowe Swiadectwa o ſobie wydaią, a ktorzy Fundatora ſwego iako Iaſczurka matkę ſwa zagryzli, o ktorym biia Xięgi, y piſza liſty o nim, iako o złoczyncy iawnym, wzywaiąc też Panow na pomoc aby ten Fundator ich dalej Polſka nieſkalił. Patrzayże WM ieſli tu Bog ieſt w Cechu tym, w ktorym tak chamebna niezgoda ieſt.

Przeboż obaczmy ſie, baczmy też co czyniemy, ku czemuſmy wſz przyſli, k czemu też naſza Rzpta przyſła. Prawa też Polſkie naſſe ſwobody naſſe y poſłuſzeństwa zwierchne iako wſz na cienkim włoſie zawiſły. Oto w Polſcze iakoby Krola niebyło coniecturalem ſprzyſięganie iawne ſie dzieie, tak iż też przeciwney ſtrony ludzie ſprzyſięgaią ſie, nie ieſc nie pić, na komeć ani niemowić pomaga Bog ſtrone przeciwney, Sędziego niemieć iedno człowieka Sekty ſwey, nieappellować od niego nieſłuchać Staroſty Brachium Regale za nic ſobie niemieć. A mieć to v nas vpadek nic nie ieſt? a mieć to wam patricyis otym myſlić nietrzeba? iakoby ten Wrzod morowy pospolity zoſtał. A to prze Bog wczas czyńmy poki Krola ſwego mamy Bo ſmierć iego, ſmierć ieſt Korony tey, ieſli za żywota iego ku ſtaremu ſie nie vmocnimy.

Obiena[illegible]ſmey

Obieralismy Krola na Sejmie w Piotrkowie przy swym Krolu y przy calym Maiestacie iego a wzdysmy sie zgodzic niemogli, około wybierania przyszłego Krola. A cosz będzie gdy ten dzisiejszy Pan vstapi? izebym ia Sakramentarza za Krola mieobrał, iedno Papieznika, a drugiby też podobno niechciał obierac Papieza ie dno Sakramentarza swego. Otoż tu mass bellum Ciuile, otoss mass pewnie Turka albo Ferdinanda w Polsce miedzy nami iednacza, obadwac iednaiąc nas sami sie niezapamietaią.

Dobrym list pozyczeler Kumcim?

Na to wszytko patrzaiąc obaczmy sie wczas moi mily Panie Stadnicki, a ty o błędne a łżywe Doktory, pierwey niż zoruntu zginiemy odpadzmy co rychley od siebie, nie dajmy na zatraczenie tam Diablu Duss naszych, Zon, dzieci y namilszey Patricy naszey, wrocmy sie co rychley ku staremu: co gdy vczyniemy będziemy też y my całemi postaremu

Co też WM pisac raczyss około Malchera Mnicha, aby sie sprobował z Stankarem, ieśli WM życzyss tey cci Stankarowi ktorey on szuka tedy mu WM tego niezyjcz, aby sie on tymi Mnichami pluskac miał. Chceli bydz Stankar w Polsce zaczny, niechayże on sie z Ksiedzem Sarnickiem Lizmaninem, z Orssacy ussem, z Piotrem Statoryussem, o wierze gada. A Szkotyssom, Thomistow Philosophom, Mnichom niechay dla pokoy, boc pewnie vtraci cene swa: Boc Mnissy ci, y gardła maia ostrzeyssze niż Szerssenie, gdzie naleza tam nieodeyda aż zbędza.

Abych na list Wm dostatecznie odpisał, racz to WM wiedziec, to com też z WM mawiał, niechay Krol Polski Pan nasz miłosciwy na Sejmie walnym wysadzi przed Maiestatem swoim Hoziusa, Kromera y Malchera, a my też niechay przy tym będziem. Gwiedz WM przeciwko tym trzem Polakom, wszytki Kacerze ktorc chcess, żaden sie z nich przeciwko tym trzem na placu nieostoi. Ale ieszże ia na tey obietnicy Krola IE^s M. Pana naszego Miłosciwego omyłe, niech przed ocgyma wszey Korony Polskiey na pal wbit będę. Rowniec ia to tak czynie iako gdyby sie przeciwko Niemcom zakładał, że Hozius, Kromer, Malcher Orzechowski lepiey po Polsku mowia, niż Niemcy przychodniowie Krakowscy, bo nam mowa Polska przyrodzona iest, a Niemcom nasza mowa nabyta, vczą sie iey, Bo od Matek iey niemowiąt, a przeto też oni źle po Polsku mowią. Takiess y my niemamy vczonej Wiary, ale mamy przyrodzona Wiare, pierwciesmy od Matek od Mamek, y od Bab iey sie w dziecinstwie naszym vczyli, a mizlismy potym o mich z Xiąg w Szkołach słychali. A tak tych waszych Sarmickich tych Lizmaninow tych Statoryussow nadętych, y głupich Grammatykow y z Wiara głupia ich nikaska sie nie boiemy. Ale ie za Szalone ludzi, za swawolne, za nikczemne, tak w Wierze iako y w inszych naukach v siebie mamy. to tak iako iest pisse.

Ieszże ci co ie mianuie na to sie kassa aby Wiare Swieta ktorasmy my nie z Xiązek od Kacerzow, ale z podania Przodkow od Oycow swoich milych wzieli, zwalczeli y schanbieli, dawnoc powiedaią głowac muru nieprzebie. A ieśliby też chcieli doswiadczyc niech tego albo przed Krolem naszym, albo przed Arcybiskupem tu na Synodzie Vrzednie skosstuia, slubuiemy temu dosyc czynic co to obiecuiemy. A teraz na tym ziazdzie waszym, co innego WM wiedziec będzieś iedno to Spectaculum będzie, gdyby iaszczorki sie miedzy soba gryzły, tamgeby duższa słabsza zaka

sała Tak też co za dziw będzie ody swarliwy Kaczerz drugiego memownego Kaczerza przemoże? w ten czas kto duższy zmich będzie, podobno Pan Stadnicki z innemi Rycerskiego Stanu ludźmi osądzic może, ale kto zmich prawdziwszy iest to rozeznac na zołmierza trudno trzeba tu Vrzędu ktoryby to rozsądził, slepy Kaczerz tego sądzic mèmoże, ale Catholicus może quia videns cæcum, non autem cæcus videntem iudicat. A tak wam obiecuię, że stego ziazdu naswarzywszy sie rozieydzicie sie, y poiedzicie kazdy do Domu z błędem swym. Przeto do Wm to tak pilnie piszę, abych Wm vkazał na oko, że to iest mè vrzędnie ludziom Swieckim przeciwko wezwaniu swemu własnemu takie Ziazdy takowe Synody czynic.

Dosyc iest mnie, że was przestrzegam y vpominam y potępienie wasze palcem v wam vkazuie. A tak macie Niebo, macie Piekło obieraycie co chcecie, mundus ego sum à sanguine omnium vestrum.

Dan z Zurowicz w Sobotę przed Swięta Małgorzata Anno Domini 1560

Z tych trzech Listow Orzechowskiego do Oleschnickiego do Krowickiego, y do Stadnickiego pisanych, oczywiscie sie pokazuie Ktory iest prawdziwy Kościoł od Chrystusa y od Apostołow postanowiony przeciwko nowym Ewangelikom. Y kiedyby był Luter tak siedł cum Concilio Tridentino iako pisał ad Leonem X Prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offerro, cum omnibus quæ sum & habeo, Viuifica, occide, voca, reuoca approba, reproba vt placuerit, Vocem tuam vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam tedyby był do takiego incendium totum Orbem mèprzywiodł, iako mu to D V X Saxoniæ Georgius æterna memoria Princeps dignissimus w Liście swym exprobruie tymi słowy. Nam neq; tu neq; quisquam alius verè dicere potest, ex tua doctrina quidquam aliud enatum esse, nisi blasphemias in Sacrosanctam Eucharistiam, in Sanctissimam Dei genitricem, in Sanctos omnes. &c.

Surius in Commentario rerum in Orbe gestarum Fol: 150

SEXTVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT

Martinus Krowicki, Apostata wszetecznỹ Sektỹ Zwinglianskiey,

Orichouius in Annali tertio Fol: 86

Qui multis annis fuit Procurator Bonorum Petri Kmithæ Palatini Cracouiensis. Hic Sacerdos cum in Diœcesi Præmisliensi, Ecclesiam Visnen' administraret, in Zurowicio rure apud Stanislaum Orichouium vxorem duxerat, Magdalenam Stanislai Pobiedzinski filiam, ob quam rem pulsus à Ioanne Dziadyski Episcopo, Pinczouiam profugerat & vagus ac exul cum esset, repudiata Religione, quam Visnæ Oppido Russiæ colebat, Zwinglianas partes secutus, Sacramentariam Sectam Pincouij, Stankari instituto, docebat. Zwinglianorum verò dogmata ipsemet Hæreticus Brentius fuisse dicit Diabolica & impietatis plena, imò redundare illorum omnia deprauationibus & Calumniis, ita vt nihil deniq; maneat, de articulis veræ Religionis, sed inducatur in Ecclesiam, Ethnicismus, Thalmudismus & Machometismus. Owo zgoła ta Sekta tak sprosna, niemogła bydz iedno

od sprosne'

od sprosnego Apostaty wymyślona. Ktorego Artykuły sprosne a potwarne te są.

Hæreses Marcina Krowickiego

W odpowiedzi X. Andrzeia Zebrzydowskiego Biskupa Krakowskiego na Artykuły obłędliwe Marcina Krowickiego drukowanej w Krakowie Roku 1556

Że Księża Ich Mosc są nieprzyiaciele Bozy

Iż Kościol Rzymski vczy grzechow odpuszczenia nie w imie Pana Jezu Chrysta, ale w imie vmarłych ludzi w imie Mszey zakupnych, y naiemnych w imie kapic barych szarych ze.

Iż Papież Rzymski iest Bog tego Swiata

Iż tenże Papież nic nie ma poważnieyszego y swietszego, iedno Msza swą obłudna w ktorey vstawicznie Pana Jezu Chrystа naszego krzyżuie.

Iż Kościol Rzymski prostym ludziom broni krwie Pana Chrystusowey

Iż wtymże Kościele vczą, iż iest wiele iednaczow krom Pana Chrystusa, y przyczyncow ktore Swietemi zowią, y tymże Kościoły y Oltarze budują

Iż wtymże Kościele vczą przykrytey y obłudney czystosci,

Na, ktore Artykuły niezbożne wszeteczne y plugawe X. Andrzey Zebrzydowski *Biskup Krakowski dosyć poważnie y Swiatobliwie, iako na ktory Artykuł należało odpisał, tak responso.*

Krotka odpowiedz przez Andrzeia Biskupa Krakowskiego na Artikuły obledliwe Marcina Krowickiego. Zamykaiąc w sobie prawdziwą naukę o tym zwłaszcza, o czym dziś rozmica iest naywietsza w zakonie Chrześciańskim. *A przypisał ten Respons*

Naiaśnieyszemu Panu Panu Zygmuntowi Auguście z Bozego przeyrzenia niezwyciezonego narodu Polskiego Krolowi Litewskich, Ruskich, Pruskich, Mazow. Zmockich, y innych Państw, a Ziem szerokich wielkiemu Xiązeciu y Dziedzicowi. Andrzey Biskup Krakowski Kaplan y służebnik, Zdrowia, Zwycięstwa, y długo fortunnego w łasce miłego Boga panowania.

Discessus Scholasticorum ex Academia Cracouiensi propter cædem quorundã ex eis

Na początku zaraz panowania Zygmunta Augusta 1549 Załosna bardzo Krolowi sprawa przypadła. Maiores ẽm natu negant miserabilius quidquam hominũ memoria in Polonia accidisse. Conticuerant enim Gymnasia, squallebant Collegia, obmutuerant templa, ac omnes Vrbis partes afflictabantur illorum discessu, neq; enim ex illa omni frequentia, manserat fortè quisq;, qui vel in templo Præsbytero, vel in Gymnasio Scholaue Magistro operam daret. Sed omnes Cracouia egressi, Causam illius sanguinis innoxij vindici permittentes Deo. Atq; compertum fuit nullam rem ab hac cæde in Polonia benẽ & fæliciter euenisse, Viri quoq; Sapientes, augurabantur Poloniam huius cædis pœnam daturam, quod postea Ordo rerum docuit. Turpè itaq; fuit & acerbum Spectaculum Sigismundo

Orichou: in Annali tertio Fol: 48

Augusto, quem fortuna Spectatorem fecerat tantæ calamitatis, tantæq3 turpitudinis cu Scholastici pars in Germaniam, pars in Prussiam atq3 Bohemiam profecti partes Luthe ri auxerunt, Sectamq3 illius reuersi in Poloniam confirmarunt. Y ſtąd bes pochyby te wßeteczne y czeſte Apoſtaſye naſtempowały, ztąd y te bluźnierſtwa Krowickiego y Lutomirſkiego vroſły. Że zwierchnoſci Koſcielney w niczym nie ſzanowano.

SEPTIMVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT

Bielſki w Hiſtoriey Polſkiey Kſiegach piątych Fol: 600

W Roku Tyſiącnym Pięcſetnym Pięćdźieſiątnym piątym X. Staniſław Lutomirſki będąc Plebanem Kominſkim y Tuſzynskim, był od Mikołaia Dzierzgo wſkiego Arcybiſkupa Gnieznienſkiego o naukę Kaczerſka obwiniony y pozwa ny. Qui in Cathedra vnitatis noluit ponere doctrinam veritatis, extra quam Ca thedram vnitatis, doctrina veritatis conſiſtere non poteſt. Hæretici enim ex mutuæ ſus diſsidijs planum & perſpicuum omnibus habere volunt, qui quoniam Cathedrã veritatis deſeruerunt, doctrinam quoq3 veritatis amiſerunt, et ſunt ſuo ipſorum iudi cio condemnati, quia vnus hæreticus, alterum hæreticum pronuntiat, & è concione ſua ejcit. Bo Kſiądz ten Lutomirſki wźiąwſzy z ſobą Biblią y kilka Seth Przyiaciół do tego, chciał na Zamek Łowicki ſtanąć, y vpormie ſię Arcybiſkupowi ſprzeciwić, á dowieſć tego że on ſam nayleprzey piſmo Boże rozumie, odźie go nepuſzczo no. A iż Spiritum manſuetudinis & humilitatis nie miał, z przyaciołmi precz odiechał. A potym Confeſsią ſwoią na piſmie wydał, y Krolowi, y Arcybiſku powi, y inſzym Biſkupom ią rozeſłał, przy ktorey y ſam mędzkuo trwał, bo do ſpro ſznego bluźnierſtwa przeciwko Synowi Bożemu przyſzedł, weſpołek z Marianem Krowickim, Kacerzem y bluźnierca wßeteczným, y z inſzemi Kacerzami kto rych ſię na ten czas w Polſcze wielkie mnoſtwo było namnożyło, iako to poſpoli cie bywa in contemptu Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Nihil autem magis eſt igno miniosum & infamè quam à ſubiectione Eccleſiaſtica diſcedere, y tam będzie własny Ba bilon, vbi vnus in Eccleſia Dei Vice Chriſti iudex non agnoſcitur, veritas & vnitas doctri næ non retinetur, ſed ſumma dogmatum omnium eſt confuſio, maxima Sectarum omnium diuerſitas, numeroſa in Religione differentia, in fide impoſtura & blaſphemia, in opere in continentia, nullus ordo, nullus ſtatus, nulla poteſtas, nulla Eccleſiaſtica dignitas, ſed confu ſio & diſſenſio certiſſima.

Hoſius ad Abtú Laſki Paltum Siradienſem Epſá 128 Fol: 280

OCTAVVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT

Jakub Przyłuſki Ktory, iako inſi Hæretiçy, tanquam oues morbidæ multos in Regno Polonia Nobiles ac Plebeios peruerſis dogmatibus & praua Religione infecerant, tak ten falſarius & periurus prænaricator, chcąc ſobie nominis gloriam comparare, peruerſa & nefaria Statutorum interpretatione, Iuriſdictioni & Legibus Eccleſiaſticis, magnum attulit detrimentum, Bo iako w Angliey Sectary, Volentes fratrum ſuorum Hæreticorum combuſtorum, damnatæ memoriæ

vtrunq3

vtcunq3 succurrere *Martyrologia & Calendaria noua* ædiderant, vbi abolitis antiquis *Martyribus*, Confessoribus, & Virginibus, dies anni nouos Hæreticis suis attribuebant, & ita distribuebant, Henrico octauo, Edouardo sexto, Erasmo, Luthero, Petro *Martyri* et similibus Confessorum nomina, *Martyrum* verò, Hussoni, Viclepho, Latimero, Cranmero & aliis. *Taky ten mewstydliwy Hærtyk naprzeciwko prawom Duchownym, Iurisdictiey Duchowney, Sakramentom Swietym, Statuta swoie Hæresyi pełne napisał y wydał, ktore mietylko powagi tey, ktora sobie vsurpowały mebely godne, ale y owszem authori suo vti Hæretico, ignominiam et infamiam przynosiły Iakoss y Publicatya ich, ktora sie z Mandatem Krolewskim zgadza, taka sie w Grodzie Kaliskim nayduie.*

Sanderus de Schismate Anglicano Lib: tertio sub Elizabetha Fol: 293

Statvtorum Przyłuśy Inhibitio publicata

Actum Calisiæ feria quinta ipso die festi Sanctæ Margarethæ Virginis Anno Domini Millesimo Quingentesimo Quinquagesimo tertio. Prntibus Nblibus Nicolao Rosicki, Ioanne Dzierzanowski, Iacobo Choienski.

In Actis Castren' Calisien' fra quinta ipso die festi Sanctæ Margarethæ Virginis Anno Dni 1553

Veniens personaliter ad Offm Dni Capitanei Maioris Polomiæ onalis atq3 ad Acta prntia Castren' Calissien' Nblis Stanislaus de Czachory Minsterialis Terris Calisien' in vim relationis suæ fidelis vbinis offose faiendæ palam publicè sanus mente & corpore exns manifestè ac libere recognouit. Quia die hodierna tempore celebrationis Nundinarum, in præsentia multorum Nobilium tum aliorum hominum, Status ac Sexus vtriusq3, alta, sonorosa & intelligibili voce, in quatuor anpulis Circuli in Ciuitate Calisien' habens in manibus Mandatum Sacræ R. Mtis. Quod lectum per Notarium Castren' erat, iuxta verba in eodem mandato contenta latius canen', Statuta Nblis Iacobi Przyłuski per eum conclita exclamauit. Inhibens sub pnis in eisdem lis descriptis, Ne quis sit qui eis vti audeat. Quam suam relationem idem Minlis prntibs inscribi petyit.

Andreas Lisiecki Instigator Regni et Iudex Surrogatus Castren' Calissien'

LOCVS SIGILLI

Ex Actis Castrensib. Calissien. extractum.

NONVS HÆRETICVS IN REGNO POLONIÆ FVIT.

Ioannes à Lasco natione Polonus, genere Nobilis, eruditione vulgaris, voluit & ipse sibi nomen conciliare, vnde Sacramentariis adhærescens, nouam verborum Cænæ Domini expositionem commentus est. Hoc, inquit, *id est non panis, sed tota hæc Cænæ actio est Corpus meum*. Duodecim quoq3 modis præfatus Lascus, verba Cænæ Domini detorquere, Baptismumq3 planè reijcere, asseritur, Quamobrem cum esset Antilutheranus tam exosus redditus est Lutheri asseclis, vti ne hospitio quidem illum excipere dignarentur. Nam cum circa Annum Dni 1553 ex Anglia, vbi tunc Maria Regina Catholica Summa rerum potiebatur, duabus cum nauibus in Daniam se conferret, sperans se illic per hyemem latitaturum. Dani cane peius & angue Sacramentarios exosos habentes,

Theodorus Petreius Carthusianus in Cathalogo Hæreticorum, sub titulo Alascani, Fol: 7

hospitio eos excipere detrectarunt. Hinc una cum Complicibus ad maritimas Saxoniæ Vrbes, Lascus se recipiens, istic quoq3 repulsam ab iisdem passus est. Tandem verò post longos viarum circuitus in Phrisiæ Orientalis Oppido Embdano nidulum reperiens venenata pectoris sui dogmata longè latèq3 effudit, ac propagauit, quem obysse memorant Anno 1560.

W Bielskiego Kronice, Xięgach piatych Fol: 580.

A Historya nassa onim tak wspomina. Wtymże roku, to iest, 1540 Jan Laski Proboszcz Gnieznienski y Leczycki, y ktory iusz był mianowanym Biskupem w Węgrzech Westprymenskim, do Niderlandu, potym do Anglicy zaiachawszy, osenił sie.

W Liscie Orzechowskiego do Stadnickiego pisanym o upadku Papieskim

Tenże o Papiezowym upadku nieprawdziwie y wszeteczne wrozył, o czym Orzechowski do Stadnickiego w Liscie swoim tak wspomina. O moy Pane Stadnicki niedaj sie Wm zwodzic tym tgarzom, czekał upadku tego Papieskiego y urzedu iego (iz nidawne czasy wspomione Ioannes Wicleph, Ioes Huss, Hieronimus de Praga, Martinus Lutherus, Zwinglius Ioannes Lasco, y inszych rozlicznych Kacerzow dosyć, wszyscy ci zginęli, Diabeł ich pobrał, doczekac sie niemogli upadku Rzymskiego, przecie Papiesz Papiezem iest y bedzie, &c.

Inszych Heretykow nomina, w Consensach ichże, niżey opisanych, rzetelnie sie pokaza.

W zgodnym rozumieniu w Wierze ś nabożenstwie Chrześciańskim Kościołow Ewangelickich Wielkiey y Małey Polski, y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y inszych tey Korony Państw naprzod w Sędomierzu Roku 1570 na Synodzie generalnym postanowionych, a potym na inszych, aż na ostatnim Włodzisławskim generalnym Roku 1583 potwierdzonym, a Naiaśniey szym Krolom Polskim Augustowi, Henrykowi, y Stephanowi ofiarowanym A teraz zas według Decretu Synodowego w Druk podanym Roku Panskiego 1628 w Baranowie. Fol: 18

A naprzod w Consensie Sędomirskim Roku 1570 dnia 14 Kwietnia odprawowanym, tych sie Heretykow podpisy znayduią, ktore sie tu kładą

Stanislaus Myszkowski, *Palatinus Cracouiensis personaliter consensit & subscripsit.*
Petrus Zborowski, *Palatinus Sendomirensis, personaliter consensit. M.P.*
Magnifici Domini Lucæ de Gorka *Palatini Posnaniensis, et Domini* Ioannis Tomicki, *Castellani Gnesnensis, atq3 omnium Confessionis Augustanæ Ecclesiarum nomine* Stanislaus Bninski, *Senior Ecclesiæ consensit et subscripsit.*
Magnifici Domini Palatini Russiæ & cæterorum eius Prouinciæ Fratrum nomine Stanislaus Chrzunstouius, M.P.
Sigismundus Myszkowski *Oswiecimensis Capitaneus personaliter consentiens M.P.S.*
Erasmus Gliczner, *Ecclesiarum in maiori Polonia Confessionis Augustanæ Superintendens suo & aliorum Fratrum nomine M.P.*
Nicolaus Glicznerus, *Senior Districtus Posnaniensis, nomine Fratrum maioris Poliæ M.P.*
Andreas Prasmouius, *Minister Cœtus Radzieiouiensis, nomine Fratrum Confessionis Bohemicæ, facultate sibi commissa. M.P.*
Simeon Theophilus, *aliàs* Bogomil Turnouius *Diaconus in Communitate Fratrum Bohemicæ Confessionis, et ad præsentem Synodum Legatus M.P.*
Stanislaus Sarnicius, *Senior Ecclesiarum Districtus Cracouiensis suo & aliorum Fratrum nomine*
Iacobus Sylvius, *Senior Districtus Chencinensis suo et aliorum Fratrum nomine*
Paulus Gilouius, *Senior Districtus Zatoriensis & Oswiecimensis, suo et omnium Fratrum nomine*
Matthæus Rakow, *Minister Cryłouiensis missus à Nobilitate Belzen. M.P.*

Stanislaus Karminski, Iwan, *Rector Colloquij in Synodo à Fratribus electus*, M.P.

Daniel Chrobewski, Stanislaus Rozanka *Medicus*, *Consules Cracouienses*, & Christophorus Trecius *Ecclesiæ Vrbanæ Cracouiensis Seniores*, *et ad præsentem Synodum Nuncij*, *suo & Fratrum nomine subscripserunt*.

Stanislaus Marcianus *Ducis Wisnouecij Legatus*. *Minister Ecclesiæ Dzieuoltensis*.

Valentinus Brzozouius *Senior nomine Ecclesiarum Podgoriensium Minister in Dobrkow subscripsit*.

Andreas Kruswicensis, *Minister in Lisowo*, *nomine suo & Cœtus Radzicioiuensis subscripsit*.

Petrus Tarnouius *Minister in Dembnicza*, *suo et Magnifici Georgii Latalski nomine subscripsit*.

Eidem Consensui subscripserunt personaliter ex Cœtu Fratrum Bohemicæ Confessionis in Synodo Posnaniensi 20 Maij

Georgius Israël, Ioannes Lorentius, *Seniores Ecclesiæ Fratrum in Maiori Polonia*, *nomine suo et omnium Ministrorum*

Procopius Broniewski *Scribifer Calissiensis*.

A w opisaniu Artykułow, ku potwierdzeniu y zachowaniu zgody w Sedomierzu Roku 1570 dnia 14 Kwietnia, postanowioney w Poznaniu tegoż Roku 1570, dnia Maia 20 odprawowanym, ci się podpisali.

Tamże w Opisaniu Artykułow Fol: 28

Erasmus Gliczner *Ecclesiarum Confessionis Augustanæ in Maiori Polonia Superattendens*, *suo & fratrum suorum nomine*

Georgius Israel

Ioannes Laurentius

Georgius Philippensis *Seniores Ecclesiarum Christi Confessionis Fratrum Bohemorũ in Maiori Polonia*, *nomine suo subscripserunt*

Nicolaus Glicznerus *Senior in Districtu Posnaniensi*, *suo & cæterorum fratrum nomine*

Petrus Kostenius *Pastor Ecclesiæ Christi in Miłostaw Archipresbyter eiusdem atq; Ridzinensis M.P.*

Simon *Minister Ecclesiæ Christi in Wilkowo*, *Senior Districtus Costenensis*.

Balthasar Eychnerus *Minister Ecclesiæ Germanicæ Confessionis Fratrum Bohemorum Posnaniæ*

Iohannes Turnouius *Minister Christi Confessionis Fratrum in Barczinensi Ecclesia*

Blasius Adamitius, *Ecclesiæ Christi Confessionis Fratrum Minister Szamotulys* M.P.

Lucas Laraczeuianus, *Confessionis Augustanæ Schamotulys Minister* M.P.

Abraham Abdeel *Confessionis Augustanæ in Germanorum Ecclesia Posnaniæ Minister*, M.P.

Iohannes Enoch *Ecclesiæ Christi Minister Posnaniæ*, *Confessionis Fratrum*

Elias Thesbyta Diaconus *fratrum in Ecclesia Ostrorogensi* M.P.

Simeon Theophilus Turnouius, *Diaconus Fratrum Bohemicæ Confessionis*, M.P.

Iacobus Tychicus *Diaconus Ecclesiæ Fratrum Bohemorum in Godziszewo* M.P.

Valentinus Cornelius *Acolytus & Rector Scholæ Fratrum Bohemorum Posnaniæ M.P.*

Iacobus Shwenck *Oppolitanus, Præceptor Scholæ Augustanæ Confessionis Posnaniæ M.P.*

Lucas Comes à Gorka *Palatinus Posnaniensis personaliter M.P.*

Iohannes de Tomicz *Castellanus Gnesnensis personaliter M.P.*

Andreas Lipczinski *articulis suprascriptis et tam pio consensui meo & aliorum fratrum nominibus. M.P.S.*

Zacharias Ridt, *approbo ista et subscribo M.P.*

Stanislaus Storch, *assentior his articulis M.P.*

Tamże w Synodzie Krakowskim Fol: 46

W Consensie zas Krakowskim, w Roku 1573 dnia 29 Września odprawowanym, ci sie Heretycy podpisani znayduią.

Iohannes Firley *de Dumbrowicza, Palatinus & generalis Capitaneus Cracouiensis Marschalcus Regni Poloniæ &c. M.P. subscribo.*

Stanislaus Słupeczki *Castellanus Lublinensis M.P. subscribo.*

Iohannes Tarło *Castellanus Radomiensis*

Hieronimus Buzinski *Thesaurarius Regni Poloniæ M.P.*

Sigismundus Myszkowski, *Oswiecimensis Capitaneus M.P.*

Stanislaus Garnisz *Dapifer Cracouiensis M.P.*

Leonhardus Strasch *Burgrabius Cracouiensis. M.P.*

Stanislaus Płaza

Iohannes Płaza

Andreas Firley *de Dumbrowicza Palatinides Cracouiensis*

Nicolaus Koniecpolski

Nicolaus Dłuski

Christophorus Goslawski *de Bebelno*

Hieronimus Gostomski *Subcapitaneus Cracouiensis*

Iohannes Pakowski

Matthias Łowiennicki

Marianus Przylenski *Burgrabius Arcis Cracouiensis*

Valentinus à Brzezie

Stanislaus Karminski Iwan, *Senior Districtus Cracouiensis*

Iohannes Zebrzydowski, *Senior Districtus Cracouiensis*

Stanislaus Sudrouius *Ostrolencensis Christi Iesu Minister in Cœtu Vilnensi suo & eiusdem cœtus nomine*

Georgius Israël

Iohannes Laurentius

Iohannes Rokitha *Seniores Confessionis Bohemicæ in maiori Polonia suo & Ecclesiarum fratrumq; suorum nomine*

Erasmus Gliczner *Ecclesiæ Dei Confessionis Augustanæ in Maiori Polonia*

superattendes

Superattendens suo & Collegæ sui.
Ioannes Enoch aliorumq; Fratrum suorum nomine
Paulus Gilouius Superattendens Confessionis Helueticæ in Districtu Zatorienſi suo & fratrum suorum nomine
Andreas Praſmouius Radzieiouienſis Miniſter, Superattendens in Diſtrictu Cracouienſi
Thomas Golecius Miniſter Hamoſtenſis cœtus Vilnenſis
Valentinus de Brzozowo Miniſter Eccleſiæ Dei, Senior in Diſtrictu Podgorienſi
Petrus Luncki Miniſter Verbi Dei, & senior in Diſtrictu Rauenſi & Opocznenſi
Georgius Pontanus Eccleſiæ Chriſti Miniſter, Superattendens in Diſtrictu Lublinenſi, & Belzenſi, suo & suorum nomine
Staniſlaus Czaſlauius Miniſter Chriſti in Korytnicza, miſſus ad hanc Synodum à Fratribus Diſtrictus Chencinenſis, suo & suorum nomine ſubſcripſit.
Simeon Theophilus Turnouius, Miniſter Chriſti & Eccleſiæ eius Orthodoxæ in Luthomirſko, ſubſcribit M.P.

W Synodzie zaś Piotrkowſkim ktory ſie odprawował Roku 1578 Czerwca dnia 1. 2. y 3. ci ſie podpiſali Hæreziarchowie. *Tamże w Synodzie Piotrkowſkim Fol: 55*

Paulus Gilouius Superattendens Confeſſionis Helueticæ in Diſtrictu Cracouien.
Eraſmus Glicznerus Superattendens Eccleſiæ Confeſſionis Auguſtanæ in Maiori Polonia
Ioannes Laurentius Superattendens Fratrum Confeſſionis Bohemicæ in Polonia.

A na Synod Włodiſławſki ktory ſie odprawował 1583 die 19 Juny ci ſie podpiſali Hæreziarchowie *Tamże w Synodzie Włodiſławſkim Fol. 66*

Ioannes Laurentius Senior & Superattendens Eccleſiæ Confeſſionis Fratrum Bohemorum in Polonia, suo & Fratrum nomine ſubſcripſit.
Paulus Gilouius Superattendens Eccleſiarum Confeſſionis Helueticæ reformatarū in Diſtrictu Cracouien'ſi. suo et fratrum suorum nomine ſubſcripſit
Eraſmus Glicznerus Superattendens Eccleſiæ Dei Confeſſionis Auguſtanæ in Maiori Polonia, suo & fratrum suorum nomine ſubſcripſit
Bartholomæus Croſſius Miniſter Verbi Dei, et earum Eccleſiarum ibidem Senior ſubſcripſit
Iohannes Rokita Litomyſhienſis Senior in Diſtrictu Caliſien' et Paſtor Eccleſiæ Coſmingenſis ſubſcribo.
Iacobus Laſkowſki Nuncius Dominorum Patronorum Eccleſiæ fratrum ex Maiori Polonia, M.P.
Staniſlaus Comes à Gorka Palatinus Poſnanienſis manu ppria ſubſcripſit

Tamże w Synodzie Thorunskim in fine

Anno Thorunsti Synod ktory był miany Roku 1595 dnia 21 Sierpnia co sie podpisali ci sa Hereziarchowie

MINISTRI ECCLESIARVM QVI IN SYNODO THORVNENSI ADERANT

Erasmus Gliczner, *Ecclesiæ Dei Confessionis Augustanæ in Maiori Polonia Superattendens suo & fratrum suorum nomine subscripsit.*

Simeon Theophil. Turnouius, *Ecclesiarum Orthodoxarum Confessionis Bohemicæ in Maiori Polonia Superattendens, Præpositus Ostrorogensis, suo & fratrum suorum nomine manu propria subscripsit.*

Franciscus Iezeritius, *Superattendens Ecclesiarum Confessionis Helueticæ in Minori Polonia, suo & fratrum suorum nomine subscripsit manu propria*

Andreas Chrzastowski, *Minister Sancti Euangelij in Lithuania, Consensum pium approbans, meo & fratrum nomine subscribo*

Iacobus Popowski, *Minister Sancti Euangelij, Consensum pium approbans meo & fratrum in Lithuania cœtibus nomine subscribo*

Philippus Bochwicz Cracouiensis, *Minister Verbi Dei Kordanow: Senior Russiæ alba, ab Ecclesijs Lithuanicis Legatus manu propria subscribo.*

Matthias Bancouius, *Minister Verbi Dei Sercensis Senior Districtus Nowogrodensis manu propria subscribo*

Iohannes Lucinius, *Minister Chlebowiensis, Senior Transuelensis ab Ecclesijs Lithuanicis Legatus manu propria*

Stanislaus Minuidius, *Minister Christi Neapol: vpitha ex Lithuania Legatus manu propria.*

Georgius Płotkowski, *Pastor Ecclesiæ Wiganensis in Lithuania manu propria subscribo.*

Nicolaus Trzcinski, *Senior Ecclesiæ Podlachiensis manu propria.*

Ioannes Chocimowski, *Palatinatus Russiæ Nuncius & Senior Spiritualis suo & fratrum suorum eiusdem Palatinatus nomine subscripsit manu propria.*

Bartholomæus Falconius W. S. *Consenior Districtus Russiæ & Legatus subscripsit manu propria*

Petrus Tarnouius, *Minister Dembicensis, & Senior Cœtus Radzieiouiensis manu propria*

Daniel Mikołaiewski *in Ecclesia Radzieiouiensi Consenior, & Verbi Dei Minister, Synodi Generalis Notarius publicus, subscribo.*

Ioannes Girck *Pastor Ecclesiæ Lesnensis*

Christophorus Musonius *Præpositus Ecclesiæ Cosminensis*

Matthias Ribinius *Ecclesiæ Posnaniensis Minister.*

Andreas

Andreas Colensis Ecclesiæ Goluchouiensis Minister, Semores Ecclesiarum Confessionis Bohemicæ in maiori Polonia &c.

Petrus Dresnensis, Senior Diœceseos Pogorzeliensis, suo & fratrum nomine subscripsit manu propria

Laurentius Karsnicius Vstensis, Senior Diœcesis Posnaniensis Confessionis Augustanæ, Minister in Gmin, suo & fratrum nomine subscripsit.

Gregorius Zarnowecius, Minister Wloszczowiensis Legatus Districtus Chencinensis.

Martinus Ianicius Smilouitanus Verbi Dei Minister in Zalesie Consenior Districtus Chencinensis suo & cæterorum fratrum nomine

Franciscus Stancarus Ecclesiæ Dei quæ est in Wlodzislaw Pastor Legatus tractus Chencinensis

Franciscus Pl. Secemínius, Chmielnicensis et Sedzieiouiensis Ecclesiæ Minister Legatus missus ex Districtu Chencinensi, manu propria subscripsit.

Ioannes Duscouius, Legatus Districtus Sendomirensis, manu propria.

Ioannes Stassouius, Legatus Districtus Sendomirensis, manu propria.

Christophorus Krainski Ecclesiastes Lublinensis Legatus Districtus eiusdem M.P.

Ioannes Cluentius, Catus Rzecicensis Minister Districtus Lublinensis Nuncius subscribo manu propria

Ioannes Prætorius Minister Cosensis, Legatus Ecclesiarum quæ sunt in Districtu Zatoriensi & Oswiecimensi suo & aliorum fratrum nomine.

Albertus Myslouius, Iesu Christi Minister Pastor in Krylow Confessionis Heluetica subscripsit manu propria

Stanislaus à Grozno Minister Christi in Chomstowo in Districtu Kainensi Confessionis Heluetica manu propria

Clemens Agnellius, Clodamensis, Minister in Koscioł, manu propria

Valentinus Curio, Halensis Ecclesiæ Radzieiouiensis Minister, & Scholæ moderator manu propria

Iacobus à Iarocin Pruski, Minister Verbi Dei in Ludzicko, Confessionis Heluetica manu propria

Stanislaus Gronicius Minister Verbi Dei in Zerkow, suo et suorum fratrum nomine manu propria

Nicolaus Hermes, Ecclesiæ Cieminensis Minister ~~1573~~

Paulus Orlik, Crotosinensis Ecclesiæ Minister

Ioannes Campensis, Minister Christi in Ecclesia Niemcinensi manu propria

Andreas Syluanus, Minister Verbi Dei in Barcin manu propria

Samuel Orlik Wisinensis Minister M. P.

Ioannes Turnouius Illustris Domini Palatini Brzestensis, Cuiauiensis Concionator Aulicus manu propria

Stanislaus Stauensis, *Minister Verbi Dei in Brzeskorzystwa.*
Ioannes Pigelius, *Pastor Ecclesiæ Pirauensis Confessionis Heluetica.*

DOMINORVM PATRONORVM ECCLESIARVM EVANGELICARVM, QVI IN GENERALI THORVNENSI SYNODO, INTERFVERVNT SVBSCRIPTIONES.

Tamże w Synodzie Thorunskim in fine

Andreas Leszczyński, de Leßno, Palatinus Brzestensis Cuiauiensis præsens personaliter subscripsit manu propria

Ioannes Abramowicz, Palatinus Minscensis Capitaneus Lidensis ex magno Ducatu Lithuaniæ, personaliter præsens subscripsit, manu propria

Adamus Balinski de Chomiaza Castellanus Bidgostiensis, Capitaneus Cruswiciensis præsens subscripsit manu propria

Illustris Domini Constantini Ducis Ostrorogensis, Palatini Kyouiensis Legatus ad præsentem Synodum, Casparus Lußkowski, manu propria

Magnifici Domini Stanislai Gostomski, de Leżemice Palatini Rauensis &c. Legatus ad præsentem Synodum Nicolaus Trzylatowski manu propria

Stanislaus Szafraniecz, de Pieskowa Skała (antea Palatinus Sandomirienſis) Tribunus Cracouiensis.

Swientoslaus Orzelski ab Orle, Capitaneus Radzieiouiensis, Director Synodi manu propria

Andreas Rzeczycki Succamerarius Lublinensis & Ecclesiarum eiusdem Palatinatus Nuncius manu propria

Petrus Gorayski de Goray, Nuncius Ecclesiarum Palatinatus Sendomirienſis manu propria.

Christophorus Rey de Nagłowicze Dapifer Lublinensis, ab Ecclesys Palatinatus Lublinensis, Belzensis & terræ Chelmensis Nuncius manu propria

Andreas Szafraniecz de Pießkowa Skała, Capitaneus Lelouiensis manu propria

Hieronimus Abrahamowicz, Tribunus Lidensis ex magno Ducatu Lithuaniæ manu propria

Georgius Laralski Senior, Comes in Łabischyn Palatinides Posnaniensis manu propria.

Laurentius Skarbek, Capitaneus Lucinensis manu propria

Sendiuogius Comes ab Ostrorog manu propria

Andreas Krotoski Palatinides Inowladislauiensis

Andreas Zaremba de Kalinowa, manu propria

Ioannes Christoporski Dapifer Syradiensis manu propria

Ioannes Niemoiewski Iudex Castrensis Inowladislauiensis.

Laurentius

Laurentius Niemoiewski
Marcianus Niemoiewski
Alexander Niemoiewski
Nicolaus Rozenski, *Iudex Terrestris Inowladislauiensis manu propria*
Ioannes Rusinowski, *Vexillifer Palatinatus Inowladislauiensis manu pria*
Martinus Trlęski, *Dapifer Inowladislauiensis manu propria*
Gallus Koscielski, *Subiudex Terrestris Brzestensis manu propria*
Ioannes Modlibog, *Venator Inowladislauiensis manu propria*
Iacobus Swierzewski, *de Leszę Nuncius ex cœtu Radzieiouiensi*
Albertus Koscielski, *ab eodem cœtu Nuncius ad Synodum*
Andreas Grodziecki
Martinus Bukowiecki *de Bukowyecz*
Ioannes Suchorzewski
Matthias Siędlecki
Christophorus Bardzki
Petrus Zychlinski *Nuncij Ecclesiarum Orthodoxarum ex maiore Polonia suo & fratrum suorum nominibus subscripserunt.*
Martinus Kreza *manu propria*
Martinus Wicherski *Notarius Castren' Radzieiouiensis manu propria*
Casparus Kempski *manu propria*
Simon Ostromecki *manu propria*
Albertus Dorpouski *manu propria*
Albertus Gądecki *manu propria*
Stanislaus Cikowski.
Stanislaus Skorulski *ex magno Ducatu Lithuaniæ*
Iacobus Broniewski *manu propria*
Ioannes Korycinski *de Korytnica ex Siradiensi Palatinatu manu propria*
Martinus Broniewski &
Martinus Chrzastowski *Nuncij ex Palatinatu Russiæ suo & fratrum suorum eiusdem Palatinatus nominibus manu propria*
Petrus Palczewski *ex Districtu Zatorien' Nuncius manu propria*
Albertus Z Bozy Zakrzewski *Iudex Castrensis Radzieiouiensis manu propria*
Z Bozy Zakrzewski *manu propria*
Gregorius z Bozy Zakrzewski
Albertus Zychlinski *manu propria*
Andreas Krzyszkowski *manu propria*
Sebestianus Granowski *manu propria*
Ioannes Bokiey Zanistawski *ex magno Ducatu Lithuaniæ*
Raphaël Soszyc Zbiroski *Notarius Castrensis Lidensis ex magno Ducatu Lithuaniæ*

manu propria
Petrus Goluchowski
Andreas Ossolinski Ecclesiarum Palatinatus Sendomirien sis Nuncy manu propria
Ioannes Lipski, de Iastrzębniki manu propria
Przeclaus Laskowski, manu propria
Raphael Nowowyeiski manu propria
Ioannes Wąsowski, manu propria
Ioannes Cossowski, Vicecapitaneus Dybowiensis
Ioannes Woyszewski manu propria
Michael Paledzki manu propria
Bernhardus Tłocki manu propria
Ianussius Lubowski
Paulus Gniewkowski
Casparus Iarużel Brzezn icki
Balthasar Rachocki Medicinæ Doctor
Henricus Girck Senior Sæcularis Ecclesiæ Posnanien sis Confessionis Bohemicæ suo & aliorum fratrum eiusdem cœtus nomine manu propria
Christophorus Ridt Confessionem Augustanam profitens & Senior Cœtus Posnanien sis subscribo Consensui, manu propria
Casparus Hampel, Nuncius Ecclesiæ Posnanien sis manu propria
Georgius Gelhar, Nuncius Cœtus Posnanien sis, manu propria.

Synody Haeretyckie albo iako ie oni sami nazywaia Consensy sa własne Simiarum Comitia

Synody Hæretyckie, słusmeyby nazywac, Simiarum Comitia albo Ziazdy Koczkodanskie, Bo iako Małpy albo Koczkodani z przyrodzenia swego Specula auersantur quia congenitam ipsarum turpitudinem illis repræsentant, tak własnie Hæretycy iako bes rozumne Małpy albo Koczkodani w powagę Kościoła powszechnego Katholickiego vbieraia się, y biorą sobie nástroi, wszytkie obrzędy Kościelne, bo w nich iako in tabulis expressis vpatrują Primitiuæ Ecclesiæ autoritatem & ad nos vsq; continuatam Ecclesiæ doctrinam w nich Sacramentorum vsum, w nich Episcoporum missionem & gubernationis totius Ecclesiasticæ formam, y dla tego iako w chobotach Koczkodanskich wikłaią się y petaią, tak y w tym, iednak w żadney rzeczy ktora iest Kościoła powszechnego prawdy y istoty nie dostępnią, bo naprzod gdy widzą, gdy Catholica Ecclesia nikomu inszemu prawdziwiey służyć nie może, iedno Kościoła Rzymskiego

powszechnego

powßechnosci, dla tego sie teras poczeli nazywac Katholikami choc od Katholikow tak dalecy sa iako Niebo od Ziemie; Zasie Cænam Domini według Kosciola Powßechnego, powinniby nixta formam & ritum Ecclesiæ Catholicæ odprawowac, a oni to sobie według Consensu Sedomirskiego odprawuia. Także y Concilia iako było Nicenskie, Constantienskie, Tridentskie, powinniby authoritate Summi Pontificis, przy ktorym zawzdy iest powaga Kosciola powßechnego, odprawowac, to oni odprawowali na Synodzie Sedomirskim, Poznanskim, Krakowskim, Piotrkowskim, Włodzislawskim, y Thorunskim, y miasto tego coby ie mieli nazywac Concilia Synodos Prominciales, to ie oni nazywaia Consensami albo Consignatyami albo Zgodnem rozumieniem, w Wierze, y w nabozenstwie Chrzescianskim.

Ktore słusniey by nazywac mieli Consensami, Templi Dei cum Idolis, Cathedras pestilentiæ, & Ecclesias malignantium, in quibus nullum est vestigium Synodorum Ecclesiasticorum, tantummodo turba indomita, Schola desertorum, & colluuies rebellium, in qua nulla est Ecclesiæ facies, nulla dogmatum certitudo, tantummodo falsorum Prophetarum grex inordinatus, temeritatis & impudentiæ, ac hæreseum omnium fons, & indomitæ arrogantiæ congeries perturbata. Bo mieyłko Außpurska, Szaska, Czeska, y Heluetska Confessie, ale y tych co sie Waldensami zowia Quorum Dominus diuisit linguas sicut in Babel, ne permitiosam faciant vnitatem, quantumcunq; enim inter se rixentur erroribus, & capitibus opinionum discordant, in vnius tamen Ecclesiæ oppreßionem, omnes suos dentes acuunt, ad corrumpendam veritatem Catholicam vnanimes sunt.

Y dla tego wßetecznỹ on Apostata Marcin Luther, do takich mowstyłli wych y chardych bluznierstw, czestokroc na Kazaniach swoich przychodził Ego Propheta sum, ego Dei Spiritum habeo, ego si erro, tu Deus es, qui me propter peccata populi in errorem mittis & decipis. Certus sum quod doctrinam meam de cælo habeam; & certissimus sum, quod doctrina mea non sit mea sed Christi, y na inszym mieyscu Ita certus sum, vt doctrinam meam, à nemine ne ab Angelis quidem iudicari velim. Ale mu na te wßeteczne bluznierstwa, drugi bluznierz mało co lepszy odpisał także bluznierstwo Carolstadius Eidem Lutheranorũ similem esse Magicæ fidei Ariolorum & Dæmonum, se Dauidem esse qui magnum Goliathum Martinum solo prostrauerit, Cænam Lutheranam Satanicam esse Idololatriam & Deum Papisticum. Lutherum esse nouum sophisticum Papistam, acutũ Sophistam Antichristi amicum posthumum, luxuriosum, nitidum, formosum Sophistam, Scripturæ deprauatorem, Concionatorem dulciorum, Sacramentarium Doctorem, Scropham cum sanguine. Carolstadius de Lutheranis

A iż sie tu Synodu Thorunskiego y iego Hærezyarchow cum Patronis wzmianka vczyniła, tedy nie od rzeczy bedzie, ze sie Artykuły od tychże Hærezyarchow na nim vradzone, y J. K. Mci Zygmuntowi trzeciemu podane, wypiszą. Ktore bely tali tenore postanowione.

Articuli Consensus Thorunensis ab Hæreticis excogitati, & postea S. R. M. Sigismũdo III. ppositi

In Manuscripto

Naprzod iż podług Pact, Confirmatyi, y Iuramentow Przodkow W.K.M, y waszey K.M. takze Praw Koronnych ſeroce otym piſanych, wolnoſci w Wierze Chrzeſciańſkiey mętylko miec, tak Stan Slachecki, iako y Mieyſki, rowno y ednako do Confederacyey należący, miec mémoga: ale one, iako W.K.M. tu gaſtac raczył, y iako dotąd ſarta, teciąg były, co daley to bardziey tracą. Iuż ieden w Krakowie Zbor w puſte ſciany, y popiół obrocono, w Rydze odmieniony, w Wilmie popalony, w Poznaniu świeżo wyplundrowany. Drugie takze Slacheckie, mętylko do nabożenſtwa zabromione, ale y do poprawy budowania ich zahamowane. Quibus ſublatis nihil reliqnum do wolnoſci, obrzędow tamtych nabożnych goſtawa; Gdzie ſnac y Mandaty Kancellaney Koronney wydane (czemu Ich Mśc. nedokońca wiarę dawaią) aby tam te Schadzki nabożne, y budowanie było zabromione, cum ſummo wolnoſci w nabożenſtwie praeiudicio tegoż mieyſca, tamże Rzemieſlnikom naprawy za pięniądze Poſeſſorow niedopuſczaią. Kſięża Iuriſdictya w Ratuſu mimo zwierzchnoſc W.K.M. rozkazuią, U Sadow tamecznych Mieyſkich we wſzelakich Sprawach zadne beneficia Iuris iakoby mégodnym Ewangelikom nie idą. A co ſproſnieyſza nomini Chriſtiano zelżywſza, że w zburzeniu tych przerzeczonych Zborow, nietylko nad żebrakami żywemi w Szpytalach, ale y nad umarłymi Ciałmi okrucieństwa kolmi ie przebiiaiąc, drugie kamonuiąc y zdzieraiąc, używano, a drugie z Cmyntarzow y żelaznych Kościołow wyrzucano. A w Krakowie to wſzytko pod pokoiem W.K.M. impune ſię działo, nadzie także beż wſzelakiey Magiſtratuum kary. A co ieſzcze ciężſza, że tylko te, co ſie onemu gwałtowi odeymowali imano y karano. Z drugiey ſtrony Miaſta Pruſkie, w odeymowaniu Kościołow od Przodkow W.K.M. y W.K.M. ſamego Przywilejmi pozwolnych, a dawnemi zwyczaymi im należących prawnym prætextem moleſtuią. Od czego y Slachta Koronna w swych własnych dziedzicznych dobrach y dworach ſobie rownych niewolna. W ktorych Plebani, Dziedzicow, Saſiady, a iuż prawie y Pany ſie czymią, a iakoby ſpułdziedzicy, o granice z Saſiady pobocznymi ſpory wiodą, za ktoremi y Decreta wychodzą, W tychże dobrach ich, Kościołow nowych Dziedzicom ich budowac bronią. Nierozwodzi ſię tu około excludowania Ewangelikow, y wſzelakich Urzędow otrzymawania, tak Slacheckich, iako y innych tamecznych ubogich Miniſtrow Słng Bożych, po drogach łapaią, y dziwnemi opprobrijs tractuią. O dziesięciny Conſtitucyami Koronnemi do Compoſitiey odłożone per fors sadzenia, bromienia Act na wielu mieyſcach Ewangelikom, a do świadectw ich nieprzypuſczaią. A co hanebnieyſza matrimonia ich vacive, w watpliwoſc niewſtydliwie przywodzą, y ſluby ich reiteruią. Rodzicom Corek własnych za maż wydawanie z rękn wyimuią, ſwoiey to zwierzchnoſci przywłaſczaiąc, a zamężne białegłowy do swych klaſztornych carceres ſkazuiąc, a o Swieckie Contrakty około małżeństwa uczynione, Sąd ſobie arrogują. Wiec y Kaduki na Miniſtry y Syny ich w małżeństwie przyſtoynym urodzone, wyprawnią. Iuż y Duchowni o męzoboyſtwa y gwałty przez nie pełnione do Rzymu Sąd wyciągać uſiłuią. Bamitow im chowac wzgledem abſolucyi ich pozwalaią, a od executyi Swieckich retrahunt. Bywania przy Chrzcicch, Poorzebiech, Slubach, Katholikom zakazuią. Aß ato y teraz przy Ich Miach niektorzy na Thoruńczany o przypuſczenie do miaſta dla namow teraźnieyſzych ſie obruſali. Co ani w ich mocy ieſt, ani mętylko zacznemu Stanowi Slacheckiemu, ale zgoła nikomu bronionо bydź niemoże. W Mieſciech

przedmich Koronnych od Dzwonkow Ratuſnych także y od Bram od Moſtow klucze miec chcą, a cudzoziemcy Duchowni przy ſobie ie miewaią. A mętylko w okoliczu dziwne oppreſſie czynią, ale y na Seymie bliſko przeſłym Krakowſkim pod bokiem W K M. K ſiązke iakas pod tytułem proceſſu na Ciuile bellum claſſicum canen' czyniono Toſs paſſim y na Kazaniach publicè czynią. O co mętylko mękarza ale krotofile ztego czynią. A z Swietey Spowiedzi do iakich rozwodow ſtadla przywodzą, aliaqs abſurda broią. Otym dla ſpanowania W. K. M. ſie milczy. Co wſzyſtko iż niezladaiakich dowodow, ale z pewnych pokazano bydz może, a vtrapienia w ſobie wietſze, niż pod Poſpanſtwem zawiera. Proſba Panowie Bracia naſi W. K. M. naſſego Miloſciwego Pana, abyś miloſciwie W K M. wto weyrzawſſy, y karac te exceſſy y dalſſym medo puſczac, y rzeczy nowo wzięte mężnyſkie iako oſſobliwie Mandaty wydane relaxowac raczył, tak iakoby ſie wtym wſzytkim y powinnoſciom Krolewſkim przyſięgami v twierdzonym y prawu poſpolitemu a beſpieczenſtwu Koronnemu, iuż na oſtatnim zgo nie zawiſłemu dogodzieło. Czemu ieſliby ſie in momento mężabieżało, pewnego a iuż iak na paiecżynie zawiſłego zginięcia y vpadku tey zacney Korony ſpodziewac ſie możemy. Wczym obteſtatyja zachowaj Boże, aby ſie meoſtatnia vczynięła, iakoby ani W K M. w ſłuchaniu, ani Ich Mſc wſzyſcy w odnoſſeniu wiecey moleſtowani niebyli. Co ſie ſtanie gdy artes peregrinæ, a domowe in faworyy za interponowaniem powagi zwierzchnoſci W K M naſſego Maiwego Pana vſkromione beda. O co wſzyſcy pilnie a pilnie wielce proſiemy. Czym ſamym pokoy wnetrzny zatrzymany bydz może, a takiemi gwałty rozruch tę Korone zamieſſac y zgubic może, ktorym wſzytkim rzeczom iż pewnieyſſe remedium do zabieżenia bydz niemoże, nad Seym walny Koronny Proſba vniżeme aby ten przez W. K. M. obyczaiem w prawie opiſanym był złożony co predzey gdyż ſie rzeczom gwałtownym poſpolicie predkoſcia zabiegac znykło, ktore obelżenia mętylko Ewangelickiey Religiey ludzie zachodzą, ale y drugiey Greckiey Chrześcianſkiey, zaſłona także Conſaderatiey obwarowane Wyznawce vciskaią. Oczym w poſrzodku Ich Mći dośyc żałoſne quærimonie wnoſſone ſą, ktorzy także aby vſpokoieni byli pilnie W K M. naſſego Maiwego Pana proſba. Pewni ſa tego wſzyſcy obywatele a wierni poddani W. K. M. że to vſkarżanie nabożne z taſka Maiwa od W K M. przyięte bedzie. A. W. K. M. oſtrożnie okiem ſwym Krolewſkim z dobrotliwey natury ſwey Pańſkiey, tak w to weyrzec y opatrzyc raczyſ. iakoby wſzyſcy pod ſkrzydłami a regimentem W K M w pokoiu y w wolnoſciach Oyczyſtych zachowani byli. Maiwi Panowie Senatorowie Bracia nasi y W. K. M. także tak Koronni iako Xięſtwa Litewſkiego obywatele proſba WM z pilnoſcia abyſcie Wm z powinnoſci ſwey Senatorſkiey ſuccurrant labenti patriæ. Czego gdżiebyſcie Wm, oczym miedzierżemy detrectarent, mikogoby winnego iedno Wm napotym potomſtwa naſſe y wieki wſzytkie winowac muſiały, że mogąc a mięczyniąc ſcientes volentes Rempub. in ruinam byſcie wm przywiedli. Dent igitur Wm o peram ne Reſpub. detrimentum capiat.

A iż ſie tym chlubią Hæretycy. Że Synody te Naiaſnieyſzym Krolom Polſkim AVGVSTOWI, HENRIKOWI y STEPHANOWI były oſiarowane. niechay że tego dowiodą iako y ktory z Krolow Polſkich, Wiarę albo Confeſsią Auſpurſką, Czeſką, albo Heluetſką przyiął, albo przynammniey w iakim na Punkcie pochwalił.

In Conſenſu Hæreticorum w Baranowie 1626 drukowanym ſtatim in principio.

Jeśli August, To podobno na ten czas kiedy Rozaryuśowi Posłowi Papieskiemu napominaiacemu śie, żeby Wiary Chrześciańskiey był obrońca, odpowiedział, Że ia Panu Bogu za to światło dziękuie, ktorym mię oświecić raczył, y niewątpiąc nic w Wierze swey tey śie do śmierci trzymać będę.

W Kronice Bielskiego Xięgach piątych Fol: 580

Albo na ten czas kiedy Zakon Societatis Jesu do Krolestwa Polskiego in extirpationem Hæresum, & Phanaticorum hominum (bo to nazwisko ślusznie Hæretykom służy) przyął. Ten bowiem Zakon, non solum vitæ honestate integritate, sanctitate in Clero Christi effuloet, sed etiam sapientia, et scientia rerum Diuinarum & humanarum assuit, quos docentes audire magnam parit voluptatem, sequi, æternam affert beatitudinem. Fælix est Regnum, fælix Prouincia, fælix Ciuitas, fælicissima Respublica, in qua dicti Patres suum fixerunt, aut fixunt domicilium. Quid enim illorum sunt Collegia, quam Aulæ Musarum & pietatis? Arces & munimenta Catholicæ fidei aduersus hæreses, et quascunq3 in religione prauitates? quos idcirco mundus odio habet, & quotquot sunt de mundo flagitiosi Catholici, superbi Schismatici, impij Hæretici, et maxime illi, qui inter hos sunt omnium pessimi, eos oderunt, etiamsi sæpè non nouerunt. Hoc efficit illorum virtus, probitas, pietas, zelus. Na to tedy temu Zakonowi Swiatobliwemu Krol August dał Przywiley tenoris talis.

Sigismundus Augustus Dei grã Rex Polonie.

In Libro de rebus Societ Iesu in Regno Poloniæ ad Sere. Sygismundum III Polo: & Suec: Regem, Ioannes Aruentus Prouincialis eiusdy Societ Fol: 382

Significamus tenore præsentium, quorum expedit vniuersis horum notitiam habituris. Cum superiore & proximè præterito Conuentu Petricouiensi, scripsisset ad nos in Christo Reuerendus Pater D. Andreas Noskowski Episcopus Płocensis, petens à nobis, vt eius institutum de accersendis, hicq3 in Regno nostro ipsius sumptu sustentandis Religiosis, ac doctis Viris Societatis IESV probaremus; feceramus non grauatè, vt hoc non tam eius petitioni quæ fuit honestissima, quam præsentium temporum necessitati daremus. Cum enim in veteri sacrosancta religione Christiana, quorundam phanaticorum hominum impijs conatibus, sursum ac deorsum in Regno nostro propè ferantur omnia, vt periculum sit, ne in deterius ruentibus cunctis, nulli posthac supersint, qui & hominibus audacissimis resistere & veterem religionem sartam tectamq3 conseruare, ac defendere possint, valde probandum atq3 adeò summè expetendum hoc illius consilium, atq3 institutum nobis fuit. Speramus enim fore, vt per Dei gratiam iis præsidijs munita Religio Christiana in Regno nostro antiquam auctoritatem recuperet & in posterum retineat. &c.

A nietylko ten Zakon tak Swiatobliwy do Korony Polskiey na wykorzenienie Hæretyctwa in Anno 1565 wprowadził, tym Przywileiem ktory śie wyżey napisał, ale y Kościoł S. Iana w Wilnie eidem Societati incorporauit, & Regiam suam Bibliothecam pientissimè legował.

Albo na ten czaś kiedy śie usprawiedliwował Księdzu Karnkowskiemu Biskupowi Kuiawskiemu na taki List.

Sigismundo Augusto Regi Polonie

Stanislaus Karnkouius Epūs Vladislauiensis.

... Eam ego

Eam ego semper naturæ bonitatem Sacræ Mtatis Vræ esse perspexi: vt honestis quorumcunq3 persuasionibus consilijsq3 non inuita locum dederit: vt non temere feciſſe videar, si hac spe ductus Sacram Mtatem Vram de nonnullis admoneam hoc præsertim tempore, quo nobis ad susciendas grauissimas de Repub deliberationes Comitia indixerit. Et mirum sanè multis videtur, quid sit, quod cum crebro nobis ista Comitia, non sumptuum non laborum, non demq3 vitæ vlla ratione habita Sacra Mtas Vra indicat non tamen is eorum est euentus, vt inde ad Sacram Mtatem Vram Remq3pub. aliquid commodi aut gloriæ perueniat. Iratum equidem ac infensum nobis esse Deum facile hinc omnes agnoscimus, eamq3 rem nobis veluti obicem quendam ad res benè gerendas existere. Verum quæ huius offensionis causa sit, explicare videtur esse difficilius. Quidam enim Terrarum Nuncios accusant, quidam in Senatores ipsos culpam reijciunt, alij totius etiam populi corruptos mores criminantur, diuersi demq3 diuerse variéq3 sentiunt. Ego vero non tam populum quam Rectores populi ac ipsos Principes (quorum culpa in pœnam Subditorum redundare solet) incusandos existimo. Atq3 vt ingenuè dicam quod sentio, si Sacra Mtas Vra optat, (quemadmodum optare illam non dubito) Comitiorum aliquem referre fructum, prius in animi sui penetralia descendat, conscientiamq3 suam diligenter examinet, habeatne quid eiusmodi, quo diuinum numen offendatur & vtrum talem vitam ducat, qualis Regem Christianum hoc est Christum Dei deceat. Equidem non sine graui dolore, fatendum atq3 commemorandum est, verum esse illud Cum alia omnia Principum vitia, tum vel maxime opera carnis in oculos hominum incurrere. Omnes norunt. Quid iuuat plura scribere. Vitium impuritatis Deus omnipotens quantopere detestetur, exemplo Dauidis Regis satis docuit cui etiamsi agnoscenti culpam et deprecanti, adeò graues pœnas irrogauit vt filium quoq3 proprium hostem infestissimum redderet. Ac ille quidem Rex Hebreus adulterio protinus homicidium adiecerat. Christianus autem Rex maius quoddam facinus, quod grauitate atrocitateq3 omnia peccata superat, moliri dicitur, nempè, vt in proximis Comitijs Ecclesiæ Catholicæ religionem mutet, eamq3 viam nescio quibus nuptijs sternat. Qua ex re quantum ipse dolorem capiam, nequeo dicere. Per viscera misericordiæ Dei Rex Serenissime te oro & obtestor, vt mutes vitam si vis habere vitam, religionem Ecclesiæ Catholicæ violare caueas, Regem non Episcopum te esse memineris. Exemplo potius optimi Patris, maiorumq3 tuorum pyssimorum, religionem priscam & fidem Catholicam, tam in Regno quam in animo tuo integram conseruare contendas. Hoc enim si Sacra Mtas Vra fecerit, non solum Comitia Diuino fauore fructuosa reddiderit sed nostrum quoq3 Ordinem Ecclesiasticum et omnes simul Orthodoxos Viros Subditos tuos recreauerit, imo pios omnes, omnium locorum ac templorum homines, sed ipsos Dei Angelos ingenti gaudio latitiaq3. Me certe hominem Mtatis eiusdem semper studiosissimum non mediocri solatio iucunditateq3 perfuderit, qui nunc dies ac noctes sollicitus tristissimo animi angore contabesco, id vnum in votis habens, vt me Deus Omnipotens, prius ex hac mortali vita eripiat, quam illum horrendum & luctuosum Reipub. interitum aspiciam. Datum

In Epkis Illrium Virorum opera Rndssmi D. Stanislai Karnkouij Epi Vladis. & Pomera: æditarũ Lib: 3

Sigismundus Augustus Rex Polonia

Stanislao Karnkouio Episcopo Vladislauiensi

Scan Stus

In eisdem Epłis Lib: 2

Admonitionem hanc D. Vrā per literas illius ad nos factam grato animo vti à Sendatore probo accipimus Arbitramur enim eam ex fide sua ergā nos & debito Officij sui esse profectam. Agnoscimus nos esse hominem peccato vti & cæteri homines obnoxium, præsensq3 noster Status, non parnam animi & conscientiæ nostræ distractionem nobis affert. Cui qua ratione sit obuiam eundum, arbitramur non minus id ad Offm vestrum, vti Episcoporum nostrorum pertinere. Quod verò Religioms Christianæ innouationem in his Comitijs facere nos constituisse scribit, de eo vti nunquam cogitauimus, ita maiorem nobis inferunt iniuriam improbi homines, qui nos hoc nomine traducunt. Nec enim ignoramus quid & Nobis conueniat, et quid Deo ac Ecclesiæ ipsius Sanctæ debeamus. Dat:

A ieśli wtey Augustowey listowney Declaratiey, ktora Kśiędzu Biskupowi Kuiawskiemu dosyć rzetelnie uczyniet, skarżąc śię na ludzi złośliwych, że mu wtym krzywde czynią Quod verò Religioms Christianæ innouationem in his Comitijs facere nos constituisse scribit, de eo vti nunquam cogitauimus, ita maiorem nobis inferunt iniuriam improbi homines, qui nos hoc nomine traducunt. A iż tu improbos homines nazywa-

In manuscripto

to pewnie że improbiores będż niemogą, iako są Hæretycy Quidquid enim mali commissum est in Regno Poloniæ, quicquid committendum, eorum omnium mater & magistra est & fuit sola hæresis

A ieśli wtenczas Krol August nepochwalił Synodow Hæretyckich to pogotowiu y naonczas, kiedy na ostatnim Punkcie żywota swego z rąk Kśiędza Franciśka Krasińskiego Biskupa Krakowskiego wszystkie Sakramenta Kościoła powszechnego

W Kronice Bielskiego Kśięgach piątych, Fol: 649

Katholickiego przyjął. Oczym tak pisze Historya Niż Krol August vmarł przyął wszytkie Sacramenta Kościelne od Kśiędza Franciszka Krasińskiego Biskupa Krakowskiego, ktory świeżo z Pieczeci na to Biskupstwo nastąpił po Philippie Padniewskim

To albo obłudnie śiedł Krol August z Kościołem powszechnym Katholickim albo go nieśluśnie Hæretycy wtym insimulowali, żeby ich Synody miały mu będż ofiarowane. Co wszytko zadawac pomazańcowi Bożemu, byłaby rzecz prawdźie, y przystoynośći nepodobna.

Edictum śeu Decretū Comitiale Parcouiense contra Hæreticos.

In Actis Castrensib: Petricouien: fra sexta festi S. Bartholo: Apli Anno Dñi 1564

Actum in Castro Petricouien' feria sexta festi Sancti Bartholomæi Apostoli, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Sexagesimo, Quarto.

Allatum est Mandatum Sacræ Regiæ Mtis die hodierna ad Offm prnt Castren' Petricouien' titulo & Sigillo eiusdem Sacræ Regiæ Mtis munitum & obsignatum vi nullog3 cancellatg. Quo eadem Sacra Regia Mtās in vniuersum omnibus Palatinis Castellanis, Capitaneis, Proconsulibus, Consulibus, Aduocatis, Scabinis & alijs quibuscunq3 cum potestate Magistratus, tam in Castris, quam & Oppidis Villisq3 in Regno constitutis hæreticos coercendi, et si qui verò temere non desciśent, iuxta eiusdem Mandati præscriptum puniendos mandare dignatur. Cuius quidem Mandati series de verbo ad verbum sequitur et est talis. **Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ,**

Samogitiæ

Samogitiæ, &c. Dnus et Hæres. Vniuersis Palatinis, Castellanis, Capitaneis Proconsulibus, Consulibus Aduocatis, Scabinis et quibuscunq3 cum potentia Magistratus, tam in Castris quam in Oppidis & Villis, vbiq3 per Regnum mum constitutis Sync & Fidelj dilectis Gratiam mram Regiam. Syncere & fidlj dilecti Ex plerisq3 tum veteribus tum recentibus exemplis externis, nunc quoq3 iam quoq3 ex domestica hac experientia nostra aperte cognoscimus, consensu quidem et concordia Religioms firmari et stabiliri Rempub. eandem aut commutan' et parturban' pro cuiusq3 arbitrio religionibus, si qua vlla re alia dissipari maxime & euerti, quod quidem cum omnes omnium nationum, quantumuis barbaræ inanes ac falsæ religiones confirmare videntur, tum mra potissimum Christiana verum esse ostendit, quæ vt sola vera Religio est, ita vbi in Catholicæ Ecclesiæ consensu yisdem studijs et Cæremonijs culta fuerit ibi præsentem propè ac propitium Deum esse, et contra vbi studijs ac ritibus diuersis contaminata fuerit, ibi maximè facit alienum & auersum, cuius sanè vtriusq3 rei mra & maiorum nrorum memoria facilè exempla suppeditare potest. Etenim donec patrum mrum memoria idem de religione Christiana esset nostrorum hominum sensus & consensus Vidimus quanta est seueritas in legibus, & authoritas in Magistratibus, & pudor ac obedientia dominaretur in priuatis, tum verò etiam quanta omnium rerum prosperitas, omnia illorum & facta & consilia diuinitus consequeretur. Sic quidem, vt et vniuersus hic Imperij mri Orbis, quam longè & latè patet, & vniuersus hic splendor opum, quem per Dei gratiam his ferè adhuc temporibus in Regno mro intuemur, sola propèmodum Religioms Christianæ consensione, & ab imitio partus, & per Sexcentos annos ad nostra vsq3 tempora esse conseruatus videatur. Cum tm ante paucos hos annos, vbi ab eius Religioms Concordia, obliti munenis officijq3 mri dissidere capimus, et leges elanguerint, & Magistratus dignitatem prope omne amiserit, & pudor ac obedientia planè interierit. Quas res & priuatim quidem Confusio, et publicè tanta omnium rerum perturbatio est consequuta, vt interdum vix vllis nostris consilijs posse videatur superari. Quod quidem ira atq3 indignatione iustissima immortalis ipsius Dei non dubitamus euenisse. Cum enim hactenus impunita extiterit in Regno mro hominum quorundam, aperta in Dei Maiestatem & Catholica Religione petulantia, qui, nescimus ex quibus latebris, prodeuntes, non solum Religionis mræ mysteria, Sacramenta, Sacraq3 omnia perstringere, sed etiam ipsius Dei filio palam conuitium facere non verentur, et quæ ab hominum atq3 adeo Angelorum intelligentia remota sunt, ea sub sensus ipsos suos subjcere conantur. Idarco in his quoq3 politicis rebus, merito mra quidem sententia Deus confundit consilia mra, vt interdum ne satis quidem ipsa explicari posse videantur, Quamobrem de constanti atq3 consentienti totius Consilij mri Sententia, quod nobis in hoc Parcouiensi Conuentu Generali adfuit, ita Statuimus & præsentibus lris mris edicimus ac seuerè mandamus, vt omnes externi homines, qui ex alijs regionibus, propter supradictam Religioms Causam extorres huc confluxerunt, et qui à Catholica Religione auersa noua dogmata nostris hominibus extradere, eaq3 siue priuatim siue publicè, tam scripto, quam viua voce profiteri audeant, continuo, ex omnibus ditionibus nostris ita emigrent, vt ne quis prorsus eorum ad Calendas Octobris intra fines mros remaneat. Quos nos iam quidem hoc eiusmodi Decreto mro proscribimus, et ex omnibus ditionibus mris exterminamus, proscriptosq3 & exterminatos esse haberi volumus, denunciantes singulis eum, quod, quisquis eiusmodi post tempus designatum, intra fines mros versari ausus fuerit, is vbiq3 per Officium Præfectorum et Capitaneorum

nostrorum capi, vinciri, ac vti facinorosus & Seditiosus in Repub. plecti ac puniri & propterea à priuatis etiam hominibus, si quid forte sibi eiusmodi euenerit, eius rei culpam omnem non in alium quam in seipsum conferre debebit, neq3 enim sanè amplius ferre possumus, vt propter prauorum quorundam exulum & abiectorum hominum li centiam ac temeritatem, diutius hac irati atq3 infesti Dei iudicia sustinere omnes in vniuersum necesse habeamus. Ita si quis Præfectorum nostrorum in exequendo hoc Decreto nro siue remissior siue negligentior fuerit, in eum nos quidem vti edictis & Mandatis nris Comitialibus contrauenientem animaduersuri sumus. Interea aut Subditis nris ac præsertim inferioris conditionis hominibus mandamus, ne nouis isthis et peregrinis doctrinis vllis in aliud Euangelium, quam quod ab initio in hoc Regno illatum nobisq3 per manus traditum fuit, abduci se patiantur, Sed vti subiectionem nram, verbo et alys Ciuilibus argumentis libenter profitentur, ita quoq3 religionē ac pietatem nram, quam nos à maioribus nostris constanter retinemus studeant imitari, præcipuè vero caueant, vt se ab omni pestifera ipsius et recens exortæ secte societate & contagione puros conseruent, quæ nimis altum sapiendo os in cælum posuit, deq3 Dei immortalis natura, mortali ingenio prorsus abscondita ea in vulgus iactare nō erubescit. Quæ sunt non solum arrogantiæ non ferendæ, sed etiam curiosæ cuiusdam impietatis plenissima, alioquin nisi mandato eiusmodi nostro obtemperauerint, daturi sumus ad Mgratus nostros multo seueriora mandata, quibus animos ipsorum in officio omnino contineant, nihilq3 eis permittant, quod à nostris Catholicæq3 Ecclesiæ moribus, qqomodo alienum, ac domesticæ alicuius et Ciuilis seditionis seminarium esse possit. Quarum omnium rerum ne quis sit qui ignorantiam possit ptendere, mandamus omnibus ab initio nominatis, vt hoc edictum nrum vbiq3 publicari, ac Præconis voce de more promulgari faciant, pro gratia nra. Datum in Commentione gnali Parcovien' die sexta Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto Regni nri Trigesimo quinto. Ad mandatum Sacræ Regiæ Mtis proprium.

Petrus Vrbanski Iudex LOCVS
Castrensis Petricovien. SIGILLI

Ten Edykt albo Decret Parcowski przeciwko Haretykom po wszytkiey Koronie po Polsku, po wszytkich Grodach Koronnych byl wniesiony y publikowany tali tenore iako tu w Grodzie Kaliskim ingrossowany y publikowany iest, choc się w niktorych Grodach czas Oblaty odmienił, ale Contextus Polski wszędzie nayduie się rednaki.

Edyktu albo Decretu Parcowskiego po Polsku pisanego taki Context iest.

In Actis Castren sib. Calisien' frā secunda post festu S. Matthei Apli proxma, An° 1564

Actum in Iudicijs Castren, Calisien' Causarum Officij feria secunda post festum Sancti Matthæi Apostoli proxima Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto, Calissij celebratis.

Veniens personaliter ad Iudicium hodiernum Castren' Calisien' Causarum

ſarum Officij Nblis Stanislaus de Czachory Minis Terris Caliſſien, in vim relationis ſuæ publicè & expreſſum recognouit. Qvia feria ſecunda poſt feſtum Sancti Bartholomæi Apli proximè præterita in foro publico Ciuitatis Caliſſien' exclamauit & publicauit lras Sacræ Regiæ Mtis per Nblem Stanislaum Moiski Cubicularium ſuæ Mtis Regiæ ad Offm præſens Caſtren' Caliſſien' die ſupraſcripts allatas & prædicto Offo extradit' tenor, talis Sigismundus Augustus Dei grā Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Russiæ, Prussiæ Mazouiæ Samogitiæ &c. Dnus & hæres Magco Ianuſio à Koſcielecz Palatino Siradien', Maioris Poloniæ generali Nakleńq; Capneo Sync' Nobis dilecto, in absentia eius Burgrabio Arcis Caliſſien'. Magce Sync' Nobis dilecte. Mittimus ad Sync' tuam lras Vnrles ex Sententia totius Conuentus Parcouien, in negotio Religionis decretas. Qvas vt Sync' tua ſine quauis cunctoe publicari & ad executionem iux' content' ipſarum deduci curet volumus atq; mandamus, pro gratia nra & officio ſuo. Datum in Conuentione Parcouien' Regni gnali, ſeptima die Menſis Auguſti Anno Dni Milleſimo, Qvingenteſimo, Sexageſimo Quarto Regnorum Trigeſimo quinto. Ad mandatum Sacræ Regiæ Mtis proprium. Cuius quidem mandati ſeu Decreti ea eſt, quæ ſequitur de verbo ad verbum ſeries.

Zygmunt Avguſt z Bozey łaſki Krol Polſki wielkie Kſiąże Litewſkie Ruſkie, Pruſkie, Mazowieckie Zmudzkie &c. Pan y Dziedzic. Wſzytkim Woiewodom, Kaſtellanom, Staroſtom, Burmiſtrzom, Raycom, Woytom Ławnikom y wſzem w obecz Vrzednikom tak po Zamkach, iako po Miaſteczkach y Wſiach, kędyſzkolwiek w Koronie y w Panſtwach naſzych, Vprzeymie, y wiernie miłym łaſke naſze Krolewſka. Vprzeymie wiernie mili. Z wiela poſtronnych tak dawnych iako y świeżych Hiſtoryi, a nakoniec z własnego doświadczenia naſzego, na oko to widziemy Iż Wiara wſzelaka, albo iako to zowiemy Religia, gdzie wſzyſcy na miey zgodnie przeſtawac beda, tedy ſtanowi y zachowywa one Panſtwa w ſwey mierze, A gaſie gdzieby też mimo nie każdemu nowa Wiare wnoſic w Rzpta, albo ſię iey chwytac wolno było, tedy ta rzecz ieſli ktora inſza, burzy y miſzy namocnieyſze Panſtwa, co ieſli każda a nakoniec y Poganſka Religia ſprawic może, daleko wiecey naſza Chrześciańſka, ktora iako ſama prawdziwa Religia ieſt, tak też gdzie zednako dzierżana, a zgodnie w iednoſci Koſcioła Chrześciańſkiego powſzechnego wyznawana bedzie, iawne błogoſławienſtwo Panſkie za ſobą ciągnie, gdzie rozne a niezgodnie iawne przeklęctwo, iako ſię to z pamięci tak naſzey iako przodkow naſzych iaſnie pokazac może, iż poki za Przodkow naſzych o Wierze iednoſtayne rozumienie w ludziach było, poty też na prawo na Vrzad, na wſtyd przyrodzony, wielka miedzy ludźmi bacznoſc była. A zatym ſprawy ich wſzytkie poſpolite, y oſſobliwe, widomym prawie ſczęſciem od Pana Boga y znaczna ſława v poſtronnych ludzi ozdobione były, tak iż ten wſzytek tak ſzeroki okrąg, y ta wſzytka tak świetna ozdoba Panſtw naſzych, ktora na ten czas za łaſką Boża do rąk naſzych przyſła możemy rzecz, że przez ſame Chrześciańſka Wiare zgodna, y z przodku nabyta, y przez Szeſc Set lath

aż do tych czasow dochowana była; gdzie zaśie przez te kilka lath, gdyśmy bo-
iźni przeciw Panu Bogu, y powinnowactwa swego przeciwiemu zapomnieli, po
mieszawszy śie roznemi Wiarami, Vyrzy kto śie iedno przypatrzyc chce, iako
y prawa stępiały y Vrzad powage swa stracił, y wstyd przyrodzony a posłu-
stwo wygasło, Zaczym y my w mesprawie, y Rzpta w takim odmecie y zamie-
szaniu została, iż śie onej czasem y na dobrą radę zdobyc, a czestokroc co
śie wiec dobrze naradzi, to ku skutkowi swemu trudno przywiesc mamy, co bes
pochyby za sprawiedliwym gniewem y karaniem Boskim na nas przyszło, abo
wiem iż śie cierpiało do tych miast ludziom lekkim iawne przeciw Maiestatowi
Boskiemu y Kosciołowi Chrześciańskiemu Powszechnemu bluźnierstwo, ktore
niewiedzieć skąd śie wziawszy, nietylko niżniesze sprawy Boskie a taiemnice
y świątosci Wiary naszey szacować, ale y samemu synowi Bozemu iawnie vrągać
śmieią, a co od ludzkiego y Angelskiego rozumu zakryto, wtym gamy śty swe-
mi śmerać śie waża przeto znać P. Bog y wtych potocznych, y ku Rzptey nale-
żących sprawach pomieszał zamysły nasze, iż rzatko co ku skutecznemu y Rz-
ptey dobremu koncu przywiesc możemy. A tak za zgodna rada Senatorow
wszytkich naszych, ktorzy tu przy nas na tym walnym Parcewskim Seymie
byli Decretem naszym Seymowym to nayduiemy y srodze rozkazuiemy Aby
wszyscy Cudzoziemcy, ktorzy dla Religiey z mszych Krolestw albo Panstw
tu do nas zbiegli, a ktorzy śie od powszechnej Chrześciańskiey Wiary odłączy-
wszy, nowa iakąkolwiek naukę około Wiary tak w osobności iako y w zbo-
rzech, y tak słowy iako pismem podawaią, ci wszyscy aby nadalej po Swietym
Michale dniu trzeciego ze wszech Panstw naszych wyciągneli, ktore my iuż tym
Decretem naszym precz z Ziem naszych wywołuiemy, y wywołanemi bydź ska-
zuiemy, opowiedaiąc to każdemu z nich, iż gdzieby tu ktory potym czasie wi
dzian albo należon był, tedy wszędzie przez Vrzad nas Starości bran, sadzan
y iako inny złocyńca karan bydź ma. A nad to ieśliby go y od kogo mszego
mż od Vrzędu naszego co takiego potkało, tedy nikogo iedno sam siebie, winować
niema. Bo iuż koniecznie tego daley cierpiec niemożemy. Aby przez wszeteczność
tych zbiegłych lekkich ludzi, Pan Bog nas wszytkich y Koronę naszę, ktorey
nas strożem zostawił, dłużey karac miał, czego ieśliby my wiec Starostowie wedle
tego Decretu naszego niedoyrzeli folguiąc wtym komu, albo zgoła vrzędow swych
niepilnuiąc, tedy My przeciwko takim iako przeciwko tym Vrzędnikom, ktorzy
Vrzędu swego vchwały Seymowey exequować niechcą postąpiemy y karać ie bę-
dziemy. A zatym tez poddanym naszym zwłaszcza mszego Stanu ludziom
rozkazuiemy, aby śie nowym a Cudzoziemskim naukom zadnym, na mszą za-
dną Ewangelią nad tę, ktora z przodku do Krolestwa tego wmieszona y nam
przez rece podana iest, vwodzić niedopuszczali, ale iako poddanosc naszę, słowem
y inszemi znaki w Rzptey wyznawaią, tak tez aby Religiey a Wiary naszey
ktorą od Przodkow wziawszy statecznie trzymamy, naśladowali, a zwłaszcza
żeby śie strzegli, żeby przyimowtem tey nowey a iadowitey Sekty zarazac śie
nie dali, ktora Sekta chardząc o sobie rozumieiąc bespiecznie vsta swe w nie-
bo podnosta, a o wiecznym niezmiernym y niezrozumianym Bostwie tego

pospolicie

pospolitemu człowieku podawac się mewstyda, Co y nadętosc wielką w sobie za-
myka y kacerstwo. Wczym gdzieby się wiec tym Mandatem naszym hamowac
miechcieli, tedy my surowsze potym Mandaty do Vrzędnikow naszych dac rozkaże-
my, aby kazdego takiego powściągneli, a niczego przed się brac niedopuszczali, coby
przeciwko naszemu y powszechnego Kościoła Chrześciańskiego zwyczaiowi było,
a zamieszanie iakie pospolite vczynić mogło. A gdyby wiec kto niewiadomością
tych rzeczy wychodzić potym miechciał, rozkazuiem wszytkim na przodku mano-
wanym, aby ten Decret nasz wszędzie publicowac, y Woznym wedla zwyczaiu ob-
wołac kazali, pod łaską naszą. Dan na Seymie Walnym Parczewskim dnia Sio-
dmego Sierpnia Roku Panskiego. Tysiąc, Pięcsetnego Szescdziesiątego, Czwartego
Panowania naszego Trzydziestego Piątego. Na własne rozkazanie IE° K. Mci

Andreas Liśiecki Insligator
Regni & Iudex Surroga-
tus Castrensis Calisiensis.

LOCVS SIGIL LI

Ex Actis Castren. Calissien. extractum.

Odmiana Edyktu albo Decretu Parczewskiego.

Actum in Castro Calissiensi feria secunda post festum Sancti Martini Pontificis proxima Anno Domini Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Quarto.

In Actis Castrens. Calisien. fra secunda post fest. S. Martini Pont. pxa An° 1564

Przyszedszy obliczme do Vrzędu y do Ksiąg mieyszych Grodzkich Kaliskich Slachetny Zygmunt z Czachor Wozny Ziemski Kaliski dobrowolnie wyznał Iż dzisieyszego dnia na Rynku Kaliskim przy bytności wielu ludzi obwołał list IE° Krolewskiey Má przez Slachetnego Iana Słuszkowskiego Iedrzeia Ciemińskiego, Bremiasa Pomatowskiego, y Krysztofa Trzebinskiego dotegoż Vrzędu przy-
mieszony, ktory List IE° Krolewskiey Má od słowa do słowa to w sobie ma.

Zygmunt August z łaski Bozey Krol Polski wielkie Książe Litew-
skie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudzkie, &c. Pan y Dziedzic.

Wszytkim Woiewodom, Kasztellanom, Starostom, Burmistrzom, Raycom, Woytom, Ławnikom, y wszem w obec Vrzędnikom tak po Zamczech iako y po miasteczkach, y Wsiach, kedyszkolwiek w Woiewodztwach Poznanskim Kaliskim Sieradzkim, y w Kuiawach vprzeymie y wiernie mitym łaskę naszę Krolewską. Vprzeymie wiernie mili. Oznaymuiemy wam, że przyiechali do Nas Vrodzony Raphał z Leszna Radzyiowski Starosta, y Iakub Ostroróg, z prosbą od Wielmoznych Łukasza Grabie z Gorki Kaliskiego, Iana z Krotoszyna Wrocławskiego Woiewod, y Rycerstwa Woiewodztw Poznanskiego Kaliskiego Sieradzkiego, y z Kuiaw, z tym Iż tam wtych Kraiach y Woiewodztwach, y indzie przyczyna Mandatu albo Edyktu od Nas w Parczewie wydanego przeciwko tym ludziom, ktorzyby z Cudzych Ziem, wygnani bedąc, tu w Panstwach naszych Wiare przeciwną pismu Swietemu y pospolitemu Kościoła powszechnego Chrześciańskiego powszechnego o Troycey swietey rozsiewali a mnozyli, mogliby snąc y niezgody, a rosterki inter Priuatos wszczynać się szkodliwe, y Vrząd tezby Starostw naszych, snąc ambicyą to ro-

zumiechy musiał, na kogoby sie Edykt albo Mandat ten Parczewski ściągał. Przetu zdało sie nam tym to mniejszym pisaniem iawnie to obiaśnić. Iż my wyżej mianowanego Edyktu w Parczewie nieprzeciw inszym samesmy wydać rozkazali, a wydali, iedno przeciwko tym samym Cudzoziemcom, a nie nim, ktorzy z Krajow obcych wygnani bedąc, tu sie do Państw naszych nowo wmowszy, nauki o Troycey swietey, pismu Swietemu, y Starodawnej Wierze Kościoła Chrześciańskiego powszechnego przeciwne, wszczynają, roznoszą, y uczą, miechcąc onych w Państwach naszych, ku wzgorszeniu ludu nam od Pana Boga powierzonego, cierpiec. Rozkazniemy abysćie zwierzchności Naszej, a z Urzędu swego exequtey nad insze mi czymc mesmieli, a nieczymieli, iedno nad wyżej mianowanemi Cudzoziemcy błędmi o Troycey Swietey uczącemi, ate Declaratia nasze, tak iako Edykt pierwszy, abysćie w Księgi Urzędow swych, w nisc a wpisac y Woznemu także obwołac rozkazali pod łaską naszą. Dan w Piotrkowie wtorego dnia Listopada, Roku Pańskiego Tysiącznego Pięcsetnego, Szescdziesiątego, Czwartego, Panowania naszego Trzydziestego piątego, Na własne Krola IEo Mći rozkazanie Valentinus Dabinski Regni Poloniæ Cancellarius. Ktory List na zadanie Slachcicow wyżej opisanych podla rozkazania IEo Krolewskiey Mći iest przez Woznego przerzeconego obwołan, y w Księgi miejskie Grodzkie Kaliskie wpisan.

A łacno to każdy może uznać, że odmiana ta Decretu albo Uniwersału Parczewskiego, na walnym Sejmie Parcowskim (na ktorym de principalissimis fundamentis Reipubcæ Religione uczt & Libertate była Controwersia) przeciwko Hæretykom uchwalonego, na prywatną postulatyą osob kilku wnej mianowanych przeciwko powszechnemu wszystkiego Sejmu zezwoleniu niewiem iako stanęła. A co wiersza że Edykt ten, iako rem omnium Regni Ordinum consensu approbatam sam Krol nieboszczyk Zygmunt August reką swą podpisał. A odmiane te albo Declaratyą, na reformatyą zwyss mianowanego Uniwersału uczynioną sam tylko Kanclerz Koronny Debinski. Ktory to przyznawa, że ten List na zadanie tylko kilku Slachcicow wyżej opisanych do Xiąg Grodzkich Kaliskich wpisany iest. Zaczym. Quod fuit publico & uniwersali consensu laudatum, ieśliby to mogł, kto inszy priuata authoritate zmieść expediendum mihi non assumo.

Wiec y ztąd sie to pokazuie, że przeciw według tegoss Edyktu na walnym Sejmie Parcowskim uchwalonego, insze podobne Uniwersały Krol August nie po tey prywatnej odmianie wydawał. Iako był ieden do miasta Sedomierza tenoris talis.

Uniuersał do Sendomierza in Causa Religionis iuxta Edictum Parcouiense.

In Actis Castrensib: Sendomirien' fra tertia post Dnicam Ramispalm: Anno Dñi 1569

Oblatæ sunt Iræ papireæ Mandati, coram Officio & Actis prntibus sub titulo & Sigillo Sacræ Regiæ Mtis ac subscriptione manus propriæ Rndi Francisci Krasinski Regni Poloniæ Vicecancellarij per Vnblem Ioannem Młodzieiowski, Canonicum Plebanum & Offalem Sendomirien' petijt easdem Actis præsentibus inscribi & actitari mandari per Offm prns. Quibus Offm visis in toto saluis ullaq; suspitione carent,

cum ea

cum ea qua decuit reuerentia suscepit & Actis prntibus inseri, & acticari admisit sub tenore earum qui erat talis.

Sigismundus Augustus Dei grã Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Ruſsiæ Prussiæ, Mazouiæ, Samogitiæq; &c. Dñs et hæres.

Famatis Proconsuli & Consulibus Aduocatis & Scabinis Ciuitatis nrã Sando mirien' fidelibus dilect, Gram nram Regiam Fidel, dilect, Perlatum est ad nos inter alia dissolutionis vitæ delicta quæ Ciuitatem istam nram Sandomirien'sem oppressérunt, versari etiam in ea audacissimorum hominum effrenem & proiecta in contemnendis Sacris religionibus licentiam, vt cuius quodlibet sentire eidem etiam palam ad populum profiteri, et huic eidem instituto consimilem vitam agere liceat non Ecclesiæ non Parocho suo, non demiq; vllo iussu suo, Magistratui parere sed ferri præcipites in facinus quodcunq; conceperint. Sunt autem inter alios veluti Duces & Antesignani quidam Matthias Apothecarius & Thomas armorum opifex vterq; peregrinus. Qui non iam Religionem aliquam sed Atheismum & impietatem plusquam Ethnicam publica professione ipsi sustinent, & alios in idem impellere conantur, & quacunq; ratione possunt, vt in religione ita & in moribus deprauant Hi pluries à Parocho & Mgratu moniti, Censuras etiam ex ltimo Iudicij processu icti non solum à tam nefario ausu professionis suæ impiæ non recesserunt, sed insolentiores adhuc effecti maiori & acriori conatu per blasphemias illas suas disseminant Censuris ipsis Ecclesiasticis, et omni Iurisdictioe Ecclesiastica prorsus contempta. Id autem cum nemo alter ex illo municipio honestionis conditionis et lautioris fortunæ tentari audeat. Hi peregrini non ita pridem in Ciuitatem istam nescitur vnde elapsi omnia sibi arrogare, et quidvis etiam in communem perniciem omnium non moliri verentur. Ea si vos quibus iura Ciuitatis et gubernationis eius mandata est, sustinetis aut dissimulatis id quod nobis vehementer displiceret, Certè nos Deum ipsum ac eius iustam offensionem veriti sustinere non possumus, ac ne volumus quidem, ob id Fidel, Vris serio mandamus, vt posteaq; de his ac alijs etiam si qui sint tam protinus etiam vt refertur nobis ltimo Iudo tantorum criminum conuictis hominibus, à Parocho vel alijs Officialibus Ecclesiasticis moniti fuerit, processusq; hmoi iam contra eos extensos esse animaduerteritis, mox absq; vlla mora ipsos exequtioni debitæ, iux' iura et consuetudines publicas mandetis, & ipsos blasphemos inter hos ne sustineatis ob aliorum contaminationem, & scandala, quibus vtiq; remedium adhibere vrã interest, aliter pro gratia nostra, & grauj pœna de vobis, postea arbitrio nro exigen' facere non ausuri. Datum Lublinj in Comentiue generali Regni prima die Aprilis Anno Dni Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono. Regni nri Quadragesimo. Ad mandatum Sacræ Regiæ Mtis proprium. Franciscus Krasinski Regni Polonice Vicecancellarius.

Actum in Castro Sandomirien'si feria tertia post Dominicam Ramispalm proxima Anno Dominj Millesimo Quingentesimo Sexagesimo Nono

Samuel Kuczkowski Vice-Capitaneus Sandomirien'sis.

Ex Actis Ciuilibus Consul. Lublin: frā quarta post Fest. Purif: B. M. Virg: An° 1571

Actum Lublinij Feria quarta post festum Purificationis Beatæ Mariæ Virginis Anno Domini. Milleſimo, Qvingenteſimo, Septuageſimo, Primo.

Domini Conſules, Reſidentes, et antiqui Aduocatus, & Scabini, totaq3 Communitas Ciuilis et Anteurbana Ciuitatis Lublinenſis Attendendo Hæreſim Schiſmata innouationemq3 fidei inter nonnullos Ciues & incolas Ciuitatis huius Lublinenſis clandeſtinè exortam in lucem prodire in dieſq3 magis ac magis augeri et multos hac hæreſi & ſectione, innouationeq3 fidei infectos, ex alijs locis propulſos, huc Lublinum commeare, Ciuibusq3 Lublinenſibus huic malo obnoxijs adhærere, per eosq3 ſuſcipi, et in ædibus illorum foueri, propterea q3 hoc malum magis augmentum ſumit, dillatatur q3 et Creſcit, ita quod apud quoſdam Ciues præceptores ea infectione imbuti, ad docendum pueros loco Scholæ fouentur, in deſolationem loci Communis ſeu Scholæ ad audiendum pueros in hac Ciuitate antiquitus Conſtitutæ fundataq3, et apud alios etiam Conuenticula clandeſtina et Conciones ſuſpectæ in leuipendium Eccleſiarum Vniuerſalium, ſeu Domorum Dei ad peragendam laudem Diuinam fundatarum deputatarumq3 & Miniſtrorū Verbi Dei Ordinariorum, in contemptum peraguntur. Vnde timendum eſt, ne ex ea hæreſi & ſectionibus, diuiſionibusq3 fidei, et Cultus Dei negligentia, vltio Diuina et interitus in hanc Ciuitatem ſuperueniant, & ſubſequantur, quum Regnum in ſeipſo diuiſum deſolabitur. Vnanimi itaq3 Conſenſu ſuo, & concordi voto laudauerunt, et Conſtituerunt, perpetuè tenendo. Ne aliquis Ciuium & Suburbanorum aliorumq3 quorumuis hominum ſub hac Iuriſdictione Ciuili Lublinen' degentium, Cuiuſcunq3 Status, Conditionis, et præeminentiæ exiſtat in domo ſua, Clandeſtina Conuenticula, et Conciones Eccleſiæ Dei Catholicæ Vniuerſali Romanæ contrarias per quoſuis Miniſtros, qui id muneris, ſuapte voluntate, ſine quauis ordinaria authoritate præſumptuoſe ſibi vſurpant ſi ex ci admittat, & ad ea auſcultanda Conuenire, aut etiam aliquos homines aduenas ſeu nouitios hæreſi infectos, vt multi huc commigrari dicuntur, in domum ſuam ſuſcipere ne audeat. Similiter etiam Baccalaureos ſeu Padagogos fouere, ſub pœna viginti marcarum pecuniæ pro inſtauratione Ciuitatis huius irrogandæ. Quam pœnam vnuſquiſq3 huius Laudi & Conſtitutionis Communis tranſgreſſor toties reponere, et ſoluere irremiſſibiliter tenebitur, quotieſcunq3 hoc commune Laudum et Conſtitutionem tranſgreſſus, et in hoc convictus fuerit, quod ſi ab eo malo poſita vna vel altera pœna noluerit, vel ſi in hoc ad aliquos magnates pro ſuffragio, et auxilio defenſioneq3, et eo Dominos Conſules, et totam Communitatem in odium, & Rempub. Ciuitatis huius in aliquot damnum & litis expenſas, ac ſumptum, deduxerit, tum huiuſmodi obſtinato & temerario turbatore in vnitate facienti, omnis modus victus quærendi, in hac Ciuitate denegari et adimi, vel talis à Ciuitate proſcribi & alienari debet. Ne puſillo grege morbido, totum Ouile inficiatur. Sed nihilominus de Subſtantia 360: mis illius damna Reipubcæ per occaſionem eius illata, et omnes impenſæ, ac ſumptus reſarciri & recuperari debebunt. — —

Oblata

Oblata Mandati à Sigismundo Augusto ad Capitaneum Lublinensem missi.

In ijsdem Actis Cons: Lublinensib:

Illustris & Magnificus Dominus Ioannes Comes à Thenczyn Castellanus Woynicen' Capitaneus Lublinen' personaliter veniens ad Prætorium Conuocatis Dñis Consulibus, Aduocato, Scabinis, totaq3 Communitate tam Ciuili, quam Antevrbana exhibuit & reproduxit Mandatum Sacræ Regiæ Mtis saluum illæsum manuq3 propria Sacræ Regiæ Mttis subscriptum, Quod publicè mandauit legi ac publicari. Ac stricte satisfauiendo mandato S.R.M. præcipit, vt quicunq3 in Ciuitate hæreticus, Trideista, vel Arrianus inueniretur & eiusmodi hæresi tanquam morbo pestifero infectus sit, vt ad tempus assignatum per Magnificentiam suam, hoc est Dominicam Lætare. Quadragesimalem proxima futuram non audeat perseuerare', manere in Ciuitate Lublinen' Quandoquidem non est dignum, vt eiusmodi homines pestiferi, blasphemantes Deum trinum in personis, & vnum in essentia, inter homines in vnitate fidei Christiana congregatos, ac Communitate fidelium commaneant. Erat autē Mandati Sacræ Regiæ Mttis per suam Magnificentiam reuerenter reproducti tenor de verbo ad verbum talis.

Mandatum ad Capitaneū Lublinensem.

Sigismundus Augustus Dei grā Rex Poloniæ, magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ, Samogitiæq3. Dnus & hæres.

Ibidem sub eodem Actu Lublini

MAgnifico Ioanni à Thenczyn Castellano Woynicensi, Capitaneo nro Lublinensi. Syncere nobis dilecto, gratiam Nram Regiam. Magnificè Sync' Nobis dilecte. Cum in eam rem omni cogitatione, curaq3 incumbamus, vt quies & tranquillitas publica in Regno nro vbiq3 conseruetur, ne quoquo modo læsa & diminuta statum Reipubcæ perturbet & affligat; esse autem Trideistas & Arrianos sciamus, quorum sensus & error ita turbulentus sit, vt Sanctissimæ Trinitatis Diuinitatem blasphemare, leges et quietem publicam perturbare, Magistratus Ordinarios conuellere, politicam potestatem tollere non vereantur Hos accepimus in Ciuitatem nram Lublinen' commeare cepisse, in eaq3 Sedes suas figere velle. Cupere etiam doctrinam & Sectam suam pestiferam proseminare. Quam rem quia Reipubcæ noxiam intelligamus, timeamusq3 ne conniuendo hmoi erroribus, iustam in nos iram Dei pronocemus; Sync' T. Mandamus, vt visis præsentibus Mandati Nri literis, nullos Trideistas siue Arrianos, Deum in Trinitate Verum & Vnum blasphemantes, in Ciuitate mra Lublinensi, manere sinat, neq3 permittat. Vt Secta hmoi Sedes vllas figere, domos ædificare, Societatem aliquā siue Conuenticula in Ciuitate mra Lublinensi agere doctrinamq3 suam pestiferam proseminare possit. Indignos enim eos Ciuitatibus Nostris iudicamus Qui Deum Omnipotentem Trinum in personis, vnum in Deitate, habitationis mræ in hoc mundo authoritate blasphemant, ac temeritatis quodam & insolentiæ fastu calumniantur. Pro gratia Nra Sync' Tua secus non facturus. Datum Warssouiæ XVIII Mensis Ianuary Anno Domini

M. D. LXXI.

Sigismundus Augustus Rex

Ex Actis Officij Consul.
Lublinen. extradit.

TERTIA HÆRESIS TVRPITVDO.

In ſummo ipſius Hæreſis omnium peccatorum & ſcelerum complemento.

W ktorey ſie zamykaią

1 Wiara Katholicka w Koronie Polſkiey zdawna była iako Panna niepokalana

2 Trzy Przywileie od Chryſtuſa Pana Kościołowi powſzechnemu Rzymſkiemu nadane

3 Wiakiey powadze bywali v Rzptey, y v Krolow Polſkich naywyższi Biſkupi Rzymſcy

4 Opatrznoſć Boſka wielka w zatrzymaniu Wiary Katholickiey w czyſtoſci Panienſkiey, w Przywileiach Kościołowi Chryſtuſowemu nadanych, w vszanowaniu zwierzchnoſci Kościelney, w Aniołach Bożych, w Męczennikach, y w Wyznawcach ſwietych.

5 Za przyczyna Patronow Krolestwa Polſkiego, zwycieſtwo nad Oſmanem Czeſarzem Tureckim otrzymane.

Wiara Katolicka w Koronie Polſkiey zdawna była iako Panna niepokalana. I

Od przyięcia Wiary powſzechney Katholickiey od Mieszka Xcia Polſkiego w Roku 965 przez pułtoráma Sta lath Krolestwo Polſkie Oyczyzna naſza panienſtwo Wiary ſwietey Rzymſkiey Katholickiey nienaruſzone Chryſtuſowi Panu zawſzdy zachowała tak że ſłuſznie przez ten czas mogła za nazywac Virginem caſtam et inuiolatam virginem immaculatam

S. Cyprian. de Vnitate Ecclesiæ Catholicæ Fol: 151

Nunquam enim adulterabatur, quia semper fuit sponsa Christi incorrupta & pudica vnius cubilis sanctitatem casto pudore custodiens, pulchra & sine macula, sine ruga nunquam ab adulteris & scortatoribus fuit attentata, ÿ co o Naswietszey Pannie Kosciol powszechny piße. Speculum fuit sine macula & totius castitatis species, ac sola cunctas hæreses interimens, to mogł beßpiecznie o Krolestwie Polskim mowic Impollutus & purus illibatæ Virginitatis thesaurus, et castimoniæ inuiolabile ornamentum.

Ÿ była ztad wielka Krolestwa Polskiego slawa, poki Diabeł zbawiema wiecznego ludziom zasdrosciwy, niewzmiogł publico incendio zapaßy, oney Ewiey pickielney, onego prostibulum turpitudinis wßeteczney hæreziey, ktora w vmyßlach ludzkich zepsowanych przes długi czas in peccatis & erroribus, iako w Zagwi przechowywał, az do czasu podmiecie Zarazliwey sposobnego

Kwitneła na on czas w Koronie Polskiey czystosc Panienska, poki kwitneła czystosc wiary powßechney Katholickiey, bo ieszcze na ten czas niemiała wrot do do czystosci otwartych, ktore dopiero on niewstydliwy Apostata, ÿ bezeczny swiętokrayca Marcin Luter w Roku Tysiacznym, pietnastym dwudziestym wtorym otworzył, napisawßy wßeteczna o Zyciu Małzenskim ksiege w ktorey bez wstydu napisał. Necessarium omnino esse omnibus rei venereæ vsum, magis quam cibum & potum, ac somnum. Czym wßytkie Zakonniki ÿ Zakonnice ÿ wßytkie Zakony swawolne na niewstyd ÿ wßeteczenstwo rospasał ÿ wyuszdał vkazuiąc, omnes Monachos & Moniales, posthabitis votis necessario nuptÿs operam dare debere.

Anno 1562
Surius in Commentario rerum in orbe gestarū Fol: 121

Kwitneła na on czas ÿ w Stanach Krolewskich, ktore sie pospolicie w doczesnych delicyach kochaia, czystosc Panienska, kiedy kwitneła ÿ czystosc Wiary Katholickiey, ktora słodziła Kazimierzowi Krolewiczowi Polskiemu rozkoßy niebieskie, wieczey niżeli doczesne zkacł ÿ zdrowie wolał dac, aniżeli sie grzechem nieczystym pomazac

Skarga w Żywocie S. Kazimierza Fol: 1161

Kwitneła na on czas ÿ w Stanach Xiążęcych czystosc Panienska, poki kwitneła w nich czystosc Wiary Katholickiey, ktora w całosci zachowała ona swiatobliwa Pani Salomea Leßka białego Krakowskiego ÿ Sędomirskiego Xcia Corka małzonka Kolomana Krola Halickiego, Fundatorka Klasztoru Panienskiego w Krakowie v S. Andrzeia; tasz czystosc zachowana iest w Stanie Małzenskim takze Xiążęcym, od wstydliwego Boleslawa z Cunegunda Małzonka Wegierska Krolewna, z ktorey ciała.

Tenze w Żywocie S. Salomeiey Fol: 959

z wielkiey surowosci życia iey pot krwawy płynął ÿ za ktorey staraniem ÿ przyczyną, ody S. Stanisław cudami słynąc począł do iego Kanonizacyey przyiśćie, ona sama z Procopem Biskupem Krakowskim ÿ z mszemi Duchownemi, reka swoią kosci iego podnosiła ÿ łzami polewała.

Tenze w Żywocie S. Kunegundy Fol: 963

Stey tedy czystosci Panienskiey, wielka była Krolestwa Polskiego slawa poki wnim czystosc Wiary Katholickiey była w całosci zachowana. A słusznie, bo ÿ on Krasomowca Chrzescianski Lactantius Wiarę prawdziwą Katholicką Małzenstwu przyrownywa poczciwemu. Cultus (inquit) Deorum veri esse non possunt eodem modo, quo matrimonium dici non potest, vbi mulier vna multos viros habet, sed hæc aut meretrix aut adultera nominatur

Lactant: Institut: Lib: 4 Cap: 3

à qua

à qua enim pudor, Castitas, fides abest, virtute careat necesse est. Sic Religio Deorum impudica est & incesta, quia fide caret, dum multis seruit. *Tak właśnie Oyczyzna nasza Korona Polska niezostała przy onym poczciwym y nienaruszonym Pamiętstwie, sed fornicata et confusa est nimis, nie contentowała sie iedna Oyczysta starozytna Wiara, ale pośła iako wykiełzana do rozuych Kacerzow, pośła naprzod* **do Hussa** *Kościołowi powszechnemu niepostusznego. Potym pośła* **do Lutra wszetecznego**, *od tego pośła* **do Kalwina bluźniercc**. *od tego* **do Ariusza bałwochwalce**, *Naostatek pośła* **do Nestoriusza niezbożnego**. *A według nauki powszechney Katholickiey niemoże mieć w niebie Boga Oycem, kto niema na ziemi powszechnego Kościoła Rzymskiego y nieprzyznawa go za prawdziwą Matkę*

Jako tedy Wiara prawdziwa Katholicka est parens & omnium virtutum magistra, fundamentum salutis, pulchræ dilectionis & magnæ spei mater, virgo præstantissima & semen benedictum, columna & firmamentum veritatis, magnum pietatis Sacramentum *w Koronie naszey na początku była szczepiona praca y staraniem goracym przełożonych Duchownych, kwitneła świątobliwością Kśiązat y Monarchow naszych, krzewieła sie dostatkami Krolow Polskich, szerzeła sie bogobojnością ludu pospolitego, y czystością Pamięńską, y wiary Katholickiey szczerością kwitneła. Tak potym tychże Przełożonych niedbalstwem, zwierzchności Krolewskiey oziębłością ludu pospolitego dwornością niepostuszeństwem y zbrodniami iego wielkiemi, á haretycką zdradą została pomiżona. Bo Szatan przeklęty będąc* omnium peccatorum & scelerum dominus & hæres, *y widząc ze żaden grzech sam poiedynkiem niechodzi, ale ich za sobą zawzdy wielką zgrają prowadzi, ktory gdy mu iest pokuta oczyszczony, ciężarem swym człowieka do drugiego grzechu przyciąga, y iako kamień zgory zepchniony sam swym pędem bieży y niezostawa sie, aż na dnie samym; tak zbrodzień każdy gdy grzeszyć poczyna złość złością przyciąga, y tak ciężarem złości, aż na samym dnie pogrążony; á zatym na dno przyszedszy w chańbie y w żelżywości zostawa* Abyssus abyssum inuocat. Et impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit, sed sequitur eum ignominia & opprobrium. Psalmo 41 Prouerbio. Cap: 18

Co iakimi w Koronie naszey Diabeł odprawował szrzodkami krotko sie przypomni. Skąd każdy na oko obaczy że sama Hæresis omnium peccatorum & scelerum est summum complementum. Nullum enim crimen illa est abominabilius, & si omnia congerantur crimina in vnum cumulum, cum vna hæresi collata, festuca sunt cum trabe comparata. Hosius Card: Epist: 206 ad Abraham Zbaski Fol: 368

Dobrze tedy szrzodki te, ktoremi Diabeł wprowadzał do Korony Hærezyią opisał on zacny Kaznodzieia Sokołowski Omnia peccata (inquit) errorum ac hæreseon causæ sunt, prima tamen ex omnibus tantæ labis extitit origo, amor sui ipsius, quem Græci philautiam vocant, ex quo inobedientia præsumptio, curiositas, maiorum contemptus, quæ errorum sunt semina, nasci Sokołouius in Orat: 1 pro Religione Catholica Fol: 350

solent, quem quidem amorem Ciuitatem Diaboli ædificare Dei autem subuertere testis est magnus Augustinus. Si quidem vitia ad hæreses & sectas animos hominum disponunt ac præparant hæc fomenta præbent. Itaq; iam olim voluntates improborum ad ea mala, quæ nunc consecuta sunt propendebant. Similes iam ante multos annos exaudiebantur, cum in Germania tum alias voces Extat liber Marsilij Patauini de potestate Papæ ad Ludouicum Cæsarem, qui hæc omnia longe ante Lutheri tempora, quæ nunc ab istis iactantur magna ex parte continet.

Była do tego y druga przyczyna niemniey ſſza Magna de ingenijs nostris præsumptio. *Iako ią opisuie Orzechowski* Ingeniorum æstu à recto tramite abrepti sunt nostrum quam plurimi, & in itinera deuia delati, multi ingenij præsidijs atq; doctrinæ fulti, ipsi patriæ, cuius & rem augere, et nomen ornare debebant, maxima detrimenta intulerant, conatiq; sunt, vt Polonia variata, sectis et opinionibus conuulsa, à Religione Catholica ad priscam rediret idololatriam, vnde exortum est genus nostrum. Quid enim quæso aliud sunt hæreticorum commenta, quam idola? quæ ne sequamur vetat Dei Lex. Hæc idola quoniam nostrates quidam non rationibus, (quæ enim ad errorem quadrabit vnquam ratio!) sed vi & armis tutantur, verendum est, ac maximoperè pertimescendum, ne fluctibus hisce hæreticorum referamur ad veterem illam Illyriorum Idololatriam, è quibus orti sumus.

Orichou: in Epist: ad Staniſl: Hosium Card: Concily Tridentini Præsidem, Varmien' Episcopum Fol: 708

A iż y sam Czart przeklety, sroga y straßna w postaci iey bałwoch bydz tłá rezyja, ktoreyby byli przodkowie nasi, w sczyrosci Wiary Chrystusowey y wyćwiczeni, do siebie mędy nieprzypuszczeli dla tego iako Sam Szatan cże stokroc splendore Angeli lucis ementito stroſnoſc swoię zakrywaiąc ludzi oſſukiwał tak y to straſſne dziwowisko Harezyja w maſſkarę Polityki sub velamine Rationis Status politici vbrane do Koromy wprowadzał.

Opisuiąc te nieſczesna Polityke Polſka tenże Sokołowski y przypomináiąc one Kśiewi Marſſiliusſa Padewczyka de potestate Papæ, przypomina y to. Że Extat (inquit) apud nos scriptum Ioannis Ostrorogii ad Cazimirum tertium Regem Poloniæ Anno Dni 1447 conscriptum. In quo omnis istius inobedientiæ & rapacitatis, ac reliquorum malorum iaciuntur semina.

Na co sie y samże Krol Zygmunt August w Decrecie Parczewskim takiemi słowy vskarza. Ex plerisq; tum veteribus tum recentibus exemplis externis, nunc autem ex domestica quoq; experientia nostra iam apertè cognoscimus consensu quidem et concordia Religionis firmari & stabiliri Rempublicam, eandem autem commutandam & perturbandam pro cuiusq; arbitrio Religionem, si qua vlla re alia dissipari maximè et euerti, quod quidem eum omnes omnium nationum quantumuis barbaræ, inanes ac falsæ religiones confirmare videntur, tum nostra potissimum Christiana verum esse ostendit, quæ vt sola vera Religio est, ita vbi in Catholicæ Ecclesiæ consensu iisdem studijs & cæremonijs culta fuerit, ibi præsentem propè ac propitium Deum esse, & contra vbi studijs ac ritibus diuersis contaminata fuerit, ibi maximè facit alienum & auersum, cuius sanè vtriusq; rei nostra & maiorum nostrorum memoria facilè exempla suppeditare potest. Etenim donec Patrum nostrorum memoria idem de Religione Christiana esset nostrorum hominum sensus & consensus. Vidimus quanta est seueritas in legibus & autoritas in Magistratibus &

Edictum Conuentus Parczouiensis contra Hæreticos

Actum in Cro Petricouien' frá 6 festi S. Bartholom. Apli Anno Domini 1564

pudor

pudor ac obedientia dominaretur in priuatis, tum verò etiam quanta omnium rerum prosperitas, omnia illorum & facta & consilia diuinitus consequeretur. Sic quidem vt et vniuersus hic Imperij nostri orbis, quam longè & latè patet, & vniuersus hic splendor opum, quem per Dei gratiam, his ferè adhuc temporibus in Regno nostro intuemur, sola propè modum Religionis Christianæ consensione, & ab initio partus & per sexcentos annos ad nostra vsq3 tempora esse conseruatus videatur. Cum tamen ante paucos hos annos, vbi ab eius Religionis concordia, obliti muneris officii nostri dissidere cæpimus, & leges elanguerint, et Magistratus dignitatem propè omnem amiserint, & pudor atq3 obedientia planè interierit. Quas res & priuatim quidem confusio, & publicè tanta omnium rerum perturbatio secuta est, vt interdum vix vllis nostris consiliis posse videatur superari. Quod quidem ira atq3 indignatione iustissima immortalis ipsius Dei non dubitamus euenisse &c.

Wten czas dopiro temu zabiegac chciał Krol Zygmunt August, kiedy sie iuz była swawola hæretycka samopas rozpuściła, y kiechy iuz Hæretycy ono niepokalane dziedzictwo Krolestwa Polskiego Oyczyzny naszey pocęli wszeteczne z hanbą y z vraganiem naszym nazywac Asilum Hæreticorum *ktora słusnieyby mogli byli nazywac illam* Ponuropolim improborum Ciuitatem *in quam olim* Philippus Rex Macedoniæ collegisse memoratur, sentinam maloru moribus deprauatis, Sicophantas, falsos testes, præuaricatores, sacrilegos transfugas & id genus alios perditissimos homines, *W ktorey mogłby był bespiecznie on Edict* Millesiorum promulgowac Nemo nostrum bonus esto, si fuerit ejiciatur. *Co z częstey odmiany Edyktow przeciwko Hæretykom wydawanych nieostrożnie ad importunas quorundam instantias z Krolewskiey Kancellaryey, suadente licentia humana, znac bywało. Czym sie y teras czassow naszych chlubieli y chlubią Hæretycy (albo iako sie sami tymi czasy nazywaią* Diuersi) *Dobrze to wiadomo y teraznieyszym wiekom iako za szczesliwego panowania Krola Augusta nie tylko na Dworze iego Krolewskim, ale y w Senacie wietsza połowica Diuersorum była, a przecie rząd pospolity florebat, bo zopolnie była obseruantia przeciwko Panu y Rptey, in toga & in armis palali, iedni drugich wolności, swobod, y dostoienstwa Duchownego y Swieckiego szczyrze ostrzegali. Zaczym tez non gravatim po zesciu S. pamieci Krola Augusta warunki rozmaite, gruntownie nietylko legibus publicis, ale y przysięgami Krolow Ich Mći S. pamieci, aż do teraznieyszego szczesliwie nam panuiaczego vtwierdzone są.*

Hosius Epist: 76 ad Sigis: Augustū Regem Fol: 225 Zwingerus in Theatro vitæ humanæ Fol: 1610

Bircouius in Academica z de Virtute acquirenda

In Contr: Dēti Trib: Lubl: frā 4 post fest: S. Petri in vinc: prox: Anno Dni 1627 cum Diuersis lati

Ale bespieczmey podobno może sie to mowic o Krolu Augustie co o Henryku Czwartym Krolu Francuskim za czasow naszych mowiono Minus à sectariis amatum esse vt Regem, quam vt Caluinistam. *Tak tu podobno przeciwnym sposobem bespieczmey mowic sie może* Maoris fuisse amatum Sigismundum Augustum à Sectarijs vt indulgentem hæresibus quam vt ipsum hæreticum. *Bo y on Canon wszeteczny przeciwko Maiestatowi iego nieobiecował mu nic dobrego tylko nieposłuszeństwo iawne a grozbę Zwierzchności iego Krolewskiey. Quod si Mtās tua hoc sacrosanctum &*

In Hist: prostratæ a Lud. 13 Sectarior. in Gall Rebellionis Gabr: Barth: Grimoundi Tolosar. Curiæ Senatoris Regij Cap: 1 Fol: 16

Ex præfatione Can: Stancari ad Mtatem Regiam in Chimæra Orichou: Fol: 26 in altera facie

necessarium Officium neglexerit. Nobiles tui qui & ipsi gladium gestant, authoritate Diuina tenentur & debent Sathanæ & eius Religioni valedicere, atq3 Christo & verbo eius se totos consecrare. Imo quilibet à Deo mandatum habet vt inuito etiam toto mundo in causa Religionis doctrinam filij Dei amplectatur *Iakoby mu zadawał sprosnỹ on Foruszỹt Mantuanski Stancar bezeznỹ, Ieśli Krolu nie vczynisz.* Suspensionem Iurisdictionis Ecclesiasticæ & Spiritualis *Ieśli niezmieśisz Constitucyey* O niedopuszczeniu złego do Prawa *tedy pewnie bedzieśz musiał* Quia nobiles tui qui & ipsi gladium gestant, *przỹ mussą cie do tego. Y własnie iakoby miecz Krolewski na ssyie ostrzeł Slacheckie, a Slacheckie Szable na głowę Krolewską. Czego własna istotę opi sał Orzechowski.* En (inquit) hic fugitiuus summum Ius Maiestatis atq3 Im perii tui, cum tibi subiecta Nobilitate communicat. En gladium nobis in manu dat, gladio ex altera parte respondentem tuo. En viam demonstrat nobis, qua obedientiam abijciamus, nec tibi repugnanti pereamus, cui sumus subiecti omni diuina & humana lege. *Ale znac ze niewiedział iako wygnaniec bezeznỹ z Ojczyzny swoiey prawa Koronnego, albo lubo wiedziec mogł prawo Boskie y prawo Zwierzchnosci Krolewskiey, przeze go vmiec niechciał Destructor Religionis Catholicæ & deprauator legum: bo iasne prawo było Iagiellowe o dziesięcinach, ktore gdyby był przeczytał, nauczył by sie był, w iakimby poszanowaniu miał był zachowac Zwierzchnosc Koscielna y Maiestat Krolewski. A Przywileiu tego taki iest context.* ⸬ Vladislaus Rex Polo niæ &c Ad perpetuam rei memoriam Etsi subditorum nostrorum Secularium commodis de benignitate Regia libenter intendimus: Iuraq3 & libertates ipsorũ contra detestandam malignorum prauitatem ditionis nostræ præsidio confouemus: multò magis tamen Regis pacifici, dominatoris vniuersorum exemplo (per quem Reges regnant & Principes dominantur) Ecclesiam suam Sanctam & personas Spirituales & Sæculares, sibi subiectas, in Iuribus, & libertatibus ac Statutis à sanctis Patribus æditis, conseruare & tueri conuenit, & ipsas ab omni impressi onum incursu præseruare. Noscat igitur tam præsens ætas, quam posteritas fu turorum. Quod quanquam Sacris Canonibus salubriter sancitum & lege hu mana vtiliter sit prouisum: quod quicunq3 Princeps seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis, miles, aut Vasallus, & generaliter quæuis alia persona Spiritualis aut Sæcu laris, cuiuscunq3 status, dignitatis, gradus, & conditionis existat, Decimas (quas sibi Deus in signum vniuersalis dominij pro alimento seruientium reddi censuit) nec non domos, tributa, castra, Villas, munitiones, possessiones & quæuis bona, ac alias res mobiles & immobiles, ad Ecclesias & pia opera, ac religiosa loca, personasque religiosas spectantes, ac etiam pauperum hominum, in ipsorum bonis degentium rapuerit, inuaserit, occupauerit, aut illicitè detinuerit, exactionauerit, tallias seu collectas imposuerit, seu iniustè impignorauerit, aut occasione pignoris aliquid extorserit, vel quouis quæsito colore grauauerit, vel rapi, inuadi, occupari detineri,

Orichou: in Chymeræ parte 1. Fol: 27 in al: tera facie

impignorari

impignorari, seu exactionari mandauerit, ordinauerit, seu ratum habuerit aut ra-
ptorem, inuasorem, occupatorem, & detentorem illicitum, cum re rapta, inuasa, occupa-
ta & detenta conseruauerit, seu in defensionem susceperit, aut in bonis eisdem, noto-
rium damnum, vel manifestam offensam intulerit: nisi omnia & singula rapta inuasa
occupata, seu pignorata restituerit, nec non de iniuriis, & damnis illatis ac manife-
sta offensa, condignam emendam & satisfactionem impenderit, cum ipsorum complici-
bus, panis et Censuris Eccliacis debent subiacere. Tamen, quia nonnullarum per-
sonarum Secularium Regni nostri adeo irrepsit, et inolevit iniquitas: quod panas
& Censuras in et contra tales, tam à Canone, quam ab homine promulgatas, in sen-
sum dati reprobum, vltra annum animo indurato, in contemptum Clauium sanctæ
matris Ecclesiæ animarum suarum periculum, Statutorumq3 prædictorum vilipen-
dium & scandalum Christifidelium plurimorum, sustinere non formidant, propter
quorum culpam diuinæ vltionis gladius sæpius perimit innocentes, vnde etiam
pullulant hæreses variaq3 insurgunt animarum pericula. Nos igitur Wladislaus
(qui intensis desiderijs Prædecessorum nostrorum exemplo, tanquam tutor & con-
seruator Iurium, libertatum, & Priuilegiorum in Ecclesia, personarumq3 sibi subie-
ctarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectamus) ad exe-
cutionem debitam Statutorum hmoi procedere cupientes (cum frustra condere-
tur leges, nisi executioni debitæ demandarentur, ex quo etiam quos timor Dei
& mucro Spiritualis à malo non reuocat pæna temporalis debet coercere) pra-
senti mro Regio Decreto, de consilio & vnanimi Prælatorum & Baronum no-
strorum voto, scientia, & assensu Volumus, decernimus, & firmissimè & irrefra-
gabiliter perpetuò obseruari pollicemur. Statuimusq3 & ordinamus per præsentes.
Vt dum aliquis indigena Regni nostri, cuiuscunq3 status & conditionis existat
propter raptum Decimarum, vel aliarum rerum Eccliacarum occupationem,
aut ratione excessuum quorumcunq3, siue etiam in Contumatiam, de non pare-
do iuri, & mandatis sanctæ Ecclesiæ, sententia excommunicationis iuste fuerit
innodatus, ipsamq3 vltra annum legalem pertinaciter sustinuerit, nec curauerit
ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, & pro excessu debitam emendam
exhibere, Extunc anno huiusmodi elapso, omnia bona eiusdem excommunicati
mobilia & immobilia, quæ tunc possideret, debent recipi, per locorum Capitane-
os quibus subiacent, & apprehendendi tenenda & possidenda tam diu per Capi-
taneos hmoi, quousq3 per eosdem excommunicatos vel Capitaneos memoratos
de hmoi bonis, damna vel valor rei, ipsis læsis vel iniuriam passis plenarie exolua-
tur. Quibus solutis, bona prælibata præfatis excommunicatis, non nisi absolu-
tis Decernimus viceuersa restituenda per Capneos prænotatos. Mandamus
igitur omnibus & singulis Regni nri Capneis & vices gerentibus eorundem, qua-
tenus ad compescendam talium excommunicatorum pertinatiam duritiam &
temeritatem, præmissa nostra saluberrima Decreta executioni debitæ debeant
demandari perpetuò et in æuum, toties quoties per Prælatos aliasq3 personas
tam Ecclesiasticas quam Sæculares super hoc fuerint requisiti & moniti.

Quod si præfati Capitanei Tenutarijq3 nostri, aut loca tenentes eorundem pro tempore existentes, in executione præmissorum tardi fuerint vel negligentes extunc ipsos omnes pro hmõi negligentia per loci Ordinarios, iaculo anathematis indulgemus feriendos. Harum quibus Sigillum nrum est appensum testimonio lrarum. Actum Cracouiæ, Sabbato proximo ante festum Purificationis Mariæ Virginis Anno Domini 1433.

A mogłoś bydz w Statucie Koronnym iaśmieyśse prawo o Iurisdictiey Duchownych nad to, ktore y sam Trzeci Kazimierz Syn Iagełłow we dwadzieścia y piec lath, w Statuciech Koronnych, contra sustinentes vltra annum pertinaciter excommunicationum sententias ponowił. A to [o niedopuszczaniu kłetego do prawa] we Sto dwadzieścia y dziewiec lath dopiero Zygmunt August vczynił. Ale mędziu, bo taka iest natura hæresis, ktora gdy iako Zmiia vkasi, sensus hebetat, ignauiam infert, menti obliuionem Dei inducit et tenebras iudicio offundit. Hæresis nietylko sama slepa iest, ale y tych ktorych zaraza, slepemi y nieuidomemi czyni. Iakoś nieomylnie slepemi tych Postow Ziemskich na ten czas poczynieła, ktorym Statutu wyzey pomienionego in volumine legum widziec niedopuscieła: Co bes pochyby slepe one Stankarowe Canony contra Mtatem diuinam & humanam w Postach onych sprawowały. Bo azaś nieuiek szy to był abusus negare że [iasnych otym Statutow niebyło] gdzie Statut iaśnieyszy był niz słonce. Co przy inszych w Rzeczey Katholickiey Krolewskich oziembłościach, á mianowicie w Edyktach przeciwko Hæretykom wydawanych, y znowu zas owoli nim często reuocowanych widziec sie dawało, iako to nasza dostatecznie opisała Historya, ktora in comparatione Iagellonis cum Sigismundo Augusto vltimo Iagiellonide opisał Warszewicki tymi słowy Mirum (inquit) dictu est, quam tum feruens, tum etiam firmus in Religione Catholica fuerat primus Iagello, & quam remissus, nec scio si interdum non & vacillans Iagellonides postremus. Iagiello Episcopatus fundauit, Iagellonides Episcopos facultate Iurisdicundi spoliauit; y inszych wielka zgaiz orzechow opisuie nasza historyia szeroko, z ktorych kazdy łacno pozna y osadzi, że Sola hæresis est summum omnium peccatorum & scelerum complementum.

Co opisuiac y tego sie przepominac nieodzi iako Trzy Przywileie od Chrystusa Pana Kościołowi Rzymskiemu nadane od tey hæreziey niezbożney podeptane sa y zniewazone.

Const: Sig: Augusti Anno 1562 Fol: 29

Const: idem Sig: Augusti, ann: vt supra

Varseuicius in Spec: Analogiæ & Metamorph: aliquot Magnatu incompa: Fol: 409

II.

Trzy wieczne Przywileie od Chrystusa Pana Kosciołowi Powszechnemu Rzymskiemu nadane.

Thomas Bosius Eugubinus de ruinis gentium & Regnoꝝ aduersus Impios polyticos Lib: 6 Cap: 3 Fol: 520

Niſz nieſczesny y przeklety ten kakol, infœlix lolium et initium huius maledicti seminis, w Polſcze zaczeta opiſac przyßzie hareczyą, pokazac potrzebą, iakie Przywileie Chryſtus dał wierze powßechney Katholickiey, ktora ieſt wſzyſtkim Rzymſkim Koſciele. A to dla tego. Quia Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia quoq; vna eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quo modo Solis multi radii, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum, & cum de fonte vno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit, ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt, quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur, ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuuos latius expandit, vnum tamen caput eſt & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Iako Apoſtoł mowi. Vnum corpus & vnus Spiritus, vna ſpes vocationis, vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus, vnum ouile & vnus paſtor. y druga przyczyna ta ieſt, że w niebie Boga Oycem miec niemoże, kto na Ziemi Koſciola Rzymſkiego powßechney matką miec niechce. Habere non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.

S. Cyprian: de Vnitate Eccleſiæ Catholicæ Fol: 150 in altera columna.

Idem, ibidem Fol: 151 in prima columna

A Koſciołа tego Rzymſkiego trzy czeſci ſie nayduią

Triumphans pars eſt in cælis quæ gloriæ æternæ radiis Sanctis ſuis in cælo inbilo, & ſacra pompa magnificenter applaudit & gratulatur

Militans in terra, quæ inter luctantes & pugnantes ſudore & ſanguine madens verſatur.

Patiens verò pars eſt vltima in purgatorio, quæ meret & dolet, ac pœnas purgatorii ingemiſcens contemplatur, & pro detentis in purgatorio ſupplicat. Bo te trzy czeſci Koſciołа powßechnego, według piſma S. Cypriana doſyć iaſnie ſą opiſane.

Edouardi Weſtoni Londinen: In Theatro Vitæ Ciuilis ſiue de moribus Reipub: Chriſtianæ Lib: 3 Cap: 17 Pars 5ª

Aliud (inquit) eſt ad veniam ſtare, aliud ad gloriam peruenire, aliud miſſum in carcerem non exire inde, donec ſoluat nouiſſimum quadrantem, aliud ſtatim fidei & virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne: aliud peccata omnia paſſione purgaſſe: aliud deniq; pendere in die Iudicii ad ſententiam Domini: aliud ſtatim à Domino coronari.

S. Cyprian: ad Antonianum de Cornelio et Nouatiano Epiſt: 52 Fol: 59.

Trzy tedy Przywileie dał Chryſtus Pan Wierze powßechney Katholickiey dla ktorych w Wierze y vſtawach Koſciołowi prawdziwemu należących błądzić między niemoże, lubo to przes Pawła S. opowiedział. Oportet hæreſes eſſe vt qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.

1 ad Corinth Cap: XI.

Pierwszy Przywiley Koſciola Chrystusowego

Mieczennik, z Ciała Panna niepokalana, że Diabła triumphuie Kaznodzieia albo Doktor Kościelny, ktory nauka y Sakramentami wydziera duszę ludzką z Tyranstwa Szatanskiego. Iako Apostoł przeciwko tym nieprzyacielom naukę

S. Paulus ad Ephes: Cap: 6 daie Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, quoniam non est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra Spiritualia nequitia in cælestibus. ...

Trzeci Przywiley Kościoła Chrystusowego.

Powszechnosc Wiary Katholickiey ztąd się pokazuie, że żadnego na Swiecie Narodu niemasz w Europie, w Afryce, w Indyach Wschodnich y Zachodnych, ktoryby Chrystusowi w Wierze Powszechney Katholickiey imienia swoiego poswięcic niemiał, y dla tego Kościoł Catholicam nazywamy, że po wszytkim

Psalmo 112 Swiecie rozszerzony iest A Solis ortu vsq3 ad occasum laudabile nomen Domini. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius. Oczym

Actor: 2 & w Actis Apostolorum pismo S. mowi Parthi & Medi & Ælamithæ & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, Cappadociam, Pontum & Asiam Phrigiam, Ægiptum & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & Aduenæ Romani, Iudæi quoq3 & Proselyti, Cretes, & Arabes, audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Oczym zamyka się powszechnosc Wiary Chrystusowey.

III Wiekiey powadze v Rycerzy y v Krolow Polskich bywali za wzdy Naywyzsi Biskupi Rzymscy

Po onym Przywileiu ktory Chrystus Bog y Człowiek prawdziwy dał Piotrowi

Matth: Cap: 16 Swietemu Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, tak on sam stanowił y gruntował tę opokę, że żadne sturmy piekielne niemogły trwałosa iey mody naruszyc y menaruszety portæ inferi non præualuerunt aduersus

Matthæi Cap: 16 eam. Et tibi dabo Claues Regni Cælorum, & quodcunq3 ligaueris super terram erit ligatum & in cælis, & quodcunq3 solueris super terram erit solutum & in cælis. Owo zoła dał mu przełożenstwo et Summi Sacrificatoris & Maximi Pontificis à iako sacratissimum Sacrificium singulari Priuilegio podał Piotrowi Swietemu iako widomey głowie, a wnim wszytkim nastepcom iego, tak cum eodem Sacrificio podał mu Sacerdotium, et Pontificatum Maximum y rząd wszytek Kościoła Bożego. A Piotr Swiety gdy obaczył czas nastepuiący mieczenstwa swoiego oddał Pontificatum et hoc idem Sacrificium Clementi

primo naſtępcżyſwoiemu, à Clemens zaſie lubo ſam od Piotra Swietego in Pontificatum quaſi ex iure legitimi Teſtamenti & iure ſucceſsionis był naznaczony Ale ſkromnoſć y pokora iego, Cnota Kościoła Katholickiego naprzednieyſza, ſprawiła to, że on wtym vrzędzie naywyższego Biskupſtwa y przełożenſtwa Lino przodkowac dopuſcił. Ne poſtens Principatus huius ambitio, permitioſi exempli haberetur fomentum. Potym za ſprawą Ducha S. Clemens dopiro od Piotra S. na Stolicę te Rzymſka Apoſtolſka naznaczony naſtampił, a po Clemenſie Anacletus & ſic conſequenter, quos interrupta ſucceſsione & ordinatione legitima (. abſq3 hac enim nulli vnquam in Eccleſia fuerunt Epiſcopi.) vſq3 ad Vrbanum Octauum modernum Pontificem fæliciter Eccleſiæ Dei præſidentem videmus gubernaculis Eccleſiæ præeſſe. In quo ordine nullus Lutheranus nullus Caluiniſta nullus Anabaptiſta reperitur præfuiſſe. Co wielkim dowodem ieſt, że Papież nie ieſt Antychryſtem, ale ieſt Sacerdos Chriſti legitimè ordinatus & electus ſecundum ordinem Melchiſedech. Y tak zawżdy Summi Pontifices in Pontificatum w rządzie nieprzerwanym Sacerdoty & Sacrificij ſzli porządnie, aż do Trzynaſtego Iana naywyższego Biskupa Rzymſkiego pod ktorym w Monarchiey Polſkiey wiara powſzechna Rzymſka zakwitnęła, iako to naſza opiſała Hiſtoryą. Egidius Epiſcopus Tuſculanus Cardinalis in Poloniam à Summo Pontifice Ioanne decimo tertio miſſus, ſingulos Epiſcopatus Poloniæ, vczt biduas Metropoles Gneſnen' & Cracovien', Item Poſnanien', Wratiſlavien', Wladiſlavien', Płocen', Chelmen', Lubecen', & Kamionacenſem Cathedrales Eccleſias confirmauit, & ſingulis Diæceſibus terminos poſuit et diſtinxit. De quo etſi ſingulæ Eccleſiæ eiuſdem Egidii Cardinalis & Legati Priuilegia & literas habuiſſent, ſingularum tamen Eccleſiarum ſingulæ literæ aut parum ſolerti cura cuſtoditæ, amiſſæ ſunt, aut frequentibus, cum tunc in Polonia non frequentes forent muri periêre incendiis. ~

Długoſſ: Tomo primo Lib: 2 Fol: 93

A Cromer tak Hiſtoryą te opiſuie. Tunc primum Epiſcopa & Baſilicæ in Polonia conditæ, & ſolenni ceremonia dedicatæ ſunt. His autem rebus perficiendis Egidius Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus Ioannis tertii decimi Pontificis Maximi qui per illud tempus Leoni Octauo ſucceſſerat Legatus præfuit, qui primos Archiepiſcopos et Epiſcopos Italici, nec ſcio an quoſdam Gallici et Germanici fecit generis, cum noſtri rudes adhuc eſſent & nouitii. Additi ſunt & inferiores Sacerdotes, qui partim ſocij & Conſiliarij partim adminiſtri eſſent Epiſcoporum, quos vulgo Prælatos & Canonicos, & Plebanos ſiue Parochos, ſeu rectius Paræcos dicemus, quibus etiam poſeſsiones à Principe, & locupletioribus quibusq3 ac certæ decimæ, ab Epiſcopis attributæ ſunt templaq3 in Oppidis & pagis permulta, ſtudio pietatis certantibus inter ſe cunctis extructa. Horum itaq3 opera, ſtudio atq3 diligentia Religio Chriſtiana celeriter magna cæpit incrementa in Polonia præſertim cum alij muneribus & honoribus à pio Principe ditionem ſuam omnem eius rei gratia circumeunte, allicerentur, alij minis adigerentur, deorum ſimulachra vbiq3 in Oppidis atq3

Cromer in Corp: Hiſt: Polo: Tomo 2 Fol: 434

Dał naprzod Chrystus Kościołowi powszechnemu Głowe widoma Naywyższego Biskupa Rzymskiego, ktory w społeczności Swiecky, tak Kosciol Bozy sprawuie y rządzi że mi Wierze y prawdzie przeiwnego rozkazac y postanowic niemoże, bo mu na to dał Ducha Swietego, żeby go prawdy y przystoinosci wszelakiey nauczał Paracletus autem Spiritus Sanctus quem mittet Pater in nomine meo ille vos docebit omnia & suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis

Ioannis Cap: 14

A że tu Bog y człowiek prawdziwy obietnice Boska to iest naukę Ducha S. Kościołowi powszechnemu obiecuie, y ta obietnica koniecznie prawdziwa bydz musi, bo Oyciec, Syn y Duch Swiety musieliby w nieprawdzie gostac. Co Troycey przenaswietszey zadawac byłoby wszytkiemu Swiatu bluźnierstwo nieznosne. To pewnie Przywiley ten Kościołowi powszechnemu od Chrystusa dany, omni expectatione firmius & certius esse debet.

Ponieważ że y na drugim mieyscu wtym vpewnia Piotra Swietego że go miał

S. Lucas Cap: 22

miec w Opiece swoiey. Simon ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Potwierdzenia Braciey zwierzył sie Chrystus Piotrowi S. toc pewnie słusnie mu sie zwierzył zwierzchnosci Kościoła Swietego. Niechay że tu ustame wszeteczna potwarz Kacerska, ktora to mianowicie wlokąc na Papieza Rzymskiego, żeby on miał bydz Antychrystem, bo nan mieslusnie Kacerstwo to zaciąga, Co dopiro w przyszłym czasie na Antychrysta przyść ma, że

S. Paulus Epist: 2 Cap: 2 ad Thessalonicen:

ma bydz, homo peccati, filius perditionis qui aduersetur & extolletur supra omne quod dicitur Deus, debet in templo Dei sedere ostendens se tanquam sit Deus powinien bedzie mysterium operari iniquitatis, ma go Chrystus Pan zabic

Idem Ibidem

Spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundu operationem Sathanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus & in omni seductione iniquitatis.

Niechayże tu pokaza Haretycy (: ponieważ iuż kilka Set Papiezow było po Swietym Piotrze :) ktory z nich był Antychrystem, ktory sie kiedy Bogiem czynił, ktory w Ieruzalimskiem Kościele siedział, ktory czynił Cuda fałszywe ktory Boga y Chrystusa bluźnił, ktory Swiat wszytek mocą y mieczem opanował, ktory ofiare Swieta z Kościoła powszechnego Katholickiego wyrzucił, y ktorego Chrystus Pan Spiritu oris sui zabił. A że te rzeczy wszytkie na Papieza Rzymskiego quadrowac niemogą, słusniey daleko na samo Kacerstwo, y na bluźnierstwa ich (: ponieważ że ie sam Chrystus ore Spiritus sui w mineć obracał :) to quadrowac ma. A teraz wtory Przywiley od Chrystusa Pana Kościołowi dany słusnie sie przypomni.

Wtory Przywiley Kościoła Chrystusowego

Iako dał Chrystus Pan Kościołowi Powszechnemu Głowe widoma Rzymskiego Papieza, tak dał mu Gloriosos Principes terræ Mieczemikow Wyznawcow, y

y inſzych Swietych Bozych, tam in militanti quam & Triumphanti Eccleſia y ztąd w Kredzie wyznawamy w Wierze S. Katholickiey Sanctorum communionem, iako v Daniela Proroka liczba tego Dworu niebieſkiego nąpoliczona ſłuſnie y dobrze ieſt opiſana Millia millium miniſtrabant ei & decies millies centena millia aſſiſtebant ei, a Iob o tey Rzeſzy niebieſkiey z podziwieniem mowi Numquid eſt numerus militum eius. Czego w inſzych Sektach, ktoreby ſie w naymnieyſzym Punkcie od Kościoła od głowy iego widomey oddzieleły na wieki nienawidzie.

Daniels Cap: 7
Iob: 25 Cap:

Bo Swietych Bozych vczeſnictwo niebieſkie, niemoże bydz inakſze iedno iako ie Swiety Paweł opiſał Non enim accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterum in timore ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum. Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro, quod ſumus filii Dei, ſi autem filii & hæredes, hæredes quidem Dei, ſed cohæredes Chriſti, ſi tamen compatimur, vt et conglorificemur. A mey może to bydz inaczey, iedno co Bog od wieku Swietym swoim obiecał Quicunq3 glorificauerit me, glorificabo eum, y na druoim mieyſcu Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo. A gdzieß większa może dac chwałę Bog Swietym swoim tylko w niebie, gdzie, nec oculus vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparat Deus his qui diligunt illu. A Pſalmiſta tak zamyka chwałę Swietych Bozych Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt Principatus eorum.

S. Paulus ad Rom: Cap: 8
1. Regum Cap: 2
Matth: Cap: 10
S. Paulus 1 Epiſt. ad Corynt: Cap: 2
Pſalmo 138

Tam dane Mieszennikom Swietym troiaki Posąg duszom ich błogoſławionym od wieku przeznaczony Dotes beatæ viſionis, comprehenſionis & fruitionis, albo iako poſpolicie Doktorowie Kościelni wykładaią Aureolas, iakoby ſingularia gaudia, quæ beati habituri ſunt, de Victoryis ſuorum inimicorum, tam in płaci one inſignis victoriæ præmia, qui per multas tribulationes, & cruciatus ac mortes acerbiſſimas ſecti & dolati, ad cæleſtis Hieruſalem ædificium peruenerunt. Alii ludibria & verbera experti inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt, circuierunt in melotis in pellibꝰ caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ.

Aureola in Regno Dei tres
1. Martyrum
—
Hebr: Cap: 11

Tam płaci czyſtoſc Panienkom niepokalanym takiemiż Aureolis ſpecialibus to ieſt Corporum beatorum decore & pulchritudine, bo te ſame. Cantabunt canticum quaſi nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia & Seniores, & nemo poterit dicere Canticum, niſi illa Centum quadraginta quatuor millia.

2. Virginum
Apocalyp: Cap: 14

Tamże płaci tymiż Aureolis y Swietym Doctorom Kościelnym ktorzy nie tylko ſami cnoty światobliwe czynią, ale ich y inſzych nauczaią Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, tanquam Stellæ firmamenti fulgebunt in perpetuas æternitates. Bo Kaznodzieiſki y Doktorſki ten właſnie Przywiley ieſt. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.

3. Doctorum.
Daniel: Cap: 11
Matth: Cap: 5

Iako bowiem trzey nieprzyiacielſa Chryſtuſowi y zbawieniu ludzkiemu przeciwni Ciało, Swiat, Diabeł, tak złych trzech triumphuie z Swiata

Villis confringerentur, comburerenturq3, & vani priscæ superstitionis ritus atq3 cere-
moniæ abolerentur à Magistratibus edicto Regio constituta ad eam rem publicè peragendam, septima die Martij Repræsentari autem eius rei memoriam etiam sua ætate Dlugossus testatur, quod in pagis quibusdam symulachra Murzanæ & Zie-
moniæ contis præfixa (: vel vt nos à maioribus natu didicimus trabis imposita :) cum querulo & lugubri vulgo in pompa gestari, & in paludem vel in flumen abijci so leant ea die quæ est quarta Dominica Quadragesimæ.

Niechayże teras Kaczerstwo dowiedzie, ktorego Apostoła swiadectwo, ktorego Doctora Kościelnego nauka, ktorego Concilium powaga zmosła fundowane Ko-
ściołow y Swiątnic Bożych, ktorych tu funduße sa iasnie w Historiey Polskiey opisane, a zatym niechay sie słusnie poskarza, że niesprawiedliwym Sądem Syna-
gogi y Bożnice ich, Katholicy zelo bono ducti znosa, y zgruntu ie wywracaią. Iako słusnie oni Chrześciańie pierßi y dobrzy Catholicy zelo Dei ducti, one Poganskie zabobony wniwecz obracali.

In Actis Apostol: Cap: 2

Ibidem

Szczesliwe tedy były te krzciny Polskie za Mießka Monarchy Polskiego In quibus facta est repromissio illi & Subditis eius, iako na początku Chrześciaństwa było za pierwßego Monarchy y Apostoła Piotra S. qui receperunt sermonem eius baptisati sunt, & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia, nader szczesliwe były krzciny Leona osmego, Biskupa Rzymskiego kiedy sie ieszcze o Hußie, o Lutrze, o Kalwinie, o Zwinghiusie Diabłu w piekle było mieszkało, y kiedy ieszcze callidissimus veterator nondum ipsorum Chymeras & hybridas in sua mente conceptas miemał.

Ale teras do sprawy zaczętey wiakiey powadze v Rzpltey y v Krolow Polskich bywali naywyzsi Biskupi Rzymscy, na ktore sie naprzod Kaczerstwa Polskie taronely, y powagę ich wymieszyc vsiło-
wali obaczyc y vważyc potrzeba. y to przytym że Summus Pontifex est summus in Ecclesia Dei sacrosancti Sacrificij Sacrificator, wedlug słow Cyprya na Swietego. Si IESVS Christus Dominus & Deus noster, ipse est summus Sacerdos Dei Patris, & Sacrificium patri se ipsum primus obtulit & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, vtiq3 ille Sacerdos vice Christi vere fungi tur, qui id quod Christus fecit imitatur & Sacrificium verum & plenum tunc of fert in Ecclesia Deo Patri, si incipiat offerre, secundum quod ipsum Christum videat obtulisse, y zas tamże niżey Et quia passionis eius mentionem in Sacrificijs omni bus facimus (: passio enim Domini Sacrificium est quod offerimus :) nihil aliud quã quod ille fecit facere debemus dla tego zwyczay iest, y prawo Koronne że zawsdy przy Mßey, y przy naswietßey ofierze Krola Polskiego, z wielka Ceremonia od Koronatora vprzywileiowanego Gnieznienskiego Arcybiskupa koronuią y poświacaią.

I. Pierwßy tedy był Ian Trzynasty Papież albo Biskup Rzymski qui Leoni Octauo, paulo ante rebus humanis exempto, succeßerat, Ktoremu iako Nayważßey głowie Kościoła powßechnego powinna czesc oddał

Monarcha

Monarcha Polski Mießko pierwßy Chrześcianin, pod ktorym Monarcha tenże Kościołowi Bożemu takie iako ſie wyżey opiſało poczymieł na Biskupſtwa fundacye, ktore y po dźiś dzien w swoich menaruſſone trwaią prærogatywach, y ktorych Præſides w Senacie Polſkim, naprzedmeyſſe y po dziś dzień meyſca zaſiadaią.

2. Wtory był Benedict ſiodmy Papieß albo Biskup Rzymſki Naſtępca Apoſtolſki. wielce od tegoß Monarchy Mießka pierwßego Chrześciania uwielbiony, ktory nauczywßy ſie w Koſciele powßechnym tego, co o ſobie Boſka madroſc mowi per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, per me Principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam do tego tedy poſłał Mießko proßąc o Korone Krolewſka ſobie y potomkom ſwoim Ea enim tunc opulentia frequentiaq3 tam hominum quam diuitiarum in Poloniæ Regno, prouidentia & iuſtitia Ducis Miecyſlai habebatur, vt digna Polonia viſa ſit, quæ ad numerum Catholicorum Regnorum accederet A na Legatya te mię poſłał ledaiakiego ale zacznego Senatora Arcy biskupa Krakowſkiego, ad hanc tam arduam rem obeundam expediendamq3 Lampertus Pontifex Cracouienſis, vir & doctrina & eloquentia ſpectabilis electus eſt, qui cum ad Summum Pontificem Benedictum Papam peruenißet, & diſertè grauiterq3 Ducis Miecißlai & Polonorum mandata exponere petißet, vt Duci Miecißlao & Poloniæ Regionibus pro maiori fidei Sanctæ Catholicæ per eos ſuſceptæ, & quam mirum in modum per fundationem nouem Cathedralium Eccleſiarum, aliorumq3 Sacrorum locorum deducebat germinaſſe, corroboratione, pro infidelium quoq3 & Schiſmaticorum nationum Poloniæ vicinarum reductione, & exterminio daret Coronam, deducens Miecißlaum Ducem Poloniæ virum Catholicum, religionisq3 Chriſtianæ feruentiſſimum zelatorem, atteſtantibus id operibus exiſtere in armis artibusq3 militaribus ſtrenuum & in gentium multarum copia glorioſum eſſe.

Prouerb. Cap: 8.

Długoſſ. Lib: 2 Fol: 115

Idem ibidem

A Cromer tak to Poſelſtwo do Papieza Siodmego Benedicta opiſuie. Cæterum quo auguſtiorem poſteris ſuis Principatum relinqueret, Miecißlaus hortante Senatu Lampertum Cracouienſem Archiepiſcopum ſiue Epiſcopum, virum doctum & eloquentem Oratorem mittit, ad Benedictum eius nominis Septimum Pontificem Maximum, vt Regium Diadema ſibi mitteret, Regemq3 Polonorum ſe & poſteros ſuos eſſe iuberet.

Cromer in Corp: Hiſt: Polo: Tomo 2 Fol: 436

Ale Koronacya te podobno że przy Krolach Polſkich niedługo trwac miała Bog czaſowi inßemu zachowywał.

3. Trzeci Papieß był Benedykt dziewiąty albo iako niektorzy piſsą Clemens wtory, ktoremu iako naywyżßey głowie Koſciola powßechnego o w rzeczach tych, ktore zadowi Koſcielnemu, należały, vczynił Senat Polſki przy ſtoinie y vnizona, czołobitnie, z pocałowaniem nog iego błogoſławionych przez Poſły ſwoie w onym pomießaniu Rzpteey, kiedy ſæuis tempeſtatibus totos penè ſex annos iactati & fatigati Poloni vczynił, vt expulſum & in exilium miſſum

Dlugoss. Tomo 1 Lib: 3 Fol: 190 sub An° 1040

hæredem, & filium Regium Cazimirum quærere, & omnibus modis ad Regni reducere regimen, quo viuente, certum esset quemlibet iustum & prudentem Principem Regnum Poloniæ & lacerum & deforme abnuiturum. Iniquum esse Boleslai magni primi Polonorum Regis beneficia, & in patriam & in se præstita oblitum iri, nepotemq3 suum eo Regno priuari, cuius ille virtutis suæ excellentia primus Diadema meruit.

Cromer: in Corp Hist. Polo: Tomo 2 Fol: 450

ÿ za takiem wÿnalaſkiem Oratores delecti primores viri ad reuocandum Cazimirum luculento viatico, & amplis muneribus publicè, contributis instructi, ad Rixam in Saxoniam proficiscuntur, ei dona dant, quo in Statu sit res Polona, ad quid ue ipsi veniant, supplici & miserabili oratione exponunt, ab Abbate ad Pontificem Maximum reiiciuntur. Importunis precibus tandem à Pontifice Maximo eius nominis nono, vel à Clemente Secundo vt alij volunt impetrant, vt Cazimirus Monachus & Diaconus, professionis & Sacramenti religione solutus, ad regnum maiorum suorum redeat vxorem ducat, liberos procreet.

Y ſtad był wroſł on podatek Koſcielny obulus vſualis, co po ſtaropolſku Swietopietrzem nazywano, ktorym beneficium Sedis Apoſtolicæ agnoſcebatur, w rozgrzeſzeniu Kazimierza pierwſzego od Slubu Zakonnego ÿ Kapłanſkiego gwoli Rzpltey Polſkiey.

4 Czwarty był Grzegorz ſiodmy nayWyższy Biſkup Rzymſky

Cromer. in Corp: Hist: Polo: Tomo 2. Fol: 461

ktory vbi de nece Staniſlai Episcopi Cracouien' Romæ nunciata sunt, Pontifex Maximus Grégorius Septimus, atrocitate rei commotus, toti Poloniæ Sacris interdixit Boleſlaum diris deuouit, Regnumq3 ipsi solenni ritu abrogauit. In posterum quoq3 ne quem Episcopi Regem iniussu suo vngerent & coronarent, edixit. Qui vero, socij sceleris Regi fuissent, eos simul & posteros eorum, vsq3 ad quartam propaginem à Sacerdotij & omnium Magistratuum Ecclesiasticorum functionibus & emolumentis alienos esse iussit: *potym odſadzeniu Kroleſtwa od Biſkupa Rzymſkiego Boleſlaw Krolował annum & amplius, sed inuisus omnibus & extermis etiam contemptibilis.*

Zkad kazdy ſłuſnie oſadzi, iaka ma moc ÿ władza w Koſciele powſzechnym Katholickim NayWyższy Biſkup Rzymſki, ktory moze dac godnemu Koronę Krolewſka; moze ią wziąc mĕgodnemu, iako iey odſadził mĕvkaranego Boleſława Krola Polſkiego, qui dum censurarum, quibus à beato Viro Stanislao Cracouiensi Episcopo feriebatur vigorem irridens, diuina suo in Ecclesias ingressu profanauerat mÿsteria, & sanctionem authoritatemq3 Ecclesiæ irrisioni & contemptui habuit. propter quod vir Dei Stanislaus zelo cælesti, vt alter Phinees incensus, pro lege Dei sui, & pro grege sibi commisso animam positurus Regem ipsum anathematisauit potym gdy mĕzbozne ręce na Biſkupa onego podniosł, ÿ tyranſko go zamordował, od Papieża Grzegorza ſiodmego ſłuſnie ÿ ſprawiedliwie Kroleſtwa iest odſadzony, Zaczym kazdy co o ſobie madroſc Boska mowi, to ſłuſnie moze rzec o Koſciele Rzymſkim powſzechnym per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.

Dlugoss Tomo 1 Lib: 3 sub Anno 1079 Fol: 264.

Prouerb. Cap: 8.

A wtym po onym ſproſznym odbieżeniu Kroleſtwa Polſkiego Boleſławowym

obawiaiąc

obawiaiąc się Senatu Polskiego, ne grauiore casu, interregnum Rempublicam afflige ret, Władysławowi, Ktorego Hermanem nazywano, Bratu Bolesławowemu Kro lestwo pacuził, ktory ad quietem & otium quam ad bellum propensior, & humanitatis atq3 Religionis amantior quam gloriæ. Initio statim Principatus sui Poloniam commotam nonnihil magna dexteritate paccauit, latrociniisq3 purgauit. Ad Pontificem Maximum de tollendo interdicto, quo Polonia vniuersa ob necem Stanislai Episcopi obnoxia sacris se abstinebat, oratorem misit, virum eruditum & eloquentem Lampertum, equestri apud Polonos ortum familia Canonicum Cracouien', quem Pontifex diuo Stanislao Successo rem dedit & sublato Interdicto Episcopum remisit.

Cromer. in Corp: Hist. Polo: Tomo 2 Lib: 5 Fol: 462

5. Piąty był Cælestinus Trzeci naywyższy Biskup Rzymski ktory wziawszy wiadomosc o wielkim mierzadzie między Kapłanami Katholickiemi w Krolestwie Polskim, mimo naukę Apostolską ktora Kapłanow tego tak naucza

In omnibus exhibeamus nos metipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribula tionibus, in necessitatibus in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus in labo ribus, in vigiliis, in ieiunijs, in castitate, in scientia &c. Quoniam in maleuolam aniam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Omnis enim forni cator aut immundus aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei; Non enim vocauit nos Deus in immunditiam sed in sanctificationem. Dla tego wiedzac to ten Naywyższy Biskup, że wszędzie w Kościele powszechnym Katholickim, Stan Kapłanski powinien zyc przystoynie, pocciwie, bes nagany, bes wzgorszenia & sine omni querela, bo na to y Statuta swoie Koron ne ma, iako Statut Kazimierzow obmawia [Domino disponente subditi debent fore pudici, modesti, iusti, & pacifici] a tym wiecey Stan Kapłanski, ma zyc we dług nauki Apostolskiey, żeby wnim omnia honestè & secundum ordinem fiant. Dla tego tedy rzadu ten Biskup Naywyższy, zestał tu do Koronj Polskiey Petrum Tituli Sanctæ Mariæ in via lata Diaconum, Cardinalem Capuanum, ad re formandam Ecclesiam Polonicam. Qui Cracouiensem Ciuitatem ingressus à Ful cone Cracouiensi Episcopo & omnium Ecclesiarum processione magno honore susceptus est, primamq3 congregationem Cracouiæ, alteram in Lupcza agens deinde in Gnesnen' Wratislauien', Posnanien' Płocen', Wladislauien' Chelmen' & Lubucen' Dioceses se transferens, id præcipuum in Ecclesia reformanda sibi curæ assumpserat, qtnus Presby teri, à mulieribus & concubinis abstinendo, continentem & castam, & quæ laicos ædifica re posset, ducerent vitam. Cum plures ea tempestate Sacerdotes vxoribus velut iure legitimo vterentur. Cuius vsus corruptellam Cardinalis ipse, summo studio à Polonis eliminauit abrogauitq3 Ecclesiæ & Presbyteris vxores accipere & tenere sub gra uissimis pœnis interdixit. Et hæc quidem salubris præfati Petri Cardinalis Consti tutio facilè à Polonorum Clero, & ab vniuersa Polonica Ecclesia accepta & accurra ta diligentia custodita seruata est. &c. Non solum autem in his, sed in pluribus a liis Cardinalis prædictus Polonicam Ecclesiam Pontificibus & Clero benevolis se præ bentibus ad singula reformauit.

S. Paulus 2 Epist: ad Corynth. Cap: 6

Sapien: Cap: 1.

Ad Ephes: Cap: 5

S. Paulus ad Thes: salo: Cap: 4

Herbu: T. Decimæ Fol: 130

ad Corynthi. Cap: 14

Dlugoss Anno 1197.

113 Sacerdos by ženat

A Cromer zas tak opisuie priuationem hanc concubinatus Sacerdotum, że ódawna Decretis Synodorum & Pontificum in toto Occidente matrimonio fuit

Cromer: in Corpo: Hist: Polo: Lib: 7 Fol: 517

Sacerdotibus interdictum. Dum in hoc Statu est Respublica Polona, venit in Poloniam Petrus Diaconus Cardinalis cognomento Capuanus Legatus à Pontifice Maximo Cælestino eius nominis Tertio habitisq3 Synodis, cum alia quædam quæ aduersa Religioni Christianæ & Constitutionibus Ecclesiasticis in Sacro pariter & prophano ordine inoleuerant, correxit, tum Sacerdotibus imperauit, vt concubinas & vxores, quibus tunc paßim libere vtebantur, à se abdicarent. Quod Poloni quidem non grauatè amplexi sunt. ~.

6 Szosty był naywyższy Biskup Rzymski Grzegorz dziewiąty. v ktorego Iwo Biskup Krakowski iako v naywyższey głowy Kościoła powßechnego Henrykowi relaxatyą otrzymał przyśiegoi od Xcia Mazowieckiego na nim wymußoney,

Cromer: in Corp: Hist: Polo: Tomo 2 Lib: 8 Fol: 532.

Certior factus Conradus à sui studiosis, improuisus cum expedita manu aduolat. Henricumq3 in Spithkouiensi Villa diuinæ rei vacantem capit & in Masouiam apportat &c' wtym wieźiemiu v Conrada bedac Henryk tutella Boleslai & administratione principatus iureiurando interposito se abdicauit. Co opisuiąc Historyą tuka tego czym narratyą: Vt Conradus Dux Masouiæ concedente & abdicante se Henrico, pro tutore & Principe gerere sę cæpit. Iwo Episcopus Cracouiensis, siue Henrici voluntatę, siue sua sponte & metu odioq3 Conradi, cui aduersatus erat sedulo profectus ad Pontificem Maximum Gregorium eius nominis nonu cum quo adolescens in Academia Parisiensi coniunctè et familiariter vixerat, acceptusq3 ab eo Perusij honorificę relaxationem per vim exacti iuramenti Henrico impetrarat.

Niechayże tu kazdy osadzi, ieśli mę wielkiey powagi była ta Legatya o rozgrzeßenie z krzyżowprzysięstwa, ktore v Papieza tak wielki y zacżny Senator Polski Biskup Krakowski vprasßał, y odpravował, ktore lubo z musu było vczynione, ale że przecie w nim obligatio Deo fuit facta, od naywyższego Pasterza komużnie musiało mieć swoię relaxatyą.

7 Siodmy był Ian dwudziesty wtory naywyższy Biskup Rzymski. do ktorego Senat y Monarcha Polski Władysław Łokietek w wielkich y poważnych rzeczach wysłali, z skargą, że Krzyżacy na on czas o męgaptacemę dziesięcin kleci, execrationes Ecclesiasticas lekce sobie powazali prætextu prouocationis ad Pontificem Maximum. Qua re adducti Episcopi communicato cum Wladislao Rege Episcopo Gerardum Wladislauiensem Episcopum, in cuius Diæcesi est pleraq3 omnis Pomerania ad Ioannem eius nominis Vicesimum secundum Pontificem Maximum, qui tunc demum post duorum annorum triumq3 mensium vacationem Clementi quinto successerat miserunt, vt non modò de Ecclesiis bonis ac decimis verum etiam de erepta per summam iniuriam Pomerania Regis & vniuersæ Polonię nomine contra Crucigeros actionem institueret. Simul autem vt Wladislao Diadema & nomen Regium impetraret, existimabant enim inauspicato id sibi Præmislum iniußu Pontificis assumpsisse, quod non ignorarent interdictum esse, ea re nomini Polono post cædem Diui Stanislai.

Cromer: in Corp: Hist. Polo: Tomo 2 Fol: 586

Niechayże

Niechayze tu kazdy vważy, ieżeli ta do Papieża ledaiaka była Legacya ktora była posłana communicato Regis consilio przez Biskupa także zacznego Kuiawskiego, y czyli o ladaiakie rzeczy w ktorych summa rerum zamykała się, bo o pożytek Rzpitey znaczny y ozdobę wszytkiego Krolestwa, o przywroczenie Korony y Tytułu Krolewskiego, ktorego był Grzegorz Siodmy Papież Bolesława smiałego iako niegodnego in Anno 1079 odsadził, o ktora sie Polacy aż we Sto y Czterdzieści lath circiter starali. Ieśli y ztąd ladaiaka była na ktora Krzyżacy tributum totius Pomeraniæ trzydzieści tysięcy grzywien składać musieli Ale znać że nie ledaiakie to Poselstwo było poneważ Papież cognitionem eius causæ cum Crucifers Arcybiskupowi Gnieznieńskiemu Biskupowi Poznańskiemu y Opatowi Mogilenskiemu ludziom zacznym y madrym zlecił był. A o rzeczy do Krolestwa należące, to iest o Koronę y o Tytuł potaiemnie Papież wolą swoią Biskupowi Kuiawskiemu oznaymił, y zeby Polacy prawa swego zażywali pozwolił.

8. Osmy był Benedyct dwunasty naywyższy Biskup Rzymski kiedy Krzyżacy nieuczymeli dosyć Compromissowi y nieoddali Kuiaw y Dobrzynskiey Ziemie Kazimierzowi wielkiemu. Quod cum ille ad Senatum & Comitia retulisset, omnibus indigna res visa post tam iniquum arbitrium, nouas etiam durioresq3 pacis leges ab hoste perinde atq3 à victore sibi ferri. Itaq3 bellum malle, quam tam iniquam & ignominiosam pacem. Cum autem de ratione belli gerendi consultaretur, placuit non inferre bellum, sed si inferratur propulsare, atq3 ad Pontificem Maximum primo quoq3 tempore, de vi & iniurijs Cruciferorum propter religionem ad eius Iurisdictionem pertinentium, referre, Legatus ad eam rem curandam missus Ioannes Grothus Slupecius Episcopus Cracouiensis, qui nequicquam inferentibus negotium aduersarijs magna cura ac diligentia tandem perfecit, apud Benedictum eius nominis duodecimum Pontificem Maximum vt is Galardum Titulensem Præpositum, & Petrum Geruasium Anicyensem Canonicum Legatos & Iudices, ea de re in Poloniam & Prussiam mitteret, qui Polono Regi Cuiauiam ac Dobrinium reddi, & decem millia florenorum adiudicata numerari à Cruciferis curarent, de cæteris verò Controuersijs cognoscerent, Cruciferi vero, vt prætextum aliquem iniuriæ, & neq3 arbitrorum decreto, neq3 Pontificis mandatis parendi haberent, perfecerunt apud Ludouicum Cæsarem, cui tunc neq3 cum Regibus, neq3 cum Pontifice conueniebat, vt is Magistro Theoderico Aldemburgio & vniuerso Ordini grauissima pæna adiecta interdiceret, ne cuiusq3 præcepto quicquam de iis terris, quas ab Imperio haberent, cuiq3 concedat neq3 apud vllos Iudices de iis disceptent, præter assensum suum

Cromer: in Corp: Hist: Polo: Lib: 12 sub Casimiro secundo Fol: 598

Legatus Grothus Slupecius Epus Cracouien.

Bo a komuż inszemu Sad ten należał cum Spiritualibus iedno samemu Papieżowi, ktory ich niemogł do posłuszeństwa przywieść tylko solo anathemate, iakoż ich tym samym do tego przywiodł y do posłuszeństwa przymusieł.

9. Dziewiaty był Clemens Szosty naywyższy Biskup Rzymski ktory Kazimierza Wielkiego z klatwy o zabicie Baryczki rozgrzeszył. Cum enim de flagitiis Cazimiri magni Episcopi Poloni, Pontifici Maximo indicassent, isq; moneri eum suo nomine vellet Martinus cognomento Barisca, vnus de Vicariis Basilicæ Cracouiensis, q solus id facere ausus est, in profluentem Vistulæ demergi, ab eo iussus est, verum non diu scelus id Diuina maiestas inultum esse sinit. Nam & Rex diris deuotus à Bozentha Episcopo, & pestis acerba quam Epidemiam Græci vocant, quæ si nos dicamus popularem, duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta vi grassata, vt pagos atq; oppida hominibus vacua redderet. Quia non nouum neq; inusitatum est, pro Principum peccatis subiectam eis multitudinem pœnis expendere. Tartari quoq; per illud tempus ab Olgerdo euocati Russiam inferiorem, quæ Podolia dicitur, quæ & ipsa in Cazimiri Regis ditione iam erat depopulati sunt. His tot tantisq; calamitatibus admonitus Cazimirus, tandem admissum in Sacerdote necando scelus lachrymis & austeriore vita expiare instituit, missoq; Albrico Cancellario Dobrzynensi absolutus, & societati Ecclesiasticæ, à Clemente Sexto Pontifice Maximo reconciliatus est.

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: 12 sub Cazimi: secundo Fol: 603

Legatus Albricus Cancellar. Dobrin. Fol: 604

Taka iest manswetudo Kosciola powszechnego Katholickiego, że nietylko zbrodnie wszelakie pœnitentibus odpuszcza, ale ich y we wszytkich Rzpltey potrzebach dzwiga y zapomaga iako Kazimierza Wielkiego, nietylko z klatwy onej Bozentey wypuscila & Societati Ecclesiasticæ reconciliauit. Sed vt decima decimarum ab vniuerso Ordine Ecclesiastico totius Poloniæ, quadriennio in subsidium aduersus barbaros, Lithuanos, atq; Thartaros eidem conferratur od naywyższego Biskupa Rzymskiego Szostego Clemensa otrzymała.

10. Dziesiaty był Urban piaty naywyższy Biskup Rzymski ktory z præeminentiey swoiey maiąc rząd wszytkiego Duchowienstwa, y rzeczy do niego należących na prosbę Kazimierza Wielkiego pozwolił Arcybiskupstwo Lwowskie fundowac. Casimirus Rex missis Auinionem ad Vrbanum Pontificem Maximum Innocentij Successorem Oratoribus, impetrauit vt in Russia Cathedra Metropolytica Cracouiæ verò Casimiriæ noua Academia institueretur, id quod Carolus Imperator & Rex Bohemorum Pragæ iam fecerat. Atq; illud quidem perfectum est eodem anno, primusq; Archiepus Leopoliensis fuit Cristinus, homo Equestris Ordinis, quanquam non memoratur, cuius gentis fuerit, à Gnesnensi Archiepo præsente Rege consecratus. Academiæ verò cœptum opus, magna parte ædificiorum consequentibus annis, magno sumptu excitata, ad finem tamen tunc perductum non est, Cazimiri morte intermissum. Inuidere ipsi fortassis fata hanc gloriam vt integra solidaq; Wladislao Iagielloni maneret.

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: 12 sub Cazimi: secundo Fol: 608

Ale że Academia ta na ten czas do skutku nie przyszła, skryte w tym sądy Boże być muszą, atoli dosyć na tym, że o tym mowi Historyja, że tego Wielkiemu Kazimierzowi szczescie dać nechciało, zachowuiąc sławę te Władysławowi Iagiellowi ktory był in religione ferentissimus

Atoli tegoż Naywyższego Biskupa Rzymskiego naydnie się in volumine legum

takowy

takowy na Academia Krakowska przywiley. [VRBANVS Episcopus Vladislao Regi Poloniæ. Cum nuper tu, ad vtilitatem incolarum Regni tui Poloniæ & aliarum partium vicinarum laudabiliter intendens, in Ciuitate tua Cracouiensi studium generale in qualibet licita facultate, duxeris ordinandum, ac omnibus & singulis Rectoribus Vniuersitatis, Doctoribus, Magistris, Scriptoribus, Stationarijs, & eorum familiaribus, ad Ciuitatem prædictam causa studij huiusmodi se transferentibus, & ibidem morantibus, nonnulla certa Priuilegia, duxeris liberaliter concedenda quæ dilecti filij Consules, Scabini, Iurati dictæ Ciuitatis, perpetuè tenere & inuiolabiliter obseruare promiserunt: prout tam in tuis, quam dictorum Consulum, Scabinorum, & Iuratorum patentibus Iris, hinc inde confectis, tuoq3 magno & ipsorum Sigillis pendentibus munitis, plenius continetur. Nosq3 tuis in hac parte supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio, per alias nostras literas duxerimus statuendum & etiam ordinandum Vt in dicta Ciuitate studium existat generale, illudq3 perpetuis temporibus inibi vigeat, tam in Iuris Canonici & Ciuilis, quam alia qualibet licita, præterquam in Theologica facultate, & quod Legentes & Studentes ibidem omnibus Priuilegiis, libertatibus, & immunitatibus, concessis Doctoribus, Legentibus & Studentibus, commorantibus in studio generali gaudeant, ac vtantur.] Herburt: T. Schola Cracouien: Fol: 438

Iest y drugi Przywiley in eodem volumine legum na czytamie Theologiey Bonifacy Papa tali contextu. [Exhibita nobis nuper, pro parte Regis Vladislai & Reginæ petitio continebat, vt in eorum Ciuitate Cracouiensi, ex Statuto & ordinatione Sedis Aplcæ, ab olim fuerit, & sit, in vtroq3 Iure, & alia qualibet licita facultate, studium generale; Itaq3 pro parte ipsius Regis ac Reginæ prædictorum nobis iterum fuit supplicatum, vt in Ciuitate prædicta statueremus, & ordinaremus huiusmodi studium generale, etiam in ipsa Theologia, idcirco statuimus & ordinamus. Quod in ipsa exnunc & semper, perpetuis futuris temporibus sit ac esse valeat etiam in eadem Theologia huiusmodi studium generale Et nihilominus de vberioris dono gratiæ concedimus, quod Studentes & Legentes, pro tempore in ipso studio in eadem Theologia, Baccalaureatus, Licentiæ vel Doctoratus gradum ibidem suscipientes, omnibus Priuilegiis, libertatibus, prærogatiuis & induloentiis gaudeant & vtantur, quibus in eadem Theologia, Studentes, Legentes & Similes gradus Parisijs suscipientes, gaudent, ac etiam quomodolibet potiuntur.] Idem Ibidem

Ale początek własny fundacyey tey Akademiey Krakowskiey tak naßa opisuie Historya Amplitudinem fidei & Religionis Christianæ, honorem Diuinum eiusq3 cultum ac gentis Polonicæ & Lithuanicæ Vladislaus Poloniæ Rex zelatus profectum in Ciuitate Regia Cracouiensi Polonorum capite & Metropoli feria secunda post festum Sancti Iacobi Apostoli studium erigit fundatq3 generale, cuius fundationem Heduigis Regina magna instantia, maximoq3 conatu & prece, dum viueret procurabat. Doctoribus aut & Magistris cuiuslibet facultatis & professionis ex Pragensi Vniuersitate Bohemici Polonici, & Almanici idiomatis accersitis, nouellæ Vniuersitati pro dote Census Regios in Zupparum, qui salgionunt, montibus, Villis cæterisq3 introitibus, item Prælaturas & Præbendas omnes collationis & Iurispatronatus Regij, Sancti Floriani Præpositura sola sibi reseruata largitur. Ex domo autem lapidea Vterstorff in platea S. Annæ Artistarum & Theologorum „ex Dlugoss: Lib: X. sub Anno 1400 parag: 3. T. Collegiu maius Artistarū

Domo verò Sandiuogii de Subino Palatini Posnanien' in platea Castren' sita Canonistarum & Medicorum Collegia, quarum vtraq3 pecunijs Hedwigis Reginæ in opus huiusmodi derelictis, per executores comparata est, eriguntur. Cæpit autem studium generale Cracouien' per Wladislaum Poloniæ Regem & Hedwigim Reginam primariè fundatum, & à Summo Pontifice Ioanne XXIII & postea à Martino quinto Papa confirmatum, extunc in suppositis, et variis scientiis artibus & doctrinis vehementer florere ac crescere & viros de genere Polonico doctos, industriosos, ac sensatos producere Polonici q3 Regni famam & gloriam diffundere & dilatare, cuius & si plura propriá diuinitate numerentur extentq3 decora nullum tamen reor Polonico generi æquè magnificum & necessarium æquè fœcundum & vtile, æquè gloriosum ac illustre, pro confutandis opprimendisq3 hæresibus & erroribus pro serendis virtutibus, pro illuminandis vitiis, pro defendenda iustitia, pro illustranda veritate. Quod & si dudum per Cazimirum secundum, Poloniæ Regem, ordinatum fuerit, & Collegium muro in Cazimiria erectum non tamen consumatum. Circa aut fundationem Vniuersitatis & Studij Cracouiensis per Wladislaum Regem Poloniæ factam fuerunt præsentes, Nicolaus Kurowski Wladislauiensis, Albertus Iastrzębiecz Posnaniensis Episcopi, Ioannes de Thaczyn Castellanus Cracouiensis, Ioannes de Tharnow Sandomirien', Iacobus de Konyecpolye Syradien', Ioannes Ligaza Lancicien'sis, Sandiuogius Calissien' Matthias Gniewkouien', Crzeslaus Brzesten' Palatini, Petrus Kmitha Lublinen' Cristinus de Koziegłowy, Sanclecen', Imramus Zauichosten' Castellani & Clemens de Moskorzow Regni Poloniæ Vicecancellarius.

A fundatiey Jameÿ taki iest in volumine legum conteat Herburt: T. Schola Cracoui: Fol: 437

Vladislaus Rex Poloniæ &c. Significamus, quod cum supernæ dispensationis prouisione, de gentilitatis erroribus ac tenebris ad lucem, & sui nominis agnitionem, eduxit misericorditer, & tandem ad Regale dignitatis fastigium exaltauit, ad hoc curam nostram diligentiæ præstantis extendimus, vt quos olim in erroris vetusta caligine constituti socios tenebrarum habuimus, signanter indigenas terræ nostræ Lithuaniæ per assuefactionem & exercitium piorum operum (sine quibus ipsa fides vacua esse nosc'itur) eo magis in filios lucis conuertamus, id tamen horum ope pariter & opera, quorum animos in fundamentis Scripturarum peritos esse noscimus, & artibus virtuosis Reipublicæ stabilitas semper salubribus proficit incrementis. Videmus equidem & certo certis experimur, qualiter Parisia, per congregationem & Conuocationem peritorum & prudentum Franciam irradiat Patauium cum Bononia totam Italiam clarificat Praga Bohemiam illuminat, Almaniam Vxonia illustrat, profecto ad hoc Summi dispositione præsidij plurimarum gentium & diuersarum Regionum obtinuimus Principatum, & Regni Poloniæ prædicti recepimus diadema, vt ipsum Regnum doctarum personarum studiis illustremus, quorum doctrinis ignorantiæ cæcitate sublata de medio Regnum nostrum in tempore nri regiminis fælicis, cæteris regionibus possumus coequare: non dubitantes idipsum Regni nostri subditis salubriter profuturum in Ciuitate nostra Cracouiensi, in qua studium vigeat generale in qualibet licita facultate, vt potè in Theologia, Iuris Canonici, Phisicæ, Legum, & artium liberalium facultatibus, nominandum, eligendum, constituendum, ponendum, ordinandum & erigendum, dignum duximus & tenore præsentium facimus & instituimus

temporibus

temporibus perpetuis duraturum, sitq3 ibi scientiarum prævalentium margarita, vt viros producat consilij maturitate conspicuos, virtutum ornatibus redimitos & variæ facultatis doctrinis eruditos, fiatq3 ibi fons doctrinarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant vniuersi, literarum cupientes impui ornamentis.]

A iż sie tu fundatiey Akademey Krakowskiey wzmianka vczymeła, tedy ktoryżkolwiek Summus Pontifex był iey początkiem lubo Vrban Piaty, lub też Bonifacius dziewiaty, lubo Ian dwudziesty trzeci (iako to Długosz przypomina tedy to wszytko authoritati Summorum Pontificum, iako zrzodłu almi spiritus et gratiæ Diuinæ przypisowac potrzeba To iednak żadney miena watpliwosci że początek tey fundacyey Akademey Krakowskiey był od Iagiełła y od Iadwigi małżonki iego Krolowey Polskiey ktora y przedtym plantationem fidei Orthodoxæ, nouellam in Lithuaniæ terris à Wladislao Poloniæ Rege pio & Religioso studio institutam Hedwigis Poloniæ Regina rigatura, in Pragensi studio tunc florente, speciale Collegium pro Lithuanorum natione coemendo certas & liberas Villas fundauit & dotauit Potym za staraniem y nakładem teyże Krolowey po smierci iey predko ta fundacyja Akademiey Krakowskiey stanęła, y po dzis dzień z wielka sławą y pomnożeniem Wiary powszechney Katholickiey stac będzie, y może sie rzecz bespieczniè Regnum Poloniæ misi Vladislaum Iagellonem Regem habuisset Academiam nullam et nullum virtutis studium, nullamq3 Orthodoxæ fidei plantationem habuisset. Tak szczęsna tego inszym Krolom Bog miedał, że to tylko samemu Iagellowi na ozdobę iego zostawił. Wczym y tego przepominac sie niegodzi że wtey fundatiey Akademey Krakowskiey opisane są studia in quahibet licita facultate iako in Theologia, Iuris Canonici, Phisica, legum & Artium liberalium, ktore wsze: teczny y mierzchy dliwy on bluźmierca Marcin Luter zelżył y pochanbił, bo naprzod targnał sie pysem zebem na Theologią ktora Scholasticam nazywaia, ktora powiedział meram esse vanitatem & falsam Scripturæ & Sacramentorum intelligentiam, & hanc fecisse nobis veram et synceram Theologiam exulem, bo zaras iako sie zaczęła Theologia Scholastica, id est illusoria, zaras wtenże czas euacuata est (iako ten wszeteczny Luter powiada) Crucis Theologia. Tosz y o inszych naukach moralnych bes wstydu napisał, Platonem, Aristotelem, Ciceronem, & id genus alios nonnisi mera scripsisse commenta & imposturas, eoq3 libros eorum Vulcano esse consecrandos. A gdy go doszło, że od Leona dziesiatego nayuyższego Papieza z społecznosci Koscielney był wyklety, y ze pisma iego w Rzymie były popalone, on tez wszytkie Xięgi Iuris Canonici cum Bulla Leonis Decimi, conuocatis ad hoc Sacrilegium Scholasticis suis auditoribus Vittembergæ publice popalił, tak mowiąc wszeteczne Quoniam tu contur: basti Sanctum Domini, ideò te comburet ignis æternus mieukarany Munich, ex cucullatus, audax facinus commisit, homo priuatus tantam sibi assumpsit, authoritatem, quæ non verbis, sed atrociss imis pœnis vindicari debuit.

Długoss: Lib X sub Anno 1397 Parag: 3 Tit: Hedwigis Poloniæ Regina pro Lithuanis in Studio Pragensi Collegium fundat:

Surius sub An: 1520 Fol: 105.

Florimundus Ræmundus lib: 1 Cap: XI Parag: 5 Fol: 85

Herb: T. Schola Craco: Fol: 437 per totum Titulum

Są y insze fundatorey tey in volumine legum clariora monumenta iako iest Decret Synodu Piotrkowskiego de Lectoribus Salarys Episcoporum fouendis de Magistris & Baccalaureis Scholis maioribus præficiendis, de Scholasticis vagis ex Scholis pellendis, de Libertate Scholasticorum Przywiley tegoż Iagella in amplissima forma opisany, & alia his similia sub Titulo Schola Cracouiensis.

Ale teraz do strony zaczętey przystępuiąc, w iakiey powadze v Rzptey y v Krolow Polskich bywali naywyższi Biskupi Rzymscy uważyć y przypatrzyć się potrzeba

Tenże Vrban Piąty wziąwszy wiadomość o mięprzyiazni Cesarza Karla Czwartego Czeskiego Krola z Ludwikiem Krolem Węgierskim, y z Kazimierzem wielkim Krolem Polskiem poiednał ich per Legatum suum, Ioannem Sodalem Franciscanum virum prudentem & eloquentem, qui iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirum recurreret, Carolumq; eo adduxit, vt is satisfacturum se esse aduersariis de conuitio reciperet, mitigatis ea re Ludouici & Cazimiri animis, non modo pacem inter inimicos Reges, verum etiam affinitatem confecit, nempè vt Carolus Imperator neptem Cazimiri Regis Elizabetham Boguslai filiam, quartam vxorem duceret.

Cromer in Corpore Hist: Polo: Lib: 12 sub Cazimiro magno Fol: 609

Wielka to cnota y pobożność w Kościele Bożym prosić Pana Boga oto, ab y Deus qui est pacis & charitatis largitor, Regibus & Principibus Christianis pacem & veram concordiam donare dignetur Oco Kościoł powszechny in quotidianis Orationibus prosi, o co się ten najwyższy Biskup Rzymski Urban piąty starał, y szczęśliwie to otrzymał, że mętylko ten pokoy sprawił, ale go y z wiąskiem powinowactwa mocnym vtwierdził y zawiązał Quia Carolus Imperator neptem Cazimiri Regis Elizabetham vxorem duxit.

11. Iedenasty był Grzegorz iedenasty Petrus Belfortis, vocatus, do ktorego do Awinionu Ludwik Krol Węgierski Polskim Krolem zostawszy posłał prosząc, aby w Rusi dwoie Biskupstwo w Przemyślu, y we Włodzimierzu fundował, bo o Rusi znać, że ią Węgrom myślet był przyłączyć. Cum autem Ludouico vber & fertile solum Russiæ placuisset, & frequentari eam à Catholicæ fidei cultoribus animaduerteret, missa Auinionem ad Gregorium eius nominis Vndecimum Pontificem Maximum legatione effecit, vt duæ ibi Cathedræ Episcopales, nimirum Præmysliæ & Wladimiriæ instituerentur. Cæterum quoniam propensiore erat animo Ludouicus in Vngaros, quam in Polonos, Vngaris adiungere Russiam instituit, Polonis à quibus subacta fuerat ademptam.

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: 13 sub Ludou: Vngar: & Polo: Rege Fo: 619

Atoli że Biskupstwa te tak fundowane Ludwik od Grzegorza iedenastego otrzymał, znać to ztąd, że y do tego czasu w swoich Prærogatywach y w Senacie mieysca ich są zachowane. Skąd y to się znaczy, że Rząd y fundacye Biskupstw w Katholickich Krolestwach, niskąd miąd niepochodzą, tylko z rządu y z Sąsiedztwa naywyższego Biskupa Rzymskiego, iako od głowy wszytkiego duchowieństwa.

12 Dwunasty był Urban szosty do ktorego Iagello z Litwy posłał obe-

dientyą

dientyą Dobrogoſta Lazenſkiego z Nowego dworu Biſkupa Poznanſkiego Wladiſlaus Rex totum annum propagandæ in Lithuania religioni Chriſtianæ vacauit plurimaq; loca per ſe ipſe obiuit. Dobrogoſtium verò Poſnanienſem Epiſcopum ad Vrbanum Pontificem allegauit, eiq; ſe dicto audientem fore, ſolenni Regum Chriſtianorum more promiſit. Czego Vrban ſgoſty wdzięczen bedac, mile mu za to podzię-kował iako to Breue Apoſtolicum ſzeroko obmawia. Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Chariſſimo in Chro filio Vladiſlao Regi Poloniæ Illuſtri Salutem & Aplcam benedictionem. Gaudemus in Domino fili Chariſſime &c nuper Vrbli fratre noſtro Dobrogoſtio Epiſcopo Poſnamenſi nobis referente didicimus, q; poſt ſuſceptum poſt te regenerationis lauacrum, Conſolator omnium, perſonam tuam gratiæ ſuæ dono perfudit, ſicq; grandem animum præbuit, ad ſua beneplacita proſequenda, q; tu tanquam Princeps Chriſtianiſſimus, eximiæ deuotionis, et illuſtrium titulis inſignitus, apud Deum & Sedem Apoſtolicam, gerens reuerentiam filialem Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas Regio fauore proſequeris, & iacentes in tenebris ad lumen veritatis & viam cognitionis, Diuini nominis ardenti ſolicitudine, reuocas & reducis fana dæmomorum, in quibus infælicium animæ illudebantur, ſubuertens, & erigens ibidem, & conſtruens templa Domini, ad honorem prædictæ ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, matris tuæ, in cuius charitatis viſceribus, præcipuum locum obtines, inter Principes orbis terræ. Euge igitur vt ſeruus fidelis fili chariſſime, qui pro præmiſſis, pignus nobile, tereni tzt culmen Solii, & procul dubio Regni cæleſtis acquiſiuiſti. Et merito oportet te etiam fili gaudere, q; qui cum multis perieras, quaſi theſaurus abſconditus es inuentus. Iocundari etiam debent tua præcordia, q; de tuis ſtudiis talia prædicantur, & q; tam charus & tam acceptus in ſinu matris Eccleſiæ, cum famoſi nominis vbertate recumbis. Eapropter fili chariſſime, præmiſſa cum incrementis virtutum continua; id quod accepiſti à Domino, in fidei firmitate conſeruans. Ad Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas, vt cæpiſti, ſemper habeas in honore, Fratres ad fidem reuoca, & in tuæ operationis miniſterio Marthæ ſolicitudinem aſſumas, & in altitudinem Mariæ contemplationis conſurgas, ita vt theſauros perennis vitæ theſauriſes in ſuperis, vt poſt curſum huius vitæ labilis, optimam partem elegiſſe læteris, vt cum electis Dei quietis beatitudinem merearis Cæterum fili chariſſime q; Seryti tuæ alias non ſcripſimus, hoc non prouenit ex Patris ſed potius ex Nunciorum ſolennium negligentia, per te non miſſorum, & ex aliis rationabilibus cauſis. Sed nuper præfato veniente Epiſcopo, ipſum contemplatione mittentis, & gratè audiuimus & expediuimus gratioſè Datum Peruſij Calendas Maij Pontificatus noſtri anno decimo.

Cromer: in Corpore Hiſt: Polo: Lib: 15 ſub Wlad: Iagiellone Fol: 637

Dlugoſſ: Lib: X ſub Anno 1387 Parag: 2 Tit: Breue Apoſtolicū

Legatus Dobrogoſtius Lazeński Epūs Poſnany.

A tu ztego liſtu Papieſkiego kazdy łacno oſadzi, iako Summi Pontifices humaniſſimè zwykli tractowac Legatos Regum & Principum, bo teſs zteyż okazyey Iagiello bedac wdzięczen teyż iego ludzkoſci Legem condidit, ne Ruſsis et Catholicis matrimonium inter ſe contrahere liceret, niſi Ruſſus vel Ruſſa à ſuis ad nros deficeret. Aliam item, qua bona Eccliaca omni onere, labore, penſione, & Iuriſdictione Principis & prophanorum quorumuis liberauit.

Cromer: in Corpore Hiſt: Polo: Lib: xv. ſub Vladiſl: Iagello: Fol: 637

13 Trzynaſty był Ian dwudzieſty wtory albo trzeci Neapolitanczyk ten był nazwany Balthaſar Coſſa, po Alexandrze piatym naſtapił tako

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: XVII Fol: 666 sub Vladisl: Iagellone

nim pisse nassa Historya, His ita compositis Rex per Chelmensem oram subimitium veris in Lithuaniam secessit. Ad Ioannem verò Pontificem, qui Alexandro quinto mortuo succesßit, Oratores misit, Andream Lascarem Præpositum Wladislauiensem Martinum Wrocimouicium Vexilliferum Cracouien: & Sbigneum Oleschnicium Secretarium suum, cum peramplis donis, nempè quatuor patinis, duobus crateribus magnis aureis, tribus vestibus sabellinis, & culcitra, item ab altera parte è panterarum, ab altera ex ameri linorum pellibus consuta, obedientiam suam ipsi delaturos, postulaturosq; vt Pontifex declararet, ipsum iustè bellum contra Cruciferos suscepisse & quicquid rerum Sacrarum è templis Prussicis per id bellum ablatum esset, rectè in Polonica templa distributum esse, deinde vt ipsi Crucis militiam contra Tartaros concederet Ac cætera quidem impetrata sunt, extremum hoc ne impetraretur, illud obstitit, quod eiusmodi militia contra Ladislaum Regem Neapolitanum, ab ipso Pontifice promulgabatur. —

To wßytko u tego Papieża oni Posłowie otrzymali, oprocz Crucis militiam ktora tenże sam summus Pontifex naprzeciwko Ladyslawowi Neapolitanskiemu Krolowi dla siebie sposabiał.

Idem Cromer: Fol 667

A iż był y ten Punkt Legatiey do tegoß naywyższego Biskupa Rzymskiego aby był declarował vt quicquid rerum sacrarum è templis Prussicis per id bellum ablatum esset in Polonica templa distribueretur *To wziął Iagiello dla tego żeby nikt nierozumiał że on ex aliено & non suo sumptu, in fundationibus Ecclesiarum był prodigus, iako naßych czasow czynił Gustaw Krol Szwedski, qui fuit famosissimus prædo Ecclesiarum Catholicarum, & totius Imperii Christiani rabiosissimus vastator ktory ex præda & spolijs Biskupstw Katholickich Hæretyckie Bo: żnice y Mezety fundował zakładał y bogaciał.*

14 *Czternasty był Pius wtory przedtym Æneas Syluius nazwany y Polakom bardzo z pewnych, prywatnych, respectow mezyczliwy do ktorego był Posłem od Kazimierza trzeciego Iakub Siemenski z obedientya, iako o nim naßa pisße Historyia.* Senenius Gnesnensis & Cracouiensis Præpositus Orator ad nouum Pontificem Pium secundum à Rege missus, vt ei de more gratularetur & in potestate eius Regem fore profiteretur. Impetrauit autè is, vt remitteret Pontifex Prussis diras atq; excommunicationes, quibus eos ad parendum Cruciferis adigebat, petebat idem de transferendis ex Prußia in Tenedon insulam Cruciferis: in quo eum ferè omnium Christianorum Principum oratores diligenter adiuuabant, propterea quod Machometes Turcarum Imperator Corynthum, vrbem Græciæ nobilissimam & Lemnum atq; Mitilenen insulas paulò ante cæperat, & Peloponneso Eubœaq; Imperatorum fratrum dissidio fretus, imminebat. Verum id impetratu non est, impensius indulgente Cruciferis & Germanis Pontifice, iam inde ex quo in aula & ministerio Friderici Imperatoris fuerat. Quorum fortaßis opera & odio in Polonos perfectum est, vt is nunquam de Polonis benè sentiret: quod è scriptis eius cuiq; deprehendere licet, Ac ne de diris quidem & interdicto, contra Prußos promulgato, impetratum tunc esse à Pontifice, ex iis apparet, quæ Legatus eius Hyeronimus Cretensis Archiepus postea gessit in Polonia et Wratislauiæ quæ suo loco exponemus, verum in Legati potius potestate positum fuisse, vt cum in rem præsentem veniset faceret quod maximè ex re fore existimaret.

Cromerus in Corpore Hist: Polo: Lib: XXIV Fol: 747 sub Cazimiro Tertio Rege

Do tegoß

Do tegoß naywyßego Biskupa Rzymskiego, ad Pium Secundum po-
słany był Rytmanski Marßałek Koronny Starosta Sedomirski skarżąc się
na onegoß Iakuba Siemieńskiego, quasi ambitus reum & perduellem ac seditiosum
cuius accusationis w Historyey naßey hæc fuit series. Ad Pontificem verò Ioan-
nes Rituanius Præfectus Sandomirienßis & Marschalcus Regni, & Matthias Racia-
zius Iurisconsultus & Canonicus Wladislauienßis rogatu & sumptu Wladislauienßis
Episcopi missi, vehementer Senenium, quasi ambitus reum & seditiosum, & Regi populo,
atq3 Ecclesiastico ordini inuisum, qui vi Thomam Episcopum cedere sibi coegißet, epi-
scopamq3 vi inuasißet, in qua inuasione propinquus eius Andreas Teczinius magnus
vir, & facile princeps Senatus Polonici populi Cracouienßis concursu interfectus &
immaniter laniatus sit, apud Pontificem criminati sunt, literasq3 Senenii Mantua, cum
legatione fungeretur, ad Regem scriptas, quibus incusare is Pontificem, quasi plus æquo
faueret Cruciferis, videbatur, producebant, oblatis Pontifici Regio nomine magnis mune-
ribus & Friderici Imperatoris, ac Georgii Bohemorum Regis, ad quos Romam profici-
scentes, ea de re diuerterant, commendatitijs literis. Nihil tamen aliud a Pontifice impe-
trarunt, quam vt is Hyeronimo Episcopo Cretenßi legato suo causam cognoscendam
delegaret, atq3 interea Senenio Episcopæ administratione interdiceret. Neq3 æqui quic-
quam Hyeronimus vix tandem vno anno exacto adueniens, pro Senenio impetrare à
Rege potuit, ac ne Senenius quidem ipse, cum data fide, cum Triginta Comitibus ve-
nire permißus, supplex ad genua Regis accidißet, ad misericordiam eum flexit, asse-
uerante Rege, Regnum se prius amißurum, quam Episcopum illum, aut quenquam o-
mnino in suis ditionibus se inuito esse paßurum.

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: XXIV Fol: 750 sub Cazimiro Tertio Rege

15 Pietnasty był Paweł wtory Naywyższy Biskup Rzymski, z urodze-
nia był Venet, cui nomen Petrus Barbus fuit, ten przes Legata swego Rudolpha
Krzyzaki z Korona Polska vspokoił. Za co od Rzpteij y Legat iego, y on wiel-
ka wdzięczność odniesli przes taka do mego posłana Legatyą. Miśi deinde Orato-
res Romam, à Rege quidem Vincentius Kielbassa designatus Episcopus Culmenßis
& Pomesanienßis, & Ioannes Ostrorogius Iureconsultus, & Castellanus Medirecenßis
à Magistro verò, Ioannes Vinclerus Iureconsultus, quibus mandatum, vt Pontifici
gratias agerent, Rudolphi industriam, fidem, integritatem, studium atq3 diligentiam
commendarent, & apicem honoris Cardinalitij pro meritis ei peterent. Sic igitur ille,
vberrimum est virtutis & laborum suorum fructum consecutus, quos eo alacrius exhausit,
quod Wratislauia in Prußiam proficiscens viso religiosæ cuiusdam Virginis Veronicæ,
Cracouien' apud Basilicam Wratislauien' per multos annos commorantis, animatus erat:
quem illa videre sibi visa est, coram throno Dei gladium vtraq3 parte acutum confri-
gentem: quo significabatur, eum bello Prußico finem impositurum esse. Id quod euentus
rei comprobauit.

Idem Cromerus Lib: XXVI Fol: 774 sub Cazimiro Tertio Rege

Od tegoß Naywyższego Biskupa Rzymskiego od Pawła wtorego był do
Kazimierza Trzeciego przyßłany Poseł Alexander Forolimenßis Episcopus
człowiek zacny vir non tam ætate quam prudentia & modestia insignis ktory wy
mawiał Papieza, że Krolestwa Czeskiego Kazimierzowi ani żadnemu Synowi
iego życzyć niemogł, mimo Mathiaßa Węgierskiego Krola cuius insignia

Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: xxvii Fol: 783 sub Cazimiro Tertio Rege

extarent merita in Sedem Apostolicam & Rempublicam Christianam arcendis Turcis & oppugnandis hæreticis, nec ei ius quæsitum auferre oportere, sed iungeret cum eo Cazimirus affinitatem filiæ matrimonio, pariterq3 contra Georgium Hæreticum & hostem Ecclesiæ arma sumeret. Addebat etiam habere se in mandatis, vt ad Mathiam quoq3 adiret, si quid commodare Cazimiri rationibus posse videretur

16. Szesnasty był Sixtus Czwarty ktory zaraz post suam consecrationem posłał do Kazimierza Trzeciego Krola Polskiego, vt armis depositis o Krolestwo Węgierskie, na ktore Syna swego Kazimierza Krol Polski prowadził per viam æquitatis & concordiæ consentiret, tak to nassa opisuie Historya. Dum sic vtrinq3 tempus teritur, venit ad Cazimirum Polonorum Regem Tilemanus Slechtus

Idem Cromer: in Corpore Hist: Polo: Lib: 27 Fol: 786 sub Cazimi: III Rege

Canonicus Coloniensis, cubicularius & Nuncius Sixti, eius nominis quarti Pontificis Maximi, qui per illud tempus Paulo secundo vita defuncto succesßerat. Hortabatur autem Regem ad pacem cum Hungaro faciendam. Id adeò, siue quod Mathiæ Pontifex consultum ire cupiebat, ne Regno excideret, siueq3 eum à Turcico bello auerti, molestè ferebat, ad quod suscipiendum Paulus secundus eum incitarat, permotus amissione Euboeæ, Transyluaniæq3 & Vngariæ Transistranæ, Croatiæ siue Liburniæ, Carniolæ, Ciliæ, Illirici, & Istriæ, vsq3 ad portas Labaci & Goritiæ, dira et miserabili populatione, incendiis, & innumerabilium hominum in barbaricam seruitutem abactione, cui nullum neq3 modum neq3 finem faciebat Isaacus Turca Bosnæ Præfectus, quem ipsi Sendiacum, Slauico ni fallor verbo vocant. Non difficilem autem in eo se Cazimirus Pontifici præbuit, & vtriusq3 partis Proceribus pacis arbitrium permittebat, non ignarus, non respondere spei suæ & pollicitationibus Vngarorum procerum filii sui res in Vngaria, & cum hoc responso dimisit Tilemannum, in Hungariamq3 proficiscenti, Ioannem Watrobkam Canonicum Cracouiensem, cum iisdem mandatis ad filium, & Vngaros Proceres, comitem adiunxit.

Od tegoss Papieza Sixta Czwartego był przedko posłany drugi Poseł Papieski Marcus Venetus Presbyter Cardinalis, adhortans Regem Cazimirum Tertium ad pacem cum Hungaro faciendam, & ad suscipiendum bellum contra

Idem Cromer lib: 27 Fol: 787 sub Cazimiro III Rege

Turcas, nec abnuebat longiores inducias & pacem Cazimirus, verum Mathias cognita eius inopia, nactusq3 ipse per vim atq3 tyrannidem (captis nonnullis proceribus nonnullis sublatis) per magnas diuitias, & solutus in eum annum Turcici belli metu difficiliorem sese præbebat.

Cromer: in Corp: Hist: Polo: Lib: 29 Fol: 803 sub Cazim: III Rege

Do tegoss Nayważszego Biskupa Rzymskiego ad Sixtum Quartum Ioannes Goslubius Iureconsultus & Canonicus Posnanien sis allegatus est, questum de Balthasare de Pisa nuncio ipsius qui apud Wratislauiam degens Wladislao quidem Bohemo vt Hæretico, Cazimiro autem vt fautori hæreticorum in gratiam Matthiæ Sacris interdixerat

Dlugoss: Tomo III Lib: XII sub Anno 1478 Parag: 4

A Dlugoßte opisuie tak Historya ad Summum Pontificem Sixtum Quartu Ioannes Goslubski Decretorum Doctor Canonicus Posnanien: de insania & insolentia Balthazaris de Pisa nuncij sui apud Wratislauiam residentis, qui Wladislaum Bohemiæ Regem vt hæreticum. Cazimirum verò Regem Poloniæ, vt fautorem hæresis & omnes fautores eorum excommunicatos & interdictos, publicis & stulhs denunciaret

processibus

processibus, quæsturus & vltionem expostulaturus.

Niemogł nikt sromotniey zelżyć nikogo, iako obelżył Mathiaß Krol Węgierski Kazimierza Trzeciego Krola Polskiego kiedy go Hæretykiem nazwał y fautorem hæretykow, a że mężtwu Kazimierza to potkało, sama go wyświadcza Historya, bo postępek ten tak opisuie, że płochy y mętwazny był insaniam & insolentiam Nuncii, in gratiam Mathiæ Regis, sacris Wladislao & Cazimiro interdictis Ieśli bowiem to była rzecz sromotna Iagiellowi Bohemis hæreticis imperare daleko musiała bydź sromotnieyßa Filio eius imperare his, quos paulo ante pater indignos suo imperio esse iudicauit, y ktorych z Iobem słusznie może nazwac Filios stultorum & ignobilium ktorych przedtym Wielunskiem Edyctem tenże Ià getto osadził z potomstwem vtriusq; sexus bezecznymi [cum patribus & progenitoribus suis, semper manere infames, nec de cætero gaudere aliquo Priuilegio Nobilitatis vel decore]

Iob: Cap: 30

Herbur: Tit: Hæreticus Fol: 191.

17 Siedmnasty był Alexander Szosty ktory Kalienskiego Biskupa Posła swoiego przysłał był do Albrachta Krola Polskiego, namawiaiąc go na Woyne Turecka ktora Crucis seu Cruciatam nazywano.

18. Osmnasty był Clemens Siodmy ktory Zygmuntowi pierwßemu Krolowi Polskiemu słyßąc o iego sławnych Zwycięstwach z Turkow z Tatarow z Wołoßey, z Moskwy, Czapkę mu kosztowna y Miecz poświęcony przysłał z Błogosławieństwem y z winßowaniem większych triumphow, od ktorego otrzymał Statut contra Cortisanos tenoris talis. [Cùm magna pars Reipub. nostræ in Ordine & statu Ecclesiastico consistat, Ecclesiæq; Regni nri per antecessores nostros sint ampliter dotatæ, cùm ad diuinum cultum peragendum & manutenendum, tùm etiam ad viros literatos & idoneos, maximè verò Nobiles promouendos, quorum pauci essent, quibus vel animus vel facultas esset literis incumbendi, & alia studia per quæ emeritur sectandi, nisi bona Ecclesiastica non solùm facultatem viuendi, sed etiam opem multis se et suos subleuandi præstarent. Vnde Nobilitas Regni, quæ potissima est istius Regni portio, & cuius domus ac familiæ partim multiplicatione prolis, partim etiam alijs euentibus, plerumq; extenuari solent, præcipuum habeat status et prouectionis suæ subsidium & adiumentum: ac cum successu temporis multi indigni homines, variis artibus, & præsertim Romanis impetrationibus, sese ad Sacerdotia ingererent, ac illa viris dignis & idoneis præriperent, antecessores nostri, multiplicibus statutis, & pœnis grauissimis, collationes suas & subditorum suorum Sæcularium asseruerunt, ac defenderunt. Sed cum Ordinarij Regni nostri, qui & magis debent statui & dignitati Ecclesiasticæ prospicere: & melius sciunt personas Spirituales Ecclesiæ & Reipub. idoneas eligere hactenus nihil haberent præsidij, quo suas collationes & prouisiones, saltem in mensibus suis, aduersus Romanas multiplices reseruationes, accessus, regressus & coadiutorias, aliaq; id genus impedimenta, tueri possent, vnde lites et expillationes multarum facultatum sequebantur, nos inter alia quæ toto tempore fælicis nostri regiminis in Regno nro reficienda curauimus hanc indignitatem & incommodum tam Ecclesiarum, quàm etiam Reipub. considerantes magna cura egimus apud SSmum in Chrō Patrem & Dominum Clementem Septimum sanctæ Romanæ ac Vniuersalis

Herbult. Tit. Spirituales Fol: 448

Ecclesiæ Summum Pontificem, vt quod nonnulla Regna & Prouinciæ, pro magno & singulari haberent Priuilegio ac diligentissimè obseruarent, eius Sanctitas Nobis in Regno nrō, cum de Sede Apostolica, tum etiam de vniuersa re Christiana bene merito concedere dignaretur, vt vczt Ordinarij aliæq3 personæ Ecclesiasticæ perpetuis deinceps temporibus haberent, vicissim cum ipsa Sede Apostolica sex Menses liberos, inquibus nullæ qualescunq3 reseruationes, nulli accessus, regressus, ac Coadiutoriæ, aliaq3 impedimenta ex Curia Romana prouisionibus, & collationibus ipsorum obsistere, aut illas impedire possent. Quod tandem Priuilegium de gratia ac benignitate eius sanctitatis, obtinuimus, amplissimis quidem rationibus & clausulis roboratum, prout ex tenore ipsius clarius constat. Cuius exempla ad omnes Ecclesias Cathedrales sub Sigillo nrō transmisimus.

Z ktorego Statutu kazdy przyznac musi Romanam Ecclesiam esse veram & Vniuersalem & eius Pontificem Papam Romanum eius esse caput visibile, et non Antychrystum, iako wszeteczne Kaczerstwo plugawe przeciwko Papiezowi bluzni y miestusme go Antychrystem nazywa,

1. Pierwsza Że Antychrist iedna tylko ossoba bydz musi, y to wten czas, kiedy czas iego vrodzenia przydzie. Papiesow zas y Biskupow Rzymskich było iuz blisko Pułtrzeciu Seth

2. Druga Że Antychrista Zydowie za Messyasza przyjac maia, według Proroctwa Chrystusowego: A Zydowie Papieza tak iako Kaczerze insi nienawidzą

3. Trzecia Że Antychrist z Zydowskiego narodu wyniesc ma, à Papiesz zaden do tego czasu, ani narodem ani religią Zydowinem niebył

4. Czwarta, Że Antychrysta ma Pan Iesus Duchem Ust swoich swietych zamordowac, à Papiezowi zadnemu do tych czasow to sie niestało

5. Piata Antychrystowe imie niewiadome iest nikomu do tych czasow à Papiezow wszytkich imiona, y za Papiestwa ich y przed nimi wypisane są.

6. Szosta Antychrist oplywac bedzie w pogadliwosciach białychołow iako Luter napisał. Nihil in terris dulcius & amabilius amore fœminæ si quis eo frui possit. A Papiesz ile może czystosc pomnaza, y dla tego w Kosciele powszechnym ma iey takie zaleczenie. Ô quàm pulchra est casta generatio cum claritate, immortalis est enim memoria illius, quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.

Luther: Proverb. 31

Sapientiæ Cap. 4

Nie iest tedy to prawda wszeteczne Kaczerstwa, ale to iest wierutne klamstwo Szatanskie, zeby Papiesz albo Biskup Rzymski Antychrystem bydz miał, y owszem to iest istotna prawda, ktora sie z tych że okolicznosci iasnie pokazuie, że Herstowie albo Wodzowie Kaczerscy, są przestancami Antychrystowemi, bo mu droge tymi wszeteczenstwyściela, bo za fundament Religiey swoiey klamstwa Wierutne maią bo wielom ich Sabbath y niewiernosc Zydowska wiecey sie podoba niżeli Wiara Chrześciańska, bo także iako y Antychryst w Imie swoie przychodzą y w Imie swoie posyłaią; przeto każdy z nich trzody ludzi wszeteczných za sobą ile może włoczy, y mieszystosc z wszeteczenstwem zawżdy y wszędzie forytuią, iako Luter y Kalwin dosc do tego ludzi y Sekt swoich iasnie przywodzą.

Ale teraz

Ale teras daley idac Biskupow Rzymskich albo Papiezow w iakim v Krolow Polskich, y v wszytkiego Chrzescianstwa byli possanowamu, y w iakiey powadze, rachowac przydzie

19. Dziewietnasty był Pawel trzeci Papiesz albo Biskup Rzymski, ktory w Kosciele na Zamku Krakowskim przy Oyu y Matce, przy Krolu y Krolowey przes Posła swego Rozaryusza Zygmuntowi Augustowi Czapke y Miecz poswiecony oddał, z winszowaniem tego aby Wiary Chrzescianskiey był obronca, a zeby sie karał zamieszaniem Niemieckim, ktore swoim odstąpieniem od iednosci Kosciola powszechnego, o wielkie trudnosci y Woyny przyszło, do ktorego potym Jan Ociesti był Posłem napominaiac y prosząc go, o rychłe złozenie powszechnego Concilium gdyz sie obawia wielkiego odstąpienia ludzkiego od Kosciola powszechnego. Bo w ten czas wielce sie ludzie ieli o wierze Chrzescianskiey szwarzyc y gadac iakoby watpiąc o niey, y niemało sie było Chrzescian v nas w Polsze na Zydowska Wiare poobrzezowało. Interim za takim vsiłowaniem Summus Pontifex Pawel trzeci złozył powszechne Concilium in Anno 1545 y rozesłał Processy składaiąc ie, ale Czesarz Carolus Quintus odpisał, ze przes trudnosci ktore miał z Francuskiem Krolem do tego mu przyjsc nemogło. Zaczym też paulatim Concilij Patres domum abierunt, neq3 enim tutum erat cum armato milite de religione disceptare, et ita Cæsaris conatus toi sumptus & labores eo importuno bello perierunt, tandem Paulus tertius, Summus Pontifex, odprawiwszy siedm albo Osm Concilij Sessiones viam vniuersæ Carnis ingressus, successorem habuit Iulium tertium, Summum Romanum Pontificem, Sub quo postea conuocatum est iterum Concilium in eadem Ciuitate Tridentina, et conuocati sunt omnes qui interesse Concilio ad primam diem Maij in Anno 1551 debuerunt, quod postea continuatum est 1563 sub Pio quarto Pontifice Maximo, et sic tota Tridentina Synodus sub tribus Pontificibus Paulo nimirum tertio, Iulio tertio, & Pio quarto, celebrata, suum effectum feliciter sortita est. Zaczym ze iako pierwey była Controuersia około obrzezania miedzy Chrzesciany, ktora Decret Concilij Apostolici vspokoił; Potym była Controuersia o Bostwie Chrystusowym, ktore bluznił niezbozny Arius, a te Controuersya vspokoił Decret Concilij Nicani; Potym gdy była Controuersya około Bostwa Ducha Swietego, ktora Controuersya vspokoiło Concilium Czarogrodzkie, ktore Macedonivsza potepiło; Potym Controuersya o dwu personach w Chrystusie, ktora vspokoiło Concilium Chalcedonskie ktore przeklęło niezboznego Eutychesa; Potym Controuersya około Obrazow ieszcze w Kosciele bydz maią, vspokoiło Concilium Nicænum Secundum; Potym Controuersya około figur w Sakramencie, iakoby tam Ciała Chrystusowego prawdziwego nie było, ktora vspokoiło Nicenskie wtore Concilium; Naostatek Controuersya z Greki o pochodzeniu Ducha Swietego vspokoiło Concilium Florentskie. Toss może rzecz o Controuersyach Marcina Lutra, Zwinglivsza, Calvina, ktorych osądziło y pokonało w nieprawdzie y w fałszu to Concilium Tridentskie przes trzech Papiezow feliciter odprawione, na ktorym było Kardynalow, 9, Patryarchow 3, Posłow, od Czesarza Karła piatego y od mszych Krolow y Xiązath, 18,

Concily Tridentini Series sub quibus Pontificibus Romanis expediebatur

Sub Paulo III. Pontif. Max. die 13 Mensis Decembris Anno Dni 1545 Concilium Tridentinum inchoatum est.

In Libro Conciliorum Fol. 278

Tandem mortuo Paulo III continuatum idem Concilium Trident: sub Iulio III sub Anno 1551 et 1552 Quo postea e vinis sublato, continuatum & finitum per Pium quartum Pont: Max: Anno 1563

Arcybiſkupow, 32, Biſkupow 239, Opathow, 8 Generalow 8, Theologow y Doktorow w Prawie, od Papieża, Krolow, y rozmaytych zakonow, 138, Episcoporum absentium et Ordinum Procuratores, 12. y inſza Hierarchyja tak Swieckich iako y Duchownych Zaczym ſłuſnie ſie może rzecz Lutrowi, Kalwinowi, Zwingliuſzowi, y inſzym Kacerzom ſłowa one Swietego Augu-

Auguſtinꝰ Lib: de Vtili: tate Creden: Cap: 14

ſtina, Vos autem & tam pauci, & tam turbulenti, et tam noui, nemini dubium eſt, quin nihil dignum auctoritate proferatis. Quamobrem ſcripturas iſtas, ſi vos proferatis tam pauci & incogniti, non libet credere. I owſſem tak ſie przeciwko nim concludowac może Si Chriſtianus es, crede quod traditum eſt. Ale teras do rzeczy zaczetey przyſtapic potrzeba.

Bielſki Kſiegach piatych Kroniki Polſkiey Fol: 601.

20. Dwudzieſty był Paulus quartus do ktorego Poſłem był poſłany Stanisław Macieiowſki Kaſztelan Sendomierſki y Marſzałek Nadworny człowiek wymowny y vczony.

21. Dwudzieſty pierwſzy był Iulius quintus ktoremu Zygmunt Auguſt przes Piotra Barzego, oddawał obedyentią authore & Oratore Mureto Ciue Romano & viro præclariſſimo, w ktorey zalecaiac zelum & feruorem Sigiſmundi Auguſti przypomina vocem illam nunquam ſatis celebratam Iagiellonis, ktorey zazył cum Bohemis hæreticis, bedac od nich na Krolestwo wzywany Religionem ſibi eſſe apud Hæreticos regnare.

Gromer in Corp: Hiſt Polo: Lib 18 Fol: 675

22. Dwudzieſty wtory Papież był Grzegorz trzynaſty do ktorego Paweł Vchanski był Poſłem naznaczony od Krola Stephana, ktory w Chrześciaństwie rzecz wielka vczynił, że Kalendarza poprawił, w ktorym dzieſieć dni nazad pomknięno, co wſzytkie Koſcioły przyeły oprocz Greckich.

Bielſki w Kronyni: Pol: Kſieg: ſtoſtych Fol: 790

23. Dwudzieſty trzeci był Sixtus piaty, do ktorego Ian Suhikowſki Arcybiſkup Lwowſki poſłany był, a potym do tegoż Papieża tenże Krol Stephan. poſłał Andrzeia Batorego Kardynała y Synowca ſwoiego, aby z nim imieniem Krolewſkim zrozumiewał ſie o Woynie Moſkiewſkiey, y od niego na tę woynę żeby pomocy pieniężney zadał.

Tenże Bielski w Kſieg: ſtoſtych Fol: 802

24. Dwudzieſty czwarty był Aldobrandinus Clemens octauus, do ktorego Staniſław Minſki na on czas Woiewoda Leczycki, był poſłany z obediencyą, a zaraz y Canonizatyja S. Iacka v tegoż Papieża otrzymał, z wielką ſławą ſwoią, y wſzytkiego Krolestwa Polſkiego.

† 25. Dwudzieſty piaty był y ieſt ſczęſliwie teras panuiący URBAN Oſmy do ktorego IE. Mść Pan Ierzy Oſſolinſki Comes de Teczyn et Theſaurarius Curiæ Regni Poloniæ, Præfectus Bydgoſtienſis, Oratya miał tali tenor &

Oratio habita Romæ in Aula Regia Vaticana, 6. die Decemb: 1633. A Magco Dño Georgio Oſſolinſki Comite de Teczyn Theſaur: Curiæ Reg: Polo: Præfecto Bidgoſtien: &c. ad Vrbanum Octauum Pontificem Max:

Venit iterum Romam Wladiſlaus Pater Beatiſſime, & qui nuper Barbaricis ornatus laureis, ad tuos pedes venerabundus iacuit, is hodierna die triplici cinctus diademate, ante hanc Apoſtolicam Sedem Tuam per me Oratorem ſuum ſupplex procumbit. Wladiſlaus inquam Poloniæ & Sueciæ Rex, ac magnus Moſchorum Dux qui antequam regnaret, Regum ac Regnorum Tyrannos debellauit, qui Romam triumphator ſine triumpho ingreſſus pia vota & Pontificorum pedum oſcula triumphalibus prætulit, qui cum videri noſciq; maximè nollet, Vrbis & Orbis oculos in ſe conuertit, qui noua Tyberim fælicitate beauit, cum citra Rhenum fluere ſolitum, in

victa

victa dextera vltra Tyram ac Boristhenem traxit, qui demiq3 desertori Populo Græ
cum Constantinianæ donationis diploma è superba Gaza eripuit, tanquam pro
Romano Pontifice pugnâsset, cui Romam hostium etiam spoliis asseruit. De hoc
tali, ac tanto Principe Tibi Pater Beatissime non in cunis, sed in ipso gloriæ ac re-
rum gestarum fastigio, non fama, sed aspectu ac familiaritate noto, quid in hoc am-
plissimo Orbis Theatro asseram, haud reperio. Iam enim olim Sapientissimo Tuo
iudicio, omnes eius penetrasti ac percensuisti virtutes, easq3 vti probè cognitas,
quæ liberæ gentis sceptra moderentur, dignas iudicasti, cum non ita pridem Wladi-
slaum vnum esse, qui Polonis imperare queat, solemni commendatione asseruisti. Huc
ergo potius mea deflectat Oratio, vt quos, qualesq3 populos Tibi, Sanctæq3 Sedi Tuæ
supplices Rex noster secum offerrat, declarem: quod dum exequor Pater Beatissime
Paterno affectu fauebis filij, Pontificatus tui natu minimi gloriosis conatibus. Solenne
enim Patrum est, eorum gestis potissimum recreari, quos recentiori siue lucis siue glo-
riæ partu Orbi ediderint. Quidcumq3 ergo gentium Septemtrio tegit, quam latè a
Carpathiis Montibus ad Caspium Mare, à glaciali Oceano ad Pontum Euxinũ
patet Europa, totum id genuflectente Wladislao ante Thronum tuum prosternitur
Pater Beatissime. Omnes enim illæ gentes, aut liberis suffragiis cum Regem sibi di-
xerunt, aut hæreditario iure licet refragæ, ad eius spectant Maiestatem, aut demiq3
armis subactæ Dominum recognoscunt. Sed primum merito locum obtinet Polonia, quæ
vti Principibus suis libere paret, ita Religionem & Sacra, nulla vi nullo metu ada-
cta colit. Illa, illa Sarmatia Romanorum armis imperuia, Romanæ Religioni
mancipata: illa tot olim superstitionum altrix, nunc vnius Dei serua, illa libertatis
custos acerrima, nullius iugum experta, Romanis Pontificibus eorumq3 Sedi Apo-
stolicæ obsequentissima Polonia inquam, quæ sola monstra non parit. Nulla inde
Hæresis, nullum Schisma, et si qui vicinarum gentium peste afflati, acerrimo legũ
supplicio, & perpetuæ infamiæ nota, à reliquæ nobilitatis corpore rescinduntur. Si
quis legem VLADISLAO IAGIELLONE Rege latam, totius Nobilitatis, patrio
more consensu firmatam legerit: fatebitur, nullius Concilij anathema hæresim acrio
perstrinxisse. Et quamuis iniquitati temporum, amoriq3 consanguineo aliquid in-
dulsisse videamur, non tamen legem abrogari vnquam passi sumus nec patiemur, te
staturi posteritati, nos legum Patriæq3 salutem vnius Religionis integritate firma-
re. Hocipso lugubri nuper Reipub. nostræ Statu, cum Sigismundum Regem, vnam
pietatis Religionisq3 imaginem, Cælo receptam, terris ereptam planximus vidisses
Pater Beatissime, illis ipsis Centuriatis Comitijs, Senatum, populumq3 Polonum, ma-
gis pro Religione aduersus Conciues suos, dira hæresi corruptos, certantem, quam
de communi Patriæ salute, aut de futuri Principis electione sollicitum. Æquauit fer-
uor Procerum curam Antistitum; eorumq3 et Tui Apostolici Nuncij solemnes exci-
uit gratiarum actiones. Innatum scilicet genti Polonæ auitæ Religionis Studium
Hinc illa erga Sacrorum Præsides obseruantia, quæ eis prima in Senatu Subsel-
lia detulit, & præcipuas Reipub. partes curare iussit. Tacebo prodigam vt ita dicã
in Templorum ædificia, ac ornamenta liberalitatem, Omittam cultum numinis &
Sacrorum seruentissimum: hæc enim omnia ita se habere Orbis consensus asserit.
Animorum certè eius gentis Magnitudinem, vel inde colligere licet, quod à tot sæ-
culis aduersus feros, et immanes nominis Christiani hostes excubent, nec statione
deserant. Ottomanorum signa, quæ tot Acies, tot Vrbes validas expugnarunt
tot Montium claustra penetrarunt, fluminumq3 impetus superarunt, tot Christi-

anorum copias fuderunt; nuda Polonorum pectora ſtiterunt, & ne patentes, ac
peruios ingrediantur campos, hucuſq3 prohibuerunt. Scythicam pernicitatem
ne vniuerſam quaqua verſus peruagetur Europam, vnica Reipub. nrã moratur
Prouincia. Moſchos ſolo nomine Chriſtianos, re et moribus quibuſuis barbaris
execrabiliores, toties vicimus, fudimus, & demum nobiliſſimam eius Regionis
partem in Prouinciam redegimus. Hæc omnia ſumma animi Magnitudine, ac
prorſus Romana ſteterunt. Parentauimus ſiquidem antiquæ Vrbi, Maiorum no-
ſtrorum ferocia læſæ, cum in eius mores & inſtituta tranſiuimus. Hinc libertatis
ſtudium, hinc æqui, iuris, ac legum amor, hinc maſculæ frugalitatis exempla, nil
in moribus, nil in habitu corporis molle, vel effæminatum, nil acupictum. Iuuen-
tus prætextam non in Cytharedorum gymnaſijs, ſed intra Caſtra deponit. Equi-
tibus rura paterna colere, haud pudendum, ne Vrbanis eneruati delicijs bello fi-
ant ineptiores. Humiles domos plerumq3 habitant, ſed excelſos animos fouent
non propugnaculorum, non Pontis Sublicij, ſed legum & innocentiæ præſidio tuti.
Neq3 verò hanc Magnanimitatem, ferociam quiſpiam dixerit. Cicurarunt Sar-
maticam, ſi quæ fuit, feritatem, Religio et Muſæ Latinæ. Has vbi è Septem-
trione deuolutæ gentes Latio mouerunt, (credo equidem) Caſtra ſecutas, eiq3
vitæ aſſuetas, Heliconi ſuo propè vltimum valedixiſſe. Gentem profecto noſtra
adeò ſibi manciparunt, vt ſine earum præſidio & ornamento militarem gloriam
minus glorioſam æſtimet, Et merito, earum enim beneficio libera Nobilium capita
de ſeipſis decernunt, magno Nobilitatis ornamento. Neq3 à Scholarum Cathe-
dris interpretes petimus. Latino freti eloquio, quod vna cum moribus & inſtitutis
in partem gloriæ noſtræ lubentes aſſumpſimus. Talis itaq3 et tanta Polonia ad Tu-
os pedes prima procumbit, Pater Beatiſſimè: illud collum nullius vnquam iugum
ferre ſolitum, illas manus liberas, illum animum excelſum & ad imperandum natum,
Regis ſui exemplo, Maiorum inſtituto Tibi ſubmittit. Tuis auſpiciis ſe Wladi-
ſlaum Regem dixiſſe, ac proinde cum Tibi debere profitetur. Tu enim geniales
eius Diuos primum, ac fælicianum Roma diſceſſuro, in Sacris Cineribus tribuiſti
non ſine Pontificio omine, eum primum Regum noſtrorum fore, qui ſine æmulo Fæ-
liciſſimum, qui coniunctiſſimis tam populoſæ gentis animis & ſuffragiis, Rex di-
ceretur. Tuis ergo auſpiciis Pontificum Maxime, habet Wladiſlaum Polonia
Wladiſlaus Poloniam, tu vtrumque. Habebis, Deo fauente, Wladiſlai inuicta
dextera, tandem aliquando Tibi, Sanctæq3 Sedi Tuæ manſuefactos Scandicos
rebelles Leones. Habebis & deſertores communis Paſtoris ad Tuum ouile propè
diem reduces. Exiuit etenim Pater Sancte, filius hic Tuus, non ætate & meritis,
aut maieſtate, ſed capeſſitæ Regiæ dignitatis tempore minimus ad venationem
vt te ſatiet, famemq3 tuam impleat, auidam gloriæ Summi Dei, inde longæui au-
ſpicaturus primordia imperij, vnde Cæli & Eccleſiæ ruinas ſperat reparandas.
Erige hanc tuam dexteram Pontifex Optime Maxime, qua neſcio quo turbine
motum ac penè ruentem Orbem retines, ſummo huius ſæculi bono dudum deſtinatq3
& ſancta benedictione, proſequere tam chari pignoris pios conatus. Excitabuntur
hoc præclaro exemplo reliqui Chriſtianorum Principes, et poſtpoſitis pernicioſis
eorum nomini & gloriæ odijs illuc arma conuertent, quo nefarij Imperiorum
prædonis libido, iam tandem vindicanda vocat. Wladiſlaus certè Rex, vti
nunc ſe, Regnaq3 et arma ſua Sanctitati Tuæ tradit obedientiam præſtat, nec ſe
ab huius Sanctæ Sedis auctoritate & obſeruantia vnquam diſceſſurũ profitetur

Ita Te Duce, Te auſpice paratus ſemper erit Chriſtianorum Aquilas, notis ſibi itineribus non ſequi, ſed præire. DIXI.

Takowa tedy nayduie ſie iako ſie opiſała ſenies Summorum Pontificum w Hiſtoriey naſzey, ktorych zawzdy Krolowie Polſcy in maxima veneratione miewali, y ktorzy v wſzytkiey Rzpſey w wielkim bywali poſzanowaniu, bo wſzytko zawzdy ex nutu & arbitrio ipſorum odprawowali, niegodnych Krolestw odſadzali, a godnym ie przywracali, niektorych z vrzeſnictwa Chrzeſcian: ſkiego, wyrzucali, niektorych zas do tegoſz pokutuiacych przywracali, małzenſtwa ich ſtanowieli, zawaſnionych animuſze ſpokoieli, od ſlubow tak Zakonnych iako y Kapłanſkich ich rozorzeſali, rzad Koſcielny od nierzadu Cieleſnego y plugawego czyſcieli Refractarios do poſtuſzenſtwa przymuſzali, Akademie y nauki obyczaiow ſtanowieli. Biſkupſtwa w Ceremoniach Katholickich funduwali, tak że ſluſzne o Naywyzſzych Biſkupach Rzymſkich mowic moze one ſłowa Bernarda Swietego Conſideres ante omnia Sanctam Romanam Eccleſiam, cui Deo auctore præes Eccleſiarum matrem eſſe, non dominam te verò non Dominum Epiſcoporum, ſed vnum ex ipſis, porro fratrem diligentium Deum & participem timentium eum. De cætero oportere te eſſe, conſidera formam iuſtitiæ ſanctimoniæ ſpeculum, pietatis exemplar, aſſertorem veritatis fidei defenſorem, doctorem gentium, Chriſtianorum Ducem, amicum ſponſi, ſponſæ paranymphum, Cleri ordinatorem, paſtorem plebium, magiſtrum inſipientium, refugium oppreſſorum paupe-rum aduocatum, miſerorum ſpem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum ſenum, vltorem ſcelerum, malorum metum bonorum gloriam virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum diſpenſatorem, ſal terræ orbis lumen, Sacerdotem Altiſſimi, Vicarium Chriſti, Chriſtum Domini, poſtremò Deum Pharaonis. ~~

Encomium Summi Pontificis

S. Bernard: Lib: 4 de conſideratione Cap: vltimo

A ktoſz bedzie tak wyuzdany, ktoryby tego Naywyzſzego Biſkupa Rzymſkiego, ktorego ſam Zbawiciel naſz Chryſtus Pan na Throme ſwym wyſſokim poſadził, orſzakiem cnot y ozdob wſzelakich przyozdobił, pogardzic, powage iego deptać, iego Maieſtatu mieſzanowac, na iego wſpaniała powage naſtampic, albo iego iedynowładſtwu przeczyc, y z niego ſie wyſamowac miał, a tym wiecey Antychryſtuſem go nazywac, pewne że iako wſzeteczna, tak y mezboznaby rzecz muſiała bydz. ~~

Ale teraz do wtorego Przywileiu Koſciołowi powſzechnemu od Chryſtuſa danego, przyſtąpiwſzy Eccleſiaſtykowych ſłow zazyc przyidzie Laudemus viros glorioſos et parentes noſtros in generatione ſua. Corpora ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen eorum viuit in generatione & generationem. &c.

Eccleſ: Cap: 44

Eccleſ: ibidem

Ogłoſzenie Boſka IV.

w zatrzymaniu Wiary powſzech;

ney Katholickiey w Przywileiach Kościołowi Chrystvsowemv nadanych w vszanowaniv zwierzchnosci Kościelney, w nayvyższych Biskupach Rzymskich w Mieszemikach, y w Wyznawcach Swiętych.

Lucæ Cap: 12 Iako dziwna opatrznosc Boska iest o człowieku kazdym, z tad to kazdy vznac może, że y włosy iego wszytkie ma Bog v siebie policzone Capilli capitis vestri

Lucæ Cap: 21 omnes numerati sunt; & Capillus de capite vestro non peribit. I lubo ludziom źli Aniołowie w Węże się obrocieli, in laqueos hominum & in scandala versi sunt, żebyśmy iednak medesperowali y Serca mętracieli, inter tot hostiles Spiritus ex aduerso bonos & amicos Spiritus dedit nobis Deus, et aduersus Thartareos oppugnatores dedit nobis cælestes defensores, y iako z męba spadli źli Aniołowie duszmi nieprzyiaciele, tak z męba pochodzą duszą naszych potężni obrońcy, è cælo cecidit defectus è cælo etiam venit auxilium. A mętylko o człowieku szczegulnym taka iest opatrznosc Boska y dozor, ale y o biednych ptaszętach.

Lucæ Cap: 12 Vnus ex illis non est in obliuione coram Deo. Kazdemu człowiekowi Bog dał stroża, potężnego Opiekuna y Obronce, naprzeciwko złym Aniołom. Iako otym

Ad Hæbreos Cap: 1 Apostoł mowi Ad quem enim Angelorum dixit aliquando, sede à dextris meis quoadusq; ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. A coś tu kto rzecze o Prowincyach, o Monarchiach, o Krolestwach, ktore Bog podał w obrone swoim

Daniel: Cap: 10 osobliwym Aniołom, iako otym iest pismo v Proroka Princeps autem Regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus, & ecce Michaël vnus de Principibus primus in adiutorium meum, Z kad znac że Bog mocbce w Monarchiach y Krolestwach mieć prozmiaicych Aniołow dobrych, chce ię mieć za dozorce y Opiekuny, chce ię mieć za Pasterze y Protectory, chce ię mieć za lekarze we wszytkich potrzebach ich, y chce żeby się pod obronę Boska, iako nayvyższego Obroncę vciekali. Iakoś im dał świadectwo z pisma swoiego na to.

Psalmo 90 Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Co pochodzi z osobliwey wdzięczności ludzkiey ku Bogu, ktora zwykł Bog y Poganom sowicie odplaczac. Iakoś ia nagrodził naszemu Piastowi, ktora mi dawaią vel Angeli vel Martyres qui

Długoss: Lib: 1 de Conuent: pro Electione Principis Pyast Ciuis Cruśuicien' indict Długoss: ibid, Lib: 1 a Ianua Pompilii Regis fuerant prohibiti vel excluśi in domo hospitali vilis tugurij, hilari vultu & affectu fuerant excepti. Gratissimum enim Deo & sublimis præmij hospitalitatis officium esse, vel hinc vnusquisq; aduertat, quod etiam gentilibus huiusmodi opus Deus ipse non dedignatus est, tam liberali compensare præmio, vt & Angelos hospitio exciperet, tantamq; suæ posteritatis facunditatem, & generis sui celebritatem & excellentiam apprehenderat, vt ex eius lumbis Reges & Principes Poloniæ, agnitione vnius veri Dei, & longa Septingentorum amplius annorum succeśione

aucta in germinatione perseuerauerint. Angeli enim eorum semper vident faciem patris mei qui in cælis est. *To iest Angeli eorum defensores tutores custodes aduersus Angelus malos eorum oppugnatores, hostes, tentatores, I dla tego Bernath Swiety vwazaiac Angelska mądrosc, dobroc, y moc do takich mu slow przychodzi.* Etsi tam paruuli sumus, & tam magna nobis, nec modo tam magna, sed & tam periculosa via restat, quid tamen sub tantis custodibus timeamus, nec superari nec seduci, minus autem seducere possunt qui custodiunt nos in omnibus viis nostris, fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt, quid trepidamus? Tantum sequamur eos, adhæreamus eis, & in protectione Dei cæli commoremur. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. *I tam daley tenże Doktor mowi.* Quam facilè transit, qui Angelorum portatur manibus. Quam suauiter iuxta vulgare prouerbium natat, cuius alter sustinet mentum. Quoties ergo grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere. Inuoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione inclama eum. Non dormit, neq; dormitat. *Bo że nad nami Aniołowie pilna y życzliwa straż trzymaią, czymia to dla trzech przyczyn. Pierwsza dla samego Boga, wczym natury iego naśladuią. Potym dla samych nas, in quibus propriam similitudinem miserantur, bo to wiadoma, że dusze ludzkie Anoelskiey naturze, coonatæ sunt. A naostatek dla samych siebie, żeby on defect wygnancow niebieskich, ktorzy z Lucyperem z nieba spadli, z dusz ludzi pobożnych napełnili y naprodzili. Potrzeba tedy koniecznie żebysmy Angelskiey pokory naśladowali, a szatanskiey Pychy, y nacletosci iego ktora z poduszczenia Diabelskiego pochodzi, żebysmy się strzegli, & quanto superiores sumus tanto nos submissius geramus, mowiąc z Psalmista.* Domine, non est exaltatum cor meum, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis neq; in mirabilibus super me. *Bo ieśli Aniołom grzeszącym Bog nie przepuścił, daleko mniey ludziom illorum extollentiam & ingratitudinem imitantibus, przepuści.* Consideret ergo homo, quid elatus in terra meretur, si & Prælatus Angelis in cælo prosternitur.

A o Opatrznosci Boskiey, w Strazy Angelskiey przeciwko wszytkim Nieprzyaciołom, y Kaczerzom Krolestwa Polskiego, na ten czas niechay bedzie dosyc.

A teras podzmy do Mieczennikow Swietych Bozych Opiekunow Krolestwa Polskiego, ktorych iako się z Historiey naszey znalesc beda mogli per seriem temporis przypomniemy

Jasne Swiadectwo iest in volumine legum, że się słusznie Krolestwo nasze iako Aniołom Bozym tak y Swietym iego, w obrone polecac ma, y polecza, bo iey zawzdy w potrzebie swoiey kazdey doznawało y doznawa. Dla tego Kazimierz wielki w Przywileiu swoim przyznawa to ⌊ Ob reuerentiam Dei Omnipotentis nec non Beatæ Virginis Mariæ, eius Genitricis gloriosæ, nec non ob merita omnium Sanctorum ac Sanctarum ⌋

Matth: Cap: 18

Diuus Bernard, in explanatione Psalm: 90 Serm: 12 Fol: 547

Psalm: 130

Diuus Gregorius Lib: magn: Moralium 32

Herburth: Tit: Sal Fol: 411

Martyrium Sancti Adalberti Archiepiscopi Gnesnensis

Położmyss w glorificatione Domini nayprzedniesse Męczeństwo Monarchi-
ey Polskiey Swietego Woyciecha Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, ktory dla i-
Dlugoss: sub An° 997 in medio
mienia Chrystusowego pragnął swoię krew przelać, ostendens Nihil terribile es-
se vbi diligitur Deus, nihil graue & acerbum, per quod ab errore ad fidem reduci-
tur proximus. I lubo Prussowie do Wiary Chrześciańskiey trudni byli, o ta-
ssoże iednak Bożey świętey Woyciech nie niedesperuiąc, y owssem wiele niewoza-
sow wtym ponossąc, plurimas iniurias & opprobria perferens, sąpè Domo & te-
ctis excluſus, sub dio frigore & pluuia laceſsitus cogebatur hospitari, mira
perseuerantia patientiaq3 captum prædicationis officium diligentissimè pro-
sequebatur. Aż kiedy iego Smierci pamiątkę Kościoł powszechny obcho-
dzi, przy Mszey y Ofierze przenaświetszey, ktora on za nawroczenie Prussa-
kow niewiernych odprawował (ktora y teraz bluźnia niewierni Kaczerze)
rozumieiąc, że albo Bałwanom ich złorzeczył, albo czarował, albo na szkodę
Mors Sancti Adalberti
iaką ich co czynić miał. Vi in in ipsum insilierunt, & pluribus quaſsatum sciſsumq3
ictibus, & sæpius confossum, caput à corpore abscíderunt, & in quadam vicina ar-
bore, vt ampliori pateret contumeliæ ſuſpenderunt. Quod per tres dies quibus habe-
batur ostentui, diligenti ab Aquila seruabatur & tutabatur custodia. I tak on
Swiety Biskup, y ona Swieta dusza iego niebieski posąg laureolam Martiry apd
Maiestatis Thronum in Ecclesia Triumphanti otrzymała y odniosła, & ad fruem
transyt supernæ & immarcesibilis voluptatis, beatæ visionis & fruitionis. A
Psalmo 115
słusznie, quia Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius Bo azaż by służ-
na rzecz była, żeby Bog qui est omnium bonorum operum remunerator Swietey
Woyciechowi Męczeństwa onego, ktore dla Wiary Chrystusowey odniosł niemiał
Dlugoss sub A° 997 statim in principio
nagrodzić, ponieważ wtym certa visione był vpewniony. Viderat enim Chorum
duplicem beatarum animarum cæleſti fulgore radiantem ordine purpuratorum vi-
delicet & candidorum. Cumq3 stupens quid eiusmodi visio portenderet, secum tacitus
quæreret cæleſti illi voce nunciatum est, Martyrum & Virginum duos sacerrimos cæ-
tus, iam beata immortalitate vestitos, quos viderat ordines esse, & in vtroq3 eum con-
sortium loco præmij sui recepturum. Słuszmie tedy Swiety Woyciech maiąc to obia-
wienie, że laureolam duplicem Męczeńską y Panieńską pro clote w niebie odnieść
miał, słusznie za Krolestwo Polskie, z inszemi Męczennikami do Boga się przyczy-
nia, bo piękne Obronę te y Protectya Swietych Bożych Bernath Swiety opisuie
S. Bernard in Libro diuersas morales ac vtiles sententias continete Fol: 500
Munitiones quibus anima vallatur tres sunt, Sedula circumspectio, quæ est sepes
Sanctorum intercessio, quæ est vallum firmissimum, & Diuina protectio, quæ est mu-
rus protegens ab incursu hostium. I dla tegoż Przodkowie nasi mieli to w zwy-
czaiu, że przed każdą potrzebą z nieprzyiacielem tego Patrona naszego Swietego
Woyciecha, oraco się Bogu polecaiąc Bogarodzicę śpiewali, y dla tegoż też
Sapientiæ Cap: 10
mądrość Boską, zwycięstwa ich ozeszły wysławia. Iusti tulerunt spolia impiorum, &
decantauerunt Domine nomen Sanctum tuum, & victricem manum tuam laudaue-
runt pariter; quoniam Sapientia aperuit os mutorum & linguas infantium fecit
disertas.

Martyrium quinq; Fratrum Polonorum.

Nuss

Nuß ona Swieta Swiętego Wojciecha Compania Benedictus, Matthe-
us, Ioannes, Isaac, Christinus, et Barnabas, *ktorych modlitwom wßytkę*
Rzpta na on czas Krol Bolesław zalecał. A gas y teras mieſłuſnie in Mar-
tyrum pro Repub. orantium numerum computabitur. Si enim dum hic vixerũt
miſerti ſunt peccatoribus & orauerunt pro eis, nunc tanto amplius, tantò verius á-
gnoſcunt miſerias noſtras, orant pro nobis Patrem, quia beata illa patria charita-
tem eius non immutauit, ſed augmentauit. Potentiores enim ſunt in cælis, qui tam
potentes fuerunt in terris. Fælici Martyrio Regna cæleſtia conſcendérunt *Iako*
Epiphaniuß napiſał. Sancti ſunt in honore, quies ipſorum in gloria, profectio hinc
in perfectione, ſors ipſorum in beatitudine, tripudium cum Angelis, diæta in cælo con-
uerſatio in Diuinis ſcripturis, gloria in honore incomparabili ac perpetuo, brauia in
Chro Ieſu Domino noſtro. *W Pacierzach Koſcielnych doſtatecznie opiſany*
ieſt zywot tych Swietych Męczennikow y Smierci ich. Benedictus, Ioannes,
Mattheus, Isaac & Christinus Fratres, Eremitæ Poloni, poſt Epiſcopi Adalberti, cu-
ius erant peregrinationis Comites, necem à Prußis multis contumeliis diuexati, &
Prußiæ finibus eiecti, in maiorem Poloniam redierunt. Et quo expeditius humana
contemnerent & cæleſtia ſpectarent, in vaſtam ſolitudinem apud Kazimiriam ſe rece-
perunt, ibiq; Gaſis quæ ſingulos caperent, ſtramento ædificatis, non extraneorum ta-
tum, ſed mutuam etiam conſuetudinem fugiebant. Mirum Dei viris inerat abſtinen-
tiæ ſtudium, cum aliqui eorum ſemel duntaxat, alii qui paulo tenuioris erant va-
letudinis bis in hebdomada oleribus & aqua, pane nonunquam adhibito ſe refice-
rent. De qua auſteritate victus, toto vitæ ſuæ tempore, præterquam die Sacratiſſi-
mo Paſchæ quoad vixerunt, nihil remittebant, veſtibus quas è ſetis equorum ſibi con-
fecerant contenti. Quies non ſtratis molliorib⁹ accerſita, ſed ſi quid dandum fuerat
feſſis corporibus humi iacentes. lapidem capitibus ſubiiciebant. Tanta aũt erat ſancti-
tatis eorum fama, vt Boleſlaus Chabrus pius & ſanctus, iſq; primus Polonorum Rex
præſens eos accederet, eorum Orationibus ſe & Regnum ſuum commendaret, grandiq;
pecunia oblata liberaliter & Regiè Sanctos donaret. Sed Beati viri poſt aurum
non abeuntes, nec vllam in pecuniæ theſauris reponentes ſpem, vt qui pro Chriſti no-
mine renunciaßent omnibus, è veſtigio argentum Regi vt referat Barnabas vnus
ex Sociis conſtituunt. Quod dum fit, ecce graſſatores, qui cognouerant munificè à
Rege donatos, prima noctis vigilia adſunt, Sanctos fratres in Dei laudibus opprimut
extra Gaßas protrahunt, gladios intentant. Ferenda vobis quamcunq; impoſue-
rimus fortuna eſt, niſi quidquid vbicunq; locorum, argenti reconditum eſt, noſtrum
illico fuerit minitantur. Quare aut pecuniam vltro exponite, vel ſi moramini vi-
tam cum ſanguine profundite. Sancti multis obteſtationibus Regi eſſe reportata
confirmant, quin etiam tugurióla vt excutiantur poteſtatem dant. Sæua auri cu-
piditas, vbi nihil minis extorquet, reliquum ſpei tollendæ pecuniæ in verberibus &
ſuppliciis reponit. Deligantur fratres Sancti ad palum ignibus ad latera admotis ex-
uruntur, deinde circa rotarum vertiginem, adſtricti diutiſſimè verberantur tota
nox in crudeliſſima paupertatis Sanctorum & innocentiæ ſupplicia expenditur.
Deinde cum omnes iam artes potiendi argenti tentatæ eßent, nec ſucceſißet, ne
quid inauſum de concepta crudelitate relinqueretur, ab iſdem latronibus Anno

S. Bernard: in Sermone in Vigilia SS. Petri & Pauli Aplorum Fol: 219

Idem paulo infenus

Epiphanius Hæreſ: 78

Lectione quarta

Lectione quinta

Lectione Sexta

Salutis humanæ Millesimo quinto pridie Idus Nouembris in Dei laudibus constantissime permanentes, trucidantur. Boleslaus nece Sanctorum innocenti cognita eandem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis, qui Beatorum fratrum corpora honorificentissima sepultura Kazimiriæ in maiori Polonia condidit. Barnabas superstes in Eremum reuersus, vitæ fratrum suorum æmulus assiduis Orationibus, vigiliis, ieiuniisq3 addictus, paulo post sancto fine quieuit, & ipse pij Regis mandato ad fratres suos appositus, vt quibus in cælesti patria esset coniunctus, in terris eodem tumulo cum eis conditus, quiesceret. *I tak Koscuol powszechny Pauèrze te zamyka.* Sanctorum nos quæsumus Domine Martyrum tuorum Benedicti Ioannis Matthæi, Isaaci, atq3 Christini gloriosa hodierna die trophæa lętificent quatenus eorum interuentione ad illam perueniamus hæreditatem, in qua iidem fælices Angelorum cætibus aggregati, tuæ semper Maiestatis perfruuntur ineffabili claritate.

Martyrium Sancti Stanislai Epi Cracouien.

Nusz azaszę y Swietego Stanislawa Biskupa Krakowskiego Męczenstwo nie iest tak chwalebne, zeby smierci iego kiedykolwiek Koronie Polskiey obrony y Protectwey y pociechy przymiesc niemiało. Sanctorum enim mors est miserorum consolatio, nam Sancti viuunt in sæculum, & gloria illorum nunquam sepelitur. *Bo ten Swiety Męczennik od Boleslawa Tyrana Krola Polskiego dla niesprawiedliwosci*
Dlugoss: sub A° 1079 *y wszeteczuych orzechow iego okrutnie iest zamordowany.* Euaginato gladio sibi & cuilibet alteri Regi, non ad irrogandas, sed ad propulsandas iniurias & neces innoxias, à superna pietate attributo, à furibundo & æstum vltionis in virum Dei spumante & frendente & euomente in Ecclesiam Dei, quam ab omnibus oppressionibus hostium in Coronatione sua tutandam se iureiurando astrinxerat. *Ktory miasto tey Prærogatywy iako wsciekły in virum Sanctum Dei nastampił*, & non loco non tempore non Pontificali Ordine deterritus, non Diuinam, non Sanctorum præsentem veritus Maiestatem, Pontificem Sacra Missarum solennia consumantem, ense vibrato sanctum verticem eius disrupit, & Pontificalem cruorem recentibus Sacrificiis permiscuit, Sanctum Dei Stanislaum Episcopum veniam sibi & suis cæteris percussoribus & Satellitibus deprecantem Rex impius & sceleratus prostrauit & interemit. Sponsumq3 in gremio Sponsæ, Pastorem in suo ouili, Patrem in filiæ amplexibus & filium in maternis penè visceribus peremit & obtruncauit. Et omnes laudes suas priores virtute heroica comparatas in opprobrium, gloriam in ignominiam, famam in infamiam uno illo parricidij facinore commutauit & non tam sibi quam stirpi suæ & Regno suo notam perpetui facinoris inussit. *Iako otym Tyranstwie Boleslawowym Hymn Koscielny spiewa wyliczaiąc Tyranskie vsilstwo iego, y Męczenstwo mowimne, y Chwalebne Cuda iego.*

Hymnus de Sancto Stanislao

GAude Mater Polonia
Prole fæcunda nobili
Summi Regis magnalia
Laude frequenta vigili

CVius benigna gratia
Stanislai Pontificis
Passionis insignia
Signis fulgent mirificis
HIc certans pro iustitia
Regis non cedit furiæ
Stat pro plebis iniuria
Christi miles in acie.
TYranni truculentiam
Qui dum constanter arguit
Martyrii victoriam
Membratim cæsus meruit
NOuum pandit miraculum
Splendor in cælo cælicus
Redintegrat corpusculum
Sparsum cælestis medicus
SIc Stanislaus Pontifex
Transit ad cæli Curiam
Vt apud Deum Opifex
Nobis imploret veniam
POscentes eius merita
Salutis dona referunt
Morte præuenti subita
Ad vitæ portum redeunt
CVius ad tactum annuli
Morbi fugantur turgidi
Ad locum Sancti tumuli
Multi curantur languidi
SVrdis auditus redditur
Claudis gressus officium
Mutorum lingua solvitur
Et fugatur dæmonium
ERgo fælix Cracouia
Sacro dotata corpore
Deum qui fecit omnia
Benedic omni tempore
SIt Trinitati gloria
Laus, honor, iubilatio,
De Martyris victoria
Sit nobis exultatio.

Tego Swietego Męczennika Laureola albo Korona Niebieska tak była Bogu przyiemna, że y we śmię Bog to obiawiał, że zamiedbanie iego Kanonizatiey Bogu było miłe, bo zaraz po śmierci Wisława albo Wyślimiera Biskupa Krakowskiego vkazał to Faliślawowi Slachcicowi tamecznemu, iakoby go z Biskupich Szat o-dzierano, y iakoby mu do Kościoła wnść niedopuszczono, y kiedy się Faliślaw pytał otym coby to za widzenie było, samże mu Biskup on vmarły odpowiedział. Non si Pontificalibus exspolior & ingredi in Ecclesiam meam vetor. Quoniam cum annis duo-decim Pontifex eius fuerim, nunquam Canonizationem Beati Stanislai promouere curaui

Dlugoss. Tomo primo sub Anno 1242

Co y Kardynał Reginaldus Hostiensis Episcopus qui maximè illi Canonizationi aduersabatur przyznał, y Cud na on czas przy Canonizatiey tego Swietego Meczennika swiatobliwosc iego zywota oswiadczył Cum iuuenis mortuus viuus & sanus, quasi ex somno expergefactus. Ale y to mi posledni był Argument Protectiey Korony Polskiey od Swietego Stanisława o ktorym to twierdzi Historya nassa że pod Grinwaldem Sub omni tempore quo prælium habebatur visum supra exercitum Polonicum hominem Reuerendum Pontificali amictum vestitu qui et benedictionem & assiduam confortationem Polonis dimicantibus largiebatur, & certam repromittebat Polonis victoriam. A Kromer w Historiey tak opisuie te Protectya Swietego Stanisława Fertur à multis ex vtroq3 exercitu per omne tempus prælii conspectus esse in aere vir Reuerendus Pontificali habitu dimicantes nostros confirmans, hostibus verò terrorem incutiens. Atq3 is Diuus Stanislaus Episcopus Cracouiensis fuisse creditur. A inaczey to bydz memoże, bo iakobysmy tu mieli w zastawie Swietych Meczennikow Ciała. vadia & obsides tenemus Martyrum corpora. v ktorych możemy sie Obrony y pomocy iako v Patronow naszych vpominac, y o mi ich prosic. Propter hoc enim lauerunt stolas suas in Passione Christi, & cum Iudicii diem postulant, non tam vindictæ cupidi, quam perfectionem desiderant beatitudinis.

Dlugoss. Tomo secundo sub Anno 1410

Cromerus in Corp: Hist: Polo: Lib: 19 Fol: 658

Martirium Beati Verneri Epi Plocensis

Dla tego y Meczenstwo Wernera Swietego Płockiego Biskupa Bogu bardzo iest przyiemne, że Lictores non persequuntur Martyres sed Coronant. Ktorego Martyrium y zywota iego swiatobliwosc tak nassa opisuie Historya. Vir (inquit) mirificus Vernerus, & deuotionis in Deum singularis & vitæ nitidæ integræ atq3 religiosæ egregiè pollens animi virtute atq3 probitate, doctrina insuper eleganti cum summa humanitate coniuncta. Is cum Villam Ecclesiæ suæ Plocensis Karsko vocatam à Castellano Visnen' primum inuadi ad extremum occupari sensisset, personali et benigna primum admonitione, deinde per amicos communes, apud illum egit, vt propriis contentus, sortem Deo dicatam desisteret vsurpare, vltionis Diuinæ iudicium, si in proposito perseuerandum duceret non euasurus. Ktorego gdy Biskup Wernerus integritate & Sanctimonia vitæ clarus dobrymi sposobami rectyfikowac niemogł, bo Boleslta Kasztelan on Wiski homo sensus reprobi ambitione obcæcatus, existimans se auaritiæ molimem malitia posse vincere na Biskupa in hominem mansuetum, & iura Ecclesiæ suæ defendentem na Wies iego Biskupicze Zboycow mezbożnych Idolatriæ deditos. Prussakow nasłał. Ktorego Bolesław Kedzierzawy Monarcha na on czas Polski motus atrocitate faunonis & Interdicto Archiepi obawiaiac sie, zeby kiedy Panstwa iego Bog ob Pontificalem necem miekarał Boleste, poymac kazał, & in præsentia Episcoporum & vniuersorum Procerum Polonię Iudicium contra illum cui solus præsidebat pro faunore in Chrum Domini Vernerum commisso instituit Bolestamq3 in Iudicium productum sententia deffinitiua flammis exurendum condemnat, iram Diuinam propter scelus parricidy in se & gentem suam ventura sæua quidem sed iusta vltione de Reo sumpta expiauit, & vniuersa sua militia inspectante combussit. A Swiatobliwosc zycia Biskupa tego tak iest w Historiey nassey opisana. Extunc vir Beatus Vernerus cæpit signis mirificis claresscere, & ad sui nominis inuocationem exaudire claudis gressum, cæcis visum leprosis mundationem

Dlugoss: Tomo primo sub Anno 1170

Idem Dlugoss: sub eodj anno

tionem, paralyticis restaurationem, mortuis vitam, pluraq3 alia pro quibus interpellabatur beneficia conferre, vt nil dubitandum sit virum illum tum pro vita laudabili sanctè & innocenter transacta, tum pro sanguine in defensione suæ Ecclesiæ fuso laureolam meruisse, animarum quoq3 Sanctarum potitum consortio præmio æternæ retributionis & visione Diuina perfunctum esse *Bo a podobnaßby to rzecz żeby Męczennicy niewinni, qui currebant in odorem Passionis Christi, et seminabant fortitudinem Christianam mieli bes nagrody krew swoię przelewac pomenwaß oni sa manus Ecclesiæ bona operantes, et intercessione ipsorum infirmitas nostra adiuuatur, y dla tego w Kosciele powßechnym Chrystus nam zostawił Sanctorum communionem, żeby nam vdzielali zasług swoich, ktore dla Chrystusa cierpieli.*

Martyrium B. Joannis Czapla Scholastici Plocen.

A słusnaßby y to była żeby Męczennik on Ian Czapla Scholastyk Płocki y Włocławski in Ordine constitutus Presbyterali bes nagrody miał bydz, y memiał vprosic Intercessiey Koronie Polskiey v Chrystusa dla ktorego cierpiał. Ktory à Conrado Masouiæ Duce fastuoso et insolenti Diabolico instinctu vexato, captiuatus & squallido carcere diebus aliquot maceratus, in eculeo tortus, velut fur in patibulum actus. *Ktorego iam extinctum & per fratres Prædicatores, è priori patibulo sublatum, żona tegoß Conrada Agasia, tanquam Iezabel sanguinem Sacerdotalem sitiens, simili furore plena, rursus in altero patibulo, studioßè ad id circa Ecclìam S. Dominici fabricato, pro maiori ignominia suspensum alligauit.*

Długoss: Tomo primo sub Anno 1239

Cromerus in Corp: Hist. Polo: Lib: 8 sub Boleslao Pudico Fol: 537

Martyrium Sandomiriæ, à Tartaris trucidatorum.

Nuß azaß y ona mepoliczona liczba Męczennikow niewinnych w Sedomirgu od Poganstwa Tatarskiego, pod panowaniem Bolestawa Pudyta pomordowanych ktorych Rozmicze, z wielkim nabożenstwem y odpustami od Alexandra Czwartego Papieża, za oproßeniem Prandoty Biskupa Krakowskiego, y samegoż Pudyka nadanemi, magno populi concursu recolitur, & dies illa quæ postridie Calendas Iunij incidit, Dies Martyrum Christi, anniuersaria celebritate recolitur & celebratur. Azaß może bydz bes wielkiey od Chrystusa Pana nagrody, dla ktorego imienia, iako prawdziwi Chrześciame to Męczenstwo odnieśli Rzecz to iest mepodobna, bo iako żadnych złości bes pokarania, tak y żadnego dobrego vczynku bes zapłaty y nagrody Bog nikomu darmo nepuszcza Diuinitas enim operum omnium bonorum, est iustissima præmiatrix.

Sendomirski Iubileuß 1260

Martyrium Martini Baricka Vicarij Cracouiensis.

Nuß y ono Męczenstwo Marcyna Baryczki Vikariego Krakowskiego, azaß Bogu niebyło przyiemne? ktore dla posłußenstwa Biskupowi powinnego Kazimerz wielki na nim popełnił kiedy Militum & Satellitum suorum animum suaptè furentem inflammantium Vicarium qui Regem Episcopalibus mandatis percellere audebat, mortali muleta dignum, comprehendere & in flumine Vista suffocari iussit.

Długoss. sub Anno 1349

Swietych Wyznawcow Bożych series.

A Wyznawcow Swietych Bogych, ktorych liczba iest niepoliczona. Iako Iob Swiety powiedział Nunquid est numerus militum eius. Czy możemy przeliczyć tak niepoliczoną Monarchią y Angelską y Swietych Bożych, w ktorych Alius alio Sanctior, alius alio castior, alius alio patientior, alius alio in charitate feruentior. Ipsa verò vitis (a vitem hanc każdy rozumiec może Chrystusa Iezusa) omnibus Angelis & hominibus, in humilitate, patientia, et castitate, charitate & cæteris virtutibus præeminebat. Habuit ergo vitis ista non vnius, sed omnium florum speciem, violam humilitatis, lilium castitatis, rosam patientiæ & charitatis et florem astinentiæ

Lob. 25 Cap:

Bernardus Fol: 1188 Lib. de Passione Dni Cap: 16

A ponieważ w wyliczaniu Swietych Bożych Wyznawcow Protectorow Korony Polskiey iustæ magnitudinis volumen confici posset, tedy dla krotkosci kilku tylko Polakow żywoty przypomnec vmyślilismy

A naprzod Błogosławionych Iedrzeia Zorawka, y Benedykta Pustelnikow, Polakow, z ktorych pierwszego Andrzeia Zorawka austeritas vitæ taka była, że na ustawicznej modlitwie we dnie y w nocy, y na robocie rocznej bawiąc sie, Czwartego tylko dnia iadał. A gdy Post wielki przyszedł brał od Philipa Opata, Czterdzieści Orzechow, y na nich przestaiąc, dnia zmartwystania Pańskiego z weselem czekał. Łancuch też po smierci na nim naleziono, ktory tak daleko sie iuż był w ciało wpił, aż skora poroślą, y oproc węzła na Żywocie, trudno go było obaczyc, y inne vmartwienia Ciała, mianowicie w spaniu dosyc żarliwie odprawował. A Długoss te ich vitæ austeritatem w Historyey swoiey tak wspomina. Duo Viri ea tempestate insignes, vita & exemplo, ac conuersatione (Swirardus qui ad fluuium Dunaiecz propè Oppidum Czechow in Crac: Diæc: Heremita sub rupe, quam in hanc diem cernimus habitabat) floruerunt, et in qua per annos plures Christo militauerat, & Benedictus Anachoriticam vitam ducentes, è Polonia egressi intrauerunt pannonias, & in Cœnobio Sancti Benedicti, ad radicem montis ferrei sub Abbate Austerico militantes, Swirardus & Zorardus Confessoris decus vitæ asperitate promeruit. Benedictus sanguine fuso, Laureola Martirij coronatus.

Dlugoss: Tomo primo sub Anno 998 Fol: 118

Nuss Błogosławionego Jana Kantego Doktora Akademiey Krakowskiey żywot, ktory iescze w młodosci karmiąc się przykłady domowey pobożności, singulania vestigia cnot w sobie pokazował, a nietylko w naukę, ale y w obyczaiach Chrześciańskich prędko podrastał. A cokolwiek darow, łask pomnożenia w miłosci y w cnotach Swietych nadanych sobie z Skarbnice Niebieskiey miał, to wszytko Annie Swietey, Corce, y Wmukowi iey, niemylnie przyznawał, v ktorych Szesnastom vmarłym żywot vprosił. Czego wszitkiego Senes rzetelna znayduie sie, w pismie Wielebnego X Opatowinska, zacznego Doktora Sławney Akademey Krakowskiey w opisaniu żywota y Cudow tego Swietego Kantego.

Nuss Swietego Kazimierza Krolewica Polskiego Wnuka Iagiellowego Żywot, iako Swiatobliwy y wielce Koronie Polskiey pożyteczny, ktorego pięknie

prawie

prawie Regale y meſmiertelney pamieci godne Apouthegma, głoſne po wſzytkiey Koronie Polſkiey zoſtaie, gdy dla ſmierci czyſtoſci odſtąpic niechciał, mowiąc Malo mori quam fœdari, Zaczym za tę ſwoię w czyſtoſci gorliwoſc miedzy inſzemi Protectyami y tę Obronę Koronie Polſkiey ſwiątobliwą modlitwą ſwoią ziednał, że w rece drobnego Woiſka Polſkiego, ktorego tylko dwa Tyſiąca było, wielkie vfy Moſkiewſkie, wieley wż ſześćdziesiąth Tyſięcy przechodzące, podał, co też rokiem przed tym, to ieſt 1518 od Woiſka wzywany vczynił, gdy przez Dzwinę Rzekę brod vkazawſzy zwycięſtwo pod Połockiem nad Moſkwą ſwoim Polakom ziednał, vkazuiąc miłoſc y Protectią przeciwko Koronie Polſkiey.

Iako y o Błogoſławionym Stanisławie Koſtce piſze Hiſtoryja, że perła była droga Korony Polſkiey do Wiecznego Żywota przemieſiona, tak goraco zapalona, że w zimney wodzie Płaty maczaiąc, na Pierſi przykładac mu muſiono, dla vſmierzenia ſrogiego goraca. Ktoremu także, bardzo chorowącemu Aniołowie Panſcy, za vproſzeniem Swiętey Barbary, do ktorey miał oſſobliwe nabożenſtwo, viſibiliter Ciało Chryſtuſowe przyniesli do łożka, ktore on z wielką pokorą y radoſcią przyął.

Za przyczyną Patronow Krolestwa Polſkiego zwycięſtwo nad Oſmanem Czeſarzem Tureckim otrzymane. V.

Nuſs ono doroczne Dziękczynienie, za otrzymanie Zwycięſtwa z Oſmana Tureckiego Czeſarza, ktore pro die 10 Octobris z Synodalney Conſtitutiey 1628 ieſt poſtanowione za vproſzeniem Iaſnie Wielebnego IE. Mci X. Jana Wezyka Arcybiſkupa Gnieznieńſkiego, iako wielkie y poważne ma w ſobie nabożenſtwo przeciwko Patronom Krolestwa Polſkiego. Ktorego Nieſpor tak ſie naprzod zaczyna. Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare. A Himn gaſ nayprzodſzy taki ieſt.

SVpreme Regum Rex bone
Fons pacis & victoriæ
Deus Pater ſperantium
Vltor Superbientium.
AD cuius uſſa turgidæ
Maris procellæ ſubſident
Iras Leones exuunt
Sol ſtat ſtupens, nec ſe mouens
TV Barbaros Oſmanicos
Apros fugas è vinea
Vernam tuam Poloniam
A clade dira vindicas.
ERgo tuo Celſiſſimo
Sit nomini laus gloria
Qui Trinus ac vnus Deus
Per ſæcla viuis omnia. Amen.

Lectio verò Nona totam hyſtoricam narrationem continens oţym nabożenſtwie taka ieſt. Regnante Sigiſmundo III Poloniæ & Sueciæ Rege, Oſmanus Turcarum immaniſſimus Tyrannus, una cum Tartarorum Domino, innumerabilibus Copiis ad excidium Regni Poloniæ comparatis, ad fines Ruſſiæ peruenit, occurrit ei exercitus vltra Tyram fluuium, quem Princeps Wladiſlaus dicti Sigiſmundi natus ducebat. Cumque decies pugnatum eſſet, & ſemper a noſtris victoria ſtetiſſet, tot cladibus afflicti hoſtes, & fama aduentantis cum vniuerſa Poloniæ Nobilitate Sigiſmundi Regis exterriti ad pacem æquis conditionibus offerrendam adducti fuerunt, ac ne palmo quidem terræ à Regno auulſo magnaq; parte exercitus amiſſa, maiori cum dedecore et confuſione, primi ex acie diſceſſerunt. Cuius ſingularis diuini beneficij memoriam Gregorius XV Summus Pontifex cum gratiarum actione perpetuis temporibus in honorem Beatæ Virgini Mariæ ac Regni Patronorum, qui hoc impetraſſe piè creduntur, die 10 Octobris celebrare cum Proceſſione ſtatuit & ordinauit.

A o Interceſſiey tych to Patronow Swiętych Polſkich taka ieſt wzmianka w mięey położonych Modlitwach

Modlitwa pierwſza.

DOmine Deus exercituum, qui interueniente Beata Virgine Maria & Sanctis Regni noſtri Patronis immanem Turcarum exercitum, in cladem Poloniæ congregatum magna cum ignominia repuliſti, gratias tibi ſuppliciter reddimus, Maieſtatem tuam deprecantes, vt à quibus virgam furoris tui auertiſti, eoſdem verè ad te conuerti largiaris.

Wtora

ADeſto Domine ſupplicationibus noſtris, quas in Sanctorum Regni noſtri Patronorum honore deferrimus: vt qui noſtræ fiduciæ iuſtitiam non habemus, eorum qui tibi placuerunt meritis adiuuemur.

Trzecia

QVæſumus Domine, ſalutaribus refecti myſteriis, vt Orationibus Sanctorum Regni huius Patronorum, quorum interceſſionis memoriam celebramus, ab omni inimicorum incurſu liberemur.

QVARTA HÆRESIS TVRPITVDO

Summa ipsius Hæresis abominatione

In qua continentur

1 Confæderatio de Religione post mortem Sigismundi Augusti, dissidentium.

2 Nomina eorum qui Confæderationi dissidentium sese subscripserunt.

3 Protestatio Statuum tam Spiritualis quam Sæcularis, & omnium fidem Sanctæ Romanam Catholicam profitentium contra præmissam Confæderationem

4 Protestatio Sochaczouiensis Rndsmi D Iacobi Vchanski Archiepiscopi Gnesnen' contra M Sigismundum Wolski Castellanum Cernensem & Capitaneum Warschouien' ob non susceptam ad Acta Castrensia Warschouien' Protestationem con' Confæderationem.

5 Instrumentum per Notarium publicum Diœcesis Posnanensis confectum continẽs Protestationem nomine totius Cleri & Nobilitatis contra M. Firley de Dambrowica Pa' latinum Cracouiensem, eiusq3 adhærentes Sectarios ratione Confæderationis & Articu' lorum contra Sanctam Romanam Ecclesiam, Iusq3 commune conscriptorum.

6 Testimonium Protestationis ab Episcopo in Galliam Legato contra Confædera' tionem Parisiis factam, die XXIX Augusti 1573

7 Instrumentum Notarii publici continens Protestationem à Rndsmo D. Adamo Konarski Episcopo Posnanien'si, aliisq3 sibi adhærentibus Catholicis contra iuramentũ Regis Henrici, Parisiis factam 10 Septembris 1573

8 De eadem Protestatione ab Episcopo Posnanien'si facta Rex ipse testatur decima Septembris 1573

9 Protestatio Ordinum Palatinatus Plocensis contra pdictam Confæderationem

10 Præcones & Vniuersitas tota Christum profitentium in Polonia Illustri Domino Alberto Laski

11 Illustris Domini Alberti Laski responsum ad Literas Hæreticorum præce' dentes.

12 Stanislaus Hosius Cardinalis & Episcopus Warmien'sis Alberto Laski Pa' latino Siradien'si

13 Stanislaus Hosius Cardinalis & Episcopus Warmien'sis Henrico Regi Poloniæ

14. Examen siue excussio Articuli Confœderationis Serenissimo Henrico Poloniæ Regi per Hæreticos ad approbandum propositi; per Stanislaum Hosium Card. Varmien^{s}.

15. Altera excussio eiusdem Confœderationis: pro Instructione Serenissimi Poloniæ Regis Henrici, ad Illustrissimum Ludouicum Ducem Niuernense missa.

16. Confœderatio de Religione dissidentium post mortem Sigismundi Augusti ab Henrico Rege Poloniæ, contra Protestationes Statuum tam Spiritualium quam Sæcularium, omniumq^{3} fidem Sanctam Romanam profitentium, iuramento confirmata.

17. Rationes quibus ostenditur ex Iuramento Henrici Regis, quo dissidentibus Confœderatio est approbata, eam nullo iure subsistere posse.

18. Caluiniana hæresis, per Confœderationem dissidentȝ de Religione ab HENRICO iuramento Parisiis approbatam, in Poloniam introducta.

Confœderatio de Religione post mortem Sigismundi Augusti, dissidentium. I.

Nos Consiliarij Regni Spirituales & Sæculares et Vniuersus Ordo Equestris, aliiq3 Ordines vnius ac indiuisibilis Reipublicæ Maioris et Minoris Polonię, magnoq3 Ducatus Lithuanię Kiouię, Volhinię, Podlachię Terrarum Russię Prussię Pomeranię Samogitię & Liuonię, Ciuitatesq3 Regni.

Significamus vniuersis quorum interest. Ad perpetuam rei memoriam. Quod tam periculoso tempore, cum sine Rege, Supremoq3 Præside essemus, vniuersi id egim, diligenter in Conuentu Warssauien', vt exemplo maiorum nostrorum inter nos ipsos pacem, iustitiam, Ordinem, atq3 defensionem Reipubl. Sartam atq3 tectam tueri, ac retinere possemus. Ideoq3 firmo et vnanimi consensu, ac Sacrosancta sponsione, nobis ipsis totius Reipub. nomine communiter promittimus, in eoq3 fidem, honorem, atq3 conscientias nostras obstringimus. Primum nullam chiusione nos inter nos facturos nec vllam dissectionem fieri passuros, vnius et indiuisibilis Reipubl. Neq3 verò vna pars sine altera Regem sibi eligere, neq3 factionibus priuatis laborare debet, sed loco et tempore constituto, ad commune totius Regni Concilium conuenire, communiterq3 & quietè præsentem Electionis actum, ex voluntate Dei ad exitum deducere, neq3 in quenquam Regem futurum consentire, nisi cum eiusmodi certo & expresso pacto, vt primum iura & lęgės omnės Priuilegia, libertates, et immunitates nrās, quæ illi à nobis offerentur post electionem iureiuran' nobis confirmet. Nominatim verò iurandum illi erit. Pacem publicam inter dissidentes de Religione tueri, neq3 nos vnquam extra fines Regni educere, vlla ratione neq3 petitione sua Regia, neq3 solutione quinq3 marcarum super hastam, neq3 expeditionem bellicam generalem sine Decreto Comitiali indicere. Quamobrem promittimus nos contra omnes eos consurrecturos esse, qui aut loca, aut tempora diuersa ad electionem sibi deligere ac constituere aut in Electione tumultuari vellent, quiue militem priuatim conscribere, aut electionem de consensu omnium concluśa aduersari auderent. Quoniam verò in Republica nostra, non parua est dissensio Religionis Christianæ, prouiden' ne ea ex causa seditio aliqua periculosa inter homines exoriatur, quæ in alijs Regnis est conspicua. Promittimus nobis, in commune pro nobis et successoribus nostris in perpetuum sub vinculo iuramenti, fide, honore et conscientijs nostris. Quod nos qui sumus dissidentes in Religione, Pacem inter nos conseruare, neq3 propter diuersitatem Religionis, et mutationem templorum sanguinem effundere, neq3 nos ipsos mulctare confiscatione bonorum, infamia, carceribus, aut exilio, neq3 vlli magistratuum, aut officiali ad eiusmodi progressum opem ferre, quin potius si quis ex ea causa sanguinem profundere velit, omnes obsistere debebimus, etiamsi prætextu cuiusq3 decreti aut ex progressu aliquo Iuridico, quisq3 id facere velit. Cæterum hac Confœderatione nostra potestati Dnorum in subditos suos tam Spirituales q3 Sæculares nulla in re derogamus, neq3 obedientiam subditorum, erga suos Dominos tollimus, imò verò si vsquam eiusmodi licentia prætextu Religionis existeret, sicut adhuc licuit, etiam nunc licebit, cuilibet Dominorum in subditum suum inobedientem, tam-

in Spiritualibus quam in Sæcularibus arbitratu suo animaduertere. Omnia beneficia Iuspatronatus Regij Prælaturarum Ecclesiasticarum vt potè Archiepiscopatuum. Episcopatuum, aliorumq; quorumuis beneficiorum conferantur non alijs, quàm Romanæ Ecclesiæ Cleriis, indigenis Polonis iuxta Statuta, Beneficia verò Ecclesiarum Græcarum hominibus, eiusdem Religionis Græcæ conferri debent. Quoniam verò ad tuendam pacem multum interest, vt differentiæ inter status cohibeantur. Inter statum verò Spiritualium & Sæcularium est non parua differentia, de rebus Politicis temporalibus. Promittimus de omnibus his inter nos componere, in proximo Electionis Comentu Iudicionum formam eam rotam esse iubemus, quam sibi quilibet Palatinus Dominus constituit, aut deinceps etiam constituet, communi consensu. Eodem etiam modo defensionem defenden' Arces finitimas. Quisquis debitum aliquod inscripsit, & ad respondendum in Iudicio Castren' firma aliqua inscriptione, se vltro subiecit, siue id factum sit, viuo etiam tum Rege, siue post mortem ipsius, talis quilibet ex Inscriptione progressum Iuris vsitatum patiatur. Dominj autem Capitanei vigore huius generalis Confœderationis, sine omni dilatione tenebuntur, iuxta vsitatam formam iudicare, absoluere et exequi tales causas. Exceptis his Palatinatibus qui sibi formam executionis Iudiciorum specialem constituerunt. Inscriptiones omnis generis et Resignationes omnis generis perpetuas coram authenticis actis factas et fien' sub interregno, communi huius Confœderationis consensu confirmamus. Fatalia siue præscriptiones sub Interregno mutuo sumptu, à die mortis Regiæ nemini in progressibus Iuris ad ius suum obtinendum nocere debet. Eodem etiam modo, qui præscriptum terminum habuerunt, accipiendi pecuniæ ad præteritum diei Natalis Dñi, aut ad festum Circumcisionis, aut etiam ad quoduis aliud festum, ita præteritum, in omnes erunt obligati, ad accipiendi pecuniam sua in primis Iudicijs (Deo volente) post electionem noui Regis, aut ad primam Actorum publicorum positionem siue apertionem. Promittimus etiam nobis, quod et in eundo ad electionem iam constitutam, et in loco electionis constituti, et in redeundo, nullam vim cuiq; afferemus, neq; inter nos ipsos ea fieri patiemur. Hæc omnia pro nobis & successoribus nostris promittimus firmiter et constanter tenere et seruare, sub fide honore et conscientijs nostris. Quod si quispiam his aduersari, pacemq; et Ordinem publicum tollere voluerit, contra talem omnes consurgemus in eius destructionem. Ad maiorem verò certitudinem omnium suprascriptorum, Sigilla nra impressimus manibusq; propriis subscripsimus. Actum Warsauiæ in Conuentu Regionali XXVIII Mensis Ianuarij, Anno Domini M D LXX III.

II. Nomina eorum qui Confœderationi dissidentium sese subscripserunt

Franciscus Krasinski Episcopus Cracouiensis
Ioannes Firleij Marschalcus Regni Poloniæ
Petrus Zborowski Palatinus Sandomiriensis
Albertus Laski Palatinus Syradiensis
Ioannes Sierakowski Palatinus Lanciciensis
Eustachius Wołowicz Castellanus Trocensis Vicecancellarius M. D. Lithuaniæ

Ioannes de Sluzewo Palatinus Brzeſtenſis
Ioannes de Krotoſzyn Palatinus Iuniviadiſlauienſis
Nicolaus Mielecki Palatinus Podoliæ
Nicolaus Macieiowſki Palatinus Lublinenſis
Paulus Pac Caſtellanus Vitebſcenſis de perſona ſua
Anzelmus Goſtomſki Palatinus Rauenſis
Fabianus Czema Palatinus Marieburgenſis
Hieronimus Oſſolinſki Caſtellanus Sandomirienſis
Ioannes Tomicki Caſtellanus Gneſnenſis
Staniſlaus Herborth Caſtellanus Leopolienſis, Capñeus Samborien
Hieronimus Sieniawſki Caſtellanus Camenecenſis
Staniſlaus Stupecki Caſtellanus Lublinenſis
Sigiſmundus Wolſki Caſtellanus Czernen Capitaneus Warſſauien
Ioannes Dulſki Caſtellanus Culmenſis
Ioannes Koſthka Caſtellanus Gedanenſis Capñeus Marieburgenſis
Ioannes Tarło Caſtellanus Radomienſis
Staniſlaw Wyſſocki de Budziſlaw Caſtellanus Landenſis
Iacobus Rokoſzowſki Caſtellanus Srzemenſis
Ioannes Chriſtoporſki Caſtellanus Wyelunenſis
Ioannes Herborth Caſtellanus Sanocenſis
Paulus de Działyn Caſtellanus Dobrzynenſis
Paulus Sczawinſki Caſtellanus Brzezinenſis Capitaneus Sochacowienſis
Hieronimus Buzinſki Theſaurarius Regni Poloniæ
Lucas Oleſznicki
Georgius Fredro de Pleßowicze
Adam Pocieÿ Notarius Brzeſtenſis de perſona ſua
Raphaël Przyemſki Subpincerna Caliſſienſis
Leonardus Straſch Burgrabius Cracouienſis
Andreas Niedrwicki
Staniſlaus Koniecpolſki Capitaneus Wielunenſis
Staniſlaus Przerębſki
Andreas Zaremba
Michael Iazłowiecki de Buczacz
Ioannes Tworowſki
Valentinus Ponetowſki Succamerarius Lancicienſis
Nicolaus Malochowſki
Capitaneus Goſtinenſis manu propria
Valentinus Slatkowſki
Staniſlaus Drohoiowſki
Nicolaus Sienicki Succamerarius Sanocenſis
Ioannes Byeczkowſki Dapifer Præmiſlienſis

Alexander Zorawnicki Clauiger Luceorienſis ex priuata perſona
Petrus Czernÿ
Petrus Kuſſowſki
Ioannes Zamoiſki Chelmen⁹ Zameſcen⁹ Capn̄eus pro ſe
Albertus Wilkanowſki Succamerarius Płocenſis
Petrus Graiewſki Capitaneus Viſnenſis
Adrianus Kraſinſki Iudex Ciechanouienſis
Staniſlaus Smiecinſki Subiudex Ciechanouienſis
Ioannes Dawidowſki
Melchior Nieciecki Succamerarius Drohicenſis
Ioannes Tarnowſki Pincerna Cernenſis
Michaël Zaliwſki Subiudex Liuenſis.
Staniſlaus Radziminſki Capn̄eus Liuenſis et Camenecenſis de perſona ſua ex parte tranquillitatis publicæ
Nicolaus Grzybowſki Succamerarius Warßauienſis
Staniſlaus Sierakowſki Caſtellanus Kowalienſis
Iacobus Niemoiewſki
Daniel Plemiecki
Chriſtophorus Konarſki
Staniſlaus Kobelnicki Capitaneus Praſnenſis
Florianus Krzÿcki
Theophilus Choÿnacki

Dobrze napiſał Swiętÿ Hilarius contra Auxentium Concordiam hæreticorum non eſſe pacem ſed impietatis vnitatem Co ÿ wtÿm poſtępku ſamie ſię pokazuie Że w Confœderatiey po ſmierci Krola Zygmunta Auguſta na ktorą ſię ex Spiritualibus ſam tylko Kſiądz Franciſzek Kraſinſki Biſkup Krakowſki, minus prudenti concordiæ ſtudio (quod ei ſemper poſtea doluiſſe fertur) podpiſał. Hæretici non pacem petebant, ſed impietatis vnitatem. ÿ wtÿm ſamym, że Henrÿka Krola nowo obranego Coronatÿa, w Niedźiele Zapuſtną przypadła, quod fuit pro malo omine. Bo gdÿ Iakub Vchanski Arcÿbiſkup Gnieznienſki, miał go Koronowac, wielki ſię ſtał w Koſciele rozruch, z ſtronÿ tey Confœderacieÿ miedzÿ Duchownemi a Ewangelikami, na ktorą Duchowni nie pozwalali, ÿ miec ieÿ niechcieli, a Ewangelicy mocnie przÿ mieÿ ſtali. A miedzÿ bo zawzdy Diabeł w Mieſopuſtÿ Maßkary ſtroi, iakoß ÿ tę Confœderacÿa iako Maßkarę nayſtroſmeÿßą, ÿ iako monſtrum iakie brzÿdkie ſformował, contra Sanctam fidem Romanam Catholicam, contra quam talibus medÿs proceſſit, primum Licentia poſt Negligentia, vltimò perditæ cuiuſdam hominum Malitia, ÿ ten był progreſſ w Polſcze Sathaniſmi, nonnullis Chriſtianæ Religionis ritibus & Cæremonÿs Contradictio, à mianowicie Indulgentijs, Aquæ luſtrali, Mortuorum ſuffragijs, Ichonatibus Sacrorum, Cæreis, Ignę ſacro, tota in primo Ortu eius mali controuerſia fuit. Ad Sacramenta deinde tranſitum, De uſu vtriuſq; ſpeciei diſputabatur primum, mox Confirmatio, Matrimonium, atq; Extrema Vnctio, de numero Sacramentorum ſublata, Sacer demiq; Ordo, Partes pœnitentiæ, primus & ſummus

Cana

Cœnæ Domini vsus, Missæ Sacrificium abrogatum, ipsa veritas Corporis & Sanguinis Iesu Christi, ex Sacramento vt nihil præter ieiuna et vacua maneat eleme ta exclusa est; et tali modo & progressu ex paruis initijs, ad quandam impietate et Sathanismum, & ad Sacramentorum contemptum peruentum est.

Przeciwko ktorey Confœderatiey Stan Duchowny, & Sanctam fidem Roma nam Catholicam profitentes, taką Protestatyą vczynili.

Protestatio Statuum tam Spiritualis qm Sæcularis, & omnium fidem S. Romanam Catholicam profitentium, contra præmissa Confœderationem. III

Nos Iacobus Vchanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnensis Legatus Natus Regni Poloniæ Primas, ac primus Princeps, Franciscus Krasinski Cracouien, Stanislaus Karnkowski Wladislavien, Adam Konarski Posnanien Petrus Myszkowski Plocen, Albertus Starozrebski Chelmen, Dionizius Secigniewski Camenecen eadem gratia Episcopi. Gaspar Zebrzydowski Calissien, Albertus Laski Syradien, Ioannes Chodkiewicz Capitaneus Samogitiæ, Arnolph Vchanski Plocensis, Stanislaus Lanski à Strzegocin Mazouiæ Ioannes Działyn ski Culmensis, Palatini. Petrus Czarnkowski Posnanien Ioannes Konarski Calissien, Ioannes Comes in Thenczyn Woynicen, Iacobus Lassocki Lancicien Petrus Smeczyn ski Iuniwladislavien, Andreas Comes in Thenczyn Belzen Ioannes Hayko Brze stensis, Albertus Czarnkowski Rogoznensis, Stanislaus Wyssocki de Budzisław Lan denſis, Wapowski Præmislienſis, Paulus Działynski Dobrzynensis, Andre as Gosławski Camenen, Simon Sczawinski Inowladislavienſis, Iłowski Wisnensis, Stanislaus Kriski Raciaznen, Sandiuogius Drohiczinski Lubaczouiensis Raphael Slatkowski Conarien Castellani, Valentinus Debinski Cancellarius Regni. Capitula Ecclesiarum, Metropolitanæ Gnesnensis & Leopolien, Cathedraliu Cracouien Wladislavien, Posnanien, Plocen Præmisliensis, Chelmen Camenecensis per Nuncios suos adhæc sufficientia mandata habentes, Abbates, ac alii Status vtri usq; tam Spiritualis quam Sæcularis, in hac Comentione Elect noui Regis, indicta præ sentes, quilibet tam pro parte et ex persona sua, quam etiam aliarum personarum fidem Sanctam Catholicam & obedientiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ profitentium, hic ad præsens & alias vbicunq; locorum in Regno Poloniæ existentium nominibus. Signi ficamus, denunciamus, notum facimus, ac solenniter publicè et per expressum protesta mur, Coram Omnipoten Deo, et toto Senatu, et omnibus Ordinibus Regni, omnibus q; alijs, cuiuscunq; Status, gradus, Ordinis, dignitatis & præeminentiæ sint, quibus interest, intererit, aut quomodolzt interesse poterit in futurum, notum esse in perpetuum volu mus. Quod cum hoc Anno Domini 1573 die Mense Aprili & Mayo, existenti bus Nobis in Comitys generalibus prntibus ad Villam Kamyon sub Ciuitate Varsauien, pro eligendo Sexmo Rege nro indictis, nonnulli se Euangelicos appellantes, nec tempus nec locum seruantes, sed omnem ordinem peruertentes, & fidem quæ vna est & indiuisibilis diuidentes, aliquoties diuersis diebus tum in Senatu, tum etiam in Palatinatibus, Constitutiones quasdam ac Articulos, nec non quandam formam vt ipsi dicunt, Confœderationis et concordiæ produxerunt, et ea omnia à Senatu &

Nobilitate approbari petierunt. Nos ijs omnibus nrō ac aliorum prædictorū nomine nulla ratione nullo modo consentimus, neq3 consentire possumus nec volumus perpetuè & in æuum. Quinimo ea omnia, una cum toto Statu & Ordine Spiritualium & Sæcularium Catholicorum, qui maiorem et saniorem partem faciunt rejicimus, et non admittenda et recipienda, ex infrascriptis et alijs rationibus, Statuimus, Ordinamus, et declaramus, maximè verò cum ea omnia manifestissimè sint et contra Dominum Deum, fidemq3 eius Sanctam & Ecclesiam Catholicam, Idq3 ideò. Quod liceat vnicuiq3 impune credere, seu de Religione ac fide, quod vult sentire prædicare & scribere, omnesq3 & singuli in ea Religione & fide, quam sibi elegerunt & eligent, tuto vbiq3 viuere possit viasq3 blasphemijs contra Deum, ac ad omnes scandalosas & perniciosas opiniones impietatemq3 aperiunt, et etiam cum sint contra Ius commune Regni tam Spirituale quam Sæculare, atq3 contra libertates & immunitates, ac Priuilegia tam omnium Ordinum Regni, tam etiam contra dignitatem præeminentiam & Regalia Sacræ Regiæ Mtis, prout id manifestè apparet, semper deduci & declarari poterit quod ea omnia in præsentibus Articulis, Confœderationibus, & alijs quibuscunq3 Scripturis per eos, qui dici volunt Euangelici, de scriptis nobis Spiritualibus & Sæcularibus Catholicis, non consentientibus, reclamantibus, facta scripta, subscripta, Sigillata sunt. Et quidem quod ea sint contra Deum, et fidem Sanctam Catholicā Ecclesiamq3 Romanam id manifestissimum & euidentissimum est etiam ipsismet à Nobis, fideq3 Catholica dissentientibus ac sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ contrariantibus. Quod etiam vbi necesse fuerit, volumus & offerimus Nos Dnō Deo auxiliante, quantum in nobis erit, ostensuros, deducturos et probaturos coram Deo, & omnibus Christi fidelibus, quibus competierit, et qui audire voluerint loco & tempore suis. Quod vero etiam sint con' Ius commune, libertatesq3 & immunitates omnium Ordinum Regni, ex infrascriptis apparet. Primum quidem quod ex iure communi nusq3 elici & dēmonstrari potest, Conuentionem aliquam tempore Interregni inclicī debere indicendaq3 esse, ad alia aliqua negotia peragenda, tantummodo ad electionem Regis noui, prout et præsens Comentus generalis, ad hoc ipsum tantum, vt in eo Rex eligatur, et non ad alia indictus est, quemadmodum Irē Vniuersales ex præterita Conuentionē Warssauien' super tempore & loco Conuentionis præsentis Electionis tantum noui Regis, ædita et publicata euidenter testantur, omnesq3 et singulos certificant. Quod non ad aliam rem aliquam, sed tantum ad electionem noui Regis huc conuenire debebant. Quibus quidem lris assecurati, et certiores facti, etiamsi omnes ad Electionem noui Regis pertinent, quia tamen liberum est vnicuiq3, aut ad electionem venire, illiq3 interesse, seu domi se continere, multi huc non venerunt, imo respectu hic præsentium plurimi desunt, qui electioni interesse voluerunt, in quo seipsos minime excusare deberent, si propter voluntatem eorum Regem electum esse putarent, Sed quod alias res & negotia, quæ omnes generaliter et singula inter singulos afficiunt, attinet, nullo modo in eos, absq3 illorum præsentia aut consensu quidquam statui debet aut potest, maximè cum illi nullos nomine suo Nuncios elegerunt aut huc miserunt, ad aliquas res nouas statuendas, aut immutanda & corrigenda iura, Priuilegia, libertates et consuetudines antiquas in Repub. Vnde manifestè apparet quod neq3 locus vllus hic est cuipiam alteri Regi, præterquam soli noui Regis electioni. Nam & per ipsos Reges non debet nec potest iuxta iura Regni quicquam noui constitui, sine communi Consiliariorum & Nuncioru Terrestrium

consensu

consensu, quod fieret in præiudicium grauamenq3 Reipub. et damnum & incommodum cuiuslibet priuatum, ad immutationemq3 Iuris communis & publicæ libertatis. Quod si autem per ipsum Regem non potest nec debet iuxta iura Regni quicquam statui, sicut iàm ostensum est, facilè intelligi potest, quod tanto minus per quem alium & quascunq3 congregationes, conuocationes statui potest. Et si etiam vt iure cautum est, id statui non potest, quod esset in alicuius etiam priuati præiudicium, damnum et incommodum, multò magis non debet quidquam agi et constitui in præiudicium et damnum Regiæ Mttis stante Repub. & Monarchia talis qualis est vniuersa Corona Regni Poloniæ, in suis iuribus Priuilegijs, libertatibus & immunitatibus status cuiuscunq3. Deinde etiam palam ex eo videre est, Quod cum diebus Mensis Maij anni præsentis Nos Iacobus Vchanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnensis Legatus Natus Regni Poloniæ Primas, ac primus Princeps. Iure Officij nostri ad nos spectantis & pertinen' in publica Corona Status in Campo sub Warssauien' Ciuitate in solito tentorio proposuissemus solenne iuramentum R^mo R^ndo ac Magnifico Domino Ioanni Monlucio Episcopo ac Comiti Valentiæ Egidio de Noalis Abbati Insulæ et Guidoni de Lansac Legatis Christianissimi Regis et fratris sui Regis Poloniæ Dei gratia Electi de obseruantia pactorum Comentorum, iuxta sancita, constituta, et in scripto comprehensa cum præfatis Oratoribus, dicto nomine, et recessimus à loco iuramenti præstiti, ad solitum locum residentiæ nrã. Cum primum vidimus quod Magnificus Dominus Ioannes Firley de Dambrowica Palatinus Cracouiensis subiecit seu supposuit Oratoribus quandam Schædulam, vt dicitur iuramenti cuiusdam in Senatum prius non ostensam, non lectam, non pensatam, tanto verò minus omnium consensu approbatam, vt ab eis iuraret, metuen', ne aliquid clandestinè ab ipsis Oratoribus de facto extorqueretur, in præiudicium Religioms & Iurium Regni, surgentes è solio nostro, conuersi ad Oratores alta voce cæpimus exclamare, Protestamur, Protestamur, nomine nrõ Episcoporum et totius Cleri, ac omnium aliorum Sæcularium Catholicorum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ obedientium, quod nullo modo aliud recipiatur iuramentum, nec aliquid aliud vltenius iuretur, et iuramen' iam præstit' addatur. Quia hoc esset contra Dominum Deum contra Libertates, et iura Regni contra Iuramentum antiquum Regium, Status Regni, et libris Pontificalium descript' cautum et firmatum, contraq3 voluntatem, et sine scitu Senatus ac reliquorum Ordinum Regni, cum id ipsum tantum ad Archiepum Gnesnensem spectet, Regi & Oratoribus ipsius Iuramentum ex consensu Ordinum, ac ex vi iurium Regni proponere, prout iam fuit factum et expeditum, et non ad aliquam priuatam personam quouis nomine talia facere tentantem, licet publicè, multorum factu fuit vna nobis cum reclamatio. Et præfatus Dnus Palatinus attento rumore & fremitu protestantiu et reclamantium, et ipsius lecturæ Schedulam lecturam impedientium, præfatam Schedulam ad se retraxit, et pro tempore apud se retinuit, Et cum certissimum sit quid ex hoc actu clandestino & subreptitio, propria priuata authoritate de facto attento, nullus potest argui et elici Consensus Senatus, et reliquorum Ordinum Regni in materijs, vel confœderationis, vel alicuius personæ pacis obseruandæ per Sexmum Regem Electum stantibus protestationibus pluries et pluries in Senatu factis, et reprobatione supradicta Confœderationis à nobis et alijs vt præmissum

est reiecta et solenniter reprobata, Idcirco præsenti supposito iuramento, nec non Confœderationis, Constitutionis, ac alijs Scripturis, instructionibusq3 quibuscunq3 sub quibuscunq3 Verbis tenoribus conceptis Religionem attingentibus, et quouis modo directe vel non directe, fidei Catholicæ Sanctæq3 Romanæ Ecclesiæ, ac eius institutis, nec non iuribus Priuilegijs, libertatibus, tam quorumcunq3 Ordinum Regni quam etiam dignitati præeminentiæ & Regalibus Sacræ Mtis Regiæ, quomodolzt contrariantibus, in ijs Comitijs, tentatis conscriptis, actis et factis, nullum consensum præstare volumus. Similiter etiam non consentimus, nec vllum consensum præstamus cuidam prætensæ Confœderationis seu scripturæ materiam religioni tangenti tam Warsauiæ in Conuentione nuper habita, quam etiam in alijs locis Comentibus Particularibus & generalibus, vbicunq3 locorum & per quascunq3 personas habitis, etiamsi per aliquos nostrum, animo non bene deliberato subscripta, et sigillata fuerit, quinimo illi & eius partibus, ac alijs omnibus suprascriptis contradicimus, opponimus, contrauenimus, et opposituros ac contrauenturos nos tempore et loco suis omnimode debitæ, iuste, secundum Deum et iura Regni promittimus, eaq3 omnia & singula non admitti in Regno nec recipi vllo modo petimus & declaramus, et de ijs omnibus & singulis nos omnes supradicti, nomine nostro, et aliorum omnium nobis adhærentium, solenniter publice et perexpresse in forma plenissima protestamur. Et insuper ad abundantiorem cautellam & ad perpetuam memoriam veritatis, nec ea omnia & singula de facto attentata possit vnquam cuiq3 coram Catholicissimo & Christianissimo Rege per Nos Dei grã Electo, aut alias vbicunq3, patrocinari. Ideò instanter & instantissimè petimus & requirimus, modis et nominibus supradictis, et omni alio meliori modo, quod supradicta omnia in Metricam Cancellariæ Regni et vbi opus fuerit ac legittimè competierit, describantur. Protestamur iterum atq3 iterum de omnibus supradictis, et quod non debeat aliud iuramentum recipi, attent & seruari, quam illud quod auctoritate officij mi Oratoribus præfatis præstitum fuerit, et hanc Protestonem omnino admitti, vt perpetuis temporibus de veritate rei possit constare et apparere & Et ita protestamur, requirimus & monemus, omni meliori modo. Et in quorum præmissorum fidem præsentes manibus nostris subscripsimus, & Sigillis nris muniuimus. Actum & datum in Tentorijs seu Castris sub Villa Kamyon ad Ciuitatem Warsauiensem in loco Comentionis Gnalis Regni, pro electione noui Regis indicta, designato, die sedecima Mensis Maij Anno Domini M.D.LXXIII

Bardzo porządnie przeo Jego Mći Księdza Arcybiskupa Gnieznienskiego Jakuba Vchanskiego ta Protestatya spisana iest, bo y wszytkim politycznym odmianom y prætensyom winien zabieżono, talibus verbis. Similiter etiam non consentimus, nec vllum consensum præstamus, cuidam prætensæ Confœderationis seu Scripturæ materiam Religionis tangenti, tam Warszauiæ in Conuentione nuper habita, quam etiam in aliis locis Conuentibus Particularib. & generalibus vbicunq3 locorum, & per quascunq3 personas habitis, etiamsi per aliquos nostru animo non bene deliberato subscripta & sigillata fuerit; quinimo illi & eius partibus ac aliis omnibus suprascriptis, Contradicimus, opponimus &c. Bo wiwazał Ksiądz Arcybiskup Gnieznienski Vchanski, ze mieli bydz tacy, ktorzy in contrarium animo non bene deliberato, mieli sie na Confœderatya podpisowac, iakosz y podpisowali. Co wszytko in oppressionem veræ et Catholicæ Religionis, od nich stalo sie.

Protestatio Sochacouiensis Rndmi D. Iacobi Vchanski Archiepi Gnesnen. contra M. Sigismundum Wolski Castellanum Cernen. & Capitaneum Warszouien. ob non susceptam ad Acta Castrensia Warszouien. Protestationem, con/Confœderatione. IV.

Actum in Castro Sochaczouiensi feria tertia post Dominica Quinquagesimæ proxima Anno Dñi Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Tertio.

Comparens personalr coram Offo Actisq; præsen. Castren. Capitan. Sochacouien. Rmus in Chro Pater Dominus Dominus Iacobus Vchanski Dei grá Archiepus Gnesnen. Legatus Natus & Regni Poloniæ Primas suo & aliorum omnium & singulorum sibi adhæren. tam Spiritualium q; Sæcularium fidem & obedientiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ profitentium nominibus protttus est & protttutur solemr coram Offo præfato & Honestis Stanislao Luca & Laurentio Kucharz Mnibus gnalibus Regni ac Nobilibus Martino Szyskowski Balthasaro Wilkoszewski Matthia Chotewski, Stanislao Fichowski & alys pluribus ibidm circa infrascript. existen. In et con. Magcum Dnum Sigismundum Wolski Castellanum Cernen. & Capneum Warszouien. & ipsius Offm pro eo Quia ipse fungens Offo suo Capneali Castron. Warszouien. ad instam & Iunidicam Rmi Dni Archiepi præfati & Rndss. Dnorum Adami Konarski Posnanien. Petri Myszkowski Plocen. Alberti Starorzebski Chelmen. Eporum, requisitionem, ptendens se habere causas quasdm minus tm iunidicas imo iuri contrarias, noluit & recusauit, in damnum & iniuriam præfatorum omnium Protestan. et aliorum præfatorr ips adhæren. suscipere ad acticandum & inroßan. in Acta Castren. Warßouien. prottm ipsorr fact. et insript. oblatam. Cuius tenor de verbo ad verbum sequitur, et est talis.

My Rady tak Duchowne iako Swieckie imieniem naszym y Posłow Ziemskich na Conuocatya Warßawska posłanych ktorzy sie nepodpisali na Confœderatyą de dissidio Religionis na tey Konwocatiey od niektorych Panow Rad y Posłow vczymiona oznayamuiemy y oswiadczamy sie wszem wobec y kazdemu z ossobna ludziom iakiegokolwiek dostoienstwa Vrzedu y Stanu przy Aktach tego Grodu Iż gdyśmy sie tu do Warßawy ziechali, abyśmy tylko o czasie, y o mieysou Elektiey Krola przyßłego radzili: niektorzy z Panow Rad y Posłow Ziemskich, vczynili miedzy soba niektą Confœderacyą, w ktorey acz sie nayduia niektore rzeczy ku zachowaniu pokoiu pospolitego potrzebne, wßakoß wtozone sa drugie, ne tylko teraz ale też y na potomne czasy bardzo ßkodliwe, a zwłaszcza gdzie zabroniono vciekac sie w rzeczach ku Religiey należących do wßelakich zwierzchnosci ktora rzecz otwarza wrota ku rozmaytym Sektom y wßelakiemu Nierządowi. Bo za licentyą mogłyby sie bardzo łatwie wniest wßytkie Sekty, nietylko te ktore iuż pospolite sa, ale też y naßprosmeyße iako iest Adamithow Turkow y inne tym podobne, za ktorymy y do Poganstwa przyścby mogło Czego my przestrzegaiąc, acz na wßytkie rzeczy inne wtey Konfœderatiey zamknione ktore ku pokoiowi y zgodzie pospolitey należą, radzi pozwalamy, iako ci ktorzy Oyczyzne swą miłuiąc, nic pierwßego nic milßego nad zgodę pospolita vsiebie nemamy

y wtym ſie ſolenniter oſwiadczamy, że my na zadne mordy na zadne rozlanie krwie Chrześciańskiey, á mianowicie Narodu naſzego Polſkiego, á Braciey naſzey miłey niezezwalamy, y owſzem ktoby ſie na to brał, albo iaką przyczynę do tego dawał przeciwko takiemu każdemu bydź chcemy y obiecuiemy; ale też Conſœderacyey takiey chwalić niemożemy, ktora zwierzchności y vrzędy wſzytkie burzy, ktora dla bluźnierſtwa imienia Bożego, a do ſwey woley wobec wſzytkim naywyższego Stanu ludziom przyczynę podaie, á wtym prawa ſwobody, á wolności ſtanu Slacheckiego ku zmiſzeniu przywodzi, A tak ſie z tych y innych przyczyn, y ktemu obawiac ſie tego, aby na potomne czaſy, takowa Conſœderacya miedzy poddanemi naſzemi ſub prætextu Religionis & libertatis Chriſtianæ, do takiey ſwey woley, a wſzeteczenſtwa przyczyny miedała; iaka była lath mało przeſzłych, miedzy chłopſtwem w Munſterze, y na inſzych mieyſcach w Szwayczarzech przeciwko Panom ſwym. My tedy na ten Artykuł de diſſidio Religionis ktory wtey Konfœderacyey napiſany ieſt, a wiele rzeczy ſzkodliwych y niebeſpiecznych w ſobie zawiera, oglądaiąc ſie na pierwſze Conſœderacye, y przyſięgi naſzych Przodkow, ktore ſą przeciwne tey teraźnieyſzey Conſœderacyey, ogledaiąc ſie na ſummienie y powinnoſć naſzę, ktoraſmy chwale Bożey, ſtarſzym naſzym Koſciołowi Bożemu, y Braciey naſzey Stanu Slacheckiego powinni, żadnym obyczaiem nań zezwolić, bona noſtra conſcientia ani chcemy ani możemy iakoſz niezezwalamy, y wtym ſie przy tych Akciech publicè oſwiadczamy y żądamy, aby nam ta Proteſtacya in hac forma in Acta zapiſana była. A zwłaſzcza iż też Poſłowie Ziemſcy, na tę Konwocatyą od Rycerſtwa poſłani opowiedzieli ſie z niektorych Woiewodztw, że tego od Braciey ſwey zleczenia nie mieli, y owſzem że im ſrodze zakazali Brata ich, aby ſie na tey Konwocatiey wnic nowego nie wdawali, iedno aby o czaſie y o mieyſcu Elekcyey przyſzłego Krola namawiali iakoż ſie publicè w Radzie oſwiadczyli, że na tę Conſœderacyą ani mogą ani chcą zezwolić Iacobus Archiepus Gneſnenſis Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas et primus Princeps.

Adam Konarſki Biſkup Poznanſki
Petrus Myſzkowſki Epiſcopus Plocenſis manu propria ſcr.
Albertus Starozrzebſki Epiſcopus Chelmenſis ſcr.

Pro qua quidem iniuria et damno, & præmiſſa Proteſtatione non ſuſcepta, offert ſe prædictus Reuerendiſſimus D. Archiepiſcopus, cum Reuerendiſſ. D.D. Epiſcopis præfatis, et cum omnibus alys ſibi adhærentibus, contra prædictum Magnificum D. Caſtellanum Czernenſem Capitaneum Warſſavien', ac ipſius Officium Iurisdicè agere velle loco et tempore competenti, prout de iure venerit. Quæ præmiſſa omnia & ſingula ſupraſcripta ydem Miniſteriales, cum Nobilibus præfatis atteſtati ſunt, ſeqz circa præmiſſa omnia fuiſſe, eaqz audiviſſe recognouerunt. Super quo memoriale ſolutum eſt, quod Officium recepit. Ex Actis Caſtren' Sochaczowien' extractum & correctum

Nicolaus Łayſczewſki Vicecaptnus & Iudex Cauſarū Officij C.C. Sochaczowien'

Sigiſmundus Chrzconowſki Notarius Caſtr' Sochaczow'

V. Inſtrumentum per Notarium publicum, Diœceſis Poſnanienſis, confectum, contines

Protestationem nomine totius Cleri & Nobilitatis contra M. Firley de Dambrowica Palatinum Cracouien., eiusq; adhærentes Sectarios, ratione Confœderationis et Articulorum, contra Sanctam Romanam Eccliam, Iusq; commune

conscriptorum, Tenoris talis

In nomine Domini Amen. Per hoc præsens publicum Instrumentum cunctis pateat euidenter & sit notum. Quomodo à Natiuitate eiusdem Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Tertio Indictione prima Pontificatus Sanctissimi in Chro Pris & Domini nri Dni Gregorij Diuina prouidentia Papæ XIII Anno ipsius Primo die verò Sabbathi, XVI Maij, In mei Notarij publici & testium infrascriptorum et aliorum specialiter vocatorum præsentia personalr constitutus Illmus & Rndsmus Pater D. Iacobus Vchanski Dei grã Archiepus Gnesnensis Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas ac primus Princeps principalis suo et infrascriptorum Rndsmorum Rndorum, Magnor Gnosorum et Nobilium D D Episcoporum Palatinorum Castellanorum, Capitulorum, Abbatum, et aliorum Ordinum siue Statuum tam Sæcularium, quam Spiritualium ibidem personalr et in suis etiam personis partium, et id ipsum cum præfato Rmo Archiepo fatentium & attestantium ac omnium singulorum aliorum cuiusuis Status & conditionis tam Spiritualis q3 Sæcularis Regni Poloniæ incolarum absentium, sibiq; & præfatis D. Collegis suis, adhærentium consentientium, in fideq; Sancta Catholica & obedientia Romanæ Ecclesiæ permanentium & persistentr nominibus melioribus modo, iure, via, stylo, forma et consuetudine, quibus melius & efficatius de iure potuit & debuit præfatiq; sibi adhærentes potuerunt & debuerunt publicè & solenniter & perexpressum protestatum est et protestatur ac prædicti Dni sibi adhærentes, et quilibet illorum solenniter protestati sunt & protestantur, contra & aduersus Magcum Firley de Dambrowicza Palatinum Cracouiensem et alios hac in re sibi adhærentes & consentientes Sectarios vel vt ipsi se vocari volunt Euangelicos, à fide Catholica et Sacra Romana Ecclesiæ obedientia discedentes & deficientes. Quia ille contra Ius commune tam Spirituale, quam Sæculare, et consuetudines Statutaq; prædicta & Prærogatiuas Regni Poloniæ, à maioribus & Antecessoribus suis, diu pie & inuiolabiliter obseruat, nullum ad hoc interesse, nec mandatum à Senatu toto Ordinibus habens, propria auctoritate se intromittit, ingerit, et intromittere ac ingerere non verentur, quædam addita menta fidei Catholicæ Religionis & obedientiæ Romanæ Ecclesiæ contraria et repugnantia, et iuramentum solitu et consuetum per præfatum Rmum Dnum Archiepum Gnesnen' Rmo Dno ac Magnifico Dno Ioanni Monluco Episcopo & Comiti Valentiæ Egidio de Noalis Abbati Insulæ & Guidoni de Lansac Legat' et Oratoribus Christianissimi Regis Domini Caroli Dei gratia Galliarum Regis et fratris sui Sexmi Principis Dni Henrici eadem grã Poloniæ Regis Electi Quod quidem idem iuramentum Rmus Dnus Archiepus, ad quem spectat

ex consensu totius Senatus postquam prius in Senatu non fuerunt lecta, audita publicata, nec ab eisdem Dnis Prottantibus, ac ab alijs Dnis Senatoribus & Ordinibus, Statibusq3, tum alijs personis tam Spiritualibus quam Secularibus approbata, nec non etiam contra quasdam prætensas Confœderationes Articulos, Scripturas, tam dictæ Sanctæ Catholicæ fidei, Religionisq3 pie ac Romanæ Ecclesiæ Institutisq3 Patrum, Iurisq3 Communis, quàm etiam libertatibus immunitatibus Statutis, Priuilegijs, quorumuis Ordinum Regni Poloniæ, tam Spiritualium quam Secularium, ac etiam dignitati, præeminentiæ Sexmi Regis Poloniæ Regalibusq3 suis contrachcen'. Quas ipsemet Dnus Palatinus cum suis adhærentibus, edere, conficere, subscribere, sigillare, volunt & mituntur, vel iam forsan ediderunt, confecerunt, subscripserunt, sigillarunt, alias prout latius in Cedula Prottonis desuper confecta. Quam quidem Cedulam idem Rmus Dnus Archiepus, Notario publico infrascto protestans et alia faciens prout in ea realr & cum effectu postea dedit & porrexit habetur & continetur tenuis infrascti. Sed quoniam hæc Protestatio iam est superius scripta, ideo hoc loco iam non scribitur, quæ videatur sub titulo Protestatio contra eandem Confœderationem. Nos Jacobus Vchanski &c. Reliqua sequuntur. Super quibus omnibus & singulis præmissis idem Rmus Dnus Archiepus Gnesnensis, suo & aliorum sibi adhærentium nomimibus, à me Notario publico infrascto vnum vel publicum instrumentum seu instrumenta, & hoc præsens publicum, instrumentum sibi confici, dari et extradi petierit & postulauerit. Acta fuerunt hæc in Castris ad Villam Kamion, sub Ciuitate Warssauien' Diœcesis Posnan, vbi tunc Comitia pro eligendo Sexmo Rege Poloniæ celebrabantur, sub Anno Indictione Pontificatus, die Mense, quibus supra. Præsentibus ibidem Rndis & Gnosis Dnis, Ioanne Zaborowski Præposito Eccliæ Sandomirien'sis, Ioanne Borkowski Præposito, Stiborio Krzykowski Scholastico Lanicien' Laurentio Goslicki, Stanislao Kosthka Iuris Utriusq3 Doctoribus Canonicis Cathedralis Crac' Ecclesiarum, Alexandro Lafer Capitaneo Chelmensi, Paulo Vchanski Tribuno Vischegradien', Nicolao Beldowski Capitaneo Vnieiouien'si, Petro Achacki Vexillifero Lomzen' testibus ad præmissa vocatis & rogatis nec non omnibus & singulis, ad electionem Regis conuenientibus, tam Secularibus Senatoribus, quam etiam Equestris Ordinis, et Spiritualibus personis, tum ibidem in Castris existentibus. Et quia ego Sebestianus Corninus Felicis Clericus Diœcesis Posnanien'sis Sacra authoritate Apostolica Notarius publicus præmissis omnibus & singulis Prottoni Cedulæ exhibitioni, alijsq3 supranominatis vna cum præscriptis testibus, præsens interfui eaq3 omnia & singula, sic fieri vidi, et audiui. Ideo hoc opus publicum Instrumentum, manu alterius Notarij, me tunc alijs negotijs occupato descript' confeci publicaui subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, signoq3 & nomine meis solitis & consuetis consignaui, & communiui in fidem præmissorum omnium rogatus & requisitus.

VI. Testimonium Protestationis ab Episcopo in Galliam Legato, contra Confœderationem Parisiis factam, die XXIX Augusti 1573

Cum in

Cum in Colloquio habito Lutetiæ Parisiorum in Palatio Andegauensi Per Illum & Illmos Oratores Ordinum Regni Poloniæ, Magniq; Ducatus Lithuaniæ cum Sermo Principe Henrico Dei gra Electo Rege Poloniæ Andium & Borbonioru Duce &c. exhibiti fuissent aliquot Articuli, per Magcum Ioannem Herborth Castellanum Sanocensem, unum ex dictis Oratoribus, sub data die 12 Maij Anno Domini 1573. Cumq; ante dictus Dnus Castellanus humiliter petyssет, à dicto Sexmo Rege horum Articulorum confirmationem, ob eamq; causam eos per legi, Sacra R. Mtis insissет, in his legendis cum peruentum essет ad secundum Articulum, in quo de Religionis dissidyis siue de Confœderatione agitur Rmus Episcopus Posnaniensis, unus ex dictis Oratoribus loco suo assurgens cœpit copiosè narrare, ut Articulus iste fuerit primum in Conuentu, in quo de tempore et loco Comitiorum eligendi Regis actum est, quem Conuentum vulgo Conuocationem appellat. Deinde verò Comitys eligen' Regem congregatis, à quibusdam perpetuo, sed ei in vtraq; hac Congregatione, à maiore omnium Ordinum tam Ecclesiasticorum quàm Secularium parte fuit reclamatum, quin & Protestationes contra ipsum factæ sunt. Et cum Idem Rmus Dnus Episcopus, alia omnia de istius Conuocationis successu explicauissет, Protestatus est tam suo, quam aliorum Archiepiscoporum, Episcoporum Abbatum, et totius Cleri dicti Regni nomine, Se nullo modo consentire huic secundo Articulo, inhæren' Prottonibus in Comitys factæ, quam in forma quali & authentica exhibuit, cuiq; de nouo antedicto nomine, se adhærere professus est iuxta formulam tenoris sequentis. Ego Adamus Konarski Episcopus Posnaniensis, Protestor coram Deo & Sac' R. M. Vrá, & vobis præstantissimis Viris, et coram Vobis Dnis Legatis, in præsentia Notariorum publicorum hic assisten' &c. inhærendo Prottonibus prioribus, ante & sæpius factis, quod huic Articulo in quo de fidei dissidyis, siue de Confœderatione mentio fit, semper obstiti, et contra ipsam vna cum alijs Protestatus sum, et nunc meo, & aliorum adhæren' Catholicorum nomine rursus Protestor. Quod prædicto articulo expressè contradico, et omni meliori modo repugno, & me oppono, quod sit contra Deum, contra Iura & libertates Ecclesiæ, et contra veteres Regni constitutiones, et ex alijs causis & rationibus, in iam dicta Prottone in Comitys Electionis factæ contentis, cuius rei peto à Vobis Notarijs publicis instrumentum confici et mihi expediri, quod cum dixissет supradictus Rmus Dnus Episcopus in eadem ferè verba protestatus est, Illris & Magcus D. Albertus à Lasko Palatinus Siradien' et Illus Dnus Nicolaus Christopherus Radziwil Marssalcus Curiæ Lithuaniæ, Regni Poloniæ Oratores. Quorum vterq; inhæren' Prottoni factæ à Rdsmo Dno Episcopo Similiter protestatus est, quod huic Articulo siue Confœderationi de Religione non consentiant, sed obsistant. Cumq; supradictus Rmus Dnus Episcopus Posnaniensis petyssет aliquod testimonium prottonis suæ. Ego subsignatus Consiliarius & Secretarius Status Christianissimi Regis, qui his omnibus rebus præsens interfui, hoc instrumentum in perpetuu supradict' Protestationis memoriam confeci che & Anno supradicto. Præsentibus Illmis et Magco Dno Ioanne Herborth de Fulsthin Castellano Sanocensis Ioanne Zamoiski Capitaneo Belzen' Nicolao Firley Capitaneo Cazimiriensi &c Oratoribus Regni Poloniæ, & Dno Birapa Cancellario Franciæ, et Dominis de Noahs. Dno Monluuo Episcopo Valentiæ, Dni Chimerni Cancellario Andegauensi Consiliarijs Secretorq; Consilij Christianissimi Regis, & nonnullis alijs prntibus Brularth.

Anno Domini 1573 Die 18 Mensis Septembris. Per me Petrum Kuczynski Clericum Diœcesis Posnanienſis, S. auctoritate Apoſtolica Notarium publicum prñs Inſtrumentum Proteſtationis, cum ſuo Originali auſcult⁹ & collationat⁹ concordatq3 de verbo ad verbum. In cuius rei fidem præſentes manu mea ſubſcripſi, & ſigno communiui.

VII.

Inſtrumentum Notarii publici, continẽs Proteſtationem à Rmo D. Adamo Konarſki Epiſcopo Poſnanien, aliisq3 ſibi adhærẽn Catholicis, contra iuramentum Regis Henrici, Pariſiis factam, 10 Septembr 1573

In nomine Domini Amen. Per hoc præſens publicum Inſtrumentum cunctis pateat euidenter & ſit notum. Quomodo Anno à Natiuitate Domini 1573 Indictione Prima Pontificatus SS. in Chrõ Patris & D.D. Gregorij diuina prouidentia Papæ xiij anno ſecundo, die verò Iouis X. Menſis Septembris hora tertiarum vel quaſi in Eccleſia Pariſien⁹ Cathedrali ante Altare maius eiuſdem Eccleſiæ, vbi Sermus Princeps D.D. Henricus Dei grã Electus Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Ruſſiæ Pruſſiæ ꝛc. Iuramentum ſibi à Magco Dnõ Ioanne Herborth de Fulſthin Caſtellano Sanocen⁹ Regni Poloniæ vno Oratore nomine quorundam aliorum præſtabat. In mei Notarij publici, multorumq3 aſtantium & teſtium infraſcriptorum, adhæc ſpecialiter vocatorum & rogatorum præſentia, Rmus in Chrõ Pater D.D. Adam Konarſki de Kobelino Dei grã Epiſcopus Poſnanienſis Regni Poloniæ primus Legatus, loco ſuo ſe mouens, et ab eodem loco vbi iuramentum præſtabatur recedens, ac perſonaliter comparens, nomine ſuo ac Rndſmorum D.D. Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Capitulorum, Abbatum, et totius Cleri, et aliorum Statuum tam Spiritualium quam Sæcularium ac omnium et ſingularum perſonarum cuiuſcunq3 ſtatus et conditionis, exiſten⁹ fidem S. Catholicam et obedientiam S.R.E. profitentium, hic et vbiq3 in Regno Poloniæ & Dominijs Prouincijs, ad idem Regnum pertinen⁹, ſibi & prñti Actui ſuo adhærẽn⁹, et adhærere in futurum volentium, huiuſmodi iuramento nullatenus conſentire volẽs, proteſtationem tenoris infraſcripti Sigillo ſuo munitam, et manu propria ſubſcriptam, coram me Notario publico, et teſtibus infraſcriptis, produxit, obtulit, & exhibuit, ac in manus noſtras tradidit, proteſtans et faciens ea omnia, prout in eadem Schedula proteſtationis latius continetur. Cuius tenor de verbo ad verbum ſequitur & eſt talis.

Adam Konarſki de Kobelino Epiſcopus Poſnanienſis ad Chriſtianiſſimum & Sexmum Carolum Galliarum, et Henricum fratrem ſuum Poloniæ Electum à Statibus Regni Poloniæ Legatus, nomine meo ac Rndſmorum Dnorum Archiepiſcoporum Epiſcoporum, Capitulorum, Abbatum, et totius Cleri, ac aliorum Statuum tam Spiritualium quam Sæcularium, ac omnium & ſingularum perſonarum, Cuiuscunq3 Status et conditionis exiſtant, fidem Sanctam Catholicam & obedientiam S.R.E. profitentium, hic et vbiq3 in Regno Poloniæ, et Dominijs ac Prouincijs ad idem Regnum pertinentibus, exiſten⁹, ac mihi & præſenti huic Protto adhæren⁹, et adhærere in futurum, quomodolꝛt volentium nominibus, Significo, denuncio notum facio, & ſolenniter publico, ac perexpreſſum proteſtor. Coram Omnipotenti Deo ac coram omnibus vobis præſentibus, & audien⁹, cuiuscunq3 Status gradus, Ordinis, dignitatis, & præeminentiæ fueritis, ac quibus intereſt, intererit, aut intereſſe poterit, quomodolꝛt

in futurum

in futurum notum esse perpetuo volo, Quoniam præsenti iuramento seu potius quibusdam additamentis eius, quod sine à Magco Dño Ioanne Herborth de Fulsthin Castellano Sanocen' dicti Regni Polonie &c. Oratore, nomine quorundy aliorum, ac à nobis fideq3 Catholica dissentientium, ac S.R.E. contrariantium Sexmo Principi DD. Henrico Dei grã Electo Regi Polonie Mag. Duci Lithuanie Russie, Prussie, &c. oblatum est, seu oblata sunt, de pace tranquillitate inter dissidentes de Religione, et quæ sequuntur alysq3 Clausulis in eodem iuramento vltra antiquam formulam iuramenti Regni in Statuto Regni Polonie contentã quomodolzt' addit', sine consensu omnium Statuum & Ordinum Regni Dominiorũ & Prouinciarum ad illud pertinen', quod non fiat in præiudicium grauamenq3 Reipublicæ, et ad damnum et incommodum cuiusibet priuatum, ad immutationemq3 publicæ libertatis et iuris communis. Ex his et alys rationibus in protestationibus, iam ante coniunctim vel diuisim, aut alias quomodolzt' fact' contenty' nomine meo, ac omnium et singulorum suprascriptorum, nulla ratione nullo modo consentio, nec consentire possum nec volo perpetuo, et in æuum. Quinimo talibus protestationibus inhæren', eisdem nominibus de his omnibus & singulis solenniter publicè et perexpressum in forma amplissima coram Deo Omnipotenti ac vobis omnibus ac singulis suprasptis teq3 Notario publico tanquam authentica & legali persona, & testibus hic astantibus etiam atq3 etiam protestor. Et insuper ad abundantiorem cautellam, et ad perpetuam memoriam veritatis, ne ea omnia & singula de facto attentata possint vnq3 cuiq3 coram Catholicissimo & Christianissimo Rege gratia Dei electo, et vbicunq3 alias patrocinari. Ideo instanter instantissimè peto & requiro, modis et nominibus suprasptis et omni alio meliori modo quod supradict'. omnia, per te Notarium seu alios quosuis Notarios, in publicam & authenticam redigantur formam, et vbi opus fuerit et competierit describantur protestan' iterum atq3 iterum de his omnibus et singulis præmissis, omni melioi modo & forma &c. vt perpetuis temporibus de veritate rei constare & apparere possit. In cuius rei fidem Sigillum meum est prntibus subimpressum & manu mea propria subscripsi. Adam Konarscki Episcopus Posnanien'sis Regni Polonie Legat' mp. Post cuius quidem Protestis productionem et exhibitionem eundem Rmum Epum et primum Legatum subsequentes Illres et Magci Dni. D. Albertus de Łasko Palatinus Siradien'sis, et Nicolaus Christopherus Radziwił Dux in Olyka & Nieswież, Curie magni Ducatus Lithuanie Marschalcus, Regni Polonie & Mag. Ducat. Lithuanie Oratores Protestationi hmoi sue adhærendo, in eundem tenorem vim & officium similiter protestati sunt, & protestationem fecerunt. Super quibus omnibus & singulis præmissis tam ipse Rmus D. Adam Konarski de Kobelino Episcopus Posnanien'sis, dicti Regni Polonie primus Legatus protestans quam ipsi Illres & Magci Domini adhærent & comprotestanti petierunt sibi à me Notario publico infrasptõ præsens publicum talis Protestis & adhæsionis instrumentũ et quot quot essent necessaria dari & tradi. Acta sunt hæc Paris Anno Indict', Pontificat' die, mense, hora loco, quibus supra. Prntibus Gnosis ac Nobilibus Viris DD. Paulo de Fois, & Henrico de Mensis, Consiliarys Regis Christianissimi in suo Secretiori, & priuato consilio, Stanislao Cyotek de Zelechow, Hieronimo Smogolecki, Georgio Zadorski, Claudio Feravien', & Alberto Stanienski Sacra Aplca & Imperiali auctoritatibus Notarys publicis testibus ad præmissa

vocatis & rogatis. ~

Subscriptio Petri Kuczyński Notarij publici &c cum signo solito.

VIII. De eadem Protestatione ab Episcopo Posnaniensi facta Rex ipse testatur, 10 7bris 1573

Henricus Dei grã, electus Rex Poloniæ magnus Dux Lithuaniæ Russiæ Prussiæ &c Nec non Dux Andium, Borboniorum et Aluernorum Comes Marchiæ Toresti, Qvercij, Nouergij, et Montisforti. Significamus harum serie lrarũm vniuersis & singulis, quorum interest intererit, aut interesse in futurum quomodolzt poterit. Quod Anno, die, dátq; præsentium, cum sacrificio Missæ de Spiritu Sancto in Ecclesia Cathedrali Parisiensi exaudito, ad maius Altare eiusdem Ecclesiæ accessimus ad præstandum iuramentum nobis ab Oratoribus Poloniæ Regni, et magni Ducat' Lithuaniæ per Magcum Dnũm Iohannem Herborth de Fulsthin Castellanum Sanocensem, Collegam eorum oblatũ et in loco præstandi iuramenti essemus Rmus in Chrõ Pater D.D. Adamus Konarski Episcopus Posnaniensis eiusdem Regni Poloniæ primus Orator coram Nobis et omnibus astantibus, nomine suo et totius Status, et Ordinis Spiritualis omniumq3 Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Poloniæ & Dominijs ad illud pertinen', vbicunq3 consisten' ad hmoi suæ Protestõis adhærentium atq3 adhærere volentium, inhæren' vt asseruit antefactis protestõibus, Protestatus est. Qvia eiusmodi iuramento, eo quod sit absq3 omnium Ordinum Regni communi consensu conceptum, nullo modo consentit, ac eiusdem Protestõis suæ Schedulam Sigillo suo munitam Nobis obtulit, & exhibuit, adhæren' eidem suæ Protestõi. Magco Alberto Łaski Palatino Siradien', et Nicolao Christophero Radziwił Duci in Olyka & Nieswież Curiæ magni Ducatus Lithuaniæ Marschalco, dict' Regni Poloniæ, & Magni Ducat' Lithuaniæ Orat'. Cuius quidem tenor sequit' de verbo ad verbum & est talis Serenissime Rex. Quoniam Mtãs Vrã vna vt nuper in Regem nostrum electa, minus forte accepit Regni Poloniæ consuetudines, præcipuè verò iuramenti à nouis Regibus suscipiendi ne quid illa in hoc negotio aliorum culpa nescians peccet, venia prius qua decet submissione à Mtate Vrã impetrata, pro ea quam gero & Episcopi Catholici & Legati Poloniæ persona, illam moneo. Reges Poloniæ solitos iurare ex quadam veteri formula quam è Statuto Regni sumptam, quidam qui à Catholica fide desciuerunt, additis insertisq3 permultis, quæ nulli antea Reges Poloniæ iurare soliti sunt, innouarũt, quamq3 ita innouatam non omnes Regni Poloniæ Status approbarunt, maximè verò Ecclesiasticus Ordo, & plenq3 alij tum Senatores, tum et ex equestri Ordine qui in Polonia protestati sunt, et obstiterunt huiusmodi innouationi, vt ego quoq3 tradito illius hisce diebus Protestationis exemplo, Coram Mtate Vrã sum prottus Cum de Articulo secundo ibi agitur. Ea tũ innouata formula M. Vrã adfertur quod ne Mtati Vrã Regnoq3 Poloniæ, inprimis verò Ecclesiastico Statui aliquando obesse possit, et ne quid præter totius Senatus Polonici sententiam, contra Deum Ecclesiastica iura, & veteres Regni consuetudines attentat', aliquam habere vim

aut

ait infirmitatem posßit, Etiam atq3 etiam M. Vrām moneo atq3 oro, ne alia ex formula iuret, quam quæ alijs Regibus est oblata, et quod ipsi circa Coronatio' nem offerretur. Siñ alia fuerit eius animi Sententia, rursus oro ne molestè fe' rat, cùm ego me vniuersumq3 Ordinem Ecclesiasticum, ac quosq3 Catholicos, ac Reipub. curam gerentes, qui mecum idem sentiunt, jis rebus opposuero, quas con' Deum & fidem Catholicam aliter geri video, quam in Repub. nostra consueuerit. Itaq3 nunc iam meliori modo & forma protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis, ac om' nium Catholicorum mihi adhærentium, hic etiñ Polonia nomine, nulli nos alteri iuramento aßensuros, q3 ex veteri formula suscepto, neq3 ratum aut sanctum habituros, quod aliter à Mtāte Vrā fuerit iuratum, quiñ iuramentum tale nullius auctoritatis & irritum forè, neq3 Mtās Vrā saluis Regni Poloniæ iuribus, illud pos' se aut debere suscipere, & propterea illo neq3 teneri, neq3 vlla ratione affici. Quare ab omnibus Notarijs aut Secretarijs Regijs, aut quibusuis alijs hic præsentib9 peto & flagito, vt horum omnium mihi Instrumentum publicum exarent, &, in forma proban' authenticè tradant præsentibus testibus. Quam quidem Protte' stationem Nos Henricus Dei gratia Rex Polonie electus, suscepimus & admisimus profitemurq3 ad perpetuam rei memoriam, nos per hmōi iuramentum à nobis præ' stitum etiamsi quocunq3 colore vel ingenio interpretatum fuerit, nihil cuiq3 præ' sertim verò Statui & Ordini Ecclesiastico eiusq3 Iuribus & Iurisdictionibus tam Spiritualibus q3 Sæcularibus, quæ omnia firma & inviolabilia perpetuò esse volu' mus, derogare velle, neq3 vnquam derogaturos verbo Regio pollicemur & iure' iurando nos obligamus. In cuius rei testimonium præsentes Lras decreuimus Si' gillo nostro, quoad præsens vtimur communiri iussimus, et manu propria subscripsi' mus. Præsentibus Rndsmis Magnificis Gnōsis & Nobilibus Petro de Gordi Episcopo Parisiensi, Ioanne Zamoyski Belzen', Nicolao Firley de Dambrowica Cazimirien' Capittl. Paulo de Fois & Henrico de Mestines Consiliarijs Re' gis in suo secretiori & priuato consilio. Actū & datū Parisijs die Ioue X. Men' sis Septembris Anno ab Incarnatione Domini 1573

Henricus Electus Rex

Protestatio Ordinum Palatinatus Płocen' sis, contra prædictam Confœderationem. IX

Actum in Castro Płocensi feria quinta ante festum Natiuitatis Mariæ proxima Anno Domini Millesimo, Qvingentesimo, Se' ptuagesimo tertio. Coram Gnōso Stanislao Męczyński Vicecapitaneo et Judice Causārum Officij Castri Płocensis.

VEnientes ad Officium præsens Castrense Płocen' Magnifici Dñi Stanislai San' diuogij à Czarnkow Referendarij Regni Płocen' Drahimenq3 Capitanei Ge' nerosi Nicolaus Kossobucki Notarius Terrestris Płocensis Iacobus Lisakowski Dapifer Nuren' nomine Dignitariorum & Consiliariorum ac Officialium totiusq3 Nobilitatis, in Conuentione Particulari Raciazen' congregatæ, existentes ad infrascripta specialiter deputati & designati, reproduxerunt Protestationem, manib9

Reuerendiſſimi in Chro Patris Domini Petri Myſſkowſki Dei gratia Epiſcopi Płocenſis, et Magnifici Alberti Kraſinſki Caſtellani Sieprcenſis Nicolai Koſobucki Notary Terreſtris Płocenſis ſubſcriptam, ſigillisq3 vczt Sigillo Terreſtri nec non præfati Magnifici Caſtellani Sieprcenſis, communitam & obſignatam in præfata Comentione Particulari Raciazen', ad Confœderationem in Conuentione generali Warſchowien' Electionis Regis proxime præterita, per nonnullas perſonas factam, quam cum ſpeciali mandato Omnium Ordinum Nobilitatis Terræ Płocenſis, in Acta præſentia Caſtrenſia Płocen' inſeri & ingroſſari petierunt. Et Officium præſens Caſtrenſe Płocen' viſa præfata Proteſtatione, attendens ipſor' iuſtam petitionem, eandem Proteſtationem in Acta præſentia Caſtrenſia Płocen' ingroſſari & acticari admiſit, ſimulq3 & mandauit. Cuius Proteſtationis tenor de verbo ad verbum ſequitur, eſtq3 talis.

My Rady Duchowne y Swieckie, Dignitarze, Vrzednicy, y wſzytko Rycerſtwo Woiewodztwa Płockiego, wſzytkim w obec y komu to wiedzieć należy, oznaymuiemy. Aczkolwiek nic zacnieyſſego, nic Rzpltey potrzebnieyſſego bydź rozumiemy, nad pokoy wnetrzny, y iednoſtayną wſzytkich Stanow miłoſc y zgodę, y przy nieyprzeciwko kazdemu, ktoby ią pſowac y targac chciał, maietnoſci nawet y gardła naſſe położyc gotowi ieſtesmy. Ale iako pokoy miłuiemy, y pilnego przeſtrzegamy, tak też zmow albo ziednoczenia oſſob, lubo Stanow niektorych, ktoreby pod tytułem pokoiu y zgody, chwałę miłego Boga niſczyły, wolnoſci naſſe poſpolite vwiewcz obracali: a do burd y zamieſzania wrota otwarzali, y chwalic y pomagac niechcemy ani bedziemy wiecznemi czaſy. Przeto ody od niektorych oſſob, tak na Conuocatieyiako y na Elekcieyy Krola nowego pod Warſzawą, Konfœderacyia iakas in cauſa Religionis ſpiſana, y ku podpiſaniu y pieczetowaniu poddana była, iż iey na Konwocatiey Poſłowie naſi, y na Elektiey ci Bracia, ktorzy ſie byli ziechali, podpiſac niechcieli, zwielkachmy to od nich wdzięcznoſcią y pochwała przyeli. Bo y oni złeczenia tego niemieli. A ci zas na nas nic ſtanowic niemogli præter electionem wktorey rzeczy ſamey ius repræſentatiuum mieli. A mianowicie Iaſmę Wielebnemu Ie° M. X. Piotrowi Myſſkowſkiemu Biſkupowi naſſemu, niech od nas y od potomkow naſſych, wieczna dzieka bedzie, Iż Ie° M. przy powinnoſci ſwey, iako prawemu Paſterzowi należało ſtatecznie ſtoiąc, na tak ſzkodliwe ſpiſy, albo Konfœderacyę, ktoreby trzodę iemu poruczoną ſtraſliwem iadem zarazic mogły, przyzwolic niechciał, y owſzem przeciwko Koſciołowi miłego Boga, y niepryiazni, y nieprzeſpieczenſtwo każde odmieſc był gotow, iako nam ci Bracia naſi ktorzy przy tym byli, zacne ſwiadectwo dali. A tak y Paſterza ſwego, y miley Braciey ſtatecznoſci naſladuiąc, wſzyſcy ſie teraz oſwiadczamy. Iż nate Konfœderacyia nieprzyznawalamy, ani iey przyiąc ani promowowac, y przyſſłego Pana chcemy, z przyczyn ſłuſznych y waznych. Bo acz ſie ta Konfœderacyia, za to vdawa, iakoby w Polſcze pokoy y zgodę oruntowac chciała, ale kto ſie iey przypatrzy dobrze, obaczy ſnadnie, iż pod tą piękną poſtawą truciznę podawa ſrogą, ktora iadem ſwym, ieſli P. Bog nieopoſtrzeże, Koronę Polſką niepochybnie zabije. Bo naprzod obraza miłego Boga, obraza bliznego obraza y ſumnienie naſſe. Nawet Koronę Polſka, w wielka ą ſromotną chaibę, Prawa, Przywileie, ſwobody naſſe w niebeſpieczenſtwo przywodzi. Obraza miłego Boga tym, iż nietylko fałſzywemu nabożenſtwu, ale y bluźnierſtwu, na oſtatek Poganſtwu y wſzelakiemu wſzeteczenſtwu drogę do Polſki okazuie. Bo ieſli bedzie

kazdemu

kazdemu wierzyc iako kto chce wolno. A bedzie pewnie gdy zadney peny in hæreticos nebedzie. Rzecze ieden, iż Christus nie iest prawdziwym Bogiem (iakoś iuż takich y nazbyt) Drugi zas powie, iż Machomet iest prawdziwym Bogiem. Trzeci zgoła powie, iż niemaś Boga: ztych zadnego ani Duchowna, ani świecka zwierzchnosc karac nie bedzie mogła, bo go Konfœderacyja zastąpi we wszem. Ażci w Polsce bluznierstwo, ażci Alkoran Turecki, a za nim Turek, aż na ostatek y poganstwo zamnozy się znowu. Nuś ieśli się zas kto z śkoły Adamitow v ktorych nic własnego niemaś, wyrwie, y do skrzynki się czyiey, abo dziewki abo gony rzuci, day mu pokoy, Czemu? tak wierzy. Omnia communia, żaczymby Polska ono zaczne, y v postronnych Narodow sławne Krolestwo, w iaśkimia łotrowśką obrocic się mnsiała. Iakoś iuż mieśtetyś łotrostwa y mieśtatku tego pełno, bo co ginąd samiż Hæretykowie wypedzą, tu do Polski, iako do własnego Domu biegą: Ciż v nas Apostołmi, ciż sumnienia ludzkiego Śafarzmi, ci burzą, ci mieśaią, ci mi łey Oyczyzny naśey (o mieśczesne czasy) krwia się pasc chcą. A gdyby ta Confœderacyja doyśc miała, tymby się wiecey namnozyło tego. Obraża zaś bliznego bo iż Rzpta Polska tak stanęła, że przy Ich Mći Kśiezey wszytkę władza in spiritualibus zostawiła. O czym spolne Przywileie nasze, à świadcza Iagiellonis in Iedlna świadcza, ktore Dignitatum Regni iako Sæcularium tak y Spiritualium, nie tylko iura ale y Consuetudines vmacznia y vtwierdzaią, iako bez wszytkiey krzywdy Ich Mći Kśiezey odiąc się iudicium falsæ religionis aut doctrinæ bedzie mogło, ktore oni od tego czasu iako w Polsce Wiara Chrystusowa nastała, cale y nienaruśenie, aż po tad mieli to iedna krzywda. Druga gdy w iednej wśi kilka Panow bedzie, a ieden vdawszy się za tą Niemiecką Wiarką Kościoł śprofanuie, co drudzy wtey mierze czynić beda? Prawem trudno, Confederacyja pozwala, niec abo za teb chodzić, abo oni z wielkim vkrzywdzeniem zostac muśa. Ktemu do iednej Parafiey wśi śta Slacheckich przyśłucha, iako mieku krzywdzie inszych Parafianow, Podawcą w rozna Religią Kościoł przeinaczy. Ieśli go pogowa nic nie wygraią, dadzali mu też pokoy, inszego Kościoła śukac muśa. A ieśli y tamten à potym y trzeci y czwarty, aż y daley iako to bedzie mogło bydź, śkażą, ażci oni dobrzy ludzie, ktorzy postaremu Pana Boga chwalić zwykli, bez Kościoła z poddanemi swemi zostac, à potym w Poganstwo obrocic się muśa, y za tą Confœderacyją, kto bedzie dobrym, kto spokoynym, ten krzywdę cierpiec bedzie, temu ani prawo, ani moc zadna przykrosci męczyni zadney. A czemu? Konfœderacyja tak mowi, iż to iest grunt pokoiu y zgody wnetrzney, aby kto krzywdę miał milczał, a kto ią czyni w pokoiu został. Alec to omylna do pokoiu nadzieia Lædens in vitro (tak mowią) læsus in marmore scribit. pocznie się w tym kiedy ludzie. A ieśli tego onus przez posrzodek prawny złożyc z siebie nie beda mogli, do gwałtu y mocy się vcieką, ażci ktorey się strzegemy Woyna Domowa. Obraża też sumnienie, bo każdy z nas przy swey Religiey, dla tego mocznie y statecznie zostawa, iż tak o niey rozumie, że dobra, że prawdziwa, à insze mi się chydzi, iż złe à fałszywe. A gdyś abo nasza Apostolska starodawna Wiara ktora tych czasow Papieską nazywaią iest, prawdziwa, abo ta teraś nowo w Niemczech śplodzona, iako prze Bog, abo my ich, abo oni naśey bez naruśenia

ſummiema ſwego pozwolic mozem. Przy poczciwey małzonce (iako kto z dobrem ſummiemiem) wßeteczmice ſcierpiec może? A ta Konfederacya za iedno to ma y w iednakiey wadze pokłada. Na czym ieſli ſpokoyne dobre ſummienie przeſtac może niech każdy ſadzi. Y na ten czas że ſie to naylepſzego pokoiu ſpodziewac bedziemy, kiedy chwałę miłego Boga zniſczemy, bliźniego ſwego vkrzywdziemy ſummienia ſwe pokanceruiemy? Niech ſie wlym iako kto chce kocha, niech iako chce ſobie pobłaza, mietrafic wto aby fałſz z prawdą porownał, zeby dali ſobie rece, a od tego czaſu w pokoiu z ſobą mieſzkali, medoczekać tego mędy, aby P Bog tam impium opus taſką ſwoią pozegnac miał. Pokoy ieſt dar miłego Boga, a kto iednoſc rwie Wiary, ten z Bogiem żadnego ſpołku niema. Y owßem niech tego pewien bedzie, iż nas pomießa P. Bog pierwey między ſobą, a potym Nieprzyacielowi Wiary Chrześcianſkiey poda, iako Czechom, iako Węgrom naßym Sąſiadom prze tako waß vczynił przyczyne. A wiecbychmy ludzie ſpokoyni ludzie nad dobro Rzeczypoſp. mic v ſiebie przedniey ſſego niemaiący, na to co Koronie Polſkiey wieczna zgubę pewnie przymieſie, przyzwolic mieli? Nad to comoże bydź ſromotnieyſſego kiedy w Rzptey naßey, iako to, iż v nas ten, ktory wołu krowę, ſwinię, kozę vkradnie, karan bedzie. A ktory Koſciół zburzy, Ołtarze przewraca, Kapłany wypędzi, ſwiete Panſkie, Przeczyſtßą, y między podług potrzeby niewychwalona Panne Matkę Boga zeſromoci, chwałę miłego Boga zmiſczy, Imie naoſtatek Panſkie y Duchem złym ſtraßne zbluzni, zchanbi, ten mowie, taki pokoy miec bedzie tego ktoryby chciał karac, iużby pokoy wnetrzny wzruſzał, miłoſc, zgode targał. Przeto przeciw iemu powſtac, iako przeciw nieprzyacielowi Koronnemu wßyſcy powinni beda. O zapamietanie naſze, inſze narody w pobożnoſci a wſprawiedliwoſci pokoiu grunt y zgody zakładali. A my nieſczeſni Polacy, w nepobożnoſci, y w nieſprawiedliwoſci, od przyßłego gniewu Panſkiego vtaic byſmy ſie chcieli. A ledziwna rzecz iako za grzechem, tuż zawdy kazń miłego Boga idzie. Co y wtey Confœderacyey ſnadnie obaczyc każdy może. Bo fałßywe nabożenſtwo, beſpieczeſtwem opatrzaiąc, wolnoſc naßę miła w nebeſpieczenſtwo przywodzi. Wiemy to wßyſcy, iż Krole y Pany wßelakie, nic inſzego w powinnoſci ich nezatrzyma, wa, iedno przyſiega. Bo tey wzgledem na prawo, na wolnoſci poddanych, ogladac ſie zawzdy muſi, wiedzac iż Pan Bog periuros ſrodze karze. Otoż ku podmieſieniu powagi tey przyſięgi y ku zniſczeniu iey, ta Konfederacya droga ſie otwiera wielka. Bo ieſli bedzie każdemu wolno w iaka bedzie chciał Religyą ſie przenieżgnąc. A czemu też y nie Krolowi? A ieſli Krol rzecze, iż tak wierzy że Iuramentum præter Dei præceptum factum non tenet. Czego mu Panowie Ewangelikowie bronić niemogą, bo to v nich recta & indubitata propoſitio nihil eſſe recipiendum præter ſcripturas. Niechayże mi vkaże w Swietym piſmie, gdzie ktory Krol wolnoſci poprzyſiągł Żydom, abo zeby poprzyſiegac ie Pan Bog przykazał. Niechayże vkaże w ktorey Ewanoeliey to ſtoi, Neminem captiuabimus niſi iure victum. Niech vkaże ktory to Prorok napiſał. Nihil noui ſtatuemus niſi cum conſenſu Conſiliariorum & Nunciorum. Niech powie, w ktorym Pſalmie Krol Dawid, Super haſtam extra fines Regni Nobilitati piec grzywien obiecuie także y o inſzych wolnoſciach. A tak Krol Ewangelik z tych przyczyn przyſięgę

ſwoie

swoie lekcze vwazyc, a zgoła porzucic ią może. bo ieśli inśe vota, iako Caśtitatis & Religionis mżacz v siebie miemaią, czemuby przyśiega ważna bydz miała? Gdyż też ieśt iedno votum, ktorym Princeps vovet Bogu, iż prawa y wolnośći swoich poddanych w cale zachowa, aza przyśięgę zelżywszy, Prawa y Przywileie y Statuta naśe o Ziemie vderzy, a podług Bibliey Sądzic będzie, iako niedawno Starośta ieden w Polścze z tego poczętu czynił. Ieśli śie tedy Krol na to vda co czynic? do mocy trudno, Konfederacya zamim, ieśli iey iemu trzymac nie będą, a czemu on też ią trzymac komu powinien? Ażci w Polścze mieśzamina ażci iedni na te drudzy na owe ströne prześtępuią, wiec abo w śie vderzem, abo z wolnośćiami śie śwemi wiecznie pożegnac muśim. A ci podobno co teraz na Piśkorzu prześtac muśą, niezamiechaią pomśćic śie swego. Z tych tedy przyczyn, iako każdy bacznych, na taką Confederacyą nie przyzwalamy, ani przyzwolic bona conścientia możem. Ale przy Starodawney Wierze, ktorąchmy od Kościoła Rzymśkiego wzięli, mocnie y ślatecznie ślojąc, y cnych Przodkow swoich naśladuiąc, ktorzy zamieszanych onych Cześkiego Kacerśtwa czaśow, niepozwalaniem fałśywego nabożeństwa, ale zabraniaiąc pokoy y zgodę w tey Koronie zachowali, przy Starych Konfederacyach prześtawamy, y potomkowie naśi prześtawac będą. A iż śie rumores iakieś wśczynaią, iakoby przez mery chle Krola obranego przyiechanie do rozruchu iakiego w Koronie przyśc miało. Tedy śie wtym oświadczamy, iż ieśliby pod ten czas, mżli do nas Pan obrany przyiedzie, osoby iakie abo ślany, lubo też Ziemie, motus iakie czynic, abo do złożenia inśzey Elekcyey miec śie chciały, takowemu tego pomagac niechcemy, ale przy zgodnym od wśech Stanow Naiaśnieyśzego Pana Ksiązęcia I. M. Pana Henryka Krolewica Francuśkiego obraniu, mocnie y ślatecznie zoślawaiąc ie go przyiechania iakośkolwiek długiego, zta wiarą y chęcią iakąśmy go obrali, czekac będziemy. A kto burzyc, abo motus iakie śkodliwe przeciw iemu wśczynac chciał, przeciw takiemu każdemu, ktoregoby kolwiek był zawołania na śkażę iego powśtac wśzyścy powinni będziemy, iako contra hośtem Patriæ ktory śie non contentando iure communi, zgodne nas Pana obranie targac chce y rozrywac. Wśakże Ich Mośc Panowie Koronne vpomniec, aby śie starali, żeby Krol I. M. co nayrychley przyiechał. Bo aby miał Koronę śprofanowac przez Gubernatory, na to nie przyzwalamy, co sobie ströymac wśyścy śub fide honore & nominibus nośtris obiecuiemy, y tym piśmem obwieśćmy śie. Ktora naśe Protestacya z ströny Rad Wielmożny Pan Woyciech Kraśinski Kaśztelan Sieprski zapieczętował. A z ströny Rycerśtwa, kazaliśmy ią zapieczętowac Ziemską pieczęcią, y deputowaliśmy z pośrzodku śiebie Urodzone Iakuba Liśakowśkiego Stolnika Nurskiego, Starośtę Raciąśkiego, y Mikołaia Kośobudzkiego Piśarza Ziemśkiego Płockiego aby tę Protestatyą naśę do Kśiąg Grodzkich Płockich podali ku wpiśaniu. Działo śie w Raciążu na Seymie pierwśego dnia Września Roku Pańskiego 1573.

Petrus Myśzkowśki Epiścopus Płocenśis ścripśit.

Albertus Kraśinski Caśtellanus Sieprcenśis ścripśit.

Nicolaus Kosobudzki Notarius Terrestris Płocensis
Stanislaus Meczinski Vicecapitaneus & Causarum Officy Castri Plocensis Iudex
Propria manu scripsit. Ex Actis Castrensibus Płocensibus extractum

A iż Pan Woiewoda Sieradzki Woyaiech Laski do Hemyka Krola obranego pospolu z inszemi był Poslem, y na Protestatya sie też przeciwko Konfœderacyey podpisał, żeby de Religione ipsius Catholica nie była iaka dubietas, (odyż przedtym ab eadem fide Romana Catholica defecerat, y na Konfœdera' cya sie był z Hæretykami podpisał) tedy sie tu necessario z Hoziusza wypiszą trzy Listy. Ieden od hæretykow sub titulo Præcones & Vniuersitas tota Christum profitentium in Polonia Illustri Dño Alberto Laski. Drugi, Eiusdem Responsum ad Literas hæreticorum præcedentes, w ktorym iasnie Heretyckie błędy wylicza y confutuie. Trzeci, Hozyusza samego do tegoż Woiewody Sieradzkiego Laskiego pisany. In quo Refutat Præconum verbi Sathanæ literas quas post Conuersionem eius ad Ecclesiam ad ipsum dederunt.

X

Hosius: in Epla 126 Fol 277

Præcones et Vniuersitas tota Christum profitentium in Polonia, Illustri Domino Alberto Laski

CHristi Iesu Dei viuentis filii Domini & Seruatoris, veram notitiam tibi Alberto Lasko ex animo precamur. Factum est autem, dedisti Romano oscula Pontifici. Hoc illud est, captiuus in Babilonem ductus es. Proch libertatem. Tametsi autem non dubitamus, te facti tui aliquas habere rationes, negamus tamen esse tales, quæ piis & fidelibus Christi Domini seruis satisfaciant: tantum abest, vt coram Deo aliquo loco esse queant. Nempe puduit te defectorum, vidisti multa in Ecclesia Christi scandala, certatim nouas de Christo emersere opiniones, ne dicamus hæreses audiuisti. num ideò in aduersariorum doctrinæ Euangelicæ castra transeundum erat? Minimè gentium. An sic didiasti Christum, vt illum Petram esse scandali nescires? et positum in signum cui contradicatur? Qui nihilominus est lumen reuelationis gentium, & gloria Israëls, quicq dominari debet in medio inimicorum suorum vt illos regat & conterat. Vide quid Eliæ acciderat Prophetæ Domini, quomodo coram Deo Israelem defectionis accusauerit seq relictum solum, qui etiam quæratur ad Supplicium, sed adhuc audit superesse millia virorum septem, qui poplitem non flexerunt coram Baal. Audit etiam punitu iri Israëlem, qui à Deo suo factus est profugus, et Prophetas Domini occiderit. Sic ille præstantissimus Heros Iessides Rex Israëls, Num Dominum pernegat, quod videat Sanctos deficere, & veritatem à filys hominum diminui? Quin potius cum audit vana loquentes, ille Dominum poscit salutem. Et quamuis defectores hi corde loquantur, Serio inquam, rem agant tamen, ne nimium ferociant. Dominus se surrecturu pollicetur, vt inopiæ pauperum opem ferat. Ad eum modum se res in Ecclesia fily Dei habet. Quod etiamsi bestiæ & Propheta, datum est grandia loqui & vincere Sanctos, vt de sanguine illorum ad ebrietatem, nauseam, inquam, potet nihilominus penes agnum victoriam fore, quoniam ille sit Rex Regum & Dominus dominantium, & Bestiam pessum cum Pseudopropheta ituram. Alia verò causa tibi quærenda est, o magnanimè Lasce, quæ quidem in promptu & obuia est. Vnicum exemplum tibi proponimus, sapientissimum Regum omnium Salomonem.

inquam

inquam, Quæ causa illi fuit phana ædificandi & colendi Astharoten, Chamos & Molochum, postquam Templum Deo Israël ædificasset, mandato ipsius? Quæsumus colligè te, & rerum conscientiæ tuæ subduc rationes, & vltimum iam propè instare diem scito, quo viuentes et mortui iudicandi sunt, Domino nostro Iesu Christo venien-te cum virtute multa in gloria Patris sui, cuiq. neq3 mors, neq3 sepulchrum eripi et quenquam, quominus ipsius sistantur Iudicio. Hic iudicaturus est secundum eum sermonem, quem nobis locutus est à Patre suo, non secundum placita aut inuenta ho-minum. Nolumus te diutius detinere, habes multos eiusmodi casus, qui te commodè instruere possunt, quid tibi faciendum sit. Vt Domino Christo lucrifias et reconcilies, Blandiatur quis tibi, Satis est nos tibi, quod verum est, dicere. vale.

Illustris Domini Alberti Lasci responsum, ad Literas hæreticorum præcedentes.

XI.

Hosius Epla 127 Fol: 278

Literas Vras non sine animi consternatione perlegi, Commotus enim sinistra ad-monitione aduersi consilij, non possum non abhorrere tam authores, quam eorum fuca-tas persuasiones. An me rationis expertem, desperatæ conscientiæ, vel leuem arundi-nem ventorum procellis agitatam esse putabitis, vt à profundissimis errorum latebris in manifestissimum lumen veritatis gratia Diuina adductus, rursus in nouas despica-tissimorum hæreticorum sectas, vestris vel aliorum stimulis mè temerè præcipitarem? Non sum quem putatis, neq3 quem inconstantiæ accusetis. Inciderat quidem fateor in atrocissimos falsæ doctrinæ fluctus, detestandamq3 seductorum tempestatem, erra-bam in deserto tenebrarum ouis morbida, persequebatur me luporum rabies ferociss-ima. Sed immensa Summi Pastoris benignitate circumseptus, ad verum & vnicum o-mile humeris eius propriis sum reportatus. Nunc iam cognosco vnum in essentia Deum hypostasibus trinum Patrem vczt Filium & Spiritum Sanctum, sed vnum ὁμοούσιον perfectum Deum. Nunc Christum Iesum æterni Patris filium æternum Pontificem & Sacerdotem perpetuum, secundum Ordinem Melchisedech, excussa omni cæcitatis caligine, syncerè agnosco, credo adoro et inuoco, Ecclesiam Catholicam sanguine eius pretiosissimo dedicatam vnam esse affirmo, quæ vt est Vniuersalis, ita omnia diuini-tatis mysteria in ea sola esse reposita, firmiter teneo, extra quam neq3 salus neq3 re-missio peccatorum hominibus contingere potest. Huic à Christo Vicarius constitutus Romanus præsidet Pontifex. Cui in regenda gubernandaq3 Ecclesia, non minor qua Petro Apostolorum Principi à Deo concessa est authoritas. Minimè igitur mirum esse vobis videatur, si illi in fide lubens obedio, Cuius potestatis imperio Christus ipse parendum mihi præcepit. Oscula verò illa, si tanquam Sacrilegia mihi propon-tis erratis infœlices. Tahis enim et osculo dignus est vero, qui pascit me vitæ pabulo. An non à Christo Ecclesiæ subiecti sumus dignitati? Aut ego contemnerem eos, quos audire iubet his dictis. Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit me spernit. Nolo igitur temerariæ rebellionis stultitia inflammatus spernere Christum in Romano Pontifice, Illum superiorem adoro, hunc tanquam personam eius in terris gerentem fideliter obseruo. Neq3 ea ratione, vt vos somniatis in Babylonicam ductus sum ca-ptiuitatem, imò ruptis vinculis teterrimis pestiferæ hæresis, cuius dira contagione im-plicitus, miseram contaminaueram animam, in lucem veritatis non in castra aduer-sariorum vt vos detorquetis, erumpere festinaui. Sed quæso num is recte alijs consu-lere potest, cuius doctrina inexplicabilibus nefandissimorum errorum sordibus est

deprauata? Nunquid ex corruptissimo & amarissimo fonte dulcis aqua emanabit? Turpe est Doctori cum se redarguit culpa. Vos mihi consulitis qui Christum dereliquistis, Apostolos eiusq3 successores contempsistis. Ecclesiam suam abhorruistis, ex qua vt effrenis potentior vagaretur libido, improuisa & immoderata solutæ carnis licentia, ad quaslibet stupendissimas hæresium opiniones, insolenter vosmetipsos præcipitastis. Ibi iam scandala infinita, ibi dissensiones continuæ, ibi sceleratissimorum hæreticorum impurissimæ Professiones, perpetua de Religione pugna, perpetua miserabilis & afflictæ conscientiæ desperatio. Considerate, quanta sit inter vos sectarum diuersitas, quam authorum numerosa differentia, in Religione impostura in fide blasphemia, in opere incontinentia. Nullus ordo, nullus Status, nulla potestas, nulla dignitas Ecclesiastica, nihil inter vos præter Confusionem video nihil præter dissensionem expertus sum. Cum Deus non sit dissensionis Deus, sed pacis DEVS. Atq3 cum hæc ita sint, innocentis Prophetæ querelas, Salomonem et Iessidem mihi proponere, importunoq3 obscurissimi sensus vestri consilio me tentare & non erubescitis? Paccata est mea conscientia, quieta Religio, tranquilla fides. Et ipsa cum alijs Catholicis vna, vnum Baptisma, vnus Deus, vna Ecclesia, cuius caput est Christus, quæ regitur & gubernatur ductore Spiritu Sancto. Hæc non errat. hæc non desipit, non delirat, firma stat & immobilis, perpetuò durat. Contra hanc Pseudopropheta horrendissimus Antichristus, qui est seductor & autor profligatissimi erroris, miserandaq3 conscientiæ Vræ, cum Bestia quam scribitis, crudelissimas ferocissimæ naturæ suæ vires exercere nititur. hanc impugnare tentat, sed frustra laborat. Quandoquidem est fundata supra firmam petram. Ipsa autem Bestia cum Pseudoprophetis vestris, Spiritu oris Domini in vindicta sui nominis Sanctissimi, Sanctorumq3 eius mirabiliter occidetur. Quamobrem admoneo vos & per Spiritum Dei viuentis obsecro, resipiscite aliquando vestrosq3 errores recognoscite & emendate. Reuertimini ad vnitatem & gremium sanctæ Matris Ecclesiæ cuius vberibus estis nutriti, ne cum seditiosis et blasphemis alijs, quemadmodum Chore, Dathan, & Abyron, viui ad lacus infernales, & tormenta nunquam fienda in momento descendatis. Me verò amplius vestris scriptis ne solliciteris. Nam neque persuasio, neq3 tribulatio, neq3 angustia, neq3 mors acerbissima me à CHRISTO & veritatis acceptæ constantia separabit.

XII. Stanislaus Hosius Cardinalis et Episcopus Varmiensis Alberto Laski Palatino Siradiensi

Hosius Epla 128 Tol. 279

Refutat Præconum Verbi Sathanæ literas, quas post Conuersionem eius ad Ecclesiam ad ipsum dederunt.

Vidi literarum exemplum quas ad Dnoem Vram dederunt Præcones mendaciorum, & particularitas potius, quam Vniuersitas Antichristum profitentium in Polonia. Vidi & responsum Catholico vereq3 pio & magnanimo & apertè CHRISTVM profitente Senatore dignum, simul autem vt legi, quoniam ipse per aduersam valetudinem S.D.N. conuenire non potui, per alium lras illius Sanctitati exhibendas & legendas curaui. Quæ zelum hunc Dnois Vræ, et in fide Christiana tuenda & conseruanda constantiam commendauit plurimum, et est eam sua paterna benedictione prosecuta. Communicandas etiam illas curaui cum nonnullis S.R.E. Cardinalib. qui cum legissent fortem hunc animum D.V. (quæ se nulla serpentis astutia seduci nec vllis rationibus de semel agnita vera fidei doctrina dimoueri patitur) in cælum vsq3 laudibus extulerunt. Quid autem esse potest Sathanæ Ministris istis magis esse

insulsum magisq3 stolidum. Dei notitiam D.V. præcantur, cum tamen quam habuerunt aliquando Dei notitiam, quoad in Ecclesiæ Catholicæ fuerunt vnitate prorsus eam abiecerint, & ex eorum numero facti sunt, de quibus à Paulo scriptum legimus. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cum sint abominati & incredibiles & ad omne opus bonum reprobi. Non alibi quàm in corpore suo, quàm in Ecclesia sua Christus agnoscitur. A quo corpore quicunq3 se disiungit, eius notitiam is assequetur nunquam. Quin etiam si quam habuit, priusquam ab eo se præcideret, amittit eam è vestigio datur in sensum reprobum, proficit in peius in dies errans, et in errores alios se mittens. Quod oculis ipsi nostris illis ipsis euenisse cernimus qui primi vel Isebienſem vel Genenſem Antichristum profiteri in Polonia cæperunt. Quorsum enim prooressi iam sint D.V. non ignorat. Quale autem est hoc, quod crimini dant D.V. quod oscula dederit Romano Pontifici? Crimen est nefarium. Potestatem à Deo constitutam agnoscere, cum tamen aperta sint scripturæ verba, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quæ si voluntisti de Potestate tantum Saculari intelligi, meminisse debent quod scriptum sit. Potestatibus non potestati, et de vtraq3 locum hunc intelligere oporteat, tam Sæculari quàm Ecclesiastica. Sed est alius locus, qui magis etiam explicat, Obedite Præpositis Vestris, et subiacete eis, ipsi enim pernigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Locus hic manifeste de Potestate Ecclesiastica loquitur. Nam Sæculares nullam in animas Subditorum verum in corpora tantum & fortunas eorum potestatem habet, Animas vero ligandi atq3 soluendi potestas non Regi non Imperatori, Sed Petro & Successoribus eius data est. Ei obedire, ei subiacere iussi sumus. Quin & Magister Pauli Christus, Super Cathedram inquit Moysi sederunt scribæ & Phariſæi, Omnia ergo quæcunq3 dixerint vobis Seruate & facite, secundum vero opera eorum nolite facere. Etiam discolis obedire iubet Christus. Etiamsi non faciunt ipsi, quæ facienda illis præscribunt. Si tantum illis tribui voluit Christus, penes quos vmbra tantum fuit Sacerdotij, quanto magis tribuendum est illis, penes quos est ipsa veritas! Ante Mille trecentos annos S. ille Martyr Cyprianus veriſsimè docuit, quod non alunde Schismata & hæreses ortæ sunt, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, dum Episcopus qui vnus est & Ecclesiæ præest, superbæ quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur. Cui si secundum magisteria diuina fraternitas obtemperaret vniuersa, nemo dissidio vnitatis CHRISTI Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens, seorsim nouam hæresim conderet. Hyeronimus quoq3 salutem Ecclesiæ dicit, à Summi Sacerdotis dignitate pendere, cui si non exors quædam, et ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesia efficerentur Schismata, quot sunt sacerdotes. Quam autem vera sint, quæ scribuntur à S. Patribus istis, ipsa res gestæ nostri temporis abunde nobis declarant. Iam enim non tantum in priscorum libris legimus, verum & nostris oculis ipsi cernimus, quod vbicunq3 discessum est ab obedientia Sanctæ Sedis Romanæ, ibi tot Schismata, tot sunt hæreses, vt earum vix numerum inire liceat. Cum & illud veriſsimè dictum sit ab Augustino. Quod in Cathedra vnitatis posuit Deus doctrinam veritatis. Extra Cathedram hanc vnitatis, doctrina veritatis potest esse nulla, quod ex mutuis hæreticorum dissidijs planum & perspicuum sit omnibus. Qui quoniam Cathedram vnitatis deseruerunt, doctrinam quoq3 veritatis amiserunt, et sunt suo ipsorum Iudicio condemnati, dum altera pars alteram hæreticam pronuntiat.

et è concione sua eycit. Nos est ferè quisquam ex ijs, quos vocant Superintendentes, qui non velit in suo Cœtu Papam agere. Quin hoc de nonnullis queritur Philippus Melanthon, quos vocat mirabile genus hominum, nec recte cum eis agi, qđ quam posse dicit, quod suo arbitrio damnant quidlibet, neq3 personis auditis, neq3 rebus dijudicatis: cogunt consilia quando, & vbi ipsis placet, et vendicant inquit, sibi, maiorem magisq3 intolerabilem, ac minus excusabilem auctoritatem & potestatem, quam Papa Romanus vnquam, quæ quorsum tandem euasura videantur cogitetur, inquit, Paulo autem ante in Anarchiam euasisse dicit, et quidem verissimè. Nam qui Papistæ primum ijdem & Cæsaristæ, postea & Registæ dici nolu-erunt: quin contra legittimam potestatem à Deo sibi datam, arma parracichialia sumpserunt. Qvid factum sit in Germania Dnóó Vrá non ignorat. Recentius aut exemplum in Gallia videre licuit, vbi quo iure Pontificis, eodem & Christianissimi Regis iugum excussum est. Et qui sibi potestatem arrogauerunt, Episcopos aut Superintendentes creandi (quos à Regibus nominari, a S. vero Sede Aplcá confirmari consuetum est) ijdem superstite Rege, cui Iusiurandi Religione fuerant obstricti, Regem alium sibi elegerunt, ei Ludouici XIII nomen imposuerunt, sicut no multo ante Cathedram contra Cathedram sic postea Solium contra Solium constituerunt, & sceptrum contra Sceptrum erexerunt. Non dissimilia quædam de Scotia, deq3 Germania inferiore procul dubio audiuit D. Vrā. Hi sunt fructus eius doctrinæ, quam isti belli mendaciorum præcones D. Vræ obtrudere conantur. qui si propterea nolunt Ecclesiæ caput Pontificem agnoscere, quod eius caput citra vllam dubitationem Christus est, etiam Regni caput eodem iure possunt non agnoscere; quando quidem & Regni cuiusq3 caput Christus est. Et ausus est quidam vt audio, annis abhinc fortasse quatuor, cum de superiore loco Lublini concionem haberet, ad populum aperte dicere: Non habemus Regem nisi qui pro nobis Crucifixus et Spinis coronatus est. Quamobrem probatur mihi Philippi sententia, qui Lutheranorum pernicatiam, non alio quam ad Anarchiam spectare dixit. Quod vtinam acurratius Principes expenderent, et impiorum istorum conatus tanto maiori studio refutarent. Videat autem quorsum apud istos homines res recideriit. Virtus apud illos probro datur, sceleri virtutis nomen tribuitur. Si quem conuicio maximo volunt affectum Papistam vocant. Quid est autem esse Papistam & oscula dare Pontifici, quam eam, quam debes fidem & subiectionem à Deo constitutæ potestati præstare? Scilicet hoc ingens flagitium est retinere fidem erga Principem, subiectum illi esse velle. Et quod est officij tui præstare. Ego vero D. Vram satis laudare non possum, quæ rescribens istorum ineptys, non modo non erubuit, cum oscula Pontifici dedisse diceretur, verum etiam id præ se tulit, et inuenti se honore affectam interpretata est, cum ad existimationem cuiusq3 nihil possit esse magis amplum & illustre, quam à Deo constitutæ potestati debet fidem & subiectionem eam perpetuo præstare. Contra nihil magis ignominiosum & infame, quam ab ea subiectione discedere. Videntur Præcones isti ex eorum esse numero, quibus væ sempiternum comminatus est Propheta dicens, Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum. Iam quod obijciunt insulsi isti D. Vram in Babylonem captiuum esse ductum, et cum quadam exclamatione, quasi libertatem amiserit, vicem illius deplorant. Quæ nam est istorum hominum amentia & vecordia! qui Babilonem esse dicunt, vbi dum vnus in Ecclesia Dei vice CHRISTI iudex agnoscitur, veritas & vnitas doctrinæ retinetur, et summa dogmatum omnium est consensio. Quod & in Italia, & in Hispania, & in Portugalia, & in omnibus

illis

illis, Regnis et Populis, vbi sub Christo capite caput Ecclesiæ Pontifex Roma-
nus agnoscitur videre licet. Cum illa potius Babilon dicimeretur, in qua tanta
est linguarum confusio tanta doctrinæ varietas in qua sic per superbos homines
inter quos semper sunt iurgia, diuisæ sunt linguæ, quæ fuerunt per humiles Apo-
stolos congregatæ, vt inuicem se non intelligant, & inuicem sibi sint hæretici Num
autem hæc non est vera Babylonica confusio? Quod autem nostro cœtui nomen
magis quadrat, quam vt Hierusalem dicatur, quæ ædificatur vt Ciuitas cu-
ius participatio in idipsum. Idipsum apud nos sentiunt omnes, idipsum dicunt,
idem sapiunt omnes, & est in diuersitate linguarum carnis vna lingua in fide
cordis. Quam vnam linguam isti nunquam habere poterunt, nisi prius monen-
tem Prophetam audierint. Exite de medio Babyloms & rechenint ad Hieru
salem nostram, à qua Sacrilega separatione se præciderunt. Egregiam verò quam
isti prædicant libertatem nullam agnoscere legitimam potestatem. Quod vbi sit ibi
non potest esse nisi Babylonica quædam rerum confusio. Quod etiam ipsi iam a-
gnoscere videntur quando Scandalorum quæ sunt apud illos exorta meminerunt:
Cum subinde de Christo opinones quædam emergerent, quas ipsi tamen hæreses
adhuc vocare non audent. Cuius generis sint isti Præcones, nescio, nec enim eorum
nomina scripta vidi, vt ex illis, quam Sectam profiteantur cognoscere possem. Sed
quantum assequi coniectura licet Geneuen' Antichristum confiteri videntur, qui
mendacij Christum arguit. Quod cum accepisset panem dixerit. Hoc est corpus me
um et accepto Calice Hic est sanguis meus Sed ego non video quo iure damna-
re possent alios, si longius aliquanto progressi sunt à Caluini vel Zuinolij dogma-
te, cum etiam ipsum Caluinum longius progressum esse constet, quam Præcepto-
rem suum Lutherum. Quem aut rudimenta suæ Sectæ posuisse viamq; sibi com-
monstrasse. Sed interim eum esse præpostero quodam ingenio scribit, qui rectam
ingressus viam, simul ac demonstrator iter suum deflexit vltra progredi recu-
sat. Noluit esse præpostero quodam ingenio Caluinus, vt quam sibi viam Luthe-
rus commonstrauit, in ea pertinaciter hæreret, nec vltenus progredi vellet. Cur,
quod ipse probari vult in se, non probet similiter in suis discipulis Anabaptistis
Tridentistis, aut quibuscunq; tandem alijs nominibus vocentur? quod et ipsi postea
quam demonstrator iter deflexit, noluerunt in eodem luto pedem obstinate figere
Sed vltenus progressi sunt. Si licuit eorum Patriarchæ Luthero totum Papatum,
hoc est Christianismum vniuersum totam Ecclesiam Catholicam errorum condem-
nare, ac nouam & hactenus inauditam in Ecclesia Dei doctrinam excogitare
Si licuit Caluino quoq; non in omnibus Lutheri doctrinam recipere, sed aliquod no-
uum doctrinæ genus commiscri, quod cum Lutheri sententia minimè conueniret
Cur non licuerit idem & Anabaptistis & Tridentistis? quando quidem non omnia soli
Luthero, vel Caluino sunt reuelata, vt in certis doctrinæ capitibus longius etiam
progrederentur. Bernardinum Ochinum nouit procul dubio Dominatio Vestra
qui cum in Polonia fuisset aliquandiu ante tres aut quatuor annos mortuus est
in Morauia. Scripsit is duos de Sancta Trinitate Dialogos, in quorum altero non
esse nefas contendit, Ecclesiæ de adoranda Trinitate doctrinam in disputationem
vocare. Non negabis, inquit, expediuisse tempore tuo disquiri, sit nec ne Christi
Corpus in pane & sanguis in vino, quamuis & esse et adorari debere Concilia
per errorem decreuissent. Et quoniam in Trinitate usu venire idem potest,
(nimirum quod errarit in illa asserenda Ecclesia vniuersa) expedit negotium ex
plorare. Equidem non video quo iure possint aut Lutheristæ aut Caluinistæ

reprehendere vel Anabaptistas vel Trideistas, vel quoscunq3 tandem alios pestilentissimos hæreticos, si ipsorum exemplo longius aliquanto, quam aut Lutherus aut Caluinus processerunt. Præclarè dictum est à Ioanne Chrisosthomo. Quod imitys tantum opus sit Diabolo, quando semel initium factum est separationis ab Ecclesia Dei maior in dies fit progressio, subinde Sathan instigat, plus vltra, plus vltra donec eo perueniatur, vt dicat insipiens in corde suo Non est Deus, perfectio Lutheranismi, Trideismus est & Atheismus. Perinde verò causam suam agunt isti præcones mendacij quasi persuadere velint, CHRISTVM hactenus ORTVM, qui sempiterna veritas est, arguere mendacij! qui dixit. Ego vobiscum sum vsq3 ad consumationem Sæculi. Mittam vobis Spiritum veritatis, qui doceat vos & maneat vobiscum in æternum. Scilicet qui solus verax est Deus, quin ipsa veritas id quod promisit, nobis non præstitit! Estne quisquam sic ab omni mente desertus, sic ab omni Christiana pietate remotus, vt id credere animum inducere queat? Sed videntur isti de illo hominum genere esse de quo scribit Apostolus, Quod alium Christum prædicant, quem non prædicauerunt Nobis Apostoli, nec eorum successores ex quo tempore Christi recepit Euangelium Polonia, totis iam sexcentis annis, & alium spiritum acceperunt, quem non accepimus, neq3 maiores nostri, nimirum Spiritum mendacij, non veritatis, & aliud Euangelium quod non recepimus nos, nec vnquam in Polonia fuit antea prædicatum, tales Christus qualem ipsi prædicant, tale Euangelium, fateor, quod non modo in Polonia verum etiam Orbe toto Christiano semper fuit incognitum. Est CHRISTVS nobis petra scandali, sed quibus? Istis ipsis, qui scribunt hæc, Præconibus, quibus positus est in signum cui contradicunt, cum nobis lumen sit in reuelationem Gentium, & gloriam Plebis Israel, & dominetur, ac deinceps etiam perpetuo sit dominaturus in medio inimicorum suorum, siue sint ij Lutheristæ, siue Caluinistæ, siue quodcunq3 nomen aliud illis tribuatur. CHRISTVS & caput est & corpus. Corpus autem eius est Ecclesia, quæ cum capite suo Christus vnus est, nec vnquam vel ille ab ipsa vel ipsa ab illo separatur. Nec solum is contradicit CHRISTO, qui vel de diuinitate, vel de humanitate eius male sentit, et contra manifestæ scripturæ verba venire non dubitat. Verum et is contradicit Christo, qui corpori eius Ecclesiæ, quæ cum capite suo Christus vnus est contradicit: qui dicto audiens illi non est, cum ipse CHRISTVS dixerit. Qui non audierit Ecclesiam, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. qui diuersam scripturæ sensum adfert ab eo, qui fuit hactenus in Ecclesia receptus, cum non in legendo, sed in intelligendo scripturæ consistant. In quem autem hæc quadrant melius, quam præcones istos, qui si de Christo secus etiam non docerent, tamen vel ob hanc ipsam causam, quod corpus eius quod Ecclesiam eius non audiunt, quod ab ea sacrilega quadam separatione se disiungunt, & contrarium ei, quem in illa sumus edocti scripturarum sensum adferunt, contradicunt Christo, et eis reuera CHRISTVS positus est in ruinam & in signum cui contradicitur, vt quidvis potius quam Christiani dici mereantur. Sed me piget iam inieptiarum istarum, quas in suis ad D. Vram particularitas ista Antichristum Geneuensem profitentium, litens profert, quas certè præclarè videtur D. V. refutasse. Cui gratulor hunc animum tam fortem & constantem, simul Deum precor, vt confirmet hoc q̃ operatus est in illa. Neq3 minus illi gratulor quod in istis proximis superioribus Comitys, in quibus de Christo ex Polonia exterminando, et in illum locum Antichristo Geneuen' recipiendo multum à nonnullis fuit laboratum, vere se virum in tuenda fide Christiana præstiterit, pro Domo Dei murum opposuerit, & vna cum alijs viris & ipsis fortibus effecerit, vt ne quis Antichristo Geneuen' locus in Polonia daretur. Non oblitiscetur Deus, optime Senator, huius operis tui tam boni. Est in cœlo merces tibi

reposita

reposita copiosa. Sed et in terris omni genere benedictionis te Deus replebit, vt ex hac tua erga illum pietate, maiorem in dies capias voluptatem. Tu modo perge quemadmodum cœpisti Christi Corpus Ecclesiam contra inimicos Crucis Christi fortiter defendere. Et quæ tibi Deus talenta contulit, ad sui nominis gloriã et Christi Corporis Ecclesiæ propugnationem illis vti non intermittas. Quamobrem vt quæ tibi gratiæ suæ dona liberaliter est largitus, ea maiore in dies accessione locupletare, quo maiore cum fructu nostræ de te expectationi satisfacere queas, simul in multos annos incolumem te seruare Deus velit, supplex misericordiam ipsius implorare non intermittam. Quod superest, quidquid officij & obsequij præstare tibi potero, hoc tibi de me certò persuadeas, quod nullam eius rei occasionem prudens prætermittam. Nam istud animi tui robur istam tuam in fide Christiana tuenda constantiam, & zelum quendam ardentem non possum non amare vehementer & exosculari. Datum Romæ 14 Octobris Anno M.DLXX

Stanislaus Hosius Cardinalis et Episcopus Varmien. Henrico Regi Poloniæ

XIII.

Gratulatur quod se verè pium & Catholicum Regem, Fuldæ cum esset, declarauit

Mitto Maiestati Vestræ exemplum literarum, quæ scriptæ sunt in hanc Vrbem de eo, qualem se gesserit, Maiestas Vestra cum Fuldæ fuisset, erga Deum in proximis superioribus Christi festis Natalicijs. Quas ego cum legerem, incredibili quadam lætitia sum affectus. Nam videre mihi videbar, quasi reuiuiscentem in Maiestate Vrã virum illum insigni pietate Sigismundum primum Polonia Regem, qui & ipse magna cum Religione cum alios omnes festos dies, tum illos præcetens obseruabat, quibus et incarnationis et Passionis & Resurrectionis Christi beneficia nobis mater Ecclesia repræsentat, ad cuius exemplum tota se Polonia componebat, cum se non magis admirandum, quam imitandum subiecto sibi populo proposuisset. Florebat eo regnante religio, florebat non vulgaris erga Deum deuotio, nullus tum erat in Polonia fidium ludus, nullus in societate Christi Belial admittebatur, nullus patrijs etiam legibus prohibita Conventicula seorsim à Rege suo et ab Episcopis faciebat: sed vnanimes in vno & eodem templo vno ore glorificabant, & adorabant omnes vnum Deum Deiq3 filium D.N. Iesum Christum. Integrum fuit illo tempore corpus eius Sacrosanctum, nec vllas in partes diuisum, quod nunc proch dolor, mirandum et miserandum in modum in tot abominabiles adeo sectas dissectum videmus quodq3 magis etiam est admirandum, quoad vel vmbra tantum superabat sancti Regis illius, qui fuit norma quædam pietatis & religionis in Regno suo, qui sepalam hæreticum profiteretur, dicataq3 soli Deo templa suis Idolis colendis, & prauis opinionum commentis in vulgus spargendis prophanare auderet, nullus tum repeniebatur. Tanto vel vmbra illius terrori fuit Christi perduellibus hæreticis, qui quamuis non defuerunt fortasse nonnulli, verum hi pauci, tamen quoad ille saltem spirabat in terris, nunquam eo audaciæ sunt progressi, vt in Religione palam aliquid innouarent. An autem hæc non est singularis Dei virtus & potentia, quod cum ille pientissimus Rex, vno vel altero anno, antequam è

diuersorio sui corporis in cælestem illam domum migrasset, nihil aliud ferè quam cadauer quoddam esse videretur, tamen continuit in officio religioneq3 suos subditos, sola quadam umbra sua. Quanto magis id facere potent Maiestas Tua quæ tot præclaras victorias atq3 triumphos, dum vix dum ex ephœbis egressa prælia Dom'i præliaretur, de Christi perduellibus hæreticis reportauit, quib9 magnam de se Christiani totius Orbis expectationem concitauit, & nomen sum immortalitati consecrauit. Si potuit ille propè mortuus iam, quanto magis poterit Vrā Mtās in hac florenti ætate sua, vimdaq3 virtute, modò parem, vt ille fiduciam in Deo defixam habeat, nec illos audire velit, qui ruiturum esse cælum persuadere fortassis conabuntur, si Christum apertè coram hominibus confessa fuerit. Ego verò magnam in spem ex jis erectus sum quæ Fuldæ per Mtatem Vrām gesta sunt, reditura iam illa tempora quæ fuerunt sub illo Sancto Rege Sigismundo primo: quem sibi Mtās Vrā magna cum sua laude proposuit imitandum, nec vllam deinceps partem Principem Dæmoniorum Beelzebub in Regno Mtatis Vræ sibi vendicaturum. Quam spem nostram vt confirmare velit, supplex Dei misericordiam imploro: nec mihi quicquam est longius, quam diem illum videre quo nobis renuncietur Maiestatem Vram in sua fœlici Coronatione Christum apertè confessam fuisse, nec illorum insanis clamoribus aures suas accomodasse, qui vel Islebiensem vel Geneuensem, vel quemcunq3 tandem alium Antichrystum, in eius societatem vt admitteret, summa contentione flagitaturi ferebantur. Cum autem in calce literarum illam particulam legerem in qua scribitur, Mtatem Vram promisisse, quod societatem IESV commendatissimam esset habitura, tum verò multò magis exultabam gaudio. Nam certò mihi promittebam, qui sunt per hædos meos Elbingenses ex Ciuitate M.V. quæ Iurisdictionis est meæ Ecclesiasticæ eiecti, magna cum ignominia duobus lictoribus comitantibus cum fuissent in ea ad propagandum Christi Euangelium per me collocati, futurum vt jj non solum restituerentur cum honore, verum etiam per quos hoc tantum scelus Interregno durante patratum fuit, in eos exemplum aliquod ederetur, vt qui pro Christo Antichristum prædicant Islebiensem, jj procul è Ciuitate Mtatis Vræ facessere iuberentur. Quod vt ita fieri Mtās Vrā curet, supplex ab ea peto. Videat autem per Deum immortalem quale sit hoc? Ciuitas Vestræ Mtti subdita quæ semel Islebiensem Antichristum pro Christo prædicandum & adorandum susceperit, non patitur, vt in ea Christus annuncietur, & fideles eius ministros plusq3 tyrannica potestate non è sua, verum ex Vræ Mtatis Ciuitate proscribit, et interea petitur à Mtate Vrā, quo velit ipsa pati, vt in Christi societatem Antichristus aliquis in Regno Vræ Mtti subiecto potestati, admittatur. Quanti suam Regniq3 sui salutem facit Mtās Vrā, tantum det operam, vt se virum præstet in hæreticorum nefarijs & impijs conatibus refutandis, nec præter vnum Deum sibi quenquam esse putet extimescendum, quem fortiorem esse non dubitet, quam mille millia legionum Diabolorum omnium, cum præsertim habeat adhuc in Regno suo Mtās Vrā non septem tantum, verum plus quam Septuaginta septem millia quæ non curuarunt genua ante Baal. Quodsi virum se præstiterit in Christi Rehowne tuenda, certo sibi de misericordia Dei polliceri poterit quod sicut nunquam satis laudatum illum Sigismundum primum Poloniæ Regem sic & Mtatem Vram omni felicitatis genere cumulabit. Vix enim quisquā hoc nostro Sæculo, quam ille, fœlicius atq3 diutius imperauit, tot memorabilib9 victorijs de Moschis, de Thartaris, de Valachis, deq3 alijs omnibus, quotquot

eum

eum ausi fuerunt armis provocare, clarus, qui cum piè manſuetè iuſtè prudenter etiam Regno ſuo 42 annis præfuiſſet, & per omne vitæ ſuæ tempus in omnium amore delitijsq3 fuiſſet, ad annum vſq3 ſuæ ætatis 82 peruenit, rebus multis fortiter et fœliciter domi forisq3 geſtis, tandem in Chriſto obdormiuit, magno ſui omnibus deſiderio relicto. Quam ad ætatem Mtatem Vrām pari cum fœlicitate peruenturam in Domino confido, ſi Sanctum illum Regem ſibi propoſuerit imitandum. Quam vt ſpem noſtram firmam & gratam eſſe velit, vt videamus in Regno Mtatis Vræ terram vnius labij & eorundem ſermonum, et multitudinis credentium cor vnum & animam vnam, vt quæ poſt Sigiſmundi primi mortem ædificari cæpta eſt Babylon, in qua tanta eſt linguarum confuſsio, deſtructam, et in eius locum, qualis fuit eodem imperante Hierusalem Ciuitatem, cuius participatio in idipſum denuò conſtructam cernamus, Dei miſericordiam ſupplices hic implorauimus ad Sanctorum Apoſtolorum & Martyrum thecas ſexto abhinc die, quo Veſtra Maieſtas Cracouiam ingreſsura ferebatur. Et accidit quod eo ipſo die primus Pſalmus in horis noſtris Canonicis occurrebat, quem Rex Dauid priuſquam vngeretur in Regem recitaſſe narratur, quod à Vrā Mtate quoq3 priuſquā vngeretur, quæ pietas illius eſt & Religio, factum eſſe puto, Dominus illuminatio mea et ſalus mea, quem timebo! Dominus Protector vitæ meæ à quo trepidabo! Dum appropiant ſuper me nocentes vt edant carnes meas. Qui tribulant me inimici mei infirmati ſunt, & ceciderunt. Si conſiſtant aduerſum me Caſtra, non timebit cor meum, Si exurgat aduerſus me prælium in hoc ego ſperabo. Vnam petij à Domino hanc requiram, vt inhabitem in Domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. Quæ cum ego verba recitarem, venit mihi in mentem Vræ Maieſtatis, neq3 videbam cui magis quam illi competere poſſet, Nam reuera nocentes illi, de quibus loquitur Sanctus ille Rex et Propheta, inimici illi qui tribulant Maieſtatem Vrām, qui appropiant, vt edant carnes Maieſtatis Vræ non alij ſunt, quam hæretici. Hos igitur Sanctus ille Propheta infirmatos eſſe dicit & ceciſſe. Magnam ea verba conſolationem mihi attulerunt, nec enim aliud mihi perſuadere poſſum, quam quod euenit iam, quod Sanctus ille Rex euenturum prædixit, quod infirmati ſunt, quod ceciderunt homines illi nocentiſsimi, qui appropriarunt ad Maieſtatem Veſtram, vt ederent carnes illius, vt diuiderent carnes illius, vt diuiderent Regnum illius, vt laceraverent Sanctum Chriſti Corpus, quod ille ſanguine ſuo redemit, vnam ſanctam Catholicam Apoſtolicam Eccleſiam. Quam vnam rem petijt à Domino Maieſtas Vrā, quam tanto ſtudio ſemper requiſiuit, vt inhabitaret in Domo Domini, hoc eſt in Eccleſia Dei, quam Domum Dei viui vocat Apoſtolus, omnibus diebus vitæ ſuæ, vt videret voluntatem Domini, & viſitaret templum eius, eam iam et ſuis, et piorum multorum precibus eſt procul dubio conſequuta. Quoniam abſcondit Maieſtatem Vrām Dominus in tabernaculo ſuo, in die malorum protexit Maieſtatem Vrām in abſcondito tabernaculi ſui. In Petra exaltauit Maieſtatem Vrām, et nunc exaltauit caput eius ſuper inimicos eius, qui ſunt ijdem Chriſti Hæretici. Mirum eſt quantam in ſpem hæc me verba ſancti Dauidis erexerunt, quantam animo meo confidentiam attulerunt, quod exaudiuit iam Supplicum Præces Deus, quod ardentis noſtri deſiderij nos compotes fecit. Cum hæc ſcripſiſſem reddite mihi ſunt Maieſtatis Vræ lræ, quibus meis reſpondet, quas ad Mtatem Vrām Octobri Menſe dederam, eas ego qua par eſt reuerentia accepi Quoniam verò temporis angustijs excludor, ad proximum Sabbatum reſponſum diffene cogor. Nunc nihil aliud, quam iterum Supplex Deum precor vt Corona-

tionem hanc quam esse factam existimo, cum ipsi Maiestati tum Regno illius & vniuersæ Ecclesiæ, faustam fœlicam & fortunatam esse velit. Cuius gratiæ, clementiæ, protectionique Regiæ, qua summa possum animi mei submissione, me & Ecclesiam meam diligenter commendo. Datum Romæ XIII Februarij.

XIV.

EXAMEN SIVE EXCVSSIO ARticuli Confœderationis Sereniſsimo Herico Poloniæ Regi per Hæreticos ad approbandum propoſiti

PER

STANISLAVM HOSIVM CARD. VARMIEN.

SImplex est veritatis Oratio, ab ea qui semel aberrauerunt longis anfractibus eorum sermo circumscribitur. Nec sententiam suam satis explicant, vt quid sibi velint non satis intelligas. Nec verò mirandum id est, quando quidem nihil est eo verius quod à veritate dictum est. Omnis qui malè agit odit lucem, et non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem venit ad lucem, vt manifestentur opera eius quia in Deo sunt facta. Qui diligenter excussent verba Confœderationis, aduersus Dominum et aduersus Christum eius facta, suis ipse cernet oculis quod à quibus ea conscripta fuit. ij lucem oderunt, nec opera sua manifestari voluerunt, quandoquidem non in Deo facta sunt: Sed longis quibusdam ambagibus vtuntur neq; sententiam suam satis explicant. Excutiamus igitur eorum verba. Qui sumus aiunt dissidentes in Religione pacem inter nos conseruabimus. Hæc verba si quis tolleranda putaret, stultum tamen est ibi pacem sperare vbi dissidia non submouentur abeo qui cum potestate versatur: cum in vnitate, non in dissidio pax conseruetur: & hac potissimum de causa Rex vnus eligatur, vt ne dissidia permittat, et si quæ iam exorta sunt, ea primo quoq; tempore tollenda curet. Nullum autem pernitiosius dissidium est quam Religionis. Hoc igitur vt submoueri possit, propterea legittima potestas tam Ecclesiastica quam Ciuilis est à Deo constituta, vt illa de causa dissidij cognoscat, et eos qui dissidij fuerunt auctores, gladio spirituali feriat, hæc verò materialem quoq; gladium in eos stringat, vt sit vindex in iram ei, qui malum ait nec esse patiatur in Regno suo, nisi vnam fidem, cum verissimè dictum sit à quodam Sancto Patre. Quicquid est extra vnam fidem non fides sed perfidia est. Perfidiam autem à Regno suo Rex propulsare tenetur, nec vnquam sibi persuadere patiatur, quod qui Deo non seruat, à Deo constitutæ Potestati fidem sit seruaturus, quod etiam suo periculo iam in Gallijs didicit, vt aliunde exempla petere necesse non sit: sed expendamus reliqua. Rationes enim adferunt, in quibus pacem conseruari posse sperant. Neq; propter diuersitatem aiunt fidei, aut mutationem in templis sanguinem effundemus, aut pœnis afficiemus, siue confiscatione bonorum, ademptione honoris, carceribus & exilio. Quales autem sunt istæ ambages, qui circuitus, cur non explicant quod volunt? Sed verè dixit veritas. Qui malè agit odit lucem, quis nescit, quod priuato nemini licet sanguinem alicuius effundere, aut quibuscunq; tandem pœnis aliquem afficere cum eiusmodi potestatem par in parem non habeat, & hæc verba nihil ad institutum habere videantur. Sed conscij sibi se male agere, non audent statim ad lucem

venire

venire ne manifestentur opera eorum, coguntur autem tandem cornua prodere
Quamobrem paulo post ita loquuntur. Neq3 superioritati vlli aut Magistratui
ad talem progressum vlla ratione adiumento erimus, quin potius si quis sangui-
nem effundere velit ex ista causa nos opponere debebimus omnes. Iam tan-
dem caput exerunt, & quod pridem præmebant, præmere iam incipiunt neq3
tandem adhuc satis explicant. Quid enim opus erat isto verborum circuitu supe-
rioritati? magistratui? Cur non aperte dicunt? Non permittemus vt Rex hæ
reticos iuxta patrias Constitutiones arceat, vt constitutas aduersus illos pœnas pse-
quatur, aut vt impediat, quominus libere nobis fidei Christianæ Nuncium re
mittere & perfidiam vel Augustanam vel Geneuensem vel quamcunq3 tandem
aliam amplecti liceat. Sed qui male agit odit lucem, sunt sibi conscij se male agere
cum qui potestati resistit Dei Ordinationi resistat. Itaq3 non audent vllam Regis
facere mentionem, sed superioritati aiunt & magistratui, quæ et ipsa verba pos-
sunt sanum aliquem intellectum recipere; nam durante Interregno, non erat à ra-
tione prorsus alienum, si tale quid constitueretur, vt inter dissidentes de religio-
ne pacis aliqua species conseruari posset, saltem eo vsq3 dum Rex electus esset
penes quem potestas esset futura de religione dissidentes ad pacem & concordiam
quibuscunq3 tandem iustis rationibus adducendi. Sed longè fuit eorum alia mens
quam tamen scelens magnitudine deterriti, non audebant in apertum proferre. Re
gem enim intelligunt procul dubio, etiamsi nomen eius non enuncient Illi volunt
vt se opponant omnes, quoties ille conatus fuerit, patrias leges aduersus hæreticos
in quas iurauit executioni debitæ mandare. An autem hæc non coniuratio pot-
ius aduersus Principem, quam Confœderatio dicenda est? an hoc non est illi Regia
potestatem adimere, et quem à Deo sibi habet traditum gladium vt sit vindex
in iram ei, qui malè agit, eum ipsi per summum scelus eripere? et sibi ipsis vendi-
care? Scripsit ante annos plus minus vndecim, Polonus quidam eques Stanisla-
us Orichouius vir doctus & eloquens, libellum quendam, cui nomen dedit Chime-
ræ. Nunc in lucem prodyt ista Chimera. Pomit in eo verba Stancari cuiusdam
qui propter scelera sua profugus ex mantua pro magno Propheta fuit à quibusda
habitus, & cuius rei me vehementer pudet, hominis tam scelerati & indocti, ad-
dam verbum, Dei verbum esse persuasum haberent. Is (quæ fuit temporum
illorum licentia) non est veritus Regem in Christo proximè defunctum, quem
Christianum, Catholicum, orthodoxum ad extremum vsq3 vitæ suæ diem fuisse
constat, pluribus verbis hortari, vt reiecta fide Christiana, quam à sanctis maio-
ribus nostris per longam Episcoporum & Sacerdotum successionem per manus no-
bis traditam accepimus, nouam quandam Religionem institui vellet, quem ys ver-
bis allocutus est. Quod si Maiestas Tua hoc Sacrosanctum & necessarium officiu
neglexerit, Nobiles tui qui & ipsi gladium gestant, auctoritate Diuina tenentur
& debent Sathanæ, & eius Religioni valedicere, atq3 Christo & verbo eius se
totos consecrare. Qui Stancarum istum per hos annos aluerunt, obscurum non est.
Mirum in Confœderationis vel coniurationis huius potius ille auctor fuerit, & for-
mulam eius ipse conscripserit, in qua videntur armari Nobiles contra Regem
vt nisi fecerit eorum imperata, nisi quam is aperte profitetur Christianam fide
euerterit, et aliam in eius locum perfidiam introduci passus fuerit, ipsi gladium
suum stringant, & contra Regem & Religionem eius, quæ eadem est totius po-
puli Christiani. Est autem hoc Regiam Maiestatem agnoscere, et non pulusculo
potius (quod aiunt) eam sublatam velle. Quod si tale quid etiam indicta causa

Rex designaret, quale metuunt isti qui sibi conscij sunt quod sint hæretici, & ob hoc omni genere suppliciorum digni, quam etiam ob causam omnes rationes quibus ea possint effugere, quærunt, ferenda tamen esset potius à Deo constituta potestas, etiamsi quid peccaret, etiamsi minus exactè iuris omnem formulam obseruaret, quam vt statim aduersus eam omnes insurgerent. Nunc isti qui sæpe pelli metuunt, quamlibet iustè Rex, quod iustum est exequi vellet ne tamen id ei facere, neue leges illi Patrias, in quas iurauit executioni mandare liceret sibi cauendum esse putauerunt. Addunt enim hæc verba. Etiamsi quis hocipsum prætextu decreti, aut aliquo iudiciali processu attentare vellet. Qui malè agit odit lucem non dicunt si Rex, sed si quis, non audent Regem nominare, Sciunt enim quod graue hoc scelus sit, minimèq3 ferendum. Quis autem est ille, qui decreta in causa capitali ferre possit, nisi Rex? Huic igitur se opponere, contra hunc insurgere, se velle coniurant. Quid autem est rebellem esse Regi, si hoc non est? etiamsi Rex aiunt causæ dicendæ potestatem reo faciat, etiamsi legittimo processu vtatur, etiamsi iuris & iudiciorum formam omnem obseruet, nec eorum quicquam prætermittat, quæ ad iustè, quod iustum est exequendum pertinere videntur: opponant se nihilominus, omnes insurgant omnes aduersum potestatem à Deo datam, ordinationi Dei resistat, gladium (quem eis stringere non licet, nisi iussu Regis, nisi permissu legitimæ potestatis) contra potestatem ipsam stringant, quoties illa conata fuerit patrias leges, in quas iurauit exequi vel phibere, quominus Christi nomen impunè blasphemetur, quominus secta pernitiosa intromittantur, quominus Christi Corpus Ecclesia multas in partes dissecetur. An autem quod istos nunc facere videmus, non idem fecerant olim etiam illi Principes, de quibus Propheta scripserat. Quod conuenerant in vnum aduersus Dominum, et aduersus Christum eius. Dirumpamus aiebant vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum. Horum exemplo nunc isti quoq3 vincula, quibus alligati sunt per Regem & Legem, immò per ipsum Regem Regum qui voluit, vt omnis anima potestati tanquam à Deo constitutæ subdita foret, ea dirumpere iugum, quo sunt illi deuincti proijcere conantur à se, quod q3 pridem de Papatu fecerunt, cuius vincula diruperunt, cuius iugum proiecerunt. Idem nunc de Regia potestate facere conantur, nec id sine scriptura. Nam vbi scriptum est, quod Sacerdotes sumus omnes, ibidem scriptum est, quod Reges quoq3 sumus omnes, verum de his satis, nunc ea quæ sequuntur videamus. Per hanc aiunt Confœderationem (aduersus Dominum & aduersus Christum eius factam) superioritati Dominorum in Subditos nihil derogamus. Quos autem Dominos hic intelligi volunt, procul dubio non alios quam seipsos, qui licet esse Regi subiecti videantur, tamen et ipsi suos homines habent sibi subiectos, Regiæ potestati præter nudum nomen vix quicquam concessum esse: sua verò, quæ Regia est multò inferior, nihil prorsus derogatum cupiunt. Sic enim loquuntur: Si eiusmodi licentia, sub prætextu religionis alicubi exoriatur, tunc tanquam sibi non obedientem subditum, liberum erit vnicuiq3 Domino secundum quod illi videbitur punire. An autem vis verbis quem Regi gladium eripiunt, eum sibi ipsis non arrogant! cum tamen gladij stringendi ius, nisi quatenus illis à Rege permittitur, habeant nullum. Omnem Regiam potestatem à Rege transferunt in se, sed quid dico Regiam, imò plusquam tyrannicam sibi potestatem vsurpant. Nam vbi de Rege sermo est, nescio quam authoritatem in eum sibi vendicantes, gladij ius illi non permittunt, etiamsi secundum Iuris formam omnia faciat, etiamsi legittimo processu obseruato sententiam ferat, eam tamen executioni mandare non possit: vbi verò de seipsis verba faciunt, nihil tale, sed mutato stylo. Liberum aiunt

erit

erit vnicuiq3 Domino (non secundum leues, neq3 seruata debita Iudicij formu-
la) sed secundum quod illi videbitur, subditum punire. Num autem isti verè
sibi nomen Euangelicorum vendicare non possunt, qui tam pulchrè cum E-
uangelio consentiunt? Quid enim est in Euangelio? Quod tibi non vis alteri
ne feceris. Nolunt autem isti sibi fieri, vt secundum quod visum Regi fuerit,
eos Rex inauditos nulla iudicij formula seruata puniri possit. Cur quod sibi fi-
eri nolunt à potestate cui subiecti sunt, id in subditos suos licere sibi volunt? Sed
Euangelij nulli sunt hostes infestiores, quam isti, qui quæ sola nobis præ cæteris
in Euangelio Christus maximè commendauit, pacem ruperunt, charitatem
extinxerunt, vnitatem scinderunt, et omnibus modis impedire conantur quod
ruptum, extinctum conscissum est, vt id ne redintegrari quandoq3 possit. Non
illi quidem recusant, quominus Regem habeant, verum & Regiam potestatem
exerceat; quandoquidem criminum suorum sibi conscij sunt ferre non queunt.
Sis aiunt Rex noster, verum nomine tantum, vt portes gladium per nos quidem
licet, verum vt eum stringas, nisi iussu nostro, et quando nobis visum fuerit: hoc
verò tibi licere minimè volumus. Nostro præscripto viuas oportet. Quod nisfe-
ceris imperata nostra, si vel in minimo ea transgressus fueris, sicut contra quem-
uis alium, ex ijs qui sunt subditi nobis, si non obedient, ita contra te quoq3 nobis
gladium stringere liceat. Qui volet dicto tibi sit audiens, nec eum coercendi pote-
statem habeas, nobis autem non obedire capitale sit, nec aliqua requiratur à no-
bis, quam exigimus à te Iudicij forma, sed sit nobis fas plectere subditum secun-
dum quod nobis videbitur, simul vt parum nobis monigerus fuerit. An autem
hæc ad Anarchiam quandam spectare non videntur, in quam eorum consilia, qui
sunt acerrimi Augustanæ Confessionis propugnatores, euasisse sub ipsum vitæ
suæ finem, qui fuit auctor ipsius Confessionis, qui suis eam chiritis conscripsit, gra-
uiter admodum neq3 temerè conqueritur. Videntur homines isti cœcitate quadam
& amentia à Domino percussi, qui talia Regi suo tanquam sibi subiecto præ-
scribere non verentur, sed qui habitat in cœlis irridebit eos, et Dominus subsa-
nabit eos, delebitur fœdus vestrum, quod cum morte percussistis, et pactum cum in-
ferno non stabit. Ac nisi fecerit à Deo constituta potestas, quoad est sui muneris:
faciet ille, qui Rex est Regum, et Dominus dominantium, et flagellum inundans
cum pertransierit, erit vobis in conculcationem. Sed nos tamen Supplices Deum
precabimur, ne contineat in ira sua misericordias suas, quin conuertat potius eos
qui sunt auersi, et auertat iram suam à nobis. Quod si verò qui iustè peccatis
nostris irascitur, fere diutius ea impunita noluerit, saltem ne in furore nos arguat
neue cum impio iustum quoq3 perdat. Bona spe sumus, quod sit supplicum preces
Deus exauditurus. Dissipa Domine gentes quæ bella quæ dissidia volunt, & spi-
ritum charitatis & vnitatis in cordibus nostris benignus infunde. Quod Patrem
tuum Cœlestem, sub illud ipsum tempus, quo fueras ad eum relictis terris migra-
turus, pro iis qui credituri fuerant in te, tam ardenter precatus es dicens Pa-
ter Sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi vt sint vnum sicut & nos
vt omnes vnum sint, sicut et tu Pater in me, & ego in te, vt et ipsi vnum sint.
Da Christe, vt huius tuæ precationis fructum aliquem consequi valeamus. Num
autem isti qui volunt Euangelici dici, quibus nullos habet Euangelium hostes
atrociores quod Regiæ Maiestati, nescio qua potestate præscribunt id ipsi fa-
ciunt. Num vbi semel colere cœperunt. Belial vel Islebiensem vel Geneuensem

vel quemcunq; tandem alium, ibi coli Christum à Christianis, quos habent permittunt, vt Christiano ritu Deum in templo colant? An omnibus illud manifestum non est, et mulctis, et plagis alicubi miseros colonos & Oppidanos deserere fidem Christianam et vel Augustanam vel quamcunq; tandem aliam perfidiam sequi coactos fuisse, vbi vel in Saxonia, vel sub Rhemi Palatino, vel in Anglia, vel in alijs quibuscunq; Prouincijs hæreticorum suos cœtus & Ecclesias habere Catholici permittunt. Sed quid opus est longius exempla petere. Quid Elbingensis Ciuitas Regi Christiano subiecta in eunte hoc ipso anno fecerit, nemo est qui nesciat. Non in sua sed in Regis Christiani Ciuitate fideles Christi ministros, purum illius Euangelium prædicantes, Magistratus ille ferendos esse non putauit, sed illos ex ea turpiter eiecit, et Ecclesiam à pijs in honorem Dei constructam, ad Idolum Islebiense colendum conuertit, et quod non fert inferior multò potestas, id vt ferat sublimior, non in alieno, sed in suo Regno, tanta contentione laboratur. Sed nolunt, quominus in perfidia sua perseuerent, impediri, cum interea qui Christianam fidem profitentur, eos vna cum ipso Christo non è sua, verum è Regia Ciuitate proscribunt, nec eius Euangelium à pijs & doctis viris, quibus nullum objci crimen verè potest, in ea prædicari permittunt. Sic isti, si Deo placet Euangelici, quod sibi fieri nolunt, id alteri facile non faciunt, quorum doctrina, quam sequuntur, non aliter dici potest Euangelium quàm quomodo lætum lætum, & bellum bellum dicitur, cum vtrunq; sit minimè lætum, & minimè bellum.

XV.

ALTERA EXCVSSIO EIVSDEM CONFÆDERATIONIS

Pro Instructione Sereniſſimi Poloniæ Regis HENRICI Ad Illuſtriſſimum Ludouicum Ducem Niuernenſem miſſa.

In hac istorum petitione quatuor consideranda veniunt Qui sint qui petant, Quid petant, A quo petant, Quo fine petant. Qui petunt, Euangelici dici volunt, Nouum hoc nomen est, Legimus in Actis Apostolorum, quod qui conuenerant Antiochiæ discipuli, primum ibi cognominati fuerunt Christiani, prædicabatur illis Euangelium et quidem ab ijs prædicabatur, à quibus initio traditum & conscriptum fuit. Manserunt illi tamen ab eo, qui author est Euangelij, cuius id magisterio, primum viua voce traditum, deinde literis quoq; mandatum est, à Christo nomen ducere, quam vel à traditione, vel à scriptura. Quod nomen ita posteritas etiam omnis complexa est vt quodquod ad hoc vsq; nostrum Sæculum Euangelio Christi suas ceruices subiecerunt, non aliud nomen, quam hoc quod est supra omne nomen præ se ferrent, nec ad laudem & gloriam sibi magis, amplum et illustre quidquam esse putarent quàm si Christiani vocarentur et essent. Nunc semel istud adulterè præclarum hoc nomen, quo gloriamur nos legittimi matris Ecclesiæ filij, quo gloriati sunt etiam Patres nostri, iam inde à Mille, quingentis annis fastidire cœperunt. Et Euangelici dici potius elegerunt, vt se non esse legitimam Patrum suorum sobolem declararent. Vel hoc solo nomine suspecta merito esse debent, quæcunq;

petuntur

petuntur ab illis omnia cum præsertim, cum Euangelio Christi commune nihil habeant, quin potius ex Diametro quod aiunt cum eo pugnent. Quid enim aliud in Euangelio, quàm Pax, quàm Charitas, quàm vnitas nobis commendatur. An aliud nobis Testamento Christus reliquit, ad Patrem suum discedens, quàm Pacem? An aliud quàm Charitatem diligentius commendauit? An aliud à Patre suo cœlesti petyt ardentius, quàm vt qui per verbum Apostolorum in eum essent credituri, vt vnum essent, sicut ipse cum patre vnum est vt essent consumati in vnum. An alia de causa mori dignatus est, quam vt filios Dei, qui dispersi erant congregaret in vnum. Nunc isti pacem ruperunt charitatem extinxerunt, vnitatem scinderunt, & interea dici volunt Euangelici. Conscy sibi sunt, quod à Christo, qui pax est nostra, qui facit vtraq3 vnum sacrilega separatione, se diuiserunt, & ei qui diuidit inter fratres, qui dispergit, qd est pretioso Christi sanguine congregatum adhæserunt. Quamobrem pudet eos eius nominis, a quo se disiunxerunt, et aliud sibi nomen, quod hactenus in Eccliâ Dei fuit inauditum confinxerunt. Euangelium Græcè sonat, idem quod lætaquædam & bona annunciatio latinè. Qualis ea fuit, quàm Pastoribus annunciabat Angelus dicens. Euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est nobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus: et subitò facta est multitudo cum Angelo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentium Gloria in altissimis Deo, et in terra pax. Christum ille Saluatorem annunciabat, a quo nomen ducimus. Pacem qua nihil est hominum generi lætius & optabilius prædicabant q~ Pax nostra Christus est, q~ fecit vtraq3 vnum. Fecit ex Iudæis & gentibus vnum populum in se credentium. Fecit vnum de duobus isti fecerunt duo, ac plura etiam quam duo de vna. Hoc est certè contrariũ illi, quod à Christo et Apostolis eius fuit prædicatum & factum, nec aliud est hoc, quàm Euangelium abolere, Christiq3 Crucis & mortis beneficium euacuare. Quamobrem si quod ab illis annunciatur Euangelium, hoc est lætaquædam annunciatio dici debet, non alia ratione dici potest Euangelium quam qua bellum bellum & lætum lætum dicimus, cum vtrumq3 sit & minimè bellũ & minimè lætum. Væ sempiternum et mortem sempiternam annunciant isti annunciant illud væ de quo legimus apud Esaiam. Væ qui dicitis bonum malum & malum bonum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis ipsis prudentes. Væ Prophetis insipientibus qui sequuntur Spiritum suum insipientes Prophetas, qui cum sint prudentes in suis oculis et nihil videant, malum bonum, tenebras lucem, mortem dicunt esse vitam et omnia contraria docent Euangelio Christi, vt nullum illis minus quam Euangelicorum nomen conuenire queat. Sed si nec Euangelici sunt, Christianorum verò nomen fastidiunt, quam illis appellationem tribuemus? Quod si ficum ficum quod est in prouerbio, si higonem higonem appellare licet. vocabimus eos Hæreticos. Verum offendit aures eorum nomen hoc, nec illud ferre possunt. Vtinam res ipsa potius offenderet, nec esse curarent, quod audire nolunt. Sed ipsum nomen per se turpe non est, cum hæresis Græcè, latinè dicitur electio. Si quis igitur nouam disciplinam, nouam opinionem aliquam eligit, quam ea quam

antea fuerat amplexus, esse putat saniorem, hæreticus vocatur quod si fiat in humanis disciplinis, infame non est. Verbi gratia fuit aliquis in hæresi Peripateticorum, factus est postea Stoicus, quod eam Philosophiæ partem saniorem esse persuasum habet, nullam ea res eius existimationi maculam asperoit. Sed si fiat idem in Diuina Philosophia, si qui fuit Christianæ Catholicæq3 Confessionis, ea reiecta nouam aliquam amplectatur. vel Wittenbergensem vel Genevens, vel quamcunq3 tandem aliam, aut proximis annis superioribus excogitatam, aut quæ pridem damnata, beneq3 sopita fuerat & ex Orco reuocatam, is certe fœdissimæ turpitudinis notam subit sempiternam. Nam & vulgari gentis nomine prouerbio dicit. Fama, fides, oculus, ludum non patiuntur, quod hæc tria sine magno periculo moueri non possunt. Nunc inspiciant isti facta sua, num priscam illam disciplinam retineant, num in his permaneant, qui didicerunt ab initio, num quod ipsis à Sanctis Apostolis nostris Archiepiscopo Gnesnensi Adalberto & Stanislao Cracouiensi Episcopo fuit Euangelizatum ab eo, nouis & peregrinis doctrinis abducti, et in aliud Euangelium traducti non sunt, nunc hanc nunc illam Sectam eligentes, & cuiq3 nomen Euangelij tribuentes. Quod si factum hoc ab illis non est hæreticorum sibi nomen verè tribui negare possunt. Mihi cum eorum pleriq3 priusq3 altius hæreses in Polonia radices egissent magna fuit familiaritas. Initio quidam ex illis, cum foras prospectare, seq3 mittere deorsum cœpissent, ex illa Ciuitate supra montem posita, quam nos in Symbolo Sanctam Ecclesiam Catholicam profitemur, si quod in Ecclesia reprehenderent, nihil aliud habere se dicebant, quam quod laicis vsus calicis negatur. Qui si concessus esset, in eo solo se libenter acquieturos, nec in reliquis vel vnguem latum ab Ecclesiæ placitis discessuros. Cæterum posteaq3 sibi calicem vsurparunt, non ita multo post longius progressi sunt, & Sacerdotium & Sanificium & omnem agnitionem Dei prorsus abrogarunt, nunc ad Lutheristas mox ad Caluinistas & ad Piccardos, quos fratres Valdenses vocant, inclinarunt, quodq3 suo sæculo factum esse deplorat Hilarius, vt menstruas, aut annuas fides profiterentur, id nunc quoq3 factum videmus, nam dum quottannis nouam fidem eligunt, ad extremum et ad Anabaptistas, & ad Trideistas transfugerunt, ac super quo terra possit inhorrescere, cœlum etiam ipsum obstupescere Christum à Sæculo Deum Deiq3 filium esse (profacinus indignum) negauerunt, huc vsq3 processit iam eorum processit, quam Hæresim Græci vocant, dum nouam quisq3 fiduciam sibi condit, nouam opinionem, quam reiecta priore sequatur eligit, hos Cales hæreticos esse, qui negauerit, cum ingens eorum in Polonia sit numerus, eadem audacia lucere solem in meridie negare potest. Sunt igitur Hæretici qui petunt, nec vnius generis hæretici, verum colluuies hæreticorum omnium. Omnes enim iam ab infensis reuocatæ videntur, etiam ipsorum hæreticorum testimonio. Nam vt de alijs Sectis taceam, hoc ipso anno liber editus in lucem est à Schola Wittenbergensi, de Persona & Incarnatione Christi in quo germanis Lutheranis Samosatensium, Marcionitarum, Manichæorum, Sabellianorum, Arianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Monotelitarum horrendos errores impingunt. At illi modo non eorundem vicissim

Vittenbergen⁹ insimulant & vtrq3 alteros in Machometismum inclinare Tragicè vociferantur. Hæreticos igitur esse, vel suo ipsorum de se mutuo testimonio constat, quod etiam Electorem, Christianissimi Regis huius pedibus manibusq3 quod aiunt esse refragatos, et eam omnibus modis impedire conatos palam est. Nunc quid ab eis petatur expendamus

Petebat olim Herodias saltatrix decollari Ioannem Baptistam, quo non surrexit maior inter natos mulierum. Fuit illud perquam crudele, sed multò crudelius & horribilius est, quod petunt isti saltatores, ne dicam an saltatrices. Nam si vanium est et mutabile semper fœmina, nihil potest istis esse magis vanium & mutabile, qui de vna fide subinde prosiliunt in aliam, vel saltandi finem vllum faciunt, donec eo perueniant, vt dicat insipiens in corde suo, Non est Deus. Petunt enim Saltatrices istæ non Ioannem, sed cuius non se dignum esse confitetur Ioannes, vt soluat corrigiam calceamenti. Christum ipsum decolari, quod sibi summa cum importunitate concedi postulant. Nec sunt eo contenti, si Corpus à Capite sit separatum, sed volunt insuper in minutissimas partes illud Corpus esse dissecatum, quin et illud interposito iureiurando caueri sibi contendunt, nullam vnquam adhibitam iri medicinam, vt redintegrari possit. Potest ne vel cogitari magis immane faciamus vllum, et magis horrendum? cum impij milites Christum in Crucem egissent, integrum corpus illius in Cruce reliquerunt, et sicut futurum Propheta prædixerat, os ex eo non comminuerunt. At isti præclari milites, quamlibet impios illos immanitate sua longa superant, nec enim in hoc rabies eorum requiescit, si corpus à capite separatum videant, sed omnia ossa cupiunt ex eo comminuta. Sed hic dicet aliquis Nonne scriptum est, Christus resurgens à mortuis, iam non moritur amplius, mors illi vltra non dominabitur. Quomodo igitur tu dices Christum decollari, & corpus eius lacerari? Sed non est hoc inusitatum in scripturis, quod Ecclesia vocatur mysticum Christi corpus. Nam sic à Paulo scriptum legimus quod Christum dedit Deus caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus illius. Et alio loco. Vos estis corpus Christi. Quanti verò fecerit corpus hoc suum Christus Ecclesiam hanc suam, vel ea res documento nobis esse potest. quod vt illam colligeret, et nos omnes vnum secum corpus efficeret, verum illud & viuum suum Corpus in ara Crucis mactandum obtulit. Hoc igitur corpus quod ille sui sanguinis precio comparauit, cuius causa viuo & vero suo corpori non pepercit, sed illud omni genere suppliciorum prius excruciatum in mortem tradidit, hoc tam charum Christo Christi Corpus, vt à Capite suo Christo perpetuò separatum, vt in minutissimas partes liceat videre dissecatum, & vt iuret Rex nunquam se facturum, vllum vt remedium, quo redintegrari possit adhibeat, tanto studio flagitant istæ Saltatrices. Memini quod superioribus annis, non aliud flagitabant, quam vt in vsu veri & viui Christi Corporis, quod est in Sacrosancta Eucharistia, aliqua mystici Corporis Ecclesiæ fieret separatio, vt sub vna specie pars vna sumeret, sub vtraq3 pars altera. Non ita multo post fuit petitum vt Christianæ Confessioni nuntium ijs qui vellent remittere et illius loco Augustanæ nomen dare liceret aliquot annis interiectis petitum est, vt sicut Augustanæ sic & Genevensi vel Tygu

vinæ Confessioni locus concederetur, vt impunè, quisq3 mendacij veritatem argue-
rè posset, cum accepto pane dixit. Hoc est Corpus meum: et accepto Calice
Hic est sanguis meus. Hæc petebantur priusquam ego fuissem in Vrbem profe-
ctus. Quamuis autem qui proximo superiore anno in Christo obdormiuit Sigis-
mundus Rex secundus, cuius animam Deum propitium precor, ad minus mul-
ta conniuebat, nunquam tamen vt istarum Saltatricum importunitati cederet
& eorum petitionem publico decreto quasi comprobaret, ab eo potuit obtineri
Nunc autem longius multò progressi videntur quam antea, volunt enim non
modo Lutheranismum, & Caluinismum verum & Anabaptismum & Trideis-
mum, fortassis autem & Atheismum sententia Regia quodammodo approbari
volunt, vt iuret se non impediturum, quominus suam quisq3 fiduciam sibi condat,
quominus suam quisq3 volet hæresim apertè profiteatur, quominus Christi Sa-
crosanctum Corpus pedibus conculcet Sacerdotium, Sacrificium, et omnem Dei
cultum reijciat, Sanctissimam Trinitatem impunè blasphemet, Christum à Sæ-
culo Deum Deiq3 filium esse neget. Vix dum anni decem interceßerunt, quod
edidit libellum quendam Stancarus, cuius verbum initio quidam tanquam
Dei verbum receperant, et non alio loco doctrinam illius, quam quo Sanctum
Euangelium habuerant, in quo Polonos equites reprehendit, quod sicut post
Pauli discessum, a recta fide Galatæ defecerant, sic et ipsi post eius discessum
defecerint ab illius Euangelio cumq3 mississent pro consilio ad Geneuenses atq3
Tyguinos, ab illis Arrianam Eutychianam Apollinaristarum, Thymotheiano-
rum, Acephalorum, Theodosianorum, Gaianitarum, & Macarianorum hære-
ses, eis pro fide Catholica fuisse scribit remissas quam amplexi postea fuerunt.
Has igitur Hæreses omnes, & quæ postea etiam horribiliores sunt consequutæ
petunt à Regia Maiestate confirmari, iuratus vt promittat, se nunquam com-
missurum, vt quominus in Regno suo grassentur hæreses omnes, vllo modo im-
pediat. Admonuit eos aliquando, Sanctus ille Rex & Propheta qui cum
summa potestate versantur. Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudica-
tis terram, seruite Domino in timore. Nunc isti Regi suo longè diuersam
cantilenam occinunt. Non intelligas aiunt Rex non erudiens qui iudicas
terram non seruias Domino in timore. Tum enim Reges Domino seruiunt in
timore, quando quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa seueritate prohibent atq3
plectunt. Aliter enim seruit potestas qvia homo est, aliter quia etiam & Rex
est, quia homo est, ei seruit viuendo fideliter, quia verò etiam Rex est seruit,
leges iusta præcipientes et contraria prohibentes conuenienti rigore sanciendo
Sicut seruiuit Ezechias, lucos et templa Idolorum, & illa excelsa, quæ contra
Præcepta Dei fuerunt constructa destruendo. Sicut seruiuit Iosias talia & ipse
faciendo, sicut seruiuit Rex Niniuitarum vniuersam Ciuitatem ad placandu
Dominum compellendo. Sicut seruiuit Darius, Idolum frangendum in potestate
Danieli dando, et inimicos illius leombus ingerendo. Sicut seruiuit Nabuchodono
zor, omnes in Regno suo positos à blasphemando Deo, lege terribili prohibendo
In hoc ergo seruiunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad
seruiendum illi, quæ non possunt facere nisi Reges. Nunc Saltatrices istæ contra
tam expressum Dei verbum cogere volunt Regem ne Domino seruiat in timore

Noli

Noli aiunt curare in Regno tuo, a quo tueatur vel oppugnetur Ecclesia Domini tui, non ad te pertinet in Regno tuo quis velit esse sine Religiosus sine Sacrilego, quasi verò magis ad Regem pertineat, siccarios, veneficos, parricidas, et quorumuis aliorum crimimum capitalium affines plectere, quam psychotyranos, hæreticos, cum omnia quotquot cogitari possunt crimina, cum uno hæreseos crimine collata festuca sint cum trabe comparata, minus ut peccaturus Rex videatur si rapinas, si furta, si cædes, si latrocinia, si quæuis alia, quamlibet atrocia crimina in Regno suo impunè patrari permittat, quamsi Christi Corpus Ecclesiam à capite suo separari, si omnia ossa ex eo comminui, si tot hæreses in eo graßari patiatur, quot sunt voluntates: quot ut faciat isti tanto studio contendunt: volunt ut Rex non sit Rex, volunt ut frustra gladium portet, in Christi causa præsertim, quasi verò non Christi magis causam quàm aliam quamcunq; Rex defendere teneatur. Scripsit aliquando Philippus Melanchthon de Germanis Lutheranis, quod eorum consilia non alio spectant, quam ad Anarchiam quin autem & his non aliud sit propositum, nec alò cogitationes eorum referuntur, omnes, quam ad Anarchiam sanus nemo dubitare potest. Habes igitur Serme Rex quid isti petant: petunt enim ut ne sis Rex, ut ne portes gladium, aut si portes, ut frustra portes, ubi Christus blasphematur, ubi Corpus eius laceratur ubi ne possis uti gladio.

CÆTERVM à quo petunt? Num ab Herode? Imò ab Herodis Regis. Rege longè dissimillimo: petunt ab eo, qui semper es habitus, qualem à Deo continuis precibus nobis concedi postulauimus, acerrimus Catholicæ fidei propugnator, qui publicè coram hominibus Christum confiteri nunquam erubuit, et quidem tam ardenter, ut caput etiam suum, dum prælia Domini præliaretur in apertum discrimen non semel obiecerit, qui cum vix dum ex ephebis excesßet contra Christi Christianißimiq; Regis fratris sui perduelles fortiter pugnando, cæsis illis, fusis et profligatis, tot est insignes victorias consequutus, quibus nomen etiam suum immortalitati consecrauit, ut merito quis possit obstupescere, quod à tali Rege tam hæc abominanda petere fuerint ausi qui pietatis incredibilis, et in fide Catholica tuenda constantiæ, tot iam dedit adeò præclara documenta de quo certò sibi persuadent pij omnes quod prius vitam cum sanguine sit profusurus, quàm ut eius generis aliquid à se permittat obtineri, quod eius quem sum per hactenus constanter et intrepidè coram hominibus confeßus est, negati Christi speciem aliquam habere posse videatur.

Sed quo fine petunt, aut cui bono futura dicunt hæc? Finem hunc prætendunt quod hæc una sit ratio, qua pax inter dißidentes de Religione conseruari queat. An autem hunc finem non citius consequerentur, si dißidium ipsum Religionis tollendum curarent, quam ut eo permißo, pacem inter dißidentes expectari posse putarent. Scilicet in dißidio et non potius sublato dißidio speranda pax est. Longè diuersam rationem conseruandæ pacis ac tranquillitatis nostri maiores inierunt, cum ante centum triginta et amplius annos à dißidio Religionis metuendum eßet Regno viderent. Non illi quod à saltatricibus istis factum est aduersus Dominum, et aduersus Christum eius, sed pro Christo fœdus inierunt quando præclara quadam Confœderatione in noua Ciuitate Korozyn facta si quis hæreticales errores facere vel promouere vellet, contra talem siue tales &

in earum destructionem omnes consurgere se velle promiserunt. Quam pia, quaq3 Sancta fuit illa Confœderatio, cum qui pugnat ex Diametro, qui nunc iure iurando Regis confirmanda profertur. Cum autem vnanimi omnium Ordinum consensu Rex Regni Statuta se conseruaturum iurauerit, in quibus est illa Sancta Confœderatio, quomodo nunc diuersum ab eo vt iuret exigitur sacrificet calidum et frigidum ex eodem cum volunt ore efflare. Legimus in Regum Historia quod à tribu Iuda hoc est eorum qui verè Deum confitentur, se decem tribus Israël separauerunt, et pro vero Deo colebant Idola, per quos hæreticos intelligi volunt Sancti Doctores, qui de flore ac spe & gloria pristinæ fidei corruerunt, qui quando scripturas sacras malè intelligeunt, atq3 peruertunt vino, quando verò Sæculari abutuntur sapientia, et Dialecticorum tendiculis sicera inebriantur. His Prophetæ sancti graues calamitates denunciabant, qui cum non statim sequerentur illudebant illi Dei Prophetis, subinde illa verba repetentes, Manda remanda, expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Quid autem ad hæc illi quos vivos illusores vocat Esaias. Percussimus aiebant, fœdus cum morte, et cum inferno pacti sumus. Flagellum inundans, cum pertransierit, non veniet super nos quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus. Putabant illi miseri, qui Prophetis eos ad resipiscentiam vocantibus illudebant se iam fore securos neq3 sibi periculi quidquam imminere, quandoquidem cum morte & cum Diabolo fœdus percussissent. An autem ij de quibus nobis sermo est, ad vivos illos illusores proximè non accedunt, an illorum fœdus, quod cum morte & cum Diabolo percusserunt non est illi simillimum. Verum quid ad hæc Dominus? Audite inquit Verbum Domini viri illusores. Delebit fœdus vestrum cum morte, & pactum vrum cum inferno non stabit. Non hæc est ratio dicit Dominus, qua securitati vestræ prospicere possitis, si cum Diabolo fœdus percusseritis, si cuius ille Pater est, mendacium spem vestram posueritis, si mendacijs vos protectos iri putaueritis, non hæc est ratio quin audite Verbum Domini viri illusores. Flagellum inundans cum transierit eritis ei in conculcationem, hoc est omnes illas calamitates perferretis, quas fœdere cum Diabolo facto minimè vos esse passuros persuasum habeatis, quæ tantæ futurè sunt, vt vos conculcaturæ prorsus et contriturè videantur. Frustra vobis polliceimini, si Christum & Baal, simul in eodem Regno colendi potestas permissa fuerit, iam omni metu fore eos liberos. Coangustatum est stratum ita vt alter decidat & pallium breue vtrumq3 operire non potest: non potestis duobus Dominis seruire, non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, quæ societas lucis ad tenebras, quæ comentio Christi ad Belial, quæ pars fideli cum infideli, qui consensus templo Dei cum Idolis. Nihil est quod existimetis vos in aurem, quod aiunt vtramq3, securos dormire posse, si iaceat in eodem strato Christus & Antichristus vel Islebien vel Geneuen, vel quicunq3 tandem alius, Dominus Deus noster Zelotes est, solum se coli solum se vult adorari Deos alienos non fert. Deos autem alienos hæreticorum dogmata vocare, non est in scripturis inusitatum. Sponsus noster Christus est, et est vniuscuiusq3 fidelis animæ stratum angustius, quam vt maritum & adulterum ferre queat, breuius est pallium, quam vt vtrumq3 possit operire. Decidat alter necesse est, decidat adulter qui nisi fuerit deiectus è strato fidelis animæ, quod metuit peccator, veniet super eum. Flagellum inundans erit vobis in conculcationem. Quamdiu cum legittimo sponso Christo Mœchus Diabolus in eodem lecto iacere, & in eodem Regno

coli, simul et adorari permissus fuerit, pacis et concordiæ spes esse potest nulla, non potest vnus lectulus, vna Dei viui Ecclesia, capere mœchum et maritum Christu & Belial, Catholicos & Hæreticos. Quo maior est istorum insania, qui putant egregiè Regni tranquillitati se prospecturos si perfecerint, & in vno Regno duæ fides permittantur, quarum altera perfidia sit, necesse est, cum fides nisi vna sit, fides dici non possit. Sicut vnus Deus, vnus est Christus ita & fides esse non potest nisi vna. Et ab eo Rege, se id putant impetraturos, qui suo periculo didicit, quantas ea res calamitates in patria sua attulerit, in qua duæ fides duos Reges pepererunt et aduersus Dominum & aduersus Christum eius, Christianissimum Regem à Deo coronatum, à Christi perduellibus arma parricidialia sumpta fuerunt quanto multorum sanguine, quanta Regni totius clade constiterit: hæc permissio ludus vt fidium ex fide fieret complurium oculis, et auribus testatius est, quam vt ea mihi nunc prolixiore sermone commemorare sit necesse. Quamobrem cum Hæretici, vel si Prophetæ verbis vti malumus, viri sint illusores, qui petunt, cum rem extremè flagitiosam et horrendam petant, qua nihil vel cogitari queat magis detestandum mirum vt Christi Corpus mysticum, quod ille sic dilexit, vt pro illo verum & viuum suum Corpus, in mortem traderet, sic in minutissimas partes conscindatur, vt nullus os integrum in eo relinquatur, nec vlla deinceps residua sit spes eius redintegrandi, cum ab eo Rege petant, quem constat Corporis huius Christi tuendi & conseruandi causa: nec sumptibus vllis hactenus pepercisse, nec labores vllos defugisse, nec vlla pericula declinasse, vbi vt ei Spiritus non raro fuerit, dum illud ab interitu seruare curat: postremorum, quem sperant finem, cum non modo non consequuntur verum etiam si quod petunt concedatur, ea res Regno sit internecionem allatura quis est, qui non videat, quam pulchrè quadret in istos, quod olim de vinis illis illusoribus dixit Propheta: quod præ vino, præ ebrietate errauerint, absorpti sunt à vino errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Mihi quidem persimiles ijs esse videntur, qui cum graui periculosaq; febri laborauerint, ab omni mente deserti, currunt in præceps, & vltrò sibi mortem conscisce cupiunt; an autem tales ligandi potius non sunt, & modis omnibus, quamlibet inuiti retinendi quam vt in desideria cordium suorum traditi perire permittantur. Est quidem hoc id genus hominum permolestum, si quis eorum voluntati refragetur, & per quos id fit, eos crudeles aduersarios et inimicos existimant. Sed simul vt paroxismus præterierit, et ad mentem sanam redierint, non alios magis erga se fuisse beneficos agnoscut, quàm à quibus prohibiti fuerunt, etiamsi durioribus vinculis, ne se possent è lecto precipere, ligati fuerint: ingentes illis agunt gratias, quod eorum prospicere sanitati quàm parcere voluerunt peruersæ voluntati. Ne dubita Seremissime Rex quin idem quoq; tibi sit euenturum, si quod in hoc suo paroxismo febricitanter isti petunt non statim concedendum, sed eorum valetudini potius duxeris esse consulendum. Veniet ille dies, quo plus etiam quam, à quibus in hanc lucem editi sunt parentibus suis, tibi parenti Patriæ suæ se debere profitebuntur cuius immortali bñficio nõ ab hac poranea quã oppetere tamèn aliquãdo necesse est, verum à morte seruati sint sempiterna. Tanta pietas hæc et misericordia tua nunquam ex eorum excidet memoria, qua tibi peruetuis temporibus eos deinceps mos redditurus. Quamobrem si cupis infeliciu istorum, quibus recte dici potest, nescitis quid petatis, si Regni tui, si tuam ipsius salutem et incolumitatem conseruatam et facere & pati prius omnia paratus esse debes, quam vt vel minimum quid eorum, quod petunt largiaris.

XVI.

Confœderatio, de Religione dissidẽtium, post mortem Sigismundi Augusti, ab HENRICO Rege Poloniæ, contra Protestationes Statuum tam Spiritualium quam Sæcularium, omniumq3 fidem Sanctam Romanam profitentiũ, Parisiis iuramento confirmata, 10 Septembris 1573.

Iuramentum Henrici Regis Poloniæ Electi.

Ego HENRICVS Dei gratia Electus Rex Poloniæ Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ Masouiæ, Kiioniæ, Volyniæ Podlachiæ, Liuoniæq3 &c. Dux Andium, Borbonii orum, Aluernorum, Comes Marchiæ, Foresti, Quærcii Nouergii Montisforti, per omnes Regni Ordines vtriusq3 gentis, tam Poloniæ quam Lithuaniæ, cæterarumq3 Prouinciarũ communi consensu liberè electus, Spondeo ac sanctè iuro Deo Omnipotenti, adhæc Sancta Iesu Christi Euangelia. Quod omnia iura, libertates, immunitates Priuilegia publica & priuata, iuri communi vtriusq3 gentis, et libertatibus non contraria Ecclesiasticas & Sæculares, Ecclesiis, Principibus, Baronibus, Nobilibus Ciuibus, Incolis, & quibuslibet personis cuiuscunq3 Status & conditionis existentibus, per Diuos Prædecessores Meos Reges et quoscunq3 Principes Dominos Regni Poloniæ & magni Ducatus Lithuaniæ, præsertim verò Cazimirum antiquum, Ludouicum Lois nuncupatum Wladislaum primum Iagiellonem dictum, fratremq3 eius Witholdum, Magnum Lithuaniæ Ducem, Wladislaum secundum Iagiellonis filium, Casimirum tertium Iagiellonidem, Ioannẽm Albertum, Alexandrum, Sigismundum primum, Sigismundum secundum Augustum, Reges Poloniæ & Magnos Duces Lithuaniæ iustè & legitimè datas, concessas, emanatas, & donatas, ab omnibusq3 Ordinibus tempore Interregni statutas atq3 sancitas, mihi oblatas manu tenebo obseruabo custodiam & tenebo in omnibus conditionibus articulis & punctis in eisdem expreßis pacemq3 et tranquillitatem inter dissidentes de religione tuebor, manu tenebo, nec vllo modo vel iurisdictione Nostra, vel Officiorum Nostrorum & Statuum quorumuis autoritate quemquam afficiam opprimiq3 causa religionis permittam, nec ipse afficiam nec opprimam. Omnia illicitè à Regno magnoq3 Ducatu Lithuaniæ & Dominiis eorundem quocunq3 modo alienata, vel bello vel quouis alio modo distracta, ad proprietatem eiusdem Regni Poloniæ Magniq3 Ducatus Lithuaniæ aggregabo, terminos Regni & Magni Ducatus non minuam, sed defendam & dilatabo, iustitiam omnibus incolis Regni, iuxta iura publica in omnibus Dominiis constituta absq3 omnibus dilationibus & prorogationibus administrabo, nullo quorumuis respectu habito. Et si (quod absit) in aliquibus iuramentum meum violauero, nullam mihi Incolæ Regni omniumq3 Dominiorum vnius cuiusqueuis gentis obedientiam præstare debebunt, imo ipso facto eos ab omni fide, obedientia Regi debita liberos facio, absolutionemq3 nullam ab hoc meo iuramento, à quoquam petam, neq3 vltrò oblatam suscipiam. Sic me Deus adiuuet

To taki pokoy polityczny Henryk Koromie Polskiey poprzysiągł, ktorym wszytkie Stany tak Duchowne iako y Swieckie pomießał y poturbował, y Succeßorom swym do tego drogę podał. Za co Bogu sprawiedliwym Sądem rachunek podobno dał, bo y własnego Krolestwa dziedzicznego Francuskiego Bog go pozbawił, y śmiercią go okrutną z tego swiata zniosł. Albowiem iasne pismo Boże iest Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio est iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Qui consensus templi Dei cum Idolis? Nulla societas fidei & perfidiæ potest esse, *iako Swięty Cyprjan mowi. A S. Augustin tak piße.* Non habemus partem cum iis, qui fecerunt partem, qui se ab Vniuersali Ecclesia diuiserunt.

Epistola 2. ad Corynth. Cap. 6.

D. Cyprian. Epist: 55
D. August. c. Schisma: 24. q. 1.

Rationes quibus ostenditur, ex Iuramẽto Henrici Regis quo dissidentibus Confœderatio est approbata, eam nullo iure subsiste re posse. XVII.

1. Pax Dei cum Diabolo, non est Pax, Sed Pax Confœderationis Pax est Dei cum Diabolo, Ergo pax Confœderationis, *wedłuo Proroctwa Hieremiaſſowego*, Non est Pax. *bo w ſobie zamyſka* Ignominiam, confusionem, ruinam, & abominationem, *Według tych ſłow Prorockich* Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia dicentes Pax Pax et non erat Pax, Confusi sunt quia abominationem fecerunt, quin potius confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt. Quamobrem cadent inter ruentes, in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dnus. *Ieremiæ Cap. 6*

2. Pax quæ est matér & nutrix dissensionum non est Pax, Sed huiusmodi est Pax Confœderationis, Ergo Confœderationis Pax, non est pax. Quia pax Confœderationis est permissio variarum religionum (vt potè Adamitarum, Machumetistarum, Iudæorum, Lutheranorum, Hugonothorum, Caluinistarum, & aliarum fædissimarum Sectarum) quam esse matrem & nutricem dissensionum semper est ab omnibus iudicatum. *Probatur hoc in Protho: Płocensi, sub Actu feria quinta ante festũ Natiuit: S. Mariæ, Anno 1573*

3. Impunitas scelerum nullo modo est nomine pacis appellanda, aut vera pax censenda: Sed Pax Confœderationis est impunitas scelerum, ergo nomine pacis non est appellanda, neq; vera pax censenda. *Boy Plato tak napiſał in Libro de Legibus.* Si quis impiè quicquid agit vel loquitur, qui fortè præsens fuerit Deos defendat, Magistratibusq; significet. Quorum si plurimi audierint, harum rerum iuditium secundum leges deferant. Quod si quis Moratus audierit neq; detulerit ipse impietatis reus fiat, & qui velit, pro vltione legum prosequatur. Et si quis condemnatus fuerit, Iudices hunc pro singulis impiè commissis, singulis quibusq; afficiant suppliciis, *y na mſzym meyſcu tenże Plato tak mowi* Sit Lex huiusmodi simpliciter cunctis imposita, Sacella nemo in priuata Domo habeat, cum verò animum quis ad sacrificandum induxerit, ad publica sacrificaturus accedat, & Sacerdotibus tum Viris tum mulieribus hostias præbeat, qui curam harum rerum castissimè gerunt, quibuscum & piè oret, & quicunq; cum eo simul orare vellet. hæc ideò ita fiant quia Sacella & Deos instituere non facile est, quippè magni ingenii rem istam facere. *Plato de Legibus Lib: 10 Fol: 959* *Idem de Legibus Lib: 10 Fol: 959 circa finem*

4. Pax insidiosa non est pax, vt cuilibet notum est. Quando enim inter dissidentes pax componitur, omnia sýncere & apertè quæ vtrinq; postulantur exponi debent. Alioquin vbi fraus & insidiæ alterius partis detectæ fuerint, necesse est pacem constitutam conuelli. Sed pax Confœderationis est insidiosa; ergo non est Pax. Quod pax Confœderationis sit insidiosa demonstratur. Quia vnum in ea proponitur apertè, alterum celatur & occultatur insidiosè. Proponitur apertè quasuis hæreses amplectendi libertas, & eius libertatis impunitas; hæc enim duo pacis nomine in Confœderatione intelliguntur.

5. Pax quæ vtrinq; parti dissidenti non est æqualis, non est Pax, sed vnius potius partis oppressio, vt est per se manifestum. Sed Pax Confœderationis non est Catholicis et Euangelicis quæ sunt partes dissidentes æqualis Ergo non est Pax sed vnius partis, id est Catholicorum oppressio. Quod sit Catholicorum oppressio ostenditur. Mos etenim & ius Euangelicorum est huiusmodi, vbi dominantur & rerum potiuntur, omnem Catholicæ Religionis publicum vsum & professionem prohibent, & in secus facientes grauissimis pœnis & suppliciis animaduertunt. Ita faciunt in Anglia, Hollandia, Saxonia & Polonia

Rigenſes, Catholicis omnem facultatem ademerunt publicarum per Vrbem proceſſionum & funerum deducendorum. Thorunenſes, Proceſſionem Catholicam cum Venerabili Sacramento in feſto Corporis Chriſti non permittunt celebrari alias etiam proceſſiones quantum poſſunt impediunt. Elbingæ nullus eſt Catholicæ Religionis uſus & exercitium. Gedanenſes quoq3 certos Catholicis cancellos in uſu Religionis circumſcribunt.

6. Pax quæ Eccleſiæ Dei & Reipublicæ noxia eſt non eſt pax. Sed Pax Confœderationis et Eccleſiæ Dei & Reipublicæ noxia eſt Ergo Pax Confœderationis non eſt Pax. Nam quod ad Eccleſiam attinet, hæc perfidia & hæreſibus mirum in modum perturbatur & vaſtatur. Quod verò etiam ad Rempublicam attinet, multis ei nominibus Confœderatio nocet. Primò quia fundamentum pacis cuiusq3 Reipublicæ, ſcilicet Religionem conuellit. Diuini Platonis eſt illud. *Omnis humanæ*
Plato Lib: 10 de Republica *ſocietatis fundamentum conuellit, qui religionem tollit, aut ex animis hominu conuellit.*
Idem Lib: 4 de Legibus Et alibi. *Religionem eſſe firmamentum Reipublicæ: itaq3 potiſſima de ea conſtituenda cura Reipublicæ eſſe debet &c.* Secundo. Quia inuehit in Rempublicam nouitates & mutationes, quibus nihil Reipub: perniciosius. Recte enim Plato docet
Idem Lib: 4 de Repub. *Non poſſe immutari religionem, abſq3 magna Reipublicæ immutatione* Et Cicero
Cicero lib: 2 de Legibus. *Non debet eſſe liberum cuiquam de religione iuditium, quod hæc libertas magnam pariat perturbationem atq3 perniciem Reipublicæ.* Tertio. Quia tollit humanæ ſocietatis vinculum præcipuum fidei conſenſum. Quomodo enim inter nos benè conueniat, ſi tu mihi ſis Ethnicus, ego tibi Publicanus; tu mihi Iudæus, ego tibi Samaritanus. quæ pars eſt fideli cum infideli; ait Apoſtolus.

7. Ex ipſorum Hæreticorum iuditio apparet. Quod pax Confœderationis Non ſit Pax, Quia Heretici docent, Permittendum quemlibet conſcientiæ ſuæ, vt quod velit credat. Quod etiam Beza ipſe licet Hæreticus, in quadam Epiſtola ſua refutat, dum dicit. *Libertatem conſcientiæ permittere, ſinere vnumquenq3 ſi volet perire, merè Diabolicum dogma eſſe. Et hæc eſt illa Diabolica libertas, quæ Poloniam & Tranſyluaniam tot peſtibus implevit, quas nullæ alioqui ſub Sole Regiones tolerarent* &c.

Iakoß tedy Henryk Rex Polyticus, ſtuſmè miał y mogł przyſiegac, na tak mẽzbozną Konfœderacyą; ktorey omnes ſtatus tam Spirituales quam Sæculares Religionis Chriſti *anæ przyiąc niechciały, y owßem Poſłowie do niego poſłani (mianowicie Kſiądz Adam Konarſki Biſkup Poznanſki, Woyciech Łaſki Woiewoda Sieradzki, y Mikołay Chryßtoph Radziwił Dux in Olyka & Nießwieß ac Curiæ M. Ducatų Lith. Marſchalcus) w tym go przeſtrzegali, że na Konfœderacyą te żadnym ſpoſobem nie pozwalaią, y że ſię tak Primas ſam Kſiądz Vchanſki z Proteſtatyą ſwoią iako y inſi Biſkupi ze wßytkim Duchowieńſtwem przeciwko niey ozywali y Proteſtowali, także y Woiewodztwa oſſobne iako było Płockie, y innych Swieckich Katholikow adhærentow bardzo wiele, ktorzy Cane peius et angue, tą Konfœderacyą brzydzili ſię, y na nię żadnym ſpoſobem przyzwolic niechcieli,*

XVIII. Caluiniana Hæreſis, per Confœderationem diſſidentũ de Religione ab Henrico iuramento Pariſiis approbata, in Poloniam introducta

O Hereziey Kalwinskiey słusmie sie moge napisac on wiersz Turba grauis paci grauidæq3 inimica quieti. *Ktora zkad ÿ iako sie zaczęła, acz otym Histo-rye sa iasne, ale to nayprzewmeyssa ktora opisuie* Bolsecus *Medicus Lugdu-nensis, eius quondam familiaris, ktory powieda że* Kalwin Natus anno 1509 Noniodùni in Picardia, parente Gerardo Cauino homine impio & in Deum maximè blasphemo. Qui à patria sua ob vitæ improbitatem exulare compulsus (de pæderastiæ etenim scelere conuictus, flammis exurendus erat, nisi Noniodunensis Episcopi intercessione, candentis ferri cauterio, dorso eius impresso, ignis exustionem re-demisset) in Germaniam et Sabaudiam profugiens, nouæ Argentinensi Ecclesiæ ali-quamdiu præfuit, sicuti & Lausanensi Heluetiorum, et Genenensi Allobrogum. Quas quidem Vrbes erroris sui tenebris miserandum in modum ita inuoluit, vt non facilè ad meliorem religionis frugem postlimino redituræ videantur, Nam non una dunta-xat scabie contaminatæ squallent, quæ tanti Veteratoris dogmati tanto iam tempore tam pertinaciter inhæserunt. *O ktorym tez ÿ to powiadaią, że sie tym przechwalał* Deum bonum à Sede sua deturbasse, & loco eius Sathanam omnium scelerum autho-rem collocasse, hunc modò esse Caluini & Caluinistarum Deum, & idcirco Caluinistas esse superbos, immites, Sanguinarios, Calumniatores, hypocritas &c. Cæterum quem-admodum Caluinistæ variis in locis varia sibi adsciscunt nomina (in Anglia enim Py-ritani, in Gallia Hugenothæ, in Hollandia Geusei, in Bohemia Picarditæ in Hel-uetia Sacramentarij seu Zwingliani) ita etiam diuersitate dogmatum & Scismatum à se ipsis diuisi sunt ac discordes. Sunt etenim inter illos. Trinitarij, Samosateni, An-glocaluinistæ, Puritani, Antipuritani, Piscatoriani, Arminiani, Gommariani Vorsti-ani, Libertini, & nescio qui non.

A iako ta crudelis & indomita hæresis, tu sie do Korony Polskiey wmosta-miemoże sie viaczey rozumiec, iedno że Hugonothæ, Lutheri occasione ab Eccliæ Catholicæ doctrina desciscentes, dogmata Luthero contraria sectantes, quos nunc-passim Sacramentarios in Gallia vocant (illic enim primo exorti sunt) *& Henrikiem Krolem Polskim ktory był w Paryzu Dissidentibus de Religione Konfœderacyą popszyssiął, tu do Korony przyssli, ktorym iako y ich Hæreziarsse Kalwinowi* conuenit quam perfectissimè fastus, superbia, luxuria, mendacium, calumnia, vana scri-pturarum ostentatio, fraus, crudelitas, odium Sedis Apostolicæ, discordia & pertinatia. *A Kalwinowe bluznierstwa Impietatis plenissimæ te sa.*

Calvini blasphemiæ impietatis plenissimæ

Theodorus Petreius Car-thusiæ Colonien' professus in Cathalogo Hæreticorum sub Titulo Caluinistæ Fol: 39

1 Deum authorem esse peccati
2 Deum prædestinare homines ad æterna supplicia sine vlla ipsorum culpa
3 Deum non syncerè sed simulatè agere cum hominibus
4 Christum non esse mortuum pro omnibus
5 Christum in Cruce desperasse cum Patris opem implorans diceret *Deus Deus meus vt quid dereliquisti me*.
6 Imaginem Christi Crucifixi nullo modo in templis tollerandam esse.
7 Sanctos nunc cum Christo in omnem æternitatem regnantes esse laruas be-stias carnifices.
8 Baptismum non esse extremè ad salutem necessarium
9 Peccatum originale per Baptismum nequaq3 tolli
10 Omnia iustorum opera, nihil aliud esse, quam sordes inquinamenta & peccata mortalia.
11 Gratiam Dei non sufficere ad benè agendum.

12 Omnes filios fidelium nasci sanctos ab vtero materno

13 Decalogi obseruationem minimè necessariam esse, imo ne obseruari quidem posse. Negat denique homini liberum ineße arbitrium sed omnia necessariò fieri.

Ten tak sprosny Hærezyarcha napisał miezbozną Kśięgę Institutionum suarum, w ktorey Omnes iam olim damnatas ab Ecclesia hæreses & blasphemias in vnam quasi Cloacam congessisse videtur, ac cum dogmatum peruersitate cum Arrio, Manichęo, Donato ac Nestorio concertaße, ille ne ipsos, an ipsi illum superarint. In Synodo etenim sua Lausanensi anno 1537 apud Heluetios habita cum Arrio noluit confiteri (ait Petrus Carolus qui eidem interfuit) Christum esse Deum de Deo neq; ex Substantia Patris, sed de Patre, imò à seipso semper habuisse vt esset. Sic quoq; cum Manichæis liberum negat arbitrium, affirmatq; aquæ Baptismum necessarium non esse. Donatistas autem impietate longè superat, qui & si Sacra & Sacramenta Catholicorum profanabant, Altaria tamen illorum lignea vt testis est Optatus Mileuitanus, deijcere ausi non erant, sed tantum propter inunctionem, qua in Consecratione ab Episcopo Sacro Chrismate delibuta erant, deradebant. Caluinus autem suis cum aßeclis ea penitus aufert, & ignibus consecrat. Tum quoq; cum Nestorio, negans diuinitatem carnis Christi, duas in eo naturas distinctas, constituit. Verum his interim missis non desunt qui Caluinum Iudaizantem ac Machumitizantem introducunt. Nam sicuti Egidius Gunnius celebris apud Lutheranos author edidit anno 1593 librum cui titulum indidit Caluinus Judaizans, in quo docet inter cætera, à Caluino longissimam latißimamq; viam ad Arrianam hæresim stratam, imò plenis catarractis & imbribus effusam, Ita Guilhelmus quoq; Reginaldus qui longo tempore in Caluinistarum Castris militauit, probat accuratè libro quarto Calvinisturcismi Caluinismum & Machumetismum, si non in vnum quasi corpus & Personam coalescere, esse saltem (vt loquitur Euangelicus quidam Germanus) duas caligas vnius panni, duosq; fratres ac sorores ex eodem patre ac matre progenitos, quia nullum ouum ouo similius, quam est Machumetismus Caluinismo, quando & hunc & illum, ad manifestum diuini numinis despectum facere compertißimum est. Cum interim ille se suaq; superbißimè iactans stigmaticus videlicet Doctor huno in modum loqui audet De nobis (de se sibi creditur ipsi) quo minus dicam quod res habet, impedit verecundia (homine scilicet plus impudentiæ ac philautiæ quam verecundiæ habente) Vanißime tamen libet profiteri nos intell: Scrip. plus luis attuliße, quam omnes qui ab exortu Papatus inter eos Doctores extiterunt. Quos omnes crassos & halucinatos esse, falsasq; complures sententias protuliße, liberè profiteri tantæ verecundiæ vir non veretur, dum quodam in loco sic ait. Parum autem me mouet quæ in veterum scriptis (de satisfactione autem loquitur) passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, hac in parte lapsos esse.

Kalwin ten tak sprosny Herezyarcha, za poduszczeniem Diabelskim w taką miezbozność w padł, że y summienia swego zapomniawszy, takie Sekcie swoiey podał peruersißima dogmata Boga wtasmè Bogiem mieczyniąc, y wßechmocnosc iemu odeymuiąc, y iakoby Bogu samemu y Swietym iego, o zbawieniu swym wypowiedział słarame, y vdał sie z Kaymem y Iudaßem zatwardziałym sercem in reprobum sensum, o zbawienie swoie nic mè dbaiąc, y dla tego in desperatione nulla spes salutis eius mansit, sed certißima eius consecuta est damnatio. Bo chciał mortis suæ talem exitum habere, qualem spuraßimè dogmatizando meruerat. I iako go w Nowiodunie w iego Oyczyznie ießcze za żywota iako Sodomitę sprosznego, miasto spalenia na ktore był skazany na grzbiecie czechowano tak vmieraiąc Inuocatis Dæmonibus, iurans, execrans blasphemans & maledicès diei, quo librorum scriptioni manus admouere cæperat, miserè expirauit

QVINTA

HÆRESIS TVRPITVDO

A continua ad Hæreses per
peccata & scelera, tam Regum
quam Procerum & Nobilitatis
Polonæ, dispositione ... c dispo

Nobilitatis Polonæ turpissima semper ad Hæreses fuit dispositio.

Niemogł bydz ciezszy y stroszniejszy orzech przeciwko Maiestatowi Bozemu, iako ona niewdzięcznosc Slachty Polskiey pod Chrobrym Boleslawem, za ono oswieczenie w ciemnosciach Szatanskich, ktorzy gdyby byli Dziesięciny Kaplanom nieptacieli chcieli sie wrocic do bałwochwalstwa pierwszego, y chcieli Chrystusa prawdziwego Boga y człowieka porzuciwszy znowu Diabłu Ofiary oddawac o ktorych pisze Historya. Catholicæ Religionis fidem cultumq3 Sathanæ inuidia, & malignitas in Regno Poloniæ, & Regionibus vicinis videns in breui temporis spatio, primum quidem sub Miecislao Duce, deinde sub eius filio Boleslao primo Polonorũ Rege vehementer germinasse, & funiculos tentorii sui latissima propagine diffudisse, turbinem & procellam in Regno eodem excitiuit, & res fidei extinguere, & quietem stabilitatemq3, visa est perturbare. Nonnulli siquidem Nobiles Poloniæ Sathana suggerente, onerosam decimarum manipularium solutionem, onerosos Christianæ Religionis ritus ducentes, hi præsertim, qui in spurcitijs gentilitatis enutriti, iugum Orthodoxum non facilè tollerabant, ad ritus redire prophanos, & vetustam sacrilegamq3 vitam resumere, & decimas tempore instituto non reddere, nec Ecclesias frequentare, ministrosq3 & Sacerdotes de corum Ecclesijs pellere, frequenti conspiratione disponebant. *Y był tenu wczas Krol swiatobliwy niezabiezał, ktory w zadney rzeczy srozszy niebył, quam in contemptu Religionis templorum profanatione, & Sacerdotum iniurijs atq3 contumelijs vindicandis pewnie zeby sie było, za taka złych animuszow dispositya Krolestwo Bogu swiezo przez Chrzest poswieczone do plugawych Szatanskich bałwanow powrociło.* Ale non tulit fidissimus Catholicæ fidei propagator, gliscentem conspirationem consurgere, sed in ipso suo ortu illam mox extinxit, autores eius illius missis militibus comprehendit, & capita conspirationis partim capitali supplicio extinxit, partim verberibus multauit, cæteris minus reis, & sola contagione fædatis, aliorum suasionem sequutis parcendum decreuit.

Długoss. Tomo primo Lib. 2 Anno 1022

Idem ibidem

Azaz y to orzech Slachty Polskiey maly był, (ktory im Chrobry Boleslaw konaiący opowiedział) kiedy Kazimierza Pana przyrodzonego innocentem & omnis culpæ expertem, dla samego złego rzadu Macierzynskiego z Krolestwa iego dziedzicznego przeciwko prawu Bozemu wygnali, a Krolestwo swe sine Rege & sine lege gostawiwszy, wszytkim zbrodniom swowolnym na chanbe wieczna podali, Ktorzy Coniuges & possessiones Dominis & maritis earum interfectis, occupabant, & suas in illis cæterisq3 ingenuis fœminis & matronis explebant libidines & incæstus. In hac quoq3 tempestate, neq3 templis neq3 sacris & ministris Dei parcitum est, sed rapatibus & sacrilegis manibus templa magis insignia & locupletia spoliata, bona Ecclesiarum direpta sunt. In Sacerdotes quoq3 vario genere mortis sæuitum est. Alij enim mucronibus & lanceis perfodiebantur, alii iugulabantur, cæteri lapidibus quasi quædam victimæ à profanis hominibus, qui non solum fidem & religionem, sed omnem pietatem & humanitatem, à se abdicauerant, obruebantur. Ad ritus insuper gentiles & prophanos nonnulli redeundum censebant, & ob id contra ius fasq3 omnia diuina atq3 humana permixta erant, *y inszych mestychanych zbrodni y orzechow wylicza tam wtym Interregnum Historya* Plures Ecclesiæ desertatæ, ferarum animalium & bestiarum erant cubilia, tantusq3 belli Ciuilis fremitus & stridor contagione quadam animis multorum iniectus fuerat vt singulæ Regni Poloniæ partes, verso in propria viscera gladio, aut mutua & cruenta cæde, aut incendijs & depopulationibus agrorum flagrarent.

Idem Długoss. Tom 1 Lib. 2 Anno 1037

Azaż y to mały był grzech pospolity, kiedy Slachta Polska, po zwyczaestwie Kiiowskim do takich się vdała Cielesności vt nulla se nequitia & libidine quamuis fœda & sibi prius inusitata abstinerent, & in omnium libidinum, sentinam sese immergerent.

Cromer. Lib: 4 Fol: 459 in Boleslao Audace

Daley ieszcze, aza y to mieszprosznỹ był grzech, onych dawnych Prussakow przeciwko Bogu po kilkakroc Wiare Chrzescianską przyimowac y one znowu odrzucżac pewnie że im Diabeł per Paganismum hunc, ktory nad Wiare Chrzescianską zawżdy przekładali, potomstwu ich teraznieyszemu drogę ślał ad contemptum verę Religionis, mamogąc ich w Poganstwie tak tanio otrzymac żeby ich tym snadniey sobie w Herezyjach pozyskał dla ktorych iako widziemy sprawiedliwym Sądem Bozym przyszli w rece Tyrańskie. Te ich w Wierze Chrzescianskiey mestatecznosc tak opisuie Historya. Boleslaus Crispus Prussis qui iam inde à Boleslai Kriuousti morte à fide Principum Poloniæ, & à Religione Christiana desciuerant bellum infert, pacem petentibus negat, Nisi stulta & vana multorum Deorum superstitione sese abdicant, & Christianam religionem populariter accipiant. Accipiunt illi conditionem, demoliuntur fana & simulachra falsorum Deorum, uni vero Deo quem nos colimus deiecta aut desolata pridem instaurant liberos post desertam Religionem sibi natos, ritu Christianorum initiant. Sed vixdum circumacto anno Prussi in pristinum errorem aperte relabuntur, ritus Christianos explodunt, Sacerdotes cæterosq3 qui constantius fidem Christianam retinebant eyciunt, templa profanant.

Cromerus Lib: 6 Fol: 501 in Boleslav Crÿspo

A dziwna rzecż iako etiam longissimi temporis serie, w potomstwie ich mewygasła illa naturæ peruersitas, ktora iako przodkowie ich, tak y oni Wiare Bogu, à zaras y Panu łamali.

Nusz ona ludzi vbogich oppressya, ono łupiestwo dobr Koscielnych wydzierstwo zbiorow Kapłanskich, co wszytko sobie była Slachta Polska, za zwyczay pospolity, y za prawo wzięła, aza mieczymieła bitego toru do niezbosnosci hæretyckiey aza nie ślała drogi do wzgardy zwierzchnosci Duchowney, ktore wszytkie zbrodnie nasza tak opisuie Historya. Inoleuerat Superiorum Principum negligentia & conniuentia prauus & barbarus mos, apud Proceres & equites Polonos iter facientes, quoties cunq3 & vbicunq3 collibitum esset, agros atq3 prata agrestium & Oppidanorum depascerentur, ac non modo pabulum, sed etiam victum omnem ipsis imperarent, siue adeò ipsi effractis horreis atq3 cellis per vim auferrent, neq3 contenti quantum libuisset absumpsisse, reliqui etiam malitiosè profundebant, dissipabant & corrumpebant, iumenta è pascuis & stabulis atq3 etiam iuncta curribus & arratris vtenda, vel potius ad cursum abutenda, eaq3 vel defatigata vel euecta dimittebant, vel si fortè placuissent retinebant & usurpabant. Ad hæc in facultates & possessiones morientium Episcoporum, ac cæterorum Sacerdotum inuadebant, easq3 crudeliter diripiebant, quin & Præfecti Principis idem faciebant, & Principis horrea, prædia, fiscumq3, bonis cultus diuini ministris & egentibus addictis, augebant. Hæc quamuis iniqua, iniusta, crudelia & impia, quamuis acerba miseris hominibus & intolerabilia, tamen quia longa consuetudine inueterauerant, legisq3 vim propemodum obtinebat & à Proceribus quibus erant vtilia defendebantur, perdifficile erat abrogare.

Cromerus Lib: 6 Fol: 509 in Casimiro Kriuousti filio

Takież były zbrodnie y potym, ktoremi ślała się droga do mieposłuszeństwa tak Duchowney iako y Swieckiey Iurisdicyey, à przez to czyniła się torbiły do brzydliwych Hæreziji pod panowaniem Krola Ludwika. Increbuerant latrocinia, creuit audacia improborum & perditorum hominum, debilior prædæ erat potentiorum, vis non ius valebat, Iudicia vel silebant potius, vel potentiorum iniuriæ contra tenuiores suffragabantur, propterea quod nemo vnus vindex legum, scelerumq3 vltor erat quem cæteri omnes reuererentur. Zkąd każdy obaczyć y przyznać musi iako potrzebnie y mądrze Rzpta nasza podała rząd dobrych obyczaiow

Cromerus Lib: 13 sub Anº 1377 In Ludouico Fol: 620

świątobliwemu

ſwiatobliwemu Trybunalowi, y vczyniela go ich Mistrzem, y bardzo pilnym dozorcą iako Areopagum ſuum Athenienſes.

Regum Poloniæ per varias tyrannides, per adulteria, Subditorum oppreſsiones, ad Hæreſes, deteſtanda ſemper fuit inclinatio.

Potym grzechy Przełożonych, kto ſie im przypatrzy, Vzna, że miladaiako, iako w inſzych Kroleſtwach, tak y w Koronie Polſkiey ſtały droge Hæreziyom. Propter impietatem & indulgentiam Principum Sæcularium hæreſes naſcuntur, vel natæ augentur, quando Principes ipſi vel hæretici ſunt, vel hæreticis fauent vel officium ſuum in extirpandis hæreſibus negligunt. A naſza Hiſtorya tak o tym mowi Non nouum neq; inuſitatum eſt pro Principum peccatis, ſubiectam eis multitudinem pœnas expendere. Zaczym y to bywa co taż Hiſtorya powiada Perturbari etiam interdum diuinitus conſilia Principum, & benè conſulta malè cadere propter peccata populi.

Brunus de Hæreticis Lib: 1 Cap: 6

Cromer: Lib. 12 in Corp: Hiſt. Polo: Fol: 603

Idem Lib: 6 in Boleſlao Criſpo. Fol: 503

Mieczy tedy tu przyidzie wſpominac Adulteria onego gnuſnika Mieczy ſława, qui torpori ac deſidiæ ſe dedit, ac voluptatibus iis quæ guſtu tactuq; percipiuntur aliarum etiam præter vxorem mulierum conſuetudine vſus eſſe dicitur.

Idem Cromer: Lib: 3 Fol: 447

Słuſznie y przypomnicc niezbożnoſc onego Tyrana Boleſława Ktory propter tyrannidem Truculentus Carniſex, w Prozach Koſcielnych appellabatur, ktory vulgus atq; plebem grauibus exactionibus premebat, ius non dicebat, nec iniurias tenuiorum vindicabat, impeditus conſuetis voluptatibus, fœdisq; & abominandis libidinibus, de quibus nihil remittebat. Quin Criſtina, Nobili fœmina à Meſciſlao marito abducta palam per adulterium abutebatur. De quibus iterum atq; iterum monitus & acrius obiurgatus à Staniſlao Epiſcopo Cracouienſi, adhibitis etiam ſecundum præceptum Chriſti grauibus aliquot viris; furere cædemq; minari ipſi cæpit nec moram faciens, cum Satellitibus Eccleſiam irruens, Epiſcopum Sacra celebrantem, enſe vibrato in ſanctum verticem ferit, ita vt cadens cerebro parietem proximum aſperget. Nad co wtym tyranſtwie coś mogło bydz abominabilius, gdy ſponſum in gremio ſponſæ, Paſtorem in ſuo ouili, Patrem in filiæ amplexibus, & filium in maternis penè viſceribus, iako to Dlugoß ßerzey opiſuie peremit & obtruncauit.

Id: Cromer: Lib 4 Fol: 460

Id, ibid, Fol 461

Dlugoſſ: ſub Anno 1079 Tomo. 1 exuſſo Fol: 266

Nuß Przemyſława pierwßego okrucienſtwo, aza może bydz zamilczane, ktore w małzonce ſwey własney, dla nieplodnoſci nieſłuſnie y niesprawiedliwie popełniel. Co tak naſza opiſuie Hiſtorya 1283 Lucardis Præmiſli Ducis Maioris Poloniæ vxor à pediſſequis ſuis iugulata eſt. Nec expers huius culpæ Præmiſlus quod ne quæſtionem quidem de ſcelere habuiſſet, nec pœnas exegiſſet, habitus, & vulgari carmine notatus eſt, quod carmen ſua ætate Dlugoſſus vulgo cantari ſolitum eſſe memorat. In quo oratio fœminæ illius repreſentabatur, orantis maritum pro amore coniugali & honore, quem illi ſemper habuiſſet, ne vitam ſibi adimat, ſed vt vel vna ſubucula tectam in domum paternam remittat; cauſa verò huius parricidij Præmiſlao ea fuiſſe fertur quod nullos ex ea ſuſciperet liberos. Quaſi verò in arbitrio ſit cuiuſquam, ac non diuinitus concedantur liberi. Ale mu tego Boq ledaiako meopuſcił, Bo iako ſam vxorem ſuam occidi procurauit: tak też ipſe ab affinibus vxoris ſuæ crudeliter occiſus eſt. Y zas potym w lath circiter Dziewiecdziesiath Boq cudownie ſculptas imagines

Cromer in Corp: Hiſt. Polo: Tom. 2 Fol: 567 ſub Leſco nigro

eiusdem Præmislai Regis, et suæ vxoris secundæ Rischæ fulmine in Eccliã Posnamiensi demoliuit. Oczym tak pisze Historyą. Quindecima Aprilis apd Dlugoss: Tomo. 1. sub Anno 1371 Posnaniensem Ecclesiam vertex dextrą turris fulmine percussus, & extremitas anguli turris eiusdem disrupta est, exiguo insuper testudinis foramine, in Capellam Regiam virtus fulminis penetrans, & fortissimum impetum agens, à singulis quæ in Capella erant abstinens, imagines Præmislai Poloniæ Regis & Consortis suæ Reginæ Rischæ in parietibus Capellæ insculptas, quasi id vnum confecturus aduenisset fregit & decussit. Qui euentus pro singulari prodigio habitus est.

Nuss Kazimierza wielkiego rospustne zycie y parricidium, aza w Koromè Polskiey mè czymieło tonu do brzydliwych Hærezyi. Qui reuersus à Cromerus Lib. 12 Fol: 603 Russica expeditione, & secundis rebus laudibusq3 hominum insolescens, neq3 de libidinibus quidquam remisit, sed palam Concubinas Oposni & Cressouiæ alebat, & cum à Bodzentha Episcopo Cracouiensi officij sui admoneretur, non modo non resipuit, sed etiam subiectos ipsi homines in territorio Sendomiriensi per Ottonem Pilecium, gente Toporum Palatinum & Præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus vexauit. Martinumq3 Bariscam vnum de Vicariis Basilicæ Cracouiensis, in his sceleribus monitorem, in profluenti Vistulæ demergi iussit. Verùm non diu scelus id Diuina Maiestas inultum esse siuit, nam & Rex diris deuotus fuit à Bodzentha Episcopo, & pestis acerba, duobus annis Poloniam omnem peruasit, tanta vi grassata, vt pagos atq3 oppida vacua hominibus redderet. *A mietylko Bog za zywota iego Krolestwo Polskie powietrzem morowym skarał, ale y po smierci Corki iego Anne y Jadwige Ludwik Krol illegitimi thori ie osadziwszy, własnego Krolestwa odsądził. Oczym tak wspomina Hi-*

Dlugoss: Tomo 2 sub An° 1371 *storya.* Filiæ verò Regis Annæ & Heduigis, cum omni thesauro & suppellectili, eis à patre largito, per Elizabeth Reginam, ne potentes maritos sortitæ, ad nouandum res pro Poloniæ Regno pcliuioꝝ foret, trasferuntr. Vbi à Ludouico Rege instaurato iuditio, quasi non de legitimo thoro natæ forent, abiudicatur illis Regni Poloniæ ius, successio, & hæreditas. Desponsatur tamen vna maior natu Anna Comiti Ciliæ Vilhelmo, altera Heduigis Romero Duci. In qua quidem re iustissimi Dei iustissimo et exactissimo iuditio singula mortalium ferentis & percellentis facinora libet contemplari & admirari dispensatione. Qui præfatas duas Cazimiri Regis Polonorum Annam & Heduigim filias, in paterni sceleris expiationem, & paterna hæreditate priuari & non iusti thori opprobrium illis obijci permisit. *A Kromèr w Historiey swoiey tak wspomina.* Quod adeò ingrati hominis facinus, non sine iusta Diuini numinis vindicta factum esse videri potest, vt filiæ Cromer. Tomo 2 Fol: 615 Cazimiri paternarum libidinum & stupri, ingenuæ puellæ Fæliciani filiæ oblati, in eodem penè loco, quo ille deliquerat, pœnas luerent.

Ale rzeczy tych mniey wspominac przydzie bo wrzod ten w Koromè rost sensim sine sensu vsq3 ad illam suppurationem, *ktora Swięty Cypryan własnie iako-* Epistolar: Lib: 1 ad Cornelium Papam Epist: 3 *by o naszym Krolestwie Polskim opisał.* Nec enim hæreses aliunde ortæ sunt, aut nata Schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex Christi vice cogitatur. Cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum Collegia quicquam moueret, nemo post diuinum iuditium post populi suffragium, post Episcoporum consensum, iudicem non se iam Episcopi sed Dei faceret, nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet.

Procerum Spiritualium, per varia peccata, & intermissionem ipsorum officii, abominabilis procliuitas & inflexio, ad hæreses

A tym

A tym wieczey zalowac tego potrzeba, Ze ta wzgarda zwierzchnosci Duchowney, zaczynała sie od samych że Duchownych Polytikow, ktorzy ex proprio sui amore plus indulgebant libidini quàm officijs suis & rectæ rationi, plus concedebant ambitioni quam obedientiæ. Tak obudwu tych Polytikow opisuie Historya Reuertente & ouante ex Morauis Boleslao Kriwousti, Legatus Pontificis Maximi Gualto Episcopus Belnacensis in Poloniam venit, adhibitaq3 scelerum & flagitiorum inda gine & correctione, fauente & adiuuante Principe, duos Episcopos Gnesnensis Prouinciæ, sedibus suis eiecit. Qui verò ii fuerint non liquet, nisi quod Dlugossus alterum ex iis Cziaslaum fuisse suspicatur, qui Cracouiensem Sedem permittente Boleslao sine authoritate Pontificis Maximi usurpauerat. A to dosc na tym, ze sie w Histuney to pokazuie Quicunq3 y fuerint, quia tamen ob scelera & certos excessus eiecti fuerunt, znacze officyis suis non satisfaciebant.

Cromer: Lib: 5 Fol: 471 in Boleslao Kriwousty

Nusz o Matheusza Biskupa Krakowskiego, o sprosznym zyciu y oney plugawey odpowiedzi Boleslawowi Kedzierzawemu, Historya tak wspomina. De Mattheo verò illud memoratur, eum Boleslai Principis Nuntium, subsidium in sumptus belli postulantem, ad latrinam duxisse, & spurcè illic facultates suas reconditas esse dictitasse. Co sie y w opisaniu zywota iego wyraznicy tymi Wierszami pokazuie

Cromer: in Corp: Hist. Polo: Fol: 504

Totus in illecebris mundi, gula, crapula, cuius
Venter erat primus præcipuusq3 Deus
Cunctaq3 qui in fædam congessit turpiter aluum
Incumbens studiis turpis Iache tuis
Abstulit illum Apoplexia, lis qui talia curant
Aut paribus perdunt corpora sana malis.

In Vitis Archiepor: & Eporum Eccliæ Cracouien' p olim Christophor. Katski Hexastichis expressis

Nusz Pawła Przemiankowskiego Biskupa Krakowskiego, contaminata vita & improbitas, azaz w niey non apparebat dispositio ad hæreses, ktory w myslistwie bardziey sie kochał niz w Służbie Bozey, y przez Praktyki ktore z Poganstwem mi'ewał, turbator Reipublicæ appellabatur. Ktorego zycie tak nasza opisuie Historya. Interea verò minor Polonia, quasi vicissitudine quadam bellis ardere cæpit, autore & incentore Paulo Episcopo Craconiensi gente Polucosio. Qui suæ dignitatis immemor, cum totus voluptatibus, venationi & libidini deditus, & subditis suis grauis, aduersus Principem verò Boleslaum contumax esset, nec precibus & monitis neq3 Collegii sui neq3 Principis flecteretur, & præterea Monacha quædam de Scalensi Monasterio educta, pro concubina abuteretur, in Cunouiensi prædio degens, ab Otta & Zegotha iuuenibus, equestri Tororou familia ortis, captus & Siradiam deportatus, à Lesco nigro in custodia mensem vnum seruatus erat, Boleslai Pudici vel iussu vel permissu. Qui postea dimissus non tamen conquieuit, verum in hoc erat totus, vt Boleslaum Pudicum vlisceretur, & cum Lithuanis barbaris affinitates & amicitias iungebat. Domi quoq3 factiosorum hominum animos in principem concitabat, inprimis verò eorum, qui cum sua turpiter prodegissent, & ad inopiam redacti, aut etiam ære alieno oppressi essent, alienis inhiabant, aut qui ob latrocinia & scelera alia pœnas metuebant, siue adeò multati iam erant, aut etiam, qui in pace cupiditatibus suis minus commodè satisfaciebant. A na inszym mieyscu miedzy inszemi zbrodniami taz Historya homicidium iego wspomina. Cum aliis studiis minimè dignis Episcopo, tum venationi sic fuit deditus, vt venatorem quod feram imprudens è cassibus repulerit venabulo transigeret. Cuius etiam vitam sequentes versus declarant.

Cromer. in Corp: Hist: Polo: Tomo 2 Fol: 560

Idem Tomo 2. Fol: 573

Huic Syluæ placuêre magis quam templa: canesq3
Quam grex vel populus, Christe benigne tuus
Quid venandum inter, cæsus! Quid rapta Sacerdos!
Quid monitor Clerus carcere pressus ait!

In Vitis Archiepor: & Eporum Eccliæ Cracouien' p olim Christoph. Katski Hexastichis expressis

Cuncta licent, non cuncta iuuant, dabit improbus omnis
Pœnas, acri oculo cuncta videnté DEI.

Nuß Zawiſſy Biſkupa Krakowſkiego rozpuſtne życie, aza tak: że diſpoſitionem abominabilem ad hæreſim męczymieło. Cuius mortem pudendam tak naßa opiſuię Hiſtorya. Zauiſſa Epiſcopus Cracouienſis in prædio ſuo Dobrouoda, ſeu repentino & vehementi morbo, ſeu de ſcala lapſus, cum aceruum fortè ad conſtuprandam ruſticanam puellam aſcenderet (variat eṁ fama) extinctus eſt. Cuius funus cum pompa militari à Dobeſlao patre, & Creſlao fratre Caſtellano Sandomirienſi elatum eßet, ferunt noctu in Baſilica Cracouienſi, vbi ſepultus eſt, exauditos eße ſtrepitus & hinnitus equorum diſcurſantium. Dæmonumq; voces vociferantium, Proficiſcamur meretricatum. A Długoß tak o nim wſpomina. Vir ſi nonnullorum ſcriptis ſtandum eſt, mundanis amplius, quàm Diuinis inhians, & ad illecebras procliuus carnales. A nagrobek iego taki ieſt.

Cromer. in Corp: Hiſt: Polo: Tomo 2 Fol: 622

In Vitis Archiepor: & Epiſcop: Eccliæ Cracouien: à olim Chriſtoph: Katſki Hexaſtichis expreßis.

Flete voluptates Zauiſſæ fata perempti
Flete lyræ, Citharæ, tympana flete chori.
Seruiit impenſè vobis: vos propter aceruo
Excidit, & mortem ſpectra ſecuta ſuam.
Viuite mortales melius ſtat pœna malorum
Cuiq; ſua, & minimè cum timet, illa venit.

Nuß po ſmierci Strzempinſkiego pobożnego Biſkupa, iako ßkodliwa Gruſozyńſki z Siemieńſkim y z Brzeſkim vczymieli o Biſkupſtwo contentya powiada Hiſtorya, że wiele prżes me w Polſcze Duchowieńſtwu y naywyżßemu Biſkupowi Rzymſkiemu vbyło powagi. Eo mortuo (inquit) tres de Epiſcopa magno & Reipublicæ incommodo & autoritatis Eccleſiaſticæ atq; Pontificiæ detrimento, & pernicioſo ambitionis exemplo aliquandiu contenderunt, y tak concluduie Hiſtorya. Quod eorum triumambitio & Pontificiam authoritatem in Polonia debilitauit, & electioni liberæ vim attulit: ita vt ex eo tempore ea ſublata, vmbra modo eius quædam penes Sacra Collegia remaneat non ſine grandi non modò Eccleſiaſticæ authoritatis, verum etiam Religionis & Reipublicæ iactura. A miedziw, bo iuż przedtym dobrże per varia peccata & vitia, quæ ad hæreſes & Sectas animos diſpomunt & præparant, były ludzkie animuße do tego niepoſłußeńſtwa chiſponowane, iako otym Sokołowſki napiſał. Extat (inquit) Liber Marſilij Patauini de poteſtate Papæ, ad Ludouicum Cæſarem, qui hæc omnia longè ante Lutheri tempora, quæ nunc ab ipſis iactantur, magna ex parte continet. Et apud nos extat ſcriptum Ioannis Oſtrorogi, ad Cazimirum tertium Regem Poloniæ Anno Domini 1447 compoſitum, in quo omnis iſtius inobedientiæ & rapacitatis, ac reliquorum malorum iaciuntur ſemina.

Cromer. Fol: 749

Idem Fol: 758

Sokołowius Oratione prima Fol: 59

Zaczym łaczno ſie potym nalazł taki Duchowny Polityk, ktory kiedy naybardziey Herezyę, w Koronie Polſkiey wezwrzały tak, że y poczęły kipiecz, propter illud Idolum Polyticum, propter Rationem Status, podpiſał ſie z Hæretykami na Confœderacyą. Czego potym załuiąc in pœnitentiam facti, mękazał ſie w Krakowie miedzy ſwoiemi Anteceſſorami chowac, ale w Bodzacimie ex mandato eius pogrzebiony, vt qui in fauore hæreticis præſtito ab Anteceſſoribus fuit ſeqregatus, żeby z nimi po ſmierci in Sacris Cineribus nieparticypował.

Sohikonius in Mann: ſcripto Chronico ſui temporis

Takie tedy iako ſie wyżey pokazało, orzechy y złości w Koronie naßey amimuße ludzkie, zdawna do Herezyey diſponowały Maledictum & mendacium, & homicidium & furtum, et adulterium inundauerunt & ſanguis ſanguinem tetigit.

Oſee Cap: 4

Poczęła naprzod panowac w Koronie miełosc pożytku własnego. Zmiey Deima-
rum denegatio vrosła. Potym auersio à Deo y odwrot do bałwochwalstwa, dż
Cielesnosc, Pycha, ambitia, Symonia, zatym Stanu Duchownego wzgarda
Iurisdictiey iego odrzucenie, nieposłuszenstwo, aż tak przyszło ad Centrum wszyt-
kich zbrodni y nieprawosci, do brzydliwych Hærezyi, ktore gorsze sa nizeli
Poganstwo, bo to z rozumu przyrodzonego baczac, że ludzie na swiecie bes boiazni
Bozey zyc niemoga, tthey miary iakie takie na kształt prawdziwey Religiey
formowali sobie superstitye, w ktorych on Boski Strach zachowywali, y w nich go
sobie przed oczy pokładali. A Hæretycy zas czyniąc siebie samych woley
Bozey tłumaczami nayvmieietnieyszemi, y władzey Boga przedwiecznego sza-
farzmi, wtym nayviecey vsilnia, aby w sercach ludzkich boiazn Boza wygasili
zeby ich tym łacniey do wszytkich niezbosnosci do bluznierstw wszeteczných pro-
wadzieli; bo naprzod odwiodszy ich od prawdy Kosciola powszechnego prowadza
ich do rożnych Sekt y Synagog swoich, à veritate ad mendacia & fraudes,
a timore & tremore, w ktorym ludzkie zawisło zbawienie, prowadza ich do Kał-
winskiey præsumptiey, ktora tak chardła iest że sie czym prozna wszelakiey
boiazniey, prowadza ich à verecunda peccatorum Confessione, ad gloriandum in
iniquitate & exultandum in rebus pessimis. Iako sie to nizey w wyliczaniu Sto
pniow, po ktorych Hereczya do samego Piekła przychodzi, y ludzie tam zapro-
wadza, dostatecznicy pokaze.

Stopnie po ktorych Hæresis do samego Piekła przychodzi y ludzie tam zaprowadza

Pięknie Sanderus w swoiey de Schismate Anglicano Historiey Stopnie te
ktorymi niezbosnosc Hæretycka postępuie y do iakiego kresu swoich nasladowcow
przywodzi, opisał. Quis (inquit) aut Dei sapientiam & bonitatem satis admireri,
aut hominum insipientiam & malitiam satis deploret, qua enim ratione Deus bonitate
& sapientiam suam magis magisq; commendat, dum Anglicanis protestantibus nullam
peccandi occasionem, nisi primo turpissimam (intelligit repudium Sanctissimæ Vxoris
Catherinæ) deinde turpissima turpiorem (intelligit matrimonium post hoc repudiu
Annæ Bolenæ, primo gradu affinis, seu potius filiæ) ac demum super quam dici potest
execrabilem reliquit, eadem ipsa ratione protestantes magis magisq; in malo progre-
dientes, gradatim suas iniquitates complent. Primo enim à Petri Successore, ad Ne-
ronis ventum est Successorem, à Pontifice ad Regem, à Presbytero ad Laicum, à
Pastore ad Tyrannum, deinde inter Laicos ventum est à Viro ad puerum, qui ne
seipsum quidem, per naturam, Leges q; diuinas & humanas, nedum tot Presbyteros
& Episcopos, quibus in ijs quæ Dei sunt, etiam in summo gradu præficiebatur, nouc-
rat gubernare; ab hoc puero, ventum erat ad Fæminam, ktorey mętylko w Ko-
scielę co mowic, ale tym wiecey Kosciołem rządzic według Apostoła niegodzi
sie

Sanderus in Præfa-
tione Lib. 2 Fol: 187

Owo zgoła iako sprosny był mierzad ich w życiu, tak był w przełożenstwie
Duchownym daleko sprosnieyszy, bo tak bywa pospolicie: gdy człowiek wsze-
teczny pożądliwosci swoiey szuka ochłody: naprzod tentatyom ręke podawa

potym po lekku puszczaiąc się w mębespieczenstwo affektowi swowolnemu pozwala aż gdy w grzech po kostki we brnie, sam go grzech, co dalej to głębiey pociąga aż go y głową w sprosności zamurzy y utopi. Quicunq; enim totam legem

Iacobi Cap: 2

seruauerit, offendat autem in uno factus est omnium reus, y tak bywa częstokroć, że Bog dopuszcza, in pœnam primi peccati cadere peccatorem in alia maiora & grauiora peccata. Præcedentia enim peccata, sequentium criminum sunt causa, & illa quæ sequuntur sunt præcedentium pœna. A potym słusmie Sadem Bozym nastepuie Pro mensura peccati, & plagarum modus.

Isidorus Lib: 2 de summo bono Cap: 19.

Dextor: Cap 25

Pax enim Ecclesiæ & unitas Religionis custodiunt Principem in grata tranquillitate & propterea in Regno Polonię Regum authoritate creuit. Episcoporum studio flo-

Cornelius à Rinthelen in Iunista Romano Cath: Cap: 17 Fol: 43

uit. Pietate & munificentia populorum dilatata est. Sed peccatis hominum ne-

In manuscripto

glgentia Pastorum, conniuentia Regum, inobedientia & curiositate hominum Hæreticorum autem insidys & fraudibus depressa est. Y medzi w ge w niezbo-gnosci y w niewstydzie takie stupnie ma. A Lutheranismo enim procedit ad Caluinismum, à Caluinismo ad Arrianismum, ab Arrianismo ad Atheismum, ab Athe-

Prouerb: Cap: 18

ismo ad contemptum Diuini numinis. Et impius cum in profundum venerit peccatorū contemnit, sed sequitur cum ignominia & opprobrium. Iako piękmie opisał gradus huius im-

Guilhelmus ab Assonleuilla in Atheomastige seu dissertatione aduersus Religionis hostes uniuersos. Fol: 53

pietatis ieden Neoteryk w swo Atheomastige. Sanè si quantum inter istos Euangelii Magistros & Paganos interfit penitius considerare velimus illos Paganis longè deteriores facillimum fuerit conuincere, hi enim cum prudenter intelligerent, populum sine metu numinis, legittimo imperio contineri non posse, falsas Religiones instituerut isti verò qui se Diuinæ mentis interpretes esse iactitant, in hoc maximè incumbunt vt Christianos Diuino timore penitus soluant, vt ita ad omne facinus perpetrandum eosdem prouocent, reformatæ scz̄t Religionis prætextu, quam non reformatam sed deformatam verissimè dixeris. Ab una namq; Apostolica & Romana Ecclesia omniumq; gentium iuditio recepta, infinitam penè multitudinem, ad varias sibiq; repugnantes Sectas abduxerunt, à timore & tremore quo Apostolus salutem nostra operari præcipit, ad præsumptionem Caluinisticam omni prorsus metu carentem, à verecunda peccatorum Confessione, ad gloriandum in iniquitate, et exultandum in rebus pessimis, à Castrorum acie bene ordinata piorumq; cincta propugnaculis ad Babilonicam Confusionem, quæ primo quidem aspectu, fausta nunciat, & nihilominus pestem comparat, spem libertatis ostendit, & iugum durissimæ seruitutis imponit, specie præsentis iucunditatis blanditur, & postea multis curis atq; ingenti mærore animum solicitat, cunctis ad cælum iter se monstraturam pollicetur, quos in miseriæ sempiternæ barathrum præcipites exturbat.

Gdzie słusnie przypomniec się musi rozsadek wielkiego y gacznego Senatora S. pamięci Pana Iana Zamoyskiego Kanclerza y Hetmana Koronnego ktory w Testamencie swoim, cum senia admonitione & obtestatione o Wierze powszechney Katholickiey iakoby złotymi słowy IE^o Mci Panu Thomaszowi Zamoyskiemu, w Cnotach, w godności y w dzielności następcy y Synowi swoiemu napisał, rozkazuiąc mu żeby powagi Wiary powszechney nigdy neodstępował Te charissime fili non modo hortor verum etiam obtestor, Primo quidem vt Deum & pietatem ante omnia colas, eamq; non modò potissimum sed solum quasi bonum aut aliorum quasi bonorum unicum fundamentum iudices Inprimis Religionem Catholicam constantissimè tuearis, hæreses nouaq; dogmata quæcunq; quocunq; nomine etiam obtrudantur fugias. Ac si fortè Regni amplissimi Ciuem te læteris, iis maioribus, qui meritis suis aliquam sibi nominis famam reliquerint, tantò magis nullo præstantiore parente Ecclesiam Catholicam latam tibi statuas, quæ non modò tot Regum ac Principum, sed quòd longè præclarius est Omnium Sanctorū Communis Mater, & in cuius gremio fælicius mori, quàm ab initio nasci. Cum non nasci satius

In additamento Testamenti Illmi D. Ioānis Zamoscij Mag. Cancell. & exercit Generalis Reg. Poloniæ &c

sit

sit, quam in hac non mori.

Taki o Wierze powßechney Katholickiey ten zaczny y wieczney pamieci godny Senator dał rozsadek, że lepiey sie bes miey mierodzic, niżeli bes miey vmrzec, pamietał fundament iey w Czesarskim prawie, ktory trzey Czesarzowie Gratianus, Valentinianus & Theodosius *komieczmie sub interminatione pœnæ Infamiæ trzymac rozkazuiąc, ad populum Vrbis Constantinopolitanæ tak napisali* Cunctos populos quos clementiæ nostræ regit Imperium in tali volumus Religione versari, quam Diuum Petrum Apostolum tradidisse Romanis Religio vsq3 adhuc ab ipso insinuata declarat, quamq3 Pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandriæ Episcopum Virum Apostolicæ sanctitatis, hoc est vt secundum Apostolicam disciplinam Euangelicamq3 doctrinam Patris & filij & Spiritus sancti, vnam Deitatem sub pari Maiestate, et sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos verò dementes vesanosq3 iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere, diuina primùm vindicta post etiam motus animi nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus vltione plectendos Data 3 Cal. Mar. Thessalonicæ, Gratian. A.V. & Theod. A.I. Coss. 380

Codicis Lib: 1 Tit: 4 de Summa Trinitate & fide Catholica, vt nemo de ea publicè contendere audeat Lege. 1 Fol: 15

Zkąd każdy łacno to osądzi, pomewaß prawo to na ten czas vczynione kiedy sie rzesze w Piekle o Lutrze y o Kalwinie Diablu mesmieło. że Libertas Religionis vel licentia credendi quiduis iure penitus improbatur. Cuius contrarium falsò docuerunt, qui cuiuis licitum esse concedunt credere quid velit, modò in Republica obsequentem se præbeat Ciuili Magistratui & honestè viuat, quam libertatem mordicus defendunt Caluinistæ in Polonia & Lithuania, dum approbant ac defendunt, Confœderationem Polonicam de Libertate religionis vnicuiq3 Sectæ Hæreticorum permittendam Eamq3 doctrinam confirmat Lutherus vbi ait. Cuiuis licitum sit credere quid velit siue Euangelium siue mendacium. *I do tego było przyßło w Koronie naßey że niektorzy na Seymie tego sie dopomagali, vdaiąc to.* Sedari posse motus Religionis tribus tantum rebus concessis in religione Calicem laicis, Vxorem Sacerdotibus & Vernaculam linguam in diuinis rebus peragendis, *iako to Hosius o' pisał w swo Dialogo, cui Interlocutores imsonpsit Aratorem & Harpagum.*

Cornelius à Winthelen in Iunista Romano catholi: Cap: 17 Fol: 41

Hosius in Dialogo cui Interlocutores Arator & Harpagus Fol: 657

Ale wroci sie przyjdzie do Stopniow Herezyey po ktorych do Piekła ludzie zaprowadza. Adeò mutatus est color ille optimus, qui fuit Sanctorum Patrum nostrorum memoria, dum nihil nunc placet quod receptum, quodq3 per manus illorum traditum est nobis, sed suum quisq3 iuditium, Ecclesiæ totius iuditio anteponere non veretur. Ac vsu tandem comperimus, verissimum illud esse quod scriptum legimus. Qui modica spernit paulatim decidit. Nam in iis, quæ sunt in speciem leuiora, sumptum est ab Ecclesia Dei discessionis exordium. Initio nanq3 de speciebus tantum Venerabilis Eucharistiæ Sacramenti litigabatur, deinde numerus Sacramentorum imminutus, paulò post omnia per quosdam sublata, quin et ipsum Sacrificium externum, quæ propriè diuinitati debita seruitus est, abolitum; vt sic Deus in ordinem cogi videretur, dum nullus illi præcipuus à reliquis mortalibus cultus externus tribuitur. Quid autem est postea consequutum, Eodem exemplo quo Sacrificium, verbi quoq3 ministerium externum abrogatum, et eo res ad extremum est perducta, vt authoritate scripturarum Scripturis authoritas omnis detraheretur.

Hosius in Epla 237 ad Archiepum Magdeburg: Fol: 171

Pięknie y prawdziwie Hosius ad Ioannem Regem Sueciæ in Epistola 237 concludit. *Hæreticos Sacerdotes veros non habere, tak bowiem o mich pisße.* Non potest confici Christi Corpus nisi Sacerdotis ore, at in Regno tuo præter eos, quos alit Serenissima pientissimaq3 Coniunx tua, vix vlli Sacerdotes esse feruntur, quandoquidem qui primus fuit author Sacrilegæ separationis à Christi corpore Ecclesia, is & Sacerdotium & Sacrificium prorsus omne abrogauit, & per quos Sacrilegia potius q3 Sacra

Hosius in Epla 237 ad Ioannem Regem Suec Fol: 401

administrantur, eos Ministros non Sacerdotes vocari voluit, non alio Consilio quàm quod inter cultum qui tribuitur homini mortali, et eum qui Deo debetur immortali nullum discrimen esse volebat, vt ita Deus in ordinem quodam modo cogeretur. Nam omnem alium cultum rectè præstamus hominibus, iis præsertim, qui cum potestate versantur, solum Sacrificium sibi Deus reseruauit, vt hæc vna propriè Diuinitati debita seruitus esset.

Wczym słusnie ona bezeczna y pełna niezboznosci Ksiązka ktorą in Anno 1525 Luter wydał, de abominatione Canonis Missæ, z tego mieysca Hozyuszowego może bydz potepiona, ponieważ, omnem cultum præstare debemus hominibus in potestate versantibus, Solum Sacrificium Soli Deo reseruamus. I dla tego słusnie Hæretycy, Sacerdotes veros non habent, nisi Ministros, qui conficere Christi verum Corpus non possunt, ponieważ v nich Sacrificium Deo debita seruitus sublata est.

Suius in Comentario rerum in Orbe gestarum sub Anó 1525 Fol: 147

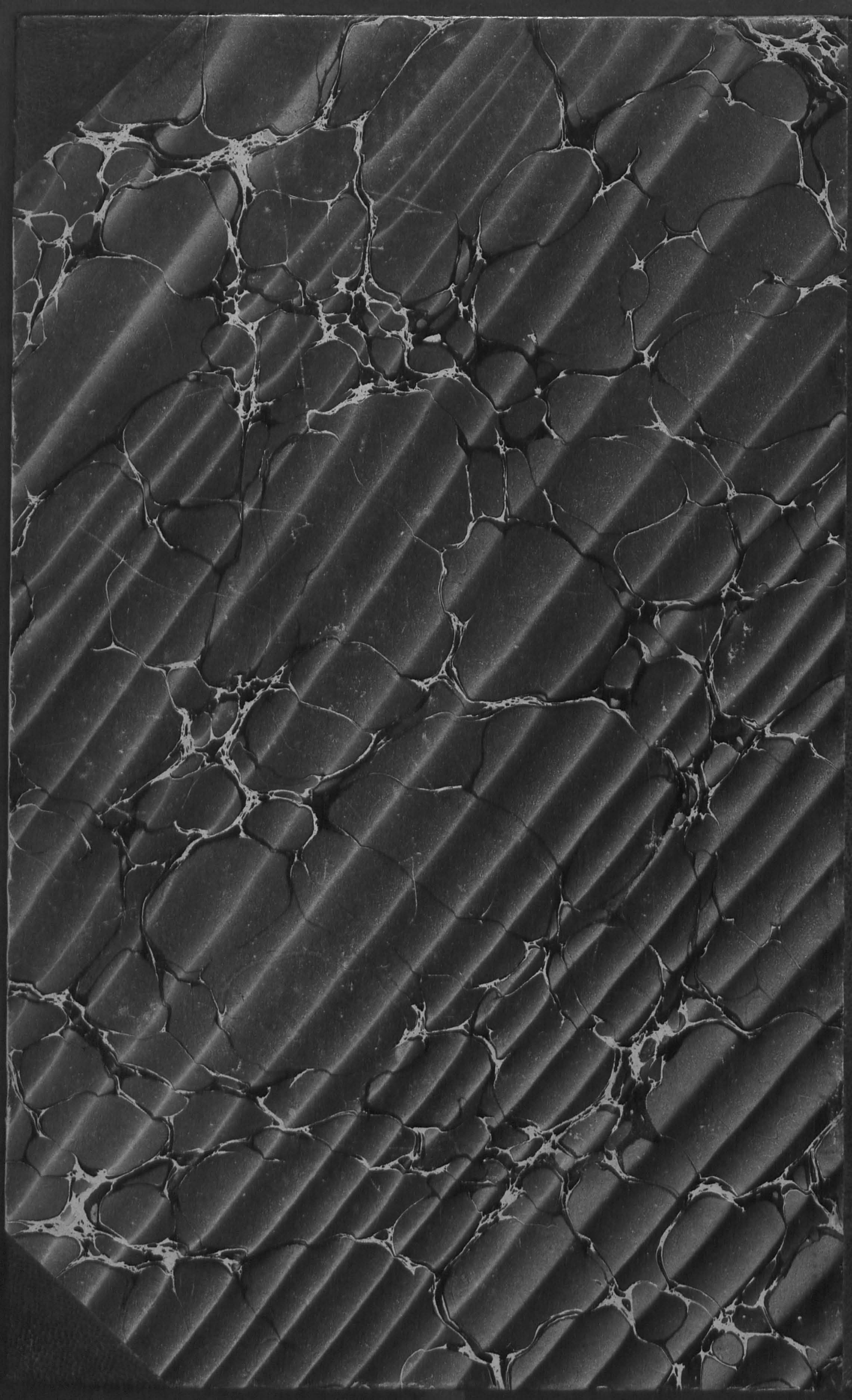
I dla tego Suius dziwuie sie iako sie Luter na tak mowstydliwe y wszeteczne pisanie Xiegi mogł wysmiec. Mirum profectò est illum hominem, diu admodum in Catholica religione benè institutum ad tantam impietatem deuolui potuisse, ergo qui stat videat, ne cadat. Væ omni superbo quia proximus ruinæ est. Quid verò tremendis illis Missæ misteriis & sacro Canone habet Ecclesia sacratius? Sed ille insanus amplißima Antichristicæ vastitati itinera præparabat.

A nietylko sam Luter y Calwin, ale y insi Herezyarchowie znayd owali sie ktorzy z Klasztorow y z Kapic rozmaytych, dla wszeteczenstwa y cielesnosci brzydliwey wykradali sie, y Bogu mowstydliwie y wszeteczne przysięgę łamali iako był od Dominikanow, Bucerus, od Franciszkanow Conradus Pelicanus, od Karmelitow, Viretus & Petrus Richerius, od S. Brigitti Ioannes Œcolampadius, od Bernardinow Thomas de Thielt, od Capucinow Bernardus Ochinus, od Kartuzyanow Petrus Martyr, & multi alii eiusdem notæ vt Pomeranus Bugenhagius, Musculus, Munsterus, Marloratus, Virellus, Solon Parocelli, Lespine Beraut &c, qui exoriente Lutheranismo & Caluinismo, hinc inde per varias Europæ Regiones, ad colligendos sibi stultæ impietatis socios, discurrierunt. Et hi quidem excerebrati & excucullati Monachi tanquam immundæ sues in stercoribus & sordibus huius Mundi sese volutarunt, & cihoio, cucullo & pera abiectis, ad pallium & puellam connolarunt, non iam latus Rosario, sed gladio cinctum ostentantes.

Takie tedy są stopnie ktoremi hæresis cæca, cæcorum Dux in æternum præcipitium suos sequaces prowadzi, et in barathro infernali topi ich y na wieki pogrąża.

BIBLIOTEKA PIJARÓW

BIBLIOTEKA
FUNDACYI
[illegible]
Rkps Nr 7 p.
K. 117.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1
62-002 Suchy Las
www.digital-center.pl
biuro@digital-center.pl
tel./fax (0-61) 665 82 72
tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.
Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.